

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA
Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România

O ISTORIE A EVREILOR DIN ROMÂNIA ÎN DATE

VOL. II
DE LA 1920, PÂNĂ LA 1944

EDITURA HASEFER

Federația Comunităților Evreiești din România
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

O istorie a evreilor din România în date

Vol. II

De la 1920 la 1944

Redactor: S. SINGER
Tehnoredactare computerizată,
traducere parțială din engleză: MARIUS GELLER
Culegere computerizată: CRISTINA BONTAȘ

© Ed. Hasefer a F.C.E.R.
B-dul I. C. Brătianu nr. 35, ap. 9
București, 70478 – România
Tel/fax: 0040.0.3122284

I.S.B.N. 973-8056-30-6
I.S.B.N. 973-8056-32-2

Federația Comunităților Evreiești din România
Centrul pentru Studiarea Istoriei Evreilor din România

O ISTORIE A EVREILOR DIN ROMÂNIA ÎN DATE

Vol. II

DE LA 1920, PÂNĂ LA 1944

Studiu introductiv, selectarea datelor și Anexe, de Hary Kuller

București, 2000

Carte editată cu sprijinul
Departamentului pentru Protecția Minorităților Naționale
și Ministrul Culturii

Sumar

Cap. III. *Istoria evreilor din România 1920-1944* / 7

Cap. IV. *Indexul unor evenimente culturale* / 207

Anexe:

A. Publicații evreiești

1. Publicații evreiești apărute în volum / 233

2. Publicații evreiești apărute în București / 241

3. Publicații evreiești apărute în provincie / 245

B. Câteva considerații metodologice finale / 265

C. Bibliografie / 272

Cap. III

Istoria evreilor din România – 1920-1944

1920

Ianuarie

- 2, București.** la ființă Societatea filarmonică „Mizmor”, pentru cultivarea muzicii evreiești.
- 5, Dej.** Adunarea rabinilor ortodocși din Transilvania consideră întreaga evreime din țară ca o națiune și solicită să i se acorde autonomie religioasă, culturală etc.
- 5, Brașov-Făgăraș.** Comunitatea ortodoxă din Brașov și obștea din Făgăraș, care are de înfruntat opoziția curentului vădit asimilist, cer afilierea la Uniunea Națională a evreilor din Transilvania (U.N.E.T.).
- 12, București.** Pentru sprijinirea evreilor refugiați din Ucraina, se constituie Centrul de ajutorare din România; el coordonează activitatea a 17 centre orășenești în care se află refugiați.
- 18, București.** În adunarea generală a Comunității israelite s-a prezentat o situație a veniturilor și cheltuielilor din anii 1913-1919 și s-a ales un nou comitet.
- 18, București.** Ședința Sfatului Rabinic, sub președinția dr. Niemirower. S-au ales comisii pentru redactarea proiectului de regulament privind organizarea rabinatului, fabricarea azimei și tăierea rituală.
- 18, Iași.** Alegerea comitetului Societății „B’nei B’rith”, în frunte cu dr. A. Solomonovici.
- 22, Cluj.** la ființă Uniunea Școlară Evreiască din Transilvania, care va organiza întregul învățământ evreiesc.
- 29.** Pentru prima oară sunt numiți reprezentanți ai populației evreiești în comisiile interimare ale primăriilor.
- 31 - 2 februarie.** Au loc lucrările consfătuirii Consiliului General al Partidului Socialist și a Comisiei Generale a Sindicatelor. Printre reprezentanții organelor constituite, raportori și delegați (total 44), se aflau și Ilie Moscovici (Comitetul Executiv), Paul Marc (Comisia Generală), Șerban Voinea (Consiliul General), Rottman (Tineretul Socialist), H. Aroneanu, delegat de Bacău, dr. Ghelester și Geller, delegați de Iași, Bleicher, delegat de Galați etc.

Februarie

- 1, **Roman.** Apare *Buletinul Comisiunii Centrale Sioniste* din România, săptămânal, apoi bilunar până în martie 1922, iar apoi sub denumirea de „Ierusalim”.
5. Departamentul cultural al Federației Sioniste a convenit cu cunoscutul fabulist Eliezer Steinberg să elaboreze trei manuale în limba ebraică pentru școlile evreiești: un abecedar, o carte de citire și o antologie biblică pentru clasa a II-a primară.
5. Trupa dramatică „I.L. Caragiale” din București, aflată în turneu la Cernăuți, a fost împiedicată de elevii și studenții antisemiți din localitate să prezinte piesa *Manasse*, de Ronetti-Roman.
10. Adunarea generală a Asociației Generale a Presei a ales în comitetul de conducere trei evrei din totalul de 9 membri.
- 20, **București.** Senatorul Stroescu înfierează în Parlament comportarea unor reprezentanți ai administrației și armatei care maltratează și jefuiesc populația evreiască din Basarabia.
- 23, **Dej.** Apare săptămânalul sionist „Uj Kelet” (Viața nouă), de orientare Poale Zedek.
- 25-26, **București.** La adunarea conducerii centrale a Societății „B’nei B’rith” participă reprezentanți a 22 de secțiuni locale. Probleme discutate: reorganizarea comunităților, crearea de secțiuni feminine etc. A fost ales un comitet general în frunte cu dr. I. Niemirower. S-a sărbătorit împlinirea a 70 de ani de viață a lui Adolph Kraus, din Chicago, noul președinte al Organizației „B’nei B’rith”.
- 27, **București.** Apelul Comitetului Central al Școlilor israelite adresat evreilor chemați să ajute cele 14 școli existente în țară și frecventate de 4.000 de elevi.

Martie

- 5, **Chișinău.** Dr. Kohan Bernștein, președintele comunității din Chișinău, în interviul acordat revistei „Le Peuple Juif” (Paris), arată că în Basarabia, unde se află 300.000 evrei (12,8% din totalul populației), comunitățile, deși nerecunoscute oficial – cu excepția celei din Chișinău – își desfășoară activitatea netulburate de guvern.
6. „Ostjüdische Zeitung”, organul Partidului Național Evreiesc din Bucovina, cere ca evreii să se bucure de aceleași drepturi ca și populația majoritară, să fie primiți ca funcționari în serviciile publice și sociale, la primărie, în justiție etc. Subliniază că politica aplicată evreilor din Bucovina este total greșită și trebuie revizuită.
- 12, **Iasi.** Sărbătorirea lui I. Astruc, reprezentantul J.C.A., care a activat 25 de ani în folosul școlilor israelite din România.
13. Demisia guvernului condus de Al. Vaida Voievod (instaurat la 1 decembrie 1919). Îi succede un guvern prezidat de generalul Alexandru Averescu, care dizolvă Parlamentul.

- 19, București.** Marele comitet federal sionist a hotărât înființarea unui seminar ebraic, a unor școli primare, a unei grădinițe de copii și a unor școli agricole, precum și publicarea unor manuale în limba ebraică.
- 22, Cluj.** Constituirea asociației sportive „Haggibor”.
- 27.** La legea electorală se aduce următorul amendament: „Reprezentantul cultului mozaic în Senat va fi Șef Rabinul desemnat de Uniunea Comunităților Evreiești din țară. Până la organizarea prin Legea Cultelor, reprezentantul cultului mozaic în Senat va fi reprezentantul religios al Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat”.
- 31, Satu Mare.** Decesul rabinului Iehuda Grünwald, un savant al iudaismului, la școala căruia au învățat mii de elevi, dintre care câțiva au devenit rabini de renume mondială.

Aprilie

- 4, București.** Liga drepturilor și datoriilor femeii a ținut la Universitate o ședință condusă de Valeria Moscovici, secretar general al Ligii.
- 8, București.** Vernisajul expoziției de pictură și artă decorativă (broderii de mână, inspirate din motive vechi ebraice) a Minei Byck, în saloanele cercului „Libertatea”. În același an, artista expune și în cadrul școlii de Belle Arte.
- 9.** Alex. Landescu, delegatul Joint pentru România, oferă reginei Maria 50.000 lei pentru orfanii de război.
- 11, Constanța.** Adunarea generală a Comunității israelite aprobă unirea comunității de rit așkenaz cu aceea de rit sefard.
- 16, Bacău.** La o întrunire publică, un reprezentant al Sindicatelor galbene din București și alți vorbitori, sub pretextul de a combate bolșevismul, au îndemnat asistența să ucidă clerul evreiesc, să incendieze sinagogile și să dezlănțuie pogromuri.
- 16.** Constituirea unui bloc evreiesc din U.E.P. și Federația sionistă, în vederea alegerilor parlamentare.
- 17-18.** Ing. Jacques Katz, prim ajutor de primar al Capitalei, prezidează Congresul asociațiilor comerciale din țară.
- 23, Cernăuți.** Înființarea unui partid politic evreiesc de către dr. Billig.
- 23.** C. Argetoianu, ministru de Finanțe, declară: „Evreii dau cel mai mare contingent de subscriitori la împrumutul intern”.

Mai

- 5, București.** Moare C. Dobrogeanu-Gherea (n. 21 mai 1855), personalitate complexă, întemeietorul criticii literare de orientare marxistă, îmbinând „activitatea de doctrinar și popularizator al ideilor socialiste și marxiste cu cea de organizator al primelor cercuri și publicații socialiste” (G. Ivașcu).
- 15, Piatra Neamț.** Apare „Săptămâna”, organ local evreiesc, cu întreruperi, până în 1922.
- 16, București.** Ședință festivă cu prilejul aniversării a 40 de ani de la înființarea Societății „Junimea studioasă medicală”.

20, București. Își începe apariția „Menorah”, inițial cotidian.

22, București. Trupa de operetă Goldenberg-Segalescu deschide stagiunea la Grădina Jignița.

25-27. Alegeri parlamentare, încheiate cu victoria Partidului Poporului (42% din voturi).

28. Evreii bucovineni se prezintă la alegerile parlamentare în cartel cu germanii.

28. În Centrala Băncii Marmorosch-Blank este numită prima femeie procuristă de bancă din România: Tony Rosenfeld.

Iunie

4. Blocul Evreiesc (constituit la 16 aprilie 1920) întrunește la alegerile parlamentare un număr important de voturi atât în Capitală, cât și în țară dar, datorită prevederilor legii electorale, nu reușește să trimită nici un reprezentant în Parlament.

6, București. Comisia provizorie a trecut, după elaborarea Statutului Comunității israelite, la înscrierea de noi membri. Numărul evreilor din Capitală se estimează, după recensământ, la 50.000 persoane.

7, București. Ședință a Marelui Comitet Federal Sionist din Vechiul Regat. Au fost alese delegații la Conferința sionistă de la Londra.

13, Cernăuți. Sunt aleși ca deputați evrei dr. I. Pistiner – socialist și dr. Beno Straucher, reprezentantul Partidului Național Evreiesc.

15, București. Decesul lui Adolf Salomon, vicepreședinte al Reprezentanței U.E.P., fondatorul Școlii profesionale „Ciocanul” din București.

20, Botoșani. Decesul rabinului Landau, prim rabin al Comunității timp de 20 de ani.

20, București. Directorul ziarului „Neamul evreiesc”, într-o scrisoare deschisă adresată lui C. Argetoianu, ministru de Interne, cere încetarea abuzurilor împotriva evreilor, în special a celor din teritoriile alipite unde au loc arestări, maltratări, violuri, jafuri etc.

20, Iași. Devastarea de către studenți antisemiți a redacției și tipografiei ziarului „Lumea”, conduse de Jean Hefter, care a publicat o serie de articole împotriva organului antisemit „Unirea”, aparținând lui A.C. Cuza.

27, București. Școala de fete „Instrucțiunea”, situată în cartierul cel mai sărac al orașului, întemeiată în 1900, obține rezultate remarcabile sub conducerea Minei Cusiner, pedagogă și organizatoare.

Iulie

1, Cluj. Tarbut – Departamentul cultural al Asociației naționale evreiești – deschide un curs de pedagogie; participă 35 de institutori care predau limba ebraică. Cursul este aprobat de Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

1, Oradea. Aderarea Comunității ortodoxe evreiești la Federația Mondială „Agudath Israel” și crearea, la Oradea, a unei centrale pentru organizațiile transilvănene care vor să adere la Federație.

2. Senatul aprobă afișarea în toate comunele țării a discursului antisemit al lui A.C. Cuza, rostit în Senat la 30 iunie 1920. Singurii care au votat împotriva au fost senatorul Zamfir Arbore, care a caracterizat discursul ca „o tiradă menită să ducă la învrăjbirea naționalităților din România”. și Al. Constantinescu, fost ministru liberal.
- 4, **Cernăuți**. Ziarul „Glasul Bucovinei”, condus de I. Nistor, ministrul Bucovinei, se dedă în mod sistematic la agitații antisemite.
4. „Țara nouă”, organului Partidului Țărănist, denumeste hotărârea Senatului de a se afișa elucubrațiile lui A.C. Cuza, drept o acțiune nenorocită pentru țară.
- 8, **Dej**. Apariția organului de presă al evreimii ortodoxe din România, „Neue jüdische Presse”, în limbile idiş și maghiară.
- 29, **București**. Începe să apară seria a treia a publicației „Der Wecker”. Redactori: I. Botoșanski, I. Sternberg și E. Steinberg.

August

2. Deputatul basarabean I. Lerner interpelează guvernul întrebând ce măsuri a luat împotriva șefului de post din comuna Struzofca, județul Bălți, care l-a împușcat pe evreul Marcu Tabacman pe motiv că respectivul a vrut să cumpere lână din sat fără aprobarea sa, având însă aprobarea Prefecturii județului Bălți.
- 12, **Cernăuți**. Constituirea unui Colegiu rabinic, din care fac parte toți rabinii din localitate.
- 14, **Chișinău**. Consfătuirea băncilor evreiești din județele Chișinău și Orhei, în vederea organizării Uniunii băncilor evreiești din Basarabia.
18. Guvernul interzice refugiarea pe teritoriul României a evreilor din Ucraina, fugiți din cauza bandelor pogromiste ale lui Petliura.
- 25-26, **București**. La Teatrul Liric are loc Congresul organizației sioniste „Zerei Zion”, cu delegați din Vechiul Regat, Basarabia și Bucovina.
- 26, **București**. Adunarea generală a Societății de colonizare „Achuza”. S-a ales un comitet de cinci membri, care să o reprezinte în raporturile cu Societatea româno-palestiniană.
- 29, **Cernăuți**. Înființarea, cu ajutorul Joint-ului, a Cooperativei de reconstrucție (economică) pentru populația evreiască din Bucovina.

Septembrie

- 1, **București**. Deschiderea cursurilor la Școala profesională „Ciocanul”, cu patru secțiuni: lăcătușerie, mecanică, tinichigerie și electricitate.
- 8, **Cluj**. Constituirea Uniunii profesorilor evrei din Transilvania pentru răspândirea limbii ebraice.
- 12, **Cernăuți**. Ordonanța autorităților din Bucovina privind alungarea străinilor (respectiv, a evreilor) veniți după 1 august 1914; ei sunt obligați să se întoarcă de unde au venit, deși locuințele lor au fost distruse în timpul războiului.

- 17, **București.** Comisia de înscriere a evreilor în Comunitatea israelită de rit occidental din București informează că și-au dat adeziunea 5.000 de capi de familie din 12.000 existenți.
- 20, **București.** Adunarea extraordinară a studenților evrei din România, convocată de către Asociația studenților evrei din Capitală; participă delegați ai studenților din Iași, Cernăuți și Cluj. Scopul adunării: formarea unui bloc minoritar al studenților evrei din toată țara.
24. Se atribuie populației evreiești din Transilvania trei licee cu dreptul de predare în limba ebraică. La Chișinău, liceul atribuit evreilor va fi transformat într-un liceu ebraic îndată ce se va recruta un corp didactic care să poată preda disciplinele din program în limba ebraică.
29. Apare, în ziarul „Dimineața”, articolul *Politica de ură și persecuție*. Autorul, Constantin Cehan Racoviță, arată că, în Bucovina, se duce o politică de ură și persecuție împotriva minorităților și în special împotriva evreilor.

Octombrie

- 3, **București.** Decesul rabinului Aizic Taubes, figură marcantă a iudaismului român. A păstorit 32 ani (1863-1894) la Bârlad, după care a fost rabin în București.
- 3, **București.** Socialiștii evrei au hotărât să se înscrie *in corpore* în Comunitatea israelită de rit occidental.
- 5, **Cernăuți.** Printr-o nouă Ordonanță a fost anulată cea precedentă privind expulzarea evreilor veniți după 1 august 1914 în Bucovina.
- 11, **Galați.** Octogenarul Samuel Pineles, care a ajutat prin anii 1881-1882 pe pionierii renașterii naționale plecați pentru a forma cele dintâi colonii în Palestina, sprijină actualmente miile de emigranți din Polonia, Basarabia, Bucovina și mai ales din Ucraina în trecere spre Țara Sfântă sau alte țări.
13. O delegație a evreilor români stabiliți în Franța prezintă un memoriu lui Take Ionescu, ministru de Externe, aflat la Paris; se arată că România a încălcat sistematic stipulațiile tratatului de la Saint-Germain privitoare la evrei.
- 17, **București.** Comitetele școlilor evreiești sărbătoresc pe dr. M. Beck care, după o activitate neîntreruptă de 47 de ani, se retrage de la direcția Școlilor Comunității Templului Coral.
- 17, **București.** Dr. W. Filderman a fost ales președintele Joint-ului din România, în locul lui Adolf Salomon.
- 20-28. Se desfășoară greva generală cuprinzând toate ramurile industriei și transporturilor; prima grevă generală, demonstrând capacitatea de luptă a muncitorimii din România. Este arestată conducerea Partidului Socialist și a Sindicatelor, inclusiv conducătorii locali. Printre ei: Ilie Moscovici, Al. Dobrogeanu-Gherea, P. Marc; la Ploiești: H. Sufrin și S. Margulies; Iași: L. Geller etc. Tratatule pentru încetarea grevei: dr. L. Ghelerter și N. Lupu Kostaki.

- 23, **București.** Înființarea Asociației culturale a femeilor evreice (A.C.F.E.) cu scopul de a ridica nivelul cultural și moral al maselor evreiești prin crearea de grădinițe de copii, școli pentru adulți, săli de lectură etc.
- 24, **București.** Are loc inaugurarea Societății Filarmonice. Iau cuvântul președintele - D. Marghiloman, directorul muzical - G. Georgescu și Emil Fagure - președintele Asociației Criticii Dramatice și Muzicale. Printre compozitorii care iau cuvântul se află M. Mihalovici, F. Lazăr, I. Prunner.

Noiembrie

- 3, **Iași.** Se inaugurează un curs special de limba ebraică la Universitatea din Iași.
- 4, **București.** Inaugurarea cursurilor Universității Populare a căminului cultural U.E.P.
- 7, **Galați.** Apare un nou organ de presă evreiască, „Veghetorul”.
- 14, **Iași.** Întrunire la Teatrul Liric pentru impulsionearea colectelor la Fondul național evreiesc (K.K.L.).
- 22-23, **Cluj.** Conferința națională a evreilor din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș – unite cu România. Participă 170 de delegați, reprezentând 60 de circumscripții și oaspeți din străinătate.
- 28, **București.** Înființarea unui cerc științific al Asociației generale a studenților din Capitală.

Decembrie

- 1, **Cernăuți.** Apare săptămânalul „Arbeiter Zeitung”, organ al Partidului Poale Zion din Bucovina.
1. Iacob Pistiner este ales secretar al Clubului parlamentar socialist.
- 4-5, **București.** Prima adunare a reprezentanților tuturor cumpărătorilor de terenuri în Palestina, prin rețeaua „achuzelor” din țară. Din raportul prezentat rezultă că există în România 80 achuze cu 861 membri, care au subscris 29.635 dunami, în valoare de 21 milioane lei. Adunarea a adoptat o rezoluție.
12. Apariția, în Editura U.E.P. a discursului rostit de către dr. Beno Straucher, deputat, în ședința Camerei din 20 septembrie 1920. Discursul are o importanță deosebită, fiind rostit de un ales al evreimii și reprezintă în Parlamentul român interesele alegătorilor săi.
24. Programul Partidului Social-Tărănesc, în frunte cu Zamfir Arbore, prevede între altele completa egalitate în fața legilor a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de sex, rasă, religie sau naționalitate.
- 27, **București.** Se înființează Societatea Compozitorilor Români. Printre membrii fondatori: Marcel Mihalovici și Filip Lazăr.

În cursul anului iau ființă numeroase societăți comerciale, industriale și bancare cu participare de capital, conducere și muncă evreiască:

Aiud: Fabrica de cherestea, înființată de Paul Klemm.

Bacău: S.I.N.C. „Hangu”, exploatare de cherestea, capital 1 milion lei.

Baia Mare: Fabrica de scule și turnătorie de fier „Desideriu Bernard”.

Bălți: Fabrica de ulei „Ioină Friedman”; Fabrica de ulei „Progresul” S.I.N.C.

Bârlad: Banca Țăranilor, capital 2 milioane lei.

Brăila: S.A. „Șantierul Brăila”, pentru construcții și reparații navale și industriale metalurgice, capital 15 milioane lei; S.A. „Danubiul”, pentru construcții navale și metalurgice, capital 14 milioane lei, administrator-delegat H. Horenstein.

București: Cinci instituții bancare, din care două cu câte un capital de 50 milioane lei (Banca Cerealiștilor „Th. Mendl” și Banca de Comerț Italiano-Română „E. Berkovitz”); două bănci cooperative sunt exclusiv evreiești; două întreprinderi forestiere, din care „Carpatina”, cu un capital de 100 milioane lei; la ambele figurează în consiliu Oscar Kaufman; patru întreprinderi petrolifere și miniere, între care Societatea Generală Petrolieră cu un capital de 60 milioane, în consiliu Jacques Elias, Ph. Lustgarten, și „Creditul Petrolifer”, capital 55 milioane lei, în consiliu Oscar Kaufman și Ph. Lustgarten; patru edituri și instituții de artă grafică, din care Editura României Noi, capital 50 milioane lei, în consiliu A. Blank; patru antreprize de construcții și materiale de construcție, din care două cu capital de 20 milioane lei, în consiliile de administrație O. Kaufman și I. Kohen; două întreprinderi de industrie ușoară, cu capital de 10 milioane lei, din care Fabrica de postav „Azuga”, având ca administrator-delegat pe L. Margulies; cinci întreprinderi de industrie alimentară, dintre care Fabrica de zahăr și spirt „Ripiceni”, cu un capital de 60 milioane lei, în consiliul de administrație A. Schuller, L.A. Zissu și Iosipovici; trei întreprinderi de produse chimice, între care Industria Chimică Română, capital 10 milioane lei, administrator-delegat ing. Jacques Katz; cinci întreprinderi de industrializare și comercializare de articole tehnice și import-export, din care Societatea Marconi, în consiliu Mauriciu Blank, și Societatea româno-palestiniană pentru industrie și comerț; două societăți de utilaj dentar; trei societăți de transporturi; una auto, două navale, ambele cu capital 20 milioane lei, la Lloyd Maritim Român, în consiliu Ely Berkovitz; o firmă de utilaj agricol; o casă producătoare de filme.

Câmpulung: Fabrica de cherestea.

Cernăuți: Fabrica de tricotaje „Herag”; Fabrica de spirt agricol „Drosăuți”; Fabrica de spirt S.A. „Noua Suliță”; Fabrica de spirt „Rohazina”; S.A. pentru fabricarea spirtului „Siliștea”; Fabrica de produse alimentare „Chemico Simon Hecht”; Societatea de reconstrucție pentru populația evreiască din Bucovina, cu sigla „Wag” se transformă în Banca Centrală de Credit și Economie. În doar un deceniu ea va crea în Bucovina 12 cooperative de credit pentru stimularea întreprinderilor mici evreiești.

Chișinău: Fabrica de cherestea „Nepolocăuți”.

Cluj: Fabrica de articole de celuloză.

Craiova: S.A. Banca Oltenescă, capital 4,1 milioane lei, în consiliu trei evrei; Moara Weiss Heinrich.

Dorohoi: S.A. Banca Comerțului, director general evreu.

Focșani: S.A. Banca Kirmayer & Co., capital 2 milioane lei.

Galați: S.A. „Transalpina” (sub auspiciile Societății Transalpina Milano) pentru import și export, cu sucursale la București și Brăila, capital social 5 milioane lei, administrator-delegat L. Finkelstein; S.A. Watson și Youel, pentru import și export; S.A. Apolo, fabrică de săpun.

Iași: S.A. Banca Uniunea Română, capital social 10 milioane lei; S.A. Dacia, de construcții, capital social 3 milioane lei; Fabrica de boiangerie „Ideal” – O. Lustgarten; S.A. Izvorul Moldovei, dezvoltarea comerțului cu băuturi spirtoase; S.A. Dacia, fabrică de bomboane, capital 3 milioane lei.

Oradea: Prima fabrică ardeleană de uleiuri și vopsele.

Pașcani: Cooperativa „Meseriașul”, pentru achiziționarea, producerea și desfacerea articolelor alimentare și de confecții.

Piatra Neamț: Moară și fabrică de cherestea; Fabrica de cherestea „Roznov”, Leon Weinberg; Fabrica de bere „Simca”.

Pitești: S.A. Banca Comercială „Speranța”.

Ploiești: Rafinăria „Redevența”, în consiliu Ely Berkovitz.

Roman: S.A. Moara „Rohrlich”, capital 2,5 milioane lei.

Storoiineț: patru fabrici de cherestea.

Tarutino (Cetatea Albă): Fabrica de bere;

Târgoviște: S.A. Hallos, comerțul și industria petrolului, capital social 1,5 milioane lei.

Timișoara: „Sapic” S.A., pentru industria și comerțul cu lemne; S.A. „Gourmand”, fabrică de ciocolată și bomboane.

Vama: „Cartonul românesc” S.A.R., fabrică de cherestea.

Vaslui: S.A. Banca Sfatului negustoresc, capital 1 milion lei.

Zalău: Moara țărănească.

Evenimente culturale:

Apariții editoriale: A. Dominic, *Revolte și răstigniri*; C. Millian-Maximin, *În mâinile dușmanului*; I. Peltz, *Paiațe*; H. Sanielevici, *Icoane fugare* (ediția a II-a), *Noi studii critice, Probleme sociale și psihologice, Poporanismul reacționar*; A. Steuerman, *Frontul roșu* (sonete), *Postume*; L. Vero, *Basme*; H. Carp traduce din Șalom Alehem *Mi-e dor de acasă*.

Expoziții: N. Gropeanu, expoziție personală la Ateneul Român; M. Byck-Wepper, expune în cadrul expoziției Școlii de Belle-Arte.

Presă idiș: „Der Id”, Chișinău, primul cotidian sionist, apare până în iunie 1922; „Allgemeine Jüdische Presse”, săptămânal, Bistrița; „Neue Zeit-Ujkor”, organ oficial al Asociației Naționale a Evreilor din Transilvania, Banat, Maramureș și Crișana.

1920-1940: Transilvania. Edituri conduse de evrei și cuprinzând în activitatea lor editorială și publicații evreiești: Pharos, Kadima, Fraternitas, Urar - Cluj; Renaissance - Oradea; Kiryath Sepher - Lugoj; Biblioteca Sionistă - Timișoara.

1920-1940, Transilvania și Banat. Au scris lucrări cu tematică evreiască și orientare națională, chiar sionistă, autori evrei ca: E. Marton, P. Ujvari, I. Giskalai, A. Benamy, I. Kaczér, H. Danzig, dr. R. Kasztner, E. Diamánt, B. Knöpfler, E. Szabó, L. Sas, Ș. Barzilay, C. Bar Meir, D. Schön, B. Székely, F. Jámbo, E. Hátszegi, M. Gärtner, dr. S. Darvas, N. Faragó ș.a.

Șef Rabinul Comunității ortodoxe din Cluj, spre deosebire de o seamă de rabini transilvani (în frunte cu Joel Teitelbaum, din Satu Mare) se arată favorabil curentului sionist. El a luat parte la congresul de constituire a organizației sioniștilor religioși (Mizrachi) de la Bratislava, din 1904. În 1920 publică, la Cluj, lucrarea *Der Zionismus und seine Nebenerscheinungen im Lichte der Religion*, esențială pentru argumentarea necesității sionismului.

1921

Ianuarie

7-9, Cernăuți. Prima conferință culturală evreiască, în prezența a 60 de delegați din Bucovina, Basarabia, Vechiul Regat. Rezoluția adoptată cere guvernului înființarea școlilor cu limba de predare idiș în localitățile unde se găsesc cel puțin 40 de școlari evrei; școlile generale, după posibilități, să fie completate prin cursuri profesionale; organizarea seminariilor pentru instruirea pedagogică a profesorilor evrei; înființarea de gimnazii și licee proporțional cu numărul populației evreiești, cu limba de predare idiș. Conferința omagiază scriitori idișiști, se ocupă de activitatea teatrului evreiesc, de crearea Federației culturale, având ca obiectiv „răspândirea culturii proletare evreiești”.

13, Cluj. Asociația „Iehudit” organizează cursuri de ebraică, istorie și literatură, dactilografie, stenografie și artă aplicată.

14, Cluj. Constituirea asociației „Ivria”, pentru învățarea limbii ebraice.

14, Ziarul „Mântuirea” combate ziarul „Deșteptarea” (redactor Polichroniade) care cere vagoane speciale pentru călătorii evrei, întrucât „călătoria în același compartiment cu evreii” e „un supliciu pentru neevrei”.

15. Pentru răspândirea culturii evreiești sunt organizate zile „Tarbut” în orașele din Transilvania.

15. La Iași, Brăila, Herța și alte orașe din țară, Joint-ul distribuie îmbrăcăminte, stoffe, alimente etc., în primul rând pentru orfani și alte victime ale războiului.

29, Iași. Autoritățile locale au înmănat decretele de numire a lui S. Smelkes ca Prim Rabin al Comunității israelite, a lui W. Löbel ca rabin al garnizoanei.

Cluj. Conferința organizațiilor evreiești din România Mare înaintează guvernului un memoriu prin care se protestează contra rechiziționării ilegale a unor întreprinderi evreiești, ca și a licențierii unor salariați evrei.

Februarie

4, Satu Mare. la ființă organizația religioasă-sionistă „Mizrachi”.

6, **Iași**. Inaugurarea unui seminar pedagogic ebraic, frecventat de 85 studenți și studente.

28. La Geneva concertează Clara Haskil.

➤ Începe intrarea în țară a refugiaților evrei din Ucraina etc. (care, până în 1923, vor atinge cifra de circa 50.000); în așteptare de a tranzita țara spre America și alte direcții, sunt sprijiniți de Joint și de comunitățile evreiești din România.

Martie

6. „Asociația studenților români din Franța” protestează împotriva excluderii studenților evrei din „Federația studenților români” și refuză să adere la aceasta din urmă.

14. Evreii români stabiliți în Argentina scot revista „Unirea Română”, în limba română.

19, **Cernăuți**. Federația culturală evreiască (Kultur Liga), organizată pentru răspândirea culturii în limba idiș, a înființat editura „Cultura” și o librărie, și se preocupă de înființarea unor școli de limbă idiș.

19-21. Primul Congres al studenților evrei din România, cu participarea a 101 delegați din centrele universitare (București, Iași, Cluj, Cernăuți). Congresul hotărăște constituirea „Federației studenților evrei”.

Aprilie

27, **Galați**. Curse regulate de vapoare Galați-Iaffa, organizate de Societatea româno-palestiniană în colaborare cu Direcțiunea generală a serviciilor maritime române.

Mai

8. U.E.P. a obținut recunoașterea dreptului la pensie pentru evreicele văduve de război, chiar dacă au fost căsătorite numai religios. Uniunea este cooptată în comitetul pentru stabilirea listei eroilor din Războiul de Reîntregire.

8-12, **București**. la naștere Partidul Comunist Român. Printre congresiștii arestați pentru votul dat moțiunii de aderare la Internaționala Comunistă, pe lângă ceilalți implicați în procesul din Dealul Spirii, se află și Al. Dobrogeanu-Gherea, D. Fabian, A. Berger, I. Goldenberg, M. Rosenberg, Al. Haskil, Zissu Avram, Șaim Iacob, Gh. Stoica, Aron Kahane, Kohn Moscu și alții. Procesul propriu-zis începe în ianuarie 1922.

15-16, **Iași**. Consfătuire a reprezentanților federațiilor sioniste din Vechiul Regat, Bucovina, Basarabia și Banat și ai organizațiilor „Zeirei Zion” și „Mizrachi”. S-a hotărât constituirea „Organizației generale sioniste” pe țară, cu centrul la București. S-a cerut recunoașterea și întreținerea de către stat a școlilor cu limba de predare idiș sau ebraică. S-au adoptat principiile statutului comunităților (comunitate de obște bazată pe autonomie națională, un Consiliu național pe țară, comunitatea urmând a se ocupa de toate problemele cu privire la viața evreiască, cult, cultură, asistență).

- 19-20, București.** Conferința comunităților evreiești, delegați din 34 de orașe plus adeziuni, în scris, de la alte 15 comunități.
- 21.** la ființă Uniunea Comunităților Israelite din Vechiul Regat (U.C.I.), autorizată de Ministerul Cultelor la 8 iunie 1922.
- 22.** La instalarea dr. I. Niemirower ca Șef Rabin și conducător al Uniunii Comunităților Evreiești (U.C.E.), în numele guvernului asistă, la Templul coral, ministrul Cultelor Octavian Goga și alte notabilități române.
- 27.** Congres al rabinilor ortodocși; participă 25 rabini, cei mai mulți din Transilvania; din Vechiul Regat, doar doi rabini. Cer să fie recunoscuți drept o organizație distinctă de ceilalți rabini neortodocși.

Iunie

- 2.** Reprezentanți ai evreilor din Transilvania, în audiență la dr. P. Groza, ministru pentru Transilvania, cu un memorandum cuprinzând doleanțele minorității evreiești.
- 3.** În proiectul de lege pentru organizarea clerului militar, rabinii sunt prevăzuți printre confesorii militari.
- 4, Trianon.** Se încheie Tratatul de Pace între Puterile Aliate și Ungaria. Recunoașterea pe plan internațional a unirii Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, a Slovaciei și Ucrainei Subcarpatice cu Cehoslovacia, a Croației, Sloveniei și părții de vest a Banatului cu Serbia etc. (intră în vigoare la 26 iulie 1921).
- 6.** Dr. I. Niemirower, primit de rege, expune proiectul privind reunificarea comunităților israelite.

19-21, Galați. Congresul sioniștilor din România, cu participarea a 300 delegați din întreaga țară; prezidează M.A. Schein.

23, Chișinău. Este înregistrată, la Tribunalul local, organizația O.R.T., dependentă de întregul sistem de așezăminte „Tarbut”.

Iulie

- 2, București.** Delegați ai U.E.P. în audiență la Ministerul Justiției, apoi în 7 iulie la Take Ionescu, ministrul de Externe, pentru a formula anumite revendicări în legătură cu încetățenirea.
- 3, București.** Ședința inaugurală a „Sfatului rabinic” al Comunității evreilor din București, compus din 15 rabini, președinte dr. M. Beck. Dr. I. Niemirower, împreună cu 8 rabini formează Colegiul rabinic.
- 5-9, Chișinău.** Consfătuirea învățătorilor școlilor evreiești din Basarabia; participă 130 delegați, reprezentând 27 școli elementare de stat (din care 25 în limba idiș), 3 școli obștești (în limba idiș), 12 licee particulare (din care 7 în limba ebraică).
- 13, București.** Se constituie comitetul executiv al celei de a doua organizații de reconstrucție a Israelului „Keren Hajessod din România” (K.H.): dr. Adolphe Stern, dr. I. Niemirower, av. Bernard, Mișu Weissman, dr. L. Mayersohn, Ignatz Roller.

- 18, Cluj.** Constituirea „Uniunii generale a spitalelor evreiești” și a „Consiliului medical”, având ca prim obiectiv construirea unui spital evreiesc, cu o capacitate de 500 paturi, dotat cu aparatură modernă.
- 24.** Ministrul Culturii declară că teatrele evreiești sunt egale în drepturi cu teatrele minorităților și se vor elibera autorizații tuturor spectacolelor de teatru, fie în idiș, fie în ebraică.
- 29.** 200 poezii din 90 poeți români, traduse în idiș de S. Segall. N. Iorga apreciază traducerea și cere autorului traducerea în continuare din literatura română.
- Cernăuți.** Apare „Kultur”, publicație în limba idiș pentru literatură, artă și pedagogie. Între colaboratori: Eliezer Steinberg, Schlomo Bickel, Ițic Manger, I. Weinstein.

August

- 10, Sèvres.** Se semnează un tratat special între Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, de o parte, și Polonia, România, Cehoslovacia și Iugoslavia, de cealaltă parte, prin care se reglementau în mod formal granițele acestora din urmă.

Septembrie

- 1.** Partidul socialist evreiesc „Poale Zion” prevede că: organizațiile „Poale Zion” vor face educație marxistă a maselor evreiești, vor influența emigrarea în Palestina, vor continua munca culturală în limba idiș.
- 12.** Decrete ale Consiliului Dirigent pentru reforma agrară și pentru introducerea votului universal și egal al tuturor bărbaților.
- 14, Cernăuți.** Școlile profesionale evreiești ale societății de educație „Morgenroît” numără 550 elevi, față de 90 în primul an de activitate (1918).
- 22.** Societatea de reconstrucție pentru populația evreiască din Bucovina, cu ajutorul organizației Joint, acordă credite în condiții convenabile pentru reconstrucția atelierelor și locuințelor distruse de război.

Octombrie

- 15-20, Cluj.** Dr. P. Groza și Romulus Boilă iau poziție în legătură cu unele incidente antisemite care au avut loc în localitate.
- 23, București.** La Universitatea Populară a U.E.P. conferențiază regulat Gala Galaction, Barbu Lăzăreanu, dr. L. Ghelerter, Eugen Relgis, dr. S. Cohl, I. Sternberg ș.a.

Noiembrie

- 4.** Societatea „Cultura națională” renunță în favoarea lui Constantin Graur și I. Rosenthal la proprietatea ziarelor „Dimineața” și „Adevărul”. Aristide Blank arată că Societatea „Cultura națională” se va consacra numai editării de literatură beletristică și științifică.
- 10.** Presa evreiască cere scoaterea din uzul școlilor a *Manualului de limbă română pentru școlile secundare*, de Mihai Dragomirescu și Gh. Adamescu, care

conține pasaje violent antisemite, precum: „...Năvălirea jidanilor în Moldova”... „ei corup firea blândă a poporului”... „ura de creștini”.

26, Craiova. „Societatea meseriașilor evrei”, înființată în 1893, sărbătorește 28 de ani de activitate.

Decembrie

1. Se formează un guvern al „Blocului Democratic”, prezidat de Alexandru Vaida-Voievod.

4, Cluj. Conferința societăților sportive evreiești din Transilvania hotărăște unificarea societăților și înființarea „Asociației sportive evreiești din Transilvania”, afiliată la Asociația mondială „Macabi”.

6-9, Cluj. Cea de-a doua Conferință a organizațiilor sioniste din Transilvania. Participă secretarul de stat Tănăsescu, oficialități locale civile și militare, consulul englez din Cluj. În discuții s-a subliniat importanța declarației Balfour.

11, Cluj. Alegerea lui Glassner Akiba ca Prim Rabin al Comunității ortodoxe. El succede tatălui său, Glassner Moșe, care pleacă în Ereț Israel după ce a fost 44 de ani Prim Rabin al comunității locale.

16, București. În numele U.E.P., dr. W. Filderman și A. Magder au cerut ministrului Justiției renunțarea la jurământul „More Judaico”, practicat încă în unele judecătorii din țară.

28, Iași. Directorul general al Băncii Moldova, M. Wachtel, este decorat cu Ordinul „Coroana României” în grad de comandor.

29, Iași. Din Comisia interimară a orașului fac parte trei evrei.

Iași. În a doua jumătate a lunii, pictorul M.W. Arnold își deschide prima expoziție personală.

În cursul anului au avut loc alegeri de epitropi la comunitățile israelite din 11 orașe (Oradea, Cluj, Blaj, Satu Mare, Odobești, Sf. Gheorghe, Huși, Făgăraș, Hârlău, Bacău, Ivesți).

În cursul anului iau ființă numeroase întreprinderi industriale, bancare, cu participare de capital, conducere și muncă evreiască:

Arad: S.A. „Astra”, fabrică de locomotive, vagoane, construcții de fier, mașini și motoare, capital social 75 milioane lei; în Consiliul de Administrație, M. Blank.

Bălți: S.A. Banca Poporului – Bălți.

Botoșani: Societatea Cooperativă de Consum „Hrana Botoșanilor”.

București: Cinci societăți în ramura metalurgie și construcții de mașini, din care: „Uzinele metalurgice Excelsior”, SINC „Electrică modernă”, S.A. Fabrica de mașini, aparate și construcții de aramă; cinci societăți forestiere, printre care: S.A. „Nădrag”, fabrică de cherestea, administrator-delegat Max Auschnitt; cinci întreprinderi pentru industrializarea și comercializarea produselor petrolifere; două întreprinderi în ramura chimiei; o întreprindere

de materiale de construcții S.A. „Măgura”, industrie și comerț cu ciment, var, piatră de construcții; trei întreprinderi pentru producția și comercializarea produselor alimentare, din care S.A. „Ripiceni”, fabricare și rafinare de zahăr și spirt cu un capital social de 60 milioane lei, administrator-delegat Iosipovici Iulius; cinci societăți financiare, printre care Banca Centrală Industrială – Comercială, București, S.A. „Steaua Română”, de asigurare, București; 10 întreprinderi de comerț, printre care S.A. „Uranus”, comerț cu orice fel de mărfuri, import-export, cu un capital social de 3 milioane lei, S.A. „Utila”, comerț și afaceri comerciale și industriale; „Zimmer et Co” S.A.R. (cu C. Zimmer, M. Rapaport, Micu S. Zentler, A.L. Zissu); „Editura Românească”, exploatare de organe de publicitate, întreprinderi de editură, arte grafice cu un capital social de 50 milioane lei; S.A. „Presa”, având în consiliul de administrație pe C. Bacalbașa și Emil Fagure.

Buzău: S.A. Banca Română Buzău.

Cahul: S.A. „Banca Poporului basarabean Leova”, cu un capital social de 5 milioane lei.

Călărași: SINC „Frații Fiți”, comerț cu cereale.

Cernăuți: S.A. „Juțica”, construirea și exploatarea de fabrici de zahăr, cu un capital social de 25 milioane lei.

Chișinău: SINC „S. Auerbach, I. Cușner și B. Gosenbach”, comerț cu încălțăminte și accesorii de piele. S.A. „Banca de Comerț și Industrie a Basarabiei”, cu capital social de 10 milioane lei.

Dorohoi: SINC „Tăbăcăria A. Cohen și frații Lerner”.

Focșani: S.A. „Banca Kirmaier et comp.”, operații de bancă, bursă, financiare.

Galați: S.A. „Transalpina” import-export; S.A. „Șantierul Galați”, construcții navale și industriale, capital social 2 milioane lei.

Ialomița (Urziceni): „Moara Urziceni-Ialomița”.

Iași: SINC „Banca S.O. Grosswald”, afaceri de bancă, vânzări și cumpărări de efecte publice și private; S.A. „Vagonul”, reparații de locomotive, vagoane; S.A. Antrepozite și silozuri; „Banca Română de Comerț-Iași”.

Piatra Neamț: S.A. „Banca negustorească română”.

Ploiești: S.A. „Saric”, industrie și comerț cu produse chimice și uleiuri vegetale, minerale și derivatele lor.

Rădăuți: „Industria lemnului Brodina-Rădăuți”.

Roman: Fabrica de pielărie și talpă „Frații Grünberg”.

Satu Mare: „Moara și fabrica de uleiuri A. Weinberger”.

Târgoviște: SINC Fabrica de petrol „Victoria”.

Tecuci: S.A. „Banca Concordia”.

Turnu Severin: „Moara Traian”, industria morăritului, fabricare de pâine și paste făinoase, inclusiv comerțul cu acestea.

Evenimente culturale

Apariții editoriale: F. Aderca, *Domnișoara din str. Neptun* (nuvele); *Țapul* (roman); Ștefan Antim, *Capitalul imobiliar*; A. Dominic, *Sonata umbrelor* (piesă de teatru); B. Fundoianu, *Imagini și cărți despre Franța*; B. Luca (Luca Bernstein), *Omul de prisos* (dramă); Moise Ornștein, *Toldot Goe Iemei Kedem* (Istoria popoarelor antice), București, în idiș; Iacob Psantir, *Evreii în România*, în idiș; Eugen Relgis, *Coloana printre ruini* (eseuri); Lazăr Șăineanu, *L'Histoire naturelle et les branches connexes dans l'oeuvre de Rabelais*; H. Sanielevici, *Poporanismul reacționar*; Adolph Stern, *Însemnări din viața mea* (vol. II).

Publicații în limba idiș: „Das Wort”, Chișinău; „Das Jüdische Volkblatt”, Cernăuți; „Jüdische Zeitung”, Sighet, săptămânal; „Uj-Kor”, Timișoara; „Poale Teded”, Cluj.

Traduceri: F. Aderca: Henri Barbusse, *Focul* (roman); I. Ludo: Șalom Alehem; C. Satianu: Șalom Alehem, *Stația Baranovski și alte nuvele*; S. Segal, *200 poezii din 90 poeți români*, în idiș.

Alte activități culturale:

I. Iser este primit ca societar al „Salonului de toamnă de la Paris” și participă la expoziția anuală cu „Familie de tătari” (azi în Muzeul de Artă al României).

M.H. Maxy deschide, în sala „Mozart”, a doua expoziție personală.

A. Ziffer participă la „Salonul de ată ardeleană”, prima prezență colectivă a artelor plastice din Transilvania, după reîntregire.

N. Gropeanu deschide o expoziție la Ateneul Român.

H. Daniel expune pentru prima oară, împreună cu M.H. Maxy și St. Popescu.

Turneul în România al trupei „Fraie idișe folksbine” (Teatrul liber popular evreiesc) din Viena; printre protagoniști: Paul Baratoff și Ițhac Deutsch.

Se joacă, în idiș, *La noi în București*, de Ion Pribeagu.

1922

Ianuarie

1, Buzău. Apare revista sionistă „Menorah”.

5, București. Alegerea epitropiei Comunității israelite sefarde.

19. Formarea unui guvern liberal, în frunte cu I.I.C. Brătianu, care înlocuiește guvernul Take Ionescu, instalat la 17 decembrie 1921.

19. Ultimul recensământ din Transilvania constată o populație de 5.208.345 locuitori, din care 170.048 evrei.

28, New York. Congresul societăților evreo-române din S.U.A. Anton Bibescu, ministrul României la Washington, ține în cadrul Congresului o conferință pentru înfrățirea evreo-română.

29, București. Congresul U.E.P., convocat pentru a se stabili atitudinea evreilor la alegerile parlamentare. Se hotărăște ca secțiunile locale U.E.P. să recomande acei candidați care se angajează să sprijine revendicările populației evreiești.

Februarie

2, Victor B. Mendel, directorul Societății de navigație „Dunărea”, numit consul al Olandei la Brăila.

3, București. Audiența fruntașilor U.E.P. la generalul Arthur Văitoianu, ministru de Interne, căruia îi expun doleanțele populației evreiești: 1. aplicarea art. 7 din Tratatul de la Paris (acordarea cetățeniei tuturor evreilor, fără formalități); 2. o lege pentru organizarea comunităților; 3. subvenționarea școlilor și a cultului mozaic; 4. încetarea campaniei antisemite dezlănțuită de ziarele guvernamentale.

12, București. Uniunea tineretului sionist îl sărbătorește - în cadrul unei seri muzical-literare - pe Horia Carp pentru treizeci de ani de activitate sionistă.

12, Paris. La Société Linguistique premiază, în cadrul unui concurs la care au participat 100 de specialiști din diverse țări, pe I.A. Candrea, conferențiar la Facultatea de Litere din București, pentru lucrarea *Psaltirea Scheiană*.

19, București. Albert Honigman, redactor la ziarul „Lupta”, decorat de către guvernul francez cu Legiunea de Onoare în gradul de cavaler, pentru activitatea depusă la Paris și București, în timpul neutralității, în vederea intrării României în război alături de puterile aliate.

19, București. Decesul lui Al. Rubin (n. 28 octombrie 1856), licențiat în drept la Paris, fost prim-redactor al ziarului „L'Indépendance Roumaine”. Încă din 1881, colaborează la „Telegraful Român”, „Timpul”, „Binele public” etc. În 1918 lucrează la Oficiul diplomatic român de la Washington. Cavaler al Ordinului „Steaua României”, comandor al „Coroanei României”.

25, Chișinău. Consfătuirea directorilor tuturor gimnaziilor ebraice din Basarabia în vederea încadrării gimnaziilor „Tarbut” din Basarabia într-o singură organizație.

Martie

2, București. M.W. Arnold deschide prima expoziție personală în sala „Mozart”.

8, Botoșani. Se înființează o secție locală „Tarbut”.

8, Chișinău. Conferința reprezentanților Uniunii Cooperativelor Evreiești din Basarabia hotărăște ca pe viitor să se interzică orice fel de activitate nerentabilă.

11, Fălticeni. Demisia a opt evrei fruntași din organizația locală a Partidului Liberal în semn de protest împotriva ilegalităților înfăptuite de liberali la Suceava.

12, București. În articolul „Tuberculoza la copii”, dr. I. Lupu, medicul comunității, arată că din cei 1.138 copii evrei pe care i-a consultat, 80% erau limfatici, iar 60% erau predispuși la tuberculoză.

12. Comitetul de ajutorare a refugiaților ucraineni în România asigură - în virtutea ajutorului Joint-ului - tuturor copiilor evrei și neevrei sprijinul necesar câtă vreme stau în carantină la Tighina.
- 15, **Roman.** Apariția revistei „Ierusalim”, buletin al Comisiei Centrale Sioniste.
- 21, **București.** Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale aprobă înființarea Oficiului pentru procurare de lucru ca secțiune a comunității.
- 26, **București.** Compozitorul C.I. Bernstein închină maestrului George Enescu un concert pentru vioară și piano pe motive populare.
- 26, **București.** La Ateneu, S. Mütznér expune peisaje din Japonia, China, Coreea, Ceylon, Venezuela, S.U.A., Spania și Franța.

Aprilie

- 1, **București.** Apare săptămânalul „Ultimele știri din Lumea Evreiască”, editat de Federația Sioniștilor din România.
- 7, **Cernăuți.** Apare săptămânalul „Unzer Wort”, organ al Partidului Social Democrat Evreiesc „Bund”.
9. Av. I. Rosenthal a fost numit în delegația României la Conferința de Pace de la Geneva; dr. A. Bercovici, redactor la „L'Indépendance roumaine”, acreditat, printre alții, la aceeași Conferință.
- 19, **București.** Înființarea Societății culturale „Junimea evree” în cartierul Rahova. Societatea ține săptămânal reuniuni literare.
- 23, **București.** Decesul lui I.A. Bally, care a fost timp de peste 50 de ani profesor de limba ebraică la școlile de rit sefard, secretar al Comunității sefarde, autor al unor manuale didactice.
- 27, **București.** Ziarul „Mântuirea” semnalează nedreptatea făcută coloniștilor evrei din Basarabia. Deși lucrează de 50 de ani pe loturile repartizate, nu li s-au dat încă acte de împroprietărire.

Mai

- 1, **București.** Apare lunar „Junimea Evree”; printre colaboratori: A. Axelrad, dr. A.M. Beck, H. Carp, C. Drimer, E. Furtună, I. Gropper, dr. M.A. Halevy, V. Monda, dr. I. Niemirower, E. Relgis, M. Weissman.
- 5, **București.** Apare ultimul număr al ziarului „Mântuirea”, care își încetează activitatea. I. Ludo, secretarul de redacție, face un istoric al acestui prim și unic cotidian evreiesc, întemeiat de A.L. Zissu.
18. În Vechiul Regat, Constituția nu recunoștea decât religia creștin-ortodoxă. De aceea, după reîntregire, Ministerul Cultelor din România Mare dispune să se convoace la București reprezentanții cei mai autorizați ai cultului mozaic, clerici și laici, atât din Vechiul Regat, cât și din provinciile alipite, înfățișând toate nuanțele religioase, pentru a putea delibera asupra organizării cultului mozaic.
- 21, **București.** Este elogiată activitatea lui Arnold Aronovici, originar din România și stabilit la Londra.

22-23. I.I.C. Brătianu convoacă reprezentanți ai U.C.I. și U.E.P. la o consfătuire menită să ajute Comisia ministerială, creată ad-hoc, să adopte principiile organizării cultului mozaic. Guvernul se situa pe poziția acceptării sciziei existente în rândul mozaismului local. Reprezentanții evreilor pledau pentru unitatea organizării cultului mozaic.

Iunie

3, București. Apare – până în ianuarie 1932 – „Contemporanul”, revistă de avangardă, condusă de Ion Vinea; printre colaboratori: F. Aderca, V. Brauner, Brunea-Fox, B. Fundoianu, Marcel Iancu, M.H. Maxy; adeseori, coperta este semnată de M. Iancu.

4, Craiova. Din inițiativa rabinului dr. M. Thenen s-a înjghebat Societatea „Mahaziher hatora viodas l'Oltenia” (Loja pentru menținerea iudaismului în Oltenia), pentru a curma starea deplorabilă a iudaismului din această regiune.

12, Iași. O parte din studențimea de la diverse facultăți se desolidarizează de comportarea studenților antisemiți și o înfierează.

26, Focșani. Întrunirea delegaților cadrelor didactice de la școlile evreiești pentru a întemeia o asociație a cadrelor didactice. Se alege comitetul de inițiativă alcătuit din inspectori ai școlilor confesionale, directori ai diferitelor școli și institute.

București. Presa evidențiază activitatea gravorului în lemn și metal Iacob Steinhard, care reprezintă tipuri și scene din viața evreiască.

Iulie

2, București. Comunitatea a avut în anul școlar 1921/1922, 14 școli primare cu 3.000 de elevi și eleve.

2, București. Comunitatea inaugurează biblioteca populară „Saniel Marcus”.

2, Iași. În anul școlar 1921/1922, au funcționat trei școli israelito-române de băieți și două școli de fete, totalizând 60 de clase cu 1.314 elevi și eleve. În afară de acestea, au funcționat două „Talmud Tora” cu 17 săli de clasă și 600 de elevi.

3, București. Reprezentanța U.E.P. înaintează Ministerului Instrucțiunii Publice un memoriu prin care se cere interzicerea introducerii în școli a manualelor cu aprecieri jignitoare la adresa evreilor.

15, București. Presa se referă la organele de control ale Ministerului Instrucțiunii Publice care au prezentat rapoarte deosebit la elogiile privind pregătirea elevilor din școlile israelito-române.

15. Reprezentanța U.E.P. protestează în legătură cu difuzarea în Minister și în școli a broșurii antisemite *Iuda*, a lui A.C. Cuza și cu difuzarea printre țărani a versurilor și articolelor antisemite publicate de Simion Mehedinți în ziarul „Dumineca Poporului”.

15-22, București. Conferința tuturor evreilor apatrizi din România. Participă 44 de delegați, reprezentând 20.000 persoane originare din Ucraina. Se adoptă o rezoluție privind rezolvarea problemei apatrizilor și măsurile de asistență socială.

30. Conferirea Medaliei „Bene Merente” cl. II poetului Solomon Segal pentru traducerea în idiș a poeziilor români consacrați.

Ilfov. Din totalul de 100 de firme comerciale înregistrate, un număr de 31 de firme individuale aparțin evreilor.

August

1, Iași. Apare primul număr al publicației lunare „Răsăritul”, editată de organizația sionistă locală.

15, Piatra Neamț. Apare „Menorah”, publicație de cultură iudaică.

15. Cu prilejul ratificării Declarației Balfour de către Societatea Națiunilor, au loc, atât în Capitală cât și în celelalte localități din țară locuite de evrei, mitinguri, manifestații pe străzi, retrageri cu torțe.

16, Chișinău. Apare „Unzer Zeit”, singurul cotidian sionist în idiș; director, Michel Landau.

23, Roman. Congresul rabinilor din Moldova, convocat de Comitetul executiv al rabinilor, numit de Ministerul Cultelor, propune amendamente la proiectul de lege privind organizarea comunităților și clerului și cere înființarea unui seminar teologic evreiesc (ieșiva) la Iași.

27-28, București. Frațiunile socialiste se unifică creând Partidul Social-Democrat. La Congres, între raportori și în organele alese, printre alții: I. Moscovici, dr. L. Ghelerter, L. Geller, S. Voinea, I. Pistiner etc.

București. Asociația titraților evrei „Unirea” deschide două concursuri dotate cu premii: primul are tema „Formează sau nu evreii o minoritate etnică în România?”; al doilea concurs (numai pentru cadrele didactice ale școlilor israelito-române din țară), cu tema „Ce fel de educație trebuie dată elevilor din școlile primare pentru a-i pregăti pentru vremurile prin care trecem?”. Răspunsurile subliniază importanța iudaismului și sentimentului național în determinarea identității etnice.

Septembrie

1, București. Taxele școlare la școlile evreiești, care încep un nou an, de când au trecut sub egida Comunității, sunt insignifiante față de cele din școlile statului.

1. Campania pentru strângerea de fonduri pentru Keren Hajessod este în plină desfășurare.

15, Pitești. Punerea pietrei fundamentale a noii școli a Comunității, în prezența dr. C. Anghelescu, ministrul Instrucțiunii Publice. În cuvântul său, ministrul a declarat: „Atât în războiul din 1877, cât și în cel din 1916-918, evreii și-au făcut pe deplin datoria, mergând alături de români la luptă, suferind împreună greul războiului”. A subliniat faptul că în timpul războiului, fiind ministrul țării în S.U.A., cei 80 de mii de evrei originari din România, organizați, i-au pus la dispoziție presa și i-au dat cel mai neprecupețit concurs pentru propaganda în favoarea României.

17. În memorandumul de aderare a P.S.D.E. „Poale Zion” la Federația Partidelor Socialiste și Social-Democrate din România se arată că „Poale Zion”, înființat de peste două decenii, are organizații în toate orașele din Bucovina și într-un mare număr din Basarabia. Un important număr de membri activează în Vechiul Regat și în Transilvania. Organul partidului, „Arbeiter Zeitung”, are peste 2.000 de cititori, iar organizația de tineret are secții în multe localități.
- 22, **București.** Bugetul anual al Comunității de rit occidental, nou ivită, se ridică la 12 milioane lei. Comunitatea întreține 9 școli primare de băieți și fete, 7 școli secundare (gimnazii teoretice, școli comerciale și profesionale), 2 grădinițe, 2 orfelinate, 2 spitale, un dispensar, un azil de bătrâni și 4 cantine. Totodată, se ocupă de Sfatul rabinic, 2 colegii rabinice pentru judecarea divorțurilor ș.a.
23. Alenkoff, reprezentantul comitetului executiv al Conferinței mondiale evreiești pentru ajutorarea refugiaților ucraineni, a elogiat comportarea autorităților centrale și locale din România, aceasta fiind prima țară care a primit refugiați ucraineni.
- Timișoara.** Inaugurarea grupei culturale „Herzl” a Uniunii Naționale Evreiești, în prezența generalului C. Găvănescu, comandantul Diviziei I și altor invitați, reprezentanți ai unor instituții locale, redactori de ziare și reviste locale etc.

Octombrie

1. Memoriul U.E.P. adresat ministrului Instrucțiunii Publice la solicitarea Uniunii Naționale a Evreilor din Transilvania și a Societății „Tarbut” (Cluj), prin care se cere aplicarea treptată a ordinului autorităților locale ca în școli să se predea numai în una din următoarele limbi: ebraică, idiș sau română, deoarece marea majoritate a elevilor și cadrelor didactice cunosc numai maghiara.
- 8, **București.** Încheierea ciclului de conferințe didactice, organizate de secția culturală a Comunității evreiești de rit așkenaz, cu întreg corpul didactic al școlilor evreiești din Capitală.
23. Emigrarea a 200 de evrei meseriași și agricultori, organizată de oficiile palestinienne din București, Cernăuți, Chișinău și Cluj. 30 de familii de agricultori din Transilvania pleacă pentru a înființa o colonie în Galileea.
- 29, **București.** Personalități evreiești au fost decorate cu prilejul încoronării suveranilor româniei. Dintre ei, deputații: dr. Adolph Stern și rabinul I. Țirelson cu „Steaua României” și Nathan Lerner și dr. Beno Straucher cu „Coroana României”.

Noiembrie

- 5, **București.** Ministrul Gh. Mârzescu declară presei că ministerele de Interne, Justiție și Instrucțiune Publică au dat dispoziție să se cerceteze incidentele petrecute în unele județe din Moldova; guvernul, care i-a încetățenit pe evrei, nu poate să aprobe manifestațiile antisemite.

- 5, București.** U.E.P. convoacă o consfătuire pe țară cu delegații secțiilor locale pentru a discuta măsurile ce trebuiesc luate pentru apărarea vieții și avutului populației evreiești.
- 12.** Anchetele reprezentanților Ministerului de Interne împreună cu delegatul U.E.P. la liceele din Bârlad, Huși, Iași și Botoșani au demonstrat că manifestările de antisemitism s-au datorat instigării elevilor de către profesorii antisemiți.
- 21-25, București.** În sala Ateneului, concerte ale pianistei Clara Haskil.
- Cernăuți.** Apariția almanahului „Jüdischer almanach für Presse - Rumänien”, editat de dr. Markus Krämer, redactat în limbile română, ebraică, idiş și germană.

Decembrie

- 5, Iași.** Tipografia Goldner, înființată în 1856, a fost distrusă de bande antisemite.
- 10, București.** Ședința Parlamentului în care se discută despre dezordinile provocate de studenții antisemiți. Prof. univ. Ion Simionescu, deputații Nathan Lerner și dr. Adolph Stern iau poziție împotriva dezordinilor antisemite. Ministerul Instrucțiunii Publice și cel de Interne arată măsurile luate, iar primul ministru I.I.C. Brătianu condamnă propaganda antisemită și este de acord cu dr. A. Stern că trebuie zădărnicate acțiunile nefaste ale Uniunii Naționale Creștine, a lui A.C. Cuza.
- 10.** Presa evreiască scoate în relief că în volumul *Amintiri*, de Radu Rosetti, recent apărut, reiese rolul important, civilizator, pe care l-au avut evreii în Moldova prin relațiile comerciale stabilite între Moldova și țările din apus, prin introducerea în țară a unor noi ramuri de comerț și a unor utilaje și obiecte care au contribuit la modernizarea vieții și a interiorului locuințelor și gospodăriei casnice, prin exercitarea unor meserii dintre cele mai diferite în care și-au dovedit măiestria.
- 12-14, București.** Congresul Uniunii Comunităților israelite. Este votat textul unui Proiect de lege, cuprinzând 53 de paragrafe și 12 capitole referitoare la administrarea internă a comunităților, instituțiilor religioase, educative, filantropice ș.a. Ministerul Cultelor nu va prezenta, însă, acest proiect Parlamentului.
- 23.** Scrisoare de protest împotriva manifestărilor antisemite a unor studenți din țară, adresat ziarului „Dimineața” de către studenții români care studiază la Paris: se subliniază urmările deplorabile pe care le au aceste manifestații pentru prestigiul țării. Scrisoarea semnată de 18 studenți, printre care: Mihail Ralea, Catul și Virgil Bogdan-Duică, Șerban Gheorghiu, Marin Rădulescu, Mihail Ghelmegean etc.
- Brașov.** Preoții sași și unguri din localitate și împrejurimi au chemat credincioșii la biserică și le-au ținut predici în care au arătat că trebuie să se abțină de la orice manifestare antisemită; același lucru l-au spus elevilor învățătorii și profesorii sași și unguri.

București. Dr. N. Lupu, în cadrul unei întruniri a Partidului Țărănist, declară că oligarhia brătianistă a pus la cale în ultimul timp reluarea exceselor antisemite.

Începând cu 1922, până prin 1925, un mic număr de evrei transilvăneni au votat în primele alegeri (1922-1924) cu Partidul Maghiar, ceea ce a făcut ca acuza de irendentism să apese și asupra lor.

În cursul anului iau ființă numeroase societăți comerciale, industriale și bancare cu participare de capital, conducere și muncă evreiască:

Bacău: Fabrica de cherestea.

Bălți: Fabrica de ulei brut „Luța Acher”.

Bârlad: Fabrica de lumânări „Albina”.

București: „Prometeu SINC”, carton asfaltat și mozaic; SINC „Oxigenul”, fabrică de oxigen; „Helvetia” S.A.R., pentru industria textilă și producerea aței de cusut; Societatea pentru industria textilă S.A. (fondată de Lazăr Margulies ș.a.); Fabrica „Suchard” S.A.R, pentru producerea de ciocolată, bomboane, prăjituri; „Globus”, fabrică de bomboane și ciocolată.

Câmpulung-Bucșoara: Fabrică de cherestea, proprietar Frantz Schiller și Engler Seidel.

Câmpulung-Pojorâta: Fabrica de cherestea, proprietar Aron Schächter.

Cernăuți: „Eskimo”, fabrică de gheață, proprietar Marcu Nagler și Motea Rubin.

Cetatea albă: Fabrica textilă „B. Fuchs”.

Chișinău: Fabrica „Biltz”, producție de balamale, cazmale, sobe de tuci etc.

Dej: „Record”. Industrie mecanică de ață.

Dorohoi: Fabrica de pălării „Rappaport”.

Galați: „Moowork”, fabrică de săpun.

Iași: Întreprinderile forestiere, proprietar S. Weissman.

Ismail: Fabrică de cherestea.

Maramureș-Rușcova: Industria silvică montană S.A., președinte Stern Fischel, membri: Sein Elias și Grün Samuel.

Oradea Mare: Fabrica de articole de metal (ambalaje metalice, rulouri de fier); Fabrica de lăzi; Fabrica de perii; Fabrica de ulei „Goldstein și Löw”.

Piatra Neamț: Fabrica de uleiuri „Solo”, înființată de Abeles.

Rădăuți-Rusă: Fabrica de cherestea.

Rădăuți-Seletu: Fabrică de cherestea.

Satu Mare: S.A. „Someșana”, pentru exploatarea pădurilor.

Satu Mare-Bixad: S.A. pentru industria lemnului.

Sighet: „Steaua”, fabrică de tricotate, înființată de Joint și dată Societății pentru creșterea orfanilor evrei.

Soroça: Fabrica de ulei Gh. Sternberg.

Storoiineț: Fabrica de cherestea.

Timișoara: Întreprindere electrotehnică, înființată de Kissling.

Turda: Fabrica de sticlă, în consiliul de administrație Lazăr Simion - vicepreședinte.

Turnu Severin: Distilerie de undelemn „Marginea” - Severin.

Vaslui: Fabrica de tâmplărie „Gherș Schwartzberger”.

Vișeu de Sus: Fereastră cu abur și moară sistematică.

Evenimente culturale:

F. Aderca, *Idei și Oameni; Personalitatea*; Ion Călugăru, *Caii lui Cibicico* (schite); B. Fundoianu, *Imagini și cărți din Franța* (eseuri); Enric Furtună, *De pe stâncă* (poezii și poeme); Barbu Lăzăreanu, *Caragiale* (versuri culese și adnotate); B. Luca, *Primitiv* (versuri); *Teatru*; Ion Pribeagu, *Bucureștii noaptea* (sonete); Eugen Relgis, *Umanitarismul și internaționala intelectualilor*; Lazăr Șăineanu, *Oeuvres complètes de Rabelais* (partea filologică); George Silviu, *Flori și fluturi* (versuri); Haymann Tikin, *Kritische Untersuchungen zu den Büchern Samuelis*, Göttingen; L. Vero, *Domnul director* (comedie); Endre Károly, *Primul pelerin* (versuri); Forst Samson, *Geklibene lider* (Poezii alese), idiș.

Traduceri: Adolph Stern: W. Shakespeare, *Iuliu Cezar*, *Antoni* și *Cleopatra*, *Coriolan*, *Hamlet* (ed. a VII-a), *Macbeth*.

Prezențe evreiești în artele plastice:

S. Mütznér și I. Vermont expun la „Tinerimea artistică”, București.

M.H. Maxy expune în cadrul Societății „Arta Română”; studiază cu Artur Segall, la Berlin și este cooptat ca membru al Societății „Novembergruppe”, unde și expune.

Mina Byck Wepper, Riza Propst Kraid și Nadia Grossmann expun la „Maison d'Art” în cadrul expoziției femeilor artiste.

Lola Schnierer-Roth expune la „Graphisches Kabinett”-Berlin.

Apar periodicele:

București: „Copilul evreu”, revistă bilunară pentru copii și tineret, editată de Societatea „Hașmonaea”.

Buzău și Piatra Neamț: „Menorah”, revistă sionistă.

Ploiești: „Hacoah Haivri”, revistă lunară dedicată studiului *Torei*, științei, literaturii și problemelor evreiești (ebraică și idiș).

Debuturi:

Ca actori: Wily Ronea la Compania Bulandra, în piesa *Don Juan*, de Victor Eftimiu și Sandu Eliad, în *Medicul statornic*, de Molière, în cadrul grupării de avangardă „Insula”.

Activități parlamentare: Agitațiile antisemite și manifestări huliganice din partea unor studenți care revendicau „numerus clausus” sunt denunțate în Parlament de deputații evrei N. Lerner, A. Stern, B. Straucher, ca și de senatorul I. Sanielevici. Li se asociază o seamă de parlamentari români.

1923

Ianuarie

1, Iași. Prof. Paul Bujor, într-o comunicare către Ministerul Instrucțiunii Publice, învinuiește pe cuziști și liberali de „explozia antisemită într-o țară al cărei popor nu este antisemit”, „totul este o mașinațiune păcătoasă a maniacului plagiator A.C. Cuza, al cărui suflet e numai invidie și venin”.

1. Presa democratică condamnă unele gazete bisericești („Lumina satelor”) pentru propagandă antisemită și ațâțare la pogromuri.

4, București. În sala „Liedertafel” concertează Clara Haskil.

5, București. Numeroase comisii de sioniști colectează pentru cele două fonduri național-israelite Keren Kayemeth (K.K.L.) și Keren Hajessod (K.H.).

5, Cernăuți. Turneul Malei Picon cu *Țipke Faier și Iankele*.

6, București. Ia ființă Societatea teatrală evreiască „Teatrul nostru”, președinte I. Peltz.

6. Intensificarea relațiilor comerciale între România și Palestina. Vase românești cu mărfuri în porturile palestiniene.

13. Distincții acordate unor personalități evreiești: Șef Rabinului dr. I. Niemirower și rabinului dr. M. Beck, Ordinul „Coroana României”, în grad de mare comandor și de mare ofițer.

13. Parlamentari evrei din Cameră și Senat cer ca minoritatea evreiască să fie reprezentată în Comisia constituțională, la fel ca cea germană și maghiară; ca urmare a intervenției, dr. Ad. Stern este cooptat în Comisia internațională.

17, Iași. La o consfătuire a protoiereilor din Moldova, Mitropolitul Pimen al Moldovei s-a pronunțat împotriva agitațiilor antisemite: „să-i sfătuim pe ai noștri să îmbrățișeze comerțul, să cultive toate meseriile cinstite și să fie stăruitori ca și israeliții, să-i sfătuim să ia exemplul de la izraeliți respectându-și credința și datinile din bătrâni. Iubirea evreului pentru Sâmbătă, pentru templu și sărbătorile sfinte să fie o pildă pentru credincioșii creștini”.

17. Congresul Asociației Tineretului sionist din România (A.T.S.); în biroul Congresului: dr. Mayersohn și dr. M. Benvenisti.

27, București. Prima manifestare anuală culturală a Asociației „Junimea evree”.

30. Presa evreiască își exprimă dezaprobarea și mahnirea pentru atitudinea antisemită a Mitropolitului Miron Cristea în pastorală pentru combaterea alcoolismului, în care este reeditată calomnierea evreului cârciumar „care otrăvește țăranul român”.

➤ În cursul lunii expun: Reuven Rubin, pictură și sculptură, iar la Maison d'Art, Marcel Iancu.

Februarie

1. Constantin Graur (ziarul „Dimineata”) condamnă excesele antisemite din țară: „În Cameră și Senat, miniștri au fugit școlărește ca să nu audă interpelările

parlamentarilor Bujor, Stern, Pangratti, Sanielevici, cu privire la agitațiile studentești”.

6. Profesorul universitar G. Tașcă condamnă mișcările studentești îndreptate împotriva evreilor. Cu privire la „*numerus clausus*” cerut împotriva studenților evrei, arată că „ținta noastră trebuie să fie nu înlăturarea evreilor din școlile de stat române, ci atragerea tuturor elementelor străine care trăiesc în mijlocul nostru, în școlile și universitățile noastre; dacă îi vom da afară, își vor forma școala lor cu profesorii lor”. „Antisemitismul, spune el, este o pornire primitivă, barbară” și încheie afirmând: „studențimea nu are dreptate în cererile ei și de aceea mișcarea studentească nu are ecou în opinia publică”.

9, **Cernăuți**. Cea de-a patra adunare generală a „Societății școlare evreiești” (Idische Schulverein) se ocupă de înființarea unei școli pedagogice pentru pregătirea educatorilor.

9. Studenți huligani au atacat studenți evrei în Capitală, la intrarea lor la cursuri; s-au năpustit asupra cartierelor evreiești. La Cernăuți, huligani antisemiți au ocupat Universitatea și nici un student evreu nu a mai fost lăsat să intre. La intervenția studenților evrei, conducerea Universității din Cernăuți a suspendat cursurile.

10, **București**. N. Iorga, huiduit de studenți la serbarea „Tinerimii Române”, pentru atitudinea lui împotriva exceselor antisemite.

17, **București**. Întrunirea Partidului Național Creștin. Iau cuvântul A.C. Cuza, I.Z. Codreanu etc. În moțiunea votată se cere modificarea Constituției, prevăzându-se că statul român este un stat național creștin, reintroducerea art. 7 din Constituția din 1866, prin care se admitea la încetățenire numai străinii de rituri creștine, „*numerus clausus*” pentru evrei în universități, școli, profesii libere, industrie, comerț, presă, în toate ramurile de activitate, scoaterea evreilor din armată.

19-20, **București**. U.E.P. se transformă, cu ocazia Congresului său, în Uniunea Evreilor Români (U.E.R.), președinte W. Filderman. Obiective: cucerirea și consolidarea drepturilor politice și lupta contra antisemitismului. U.E.R. consideră populația evreiască nu o naționalitate, ci „o minoritate etnică și religioasă”.

28, **București**. Rulează filmul „Palestina nouă”.

28, **Iasi**. Comitetul Keren Hajessod cheamă populația să sprijine fondurile național-israeliene. *Apelul* subliniază realizările obținute în Palestina, crearea de noi colonii, construirea de orașe noi, transformarea unor regiuni pustii în zone înverzite.

Martie

1, **București**. Apare „Noua Maternitate”, revistă pentru educația mamelor, editată de institutul evreiesc cu același nume, director dr. S. Cohl.

1. Numeroase ziare omagiază personalitatea rabinului dr. M. Beck, la decesul acestuia.
4. Partidul Național Democrat Creștin, de extremă dreaptă, se transformă în gruparea fascistă și antisemită Liga Apărării Național Creștine (L.A.N.C.).
- 5, **Galați**. Apare revista „Cugetul evreu”, a cercului „Hatalmid”, publicație lunară „pentru răspândirea pe o scară cât mai întinsă a puțin cunoscutelor podoabe ale literaturii evreiești”.
5. Organizațiile sioniste din România sprijină emigranții din Polonia în drum spre Palestina; ei sunt conduși la Galați și îmbarcați pe vasul „București”.
- 8, **București**. Festival artistic al asociației „Macabi”.
- 12, **București**. la cuvântul în Cameră, la dezbaterile privind proiectul de Constituție, deputatul socialist dr. I. Pistiner. El cere ca noua Constituție să prevadă școli în limba maternă și pentru minorități, învățământul să fie obligatoriu și gratuit, să fie create școli profesionale capabile să pregătească muncitori calificați.
- 12-23. „Uniunea Evreilor Ardeleni” cheamă organizațiile și comunitățile israelite din Ardeal la formarea unui front comun, gata la orice ripostă împotriva acțiunilor huliganice antisemite. Secția „Uniunea Evreilor din Timișoara” este prima care reacționează favorabil.
- 26, **București**. Asociația evreilor „Iehudit” cheamă asociațiile femeilor evreice și toate organizațiile evreiești să sprijine construirea unei școli-internat „Tarbut”, care să cuprindă tineri din toate regiunile țării.
- 26-27, **București**. Adunarea Deputaților și Senatul votează o nouă Constituție.
28. Prin decret regal este promulgată Constituția țării, care proclamă: „Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie se bucură de libertatea conștiinței, învățământului, presei, întrunirilor, de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin lege”, „Deosebirile de credințe religioase și confesiuni, de origine etnică și de limbă nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturi civile și politice și a le exercita”, fără însă a prevedea și măsuri pentru garantarea reală a libertăților proclamate. Constituția ratifică totodată Decretul-lege din decembrie 1918, privitor la „acordarea drepturilor cetățenești” și Decretul-lege din mai 1919, privind „încetățenirea evreilor” care locuiau în Vechiul Regat.
28. Teatrul evreiesc „Habima” din Ardeal prezintă spectacole la Alba Iulia, Sibiu etc., cu piesele *Golem* și *Idiotul*.
- 29, **Cluj**. Membrii Camerei de Comerț și Industrie au cerut să se intervină pe lângă autoritățile locale pentru curmarea manifestărilor antisemite, restabilirea ordinii și protejarea evreilor în vederea reintrării în normal. S-a propus organizarea unor grupe de autoapărare.
- 29-31. La București, Iași, Cernăuți, Câmpulung etc., elemente huliganice antisemite au devastat prăvălii, au lovit trecători pe străzi, au împiedicat desfășurarea unor spectacole de teatru.

- Vaporul „Constanța” sosește în portul Haifa cu 250 emigranți din România, iar vaporul „București” cu 350 emigranți.

Aprilie

- 7-9, **Cernăuți**. A treia conferință anuală a Ligii Culturale din România, cu participarea a 54 de delegați din țară. Probleme discutate: situația școlilor evreiești, studierea limbii idiș în școală și familie, organizarea de cursuri pentru pregătirea profesorilor în limba idiș. Iacob Sternberg a cerut la închiderea Conferinței unitatea forțelor progresiste idișiste.
13. Gheorghe Tănase publică *Jidanii*; de pe poziții comuniste, autorul combate antisemitismul.
- 15, **Arad**. Darea de seamă a Comunității ortodoxe: prin instituțiile sale religioase, obține rezultate deosebite, care o situează printre comunitățile de frunte din Ardeal; în timp scurt a construit o sinagogă, o baie rituală, o Talmud Tora și o Hevra Kedoșa.
- 26, **Brașov**. Asociația sportivă „Ivria” înregistrează realizări în dezvoltarea sportului evreiesc.
28. Manifest de 1 mai al Comitetului executiv al Partidului Muncitoresc Socialist (Poale Zion din România) pentru frontul unic al proletariatului împotriva șovinismului, pentru drepturile culturale ale populației muncitoare evreiești.
30. Evreii ortodocși din America sprijină școlile rabinice din Ardeal.
- La București și Cernăuți iau ființă societăți pentru emigrarea evreilor din România; la Galați funcționează un oficiu de emigrare, având ca atribuții: primirea, adăpostirea și aprovizionarea emigranților evrei, îndeplinirea formelor de plecare. Cu sprijinul Serviciului maritim român, în perioada decembrie 1922 - martie 1923, au emigrat 1.143 evrei, 360 din România și 783 din Polonia, cea mai mare parte „haluțimi”.

Mai

- 16, **București**. Regele a declarat dr-ului Filderman, președintele U.E.R., în cadrul unei audiențe, că el condamnă mișcarea antisemită și își manifestă speranța că, în scurt timp, cauzele care au generat-o vor lua sfârșit.
- 21, **Cluj**. Primarul orașului, primind o delegație a Comunității Neologe, o asigură de tot sprijinul organelor locale, toți cetățenii orașului, indiferent de naționalitate, vor avea aceleași drepturi.
- 22-23, **București**. Convocarea la Ministerul Cultelor (ministru C. Banu) a reprezentanților U.E.R. și U.C.I., a unor delegați de comunități din noile provincii, a numeroși rabini pentru dezbaterăa unui proiect de lege privind cultul mozaic.
- 27-28, **București**. Din inițiativa reprezentanței U.E.R. are loc o consfătuire cu personalitățile evreiești din teritoriile alipite, în vederea organizării U.E.R. din întreaga România. În centrele mai importante din țară sunt convocate întruniri pentru explicarea programului U.E.R.

- 27-28, Galați.** La Congresul Ligii Culturale, N. Iorga a definit înțelesul care trebuie dat naționalismului: „un popor care atentează la vitalitatea altuia pentru a trăi, se dezonorează pe sine, tot așa și un popor care a primit în naționalitatea sa un individ sau un număr de indivizi și-i refuză drepturile care decurg firește din acordarea naționalității”.
- 29, Timișoara.** Adunare generală a evreimii din Banat în vederea unificării comunităților evreiești; prezenți 800 de delegați ai celor 3 comunități existente: ortodoxă, neologă, sioniști.
- În țară apar următoarele periodice sioniste: „Hașmonaea”, „Cugetul evreu”, „Junimea evree”.

Iunie

- 3, București.** Comisia culturală a Sfatului rabinic publică programa analitică pentru religia mozaică destinată elevilor din liceele statului.
- 3.** Program de conferințe organizate de Asociația titraților evrei „Unirea”.
- 3.** U.E.R. a organizat un recviem pentru comemorarea lui Adolf Solomon; presa evreiască a elogiat personalitatea acestui „evreu înfocat și patriot român”. S-a preocupat de dezvoltarea industriei românești, fondator al Școlii „Ciocanul”, unica școală profesională de băieți din țară, a spitalului de copii „Spitalul Solomon”, a sprijinit înființarea orfelinatului U.E.R., a participat activ la Comitetul pentru ajutorarea victimelor războiului.
- 7.** Dintr-un raport al consulului german din Timișoara spicuim: „Inteligența evreiască se situează ferm de partea cunoscutului lider național dr. Mayer Ebner”, deși înclină spre o apropiere de germani, iar „limba, cultura și presa lor sunt germane”, poziția presei este, în genere națională.
- 10, București.** Marele financiar Jacques Elias a lăsat un miliard de lei Academiei Române pentru înființarea fundației de cultură națională și asistență publică cu denumirea „Fundația familiei M. Elias”, precum și alte donații pentru Fundația Carol, Primăria Capitalei, Azilul de noapte, Facultatea de Medicină, Societatea pentru profilaxia tuberculozei, diverse școli israelite, temple pentru marele rabin din Ierusalim etc.
- 14.** Organizarea Societății anonime „Uzinele de fier și domeniile din Reșița”, cu capitalul lui M. Auschnitt.
- 17, Pitești.** Solemnitatea punerii pietrei fundamentale a noului templu, pe locul vechii sinagogi, în prezența Șef Rabinului dr. I. Niemirower, a prefectului județului, a conducerii comunității.
- 17.** Întreaga presă se ocupă de donația lui J. Elias și semnificația ei patriotică. „Neamul Românesc” scrie: „Legatele lăsate de bancherul Elias pentru scopuri culturale și de binefacere și care cuprind aproape întreaga lui avere, de peste opt sute milioane lei, constituie un fapt unic de filantropie la noi. Numai boierii de pe vremuri învățaseră nația noastră cu astfel de danii, iar de la ei nimeni până la Jacques Elias”. „Viitorul”: „Prin donația bunului român

ce se numea Jacques Elias, Academia va fi în măsură și mai largă de a veni în sprijinul culturii române”.

- 17, Craiova.** Rabinul dr. Maier Thenen este decorat cu „Steaua României” în grad de cavaler.
- 21, București.** Delegația U.E.R., condusă de dr. W. Filderman, dr. I. Niemirower, Adolf Magder, în audiență la Mitropolitul Primat cu un memoriu dezvăluind calomniile inventate de A.C. Cuza împotriva religiei mozaice. Mitropolitul declară că religia mozaică nu recomandă omorul ritual, este cea dintâi religie care a prohibit omorul; toate religiile trebuie respectate.
- 24, Piatra Neamț.** Primăria organizează comemorarea eroilor și distribuirea diplomelor de onoare celor căzuți în război. Lista de decorați cuprinde un număr de 71 soldați din localitate, din care 23 soldați evrei căzuți pe câmpul de luptă.
- 24. U.C.E. din Vechiul Regat** solicită în memoriul către ministrul Instrucțiunii Publice ca, în noua reformă școlară, școlile comunităților evreiești să fie echivalente cu cele ale statului, iar profesorii acestor școli să beneficieze de aceleași drepturi ca profesorii din școlile publice.

Iulie

- 1.** Cu sprijinul Joint-ului, în Transilvania sunt organizate 28 de cămine pentru 400 de copii orfani de război, în care este asigurată întreținerea, educația și îngrijirea medicală.
- 1.** În presă apare apelul Ligii Drepturilor Omului, semnat de G.C. Costa-Foru, secretar, și de alte personalități.
- 1.** Presa evreiască deplânge moartea fostului ministru C.C. Arion, partizan al emancipării evreilor, inițiatorul primului proiect de lege de organizare a Comunităților evreiești din țară.
- 2, București.** Se deschide stagiunea teatrală evreiască în grădina Liebligh (Jignița) cu trupa din Vilna.
- 10.** Apare ediția a II-a a operei *Literatura populară română*, de dr. M. Gaster.
- 13, Iași.** Din biroul Camerei de Comerț, format din 17 membri, 8 sunt evrei.
- 15, Bârlad.** Un evreu donează statului un local de școală în comuna Vizurenii, județul Tutova.
- 15, București.** La cererea Academiei Române, are loc la Templul Spaniol un recviem în memoria lui Jacques Elias.
- 18-19.** La Tg. Mureș, Comunitatea construiește o nouă școală israelită, iar la Timișoara un liceu evreiesc.
- 22, Piatra Neamț.** Asociația Tineretului Sionist din România organizează cursuri de vară pentru dezbaterile problemelor mișcării sioniste din țară, istoria și literatura iudaică. Conferențiază H. Carp și Th. Löwenstein.
- 28, Tg. Mureș.** Huligani antisemiți devastează templul israelit, pătrund în clădire și distrug obiecte de cult.

August

1, București. Apare „Deșteptarea creștinismului” (director A.A. Popescu), care propagă asasinatul în contra evreilor. În primul număr se cere abrogarea Decretului-lege care acordă drepturi politice evreilor, incendierea sinagogilor și școlilor israelite, distrugerea cărților religioase evreiești. Autoritățile au deschis acțiune publică împotriva ziarului.

1, București. la ființă biblioteca rabinică a Comunității; se face apel pentru donarea de cărți teologice.

2. N. Iorga, în articolul *Evreii și Partidul Naționalist-Democrat*, apărut în „Neamul Românesc” își exprimă dezaprobarea față de cuzziști, „partidul devastatorilor de sinagogi și seducătorilor de minore, al biciuitorilor de femei și eroilor de grădini publice”, pentru care „antisemitismul este singura rațiune de a exista”.

6-16. Presa evreiască se ocupă de Congresul al XIII-lea sionist de la Karlsbad. Din România au participat 18 delegați; în organele de conducere ale Congresului a fost ales Horia Carp. Au fost comemorați sioniștii decedați înainte de Congres, din România fiind pomeniți dr. M. Beck și M. Grünberg (București), Sonia Nacht (Iași), Eva dr. Abeles (Hârlău), Sulamit dr. Nacht (Brăila), G. Liscker, Enric F. Braunstein (Buzău). Contribuția evreilor români în 1923: pentru F.N.E. 1.600.000 lei, pentru Keren Hajessod 10.700 lire sterline.

27, Timișoara. Conferință sionistă a organizațiilor din Transilvania. În rezoluția conferinței se cere intensificarea strângerii de fonduri pentru Keren Hajessod.

30. Cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani, presa evreiască omagiază personalitatea lui S. Pineles, fruntaș al mișcării sioniste, participant la primul Congres sionist de la Basel, colaborator apropiat al lui Th. Herzl.

Septembrie

7, Iași. La întrunirea L.A.N.C., A.C. Cuza cere nu numai „numerus clausus”, ci și „numerus nulus”, „nici un jidan în țară”. Corneliu Zelea Codreanu cere ca universitățile să fie închise până la completul triumf al studențimii”.

12. Ministrul de Finanțe, Vintilă Brătianu, se întâlnește, la Londra, în prezența ambadorului României, Nicolae Titulescu, cu ziariști, oameni de afaceri, profesori și economiști; erau de față și frații Gaster, care au facilitat contactele dintre delegația română și oamenii de afaceri britanici.

30. Se reiau cursele bilunare Constanța-Iaffa-Alexandria, cu vaporul de pasageri „Dacia”, organizate de Serviciul Maritim Român.

30. Se dezvoltă comerțul de cherestea între România și Palestina; la Iaffa ia ființă Societatea „Monopol”, fondator S.A. Spilner, comerciant din Iași.

Octombrie

1, Iași. Congresul convocat de „Asociația profesorilor universitari” respinge moțiunea lui A.C. Cuza, care cerea „numerus clausus” pentru evrei; votează

în unanimitate moțiunea prof. M. Ștefănescu, de condamnare a agitațiilor antisemite.

- 7, **Cluj**. Conferința sioniștilor din Ardeal; între hotărârile votate: susținere școlilor evreiești, înființarea unui program de presă pentru propagandă în rândurile tineretului evreu, crearea unui fond pentru răspândirea culturii evreiești, aplicarea în viață a rezoluțiilor ultimului congres sionist, intensificarea acțiunilor pentru „Fondul național evreiesc”. Conferința alege noul comitet al Consiliului Național Evreiesc din Ardeal, ca președinte dr. Th. Fischer.
10. I. Rosenthal, fost director la „Adevărul”, „Dimineața”, „Adevărul literar și artistic”, ulterior trimis la Washington să reprezinte țara prin activități diplomatice și de presă, este ținta unei încercări de asasinat din partea unui individ, dovedit a fi avut legături strânse cu studenți extremiști care puseseră la cale un complot mai amplu, condus de C.Z. Codreanu și Moța și urmând a se finaliza prin asasinarea mai multor fruntași politici ai țării.
14. În viața teatrală se remarcă artiști din rândurile populației evreiești: Al. Finți, Heller și Dida Solomon,
14. În cadrul reformei agrare sunt împroprietăriți, în Basarabia, 10.000 de evrei din cei 50.000 de agricultori evrei. Societatea O.R.T. sprijină înființarea de ferme model și distribuirea de unelte agricole.
- 21, **București** I. Rosenthal, victima unui atentat comis de huligani cuziști la 10 octombrie, este decorat cu „Crucea comemorativă a războiului”. Cezar Th. Pascu, deputat de Ilfov, însărcinat cu înmânarea ordinului, spune: „ai fost lovit mișelește pentru că nici agresorul și nici mulți alții nu-ți cunosc sufletul românesc și mai ales n-au aflat despre atitudinea românească ce ai avut sub ocupație, în lagărul de ostatici de la Săveni și în cel de la Troian, din Bulgaria”.

Noiembrie

- 4, **București**. La Templul Spaniol, concert religios dat de primul ofician Alberto della Pergola, profesor la Academia de Muzică și Artă Dramatică, acompaniat de organistul și maestrul de cor, profesorul de muzică I.L. Ivela.
5. Cu vasul „România” au plecat din Constanța spre Palestina 110 emigranți evrei.
9. Cu ocazia vizitei la Iași a principelui Carol, moștenitorul tronului, A.C. Cuza afirmă că principele aprobă mișcarea cuzistă și ar fi un protector al acestei mișcări, iar Corneliu Zelea Coreanu declară că el și colegii pot activa în liniște pentru că se află sub protecția principelui Carol.
11. Presa evocă figura scriitorului evreu Netzler-Trivale, la împlinirea a șapte ani de la moartea acestuia pe câmpul de luptă în Războiul de Reîntregire.
18. În preajma deschiderii campaniei pentru Keren Hajessod, apel către evreii din țară pentru a sprijini reclădirea statului național evreu. Apelul este semnat de personalități din lumea evreiască: dr. Ad. Stern, Ely Berkovitz, dr. I. Niemirower, dr. W. Filderman, Ad. Bernhardt ș.a.

18. I.Gh. Duca, ministru de Externe, primind reprezentanți ai organizației sioniste mondiale și din țară, i-a asigurat de toată bunăvoința guvernului față de mișcarea sionistă arătând că: sionismul, ca mișcare de organizare a evreilor din țară pentru emigrare în Palestina sau de adunare de fonduri printre evreii din țară pentru restaurarea Palestinei, poate conta pe sprijinul guvernului.

19, București. Redeschiderea Universității populare a Căminului cultural U.E.R., frecventată de numeroși tineri evrei și creștini.

25, București. Seminarul de studii iudaice organizează un ciclu de conferințe.

București. La „Maison d'Art”, M.H. Maxy expune 57 de tablouri, ilustrând curentele moderne, cubism și constructivism.

Decembrie

28. Generalul Averescu se pronunță pentru o egalitate reală de drepturi pentru evrei, arătând că statul român are datoria de a împiedica izolarea minorităților.

La Chișinău funcționează Liceul ebraic ortodox. Absolvenții acestuia au devenit ulterior profesorii de ebraică ai celor mai multe școli israelito-române din țară. În Basarabia funcționa o întreagă rețea de instituții ebraice, coordonate de „Tarbut”.

În cursul anului iau ființă numeroase societăți industriale, comerciale și bancare cu participare de capital, conducere și activitate evreiască:

Arad: Fabrică de mobile „Bruckner Adalbert”; Fabrica de produse chimice „Azurul”.

Bacău: Fabrica „Forestiera Troțușului”, Căiuți.

Bălți: Două fabrici de ulei; S.A. pentru industrializare și comercializarea produselor de panificație, înființată de S. Lipron ș.a.

Botoșani: Fabrica de săpun „Coroana”; fabrica de textile „Aurora”, Abramovici-Smilovici.

București: S.A. „Arhimede”, ambalaje metalice; Moara „Herdan”; trei întreprinderi din industria ușoară, dintre care: „Industria română de țesături imprimate” (L. Stern, vicepreședinte al Consiliului de administrație), capital social 10 milioane lei; S.A. „Ursul”, fabrică de încălțăminte, având ca acționari Banca Marmorosch-Blank; trei societăți financiare, de credit și export: „Uniunea comercială”, societate pentru dezvoltarea comerțului cu Orientul, cu sucursale la Iași și Cernăuți, cu un capital social de 25 milioane lei; „Creditul mobilier”, cu un capital social de 10 milioane lei; Societatea generală de exportăriune București, capital social 70 milioane lei, subscriu Calmanovici, Aftalion, Marco Presente.

Câmpulung Moldovenesc: Moara „Moldova”.

Cetatea Albă: Atelier mecanic „Tarutino-Cetatea Albă”.

Cernăuți: Fabrica de tricotaje „Învierea”; Fabrica de șireturi și dantele „Frații Rauchweger”; Fabrica de panglici, Fabrica de tâmplărie.

- Chișinău: Moara sistematică și fabrica de macaroane „M. Kohan”; Moara „S. Vexler”; Fabrica de oglinzi „Weinstein”.
- Ciuc: Fabrica de cherestea Remetea „Itzhac Alex.”.
- Cluj: S.A. „Industria sârmei”, cu un capital social de 20 milioane lei (I. Diamant - director general).
- Galați: S.A.R. „Steaua”, antrepozite generale și industria morăritului; Fabrica de galvanizat tablă „Goldesberg”.
- Iași: „Moara nouă” Bivolari-Iași; S.A. „Nicolina”, fabrică de spirt și derivate, cu un capital social de 3 milioane lei.
- Maramureș: Moara Vișeu de Sus „Katz și Stein”.
- Mediaș: Întreprinderea „Vitrometan”, capital social 15 milioane lei, printre acționari Banca Berkovitz.
- Oradea: Fabrica de pălării „S. Klein”; Fabrica de țigle „Bihorul”.
- Orhei: Fabrica de ulei Rezina-Orhei „Haim Vigman”.
- Piatra Neamț: Fabrica de scobitori și cuie de lemn; Fabrica de cherestea „Carpați”, Fr. Davidovici.
- Ploiești: S.A.R. „Teleajenul”-Ploiești, industrie și comerț de făină și paste făinoase, cu un capital social de 10 milioane lei, J. Gold.
- Rădăuți: Fabrica de șireturi „Aurora”, I. Scheinberg; Fabrica de cherestea „Rădăuți”.
- Roman: Fabrica de uleiuri vegetale „Rorlich”.
- Soroca: Fabricile de uleiuri vegetale „Zgurița”, „Vârtej-Soroca”.
- Tecuci: Moara „Ighner Aron”.
- Timișoara: Întreprinderi tehnice, produse din bronz și cositor turnat, cușineți de locomotivă „A. Iacobi”.
- Suceava: Fabrica de cuie de lemn Ițcani; Fabrica de cherestea Lunca-Baia Fălticeni.
- Vatra Dornei: Fabrica de cherestea „Moldova” Vatra Dornei.
- Vaslui: Moara „Iusupovici”.

Evenimente culturale

Apariții editoriale: Camil Baltazar, *Vecernii* (poezii); Emil Dorian, *Cântece pentru Lelioara* (versuri); Dr. Filip Horovitz (istoric), *Împăratul Iulian Apostatul*; Virgiliu Monda, *Fântânile luminii* (poezii); Eugen Relgis, *Peregrinări* (călătorii); Alfred Margul Sperber, *Uraganul* (versuri), New York; George Silviu, *Motanul încălțat* (teatru); H. St. Streitman, *Revizuire*; Lazăr Șăineanu, *La Langue de Rabelais* (2 vol.); Ilarie Voronca, *Restriști* (poeme).

Traduceri: F. Aderca, Jacques de Lacretelle, *Silberman* (roman); C. Săteanu, Șalom Alehem, *Cartoforii* (Schife și nuvele); Adolph Stern, W. Shakespeare, *Neguțătorul din Veneția*.

N. Gropeanu expune la Paris, la „Salon d'automne”, tabloul „În jurul mescioarei”, achiziționat de statul francez.

Periodice:

La București, apare bilunar „Columna evreiască”, organ politic evreiesc, întemeiat de studenți.

La Cernăuți, apare în idiș „Das fraie wort” (Cuvântul liber), organ al Partidului Sionist „Zeirei Zion” din Bucovina.

1924

Ianuarie

1, Cernăuți. „Das Naie Leben”, organ evreiesc muncitoresc, susține că în România proletariatul este singurul apărător al revendicărilor pentru cultura în limba maternă, că școala națională evreiască este o problemă vitală pentru muncitorimea evreiască.

1, New York. Conferința evreilor români din America, reprezentând 60 de societăți, protestează împotriva manifestărilor huliganice ale unor studenți și profesori antisemiți din România, precum și împotriva introducerii lui „numerus clausus” pentru studenții evrei.

6-8, București. A V-a Conferință a tineretului sionist din România; participă delegați din țară și ai tineretului sionist mondial. Iau cuvântul: dr. I. Niemirower, av. M. Weissman, dr. A. Beck etc. S-au adoptat rezoluții privind metodele de culturalizare și conlucrare cu organizația „Hehalutz”.

7, București. Sărbătorirea jubileului de 80 de ani a Organizației „B'nei B'rith” și 50 de ani „Înfrățirea Zion”.

7, București. La sărbătorirea numirii lui Ad. Stern ca președinte de onoare al U.E.R. și a dr. W. Filderman ca președinte activ, participă reprezentanți ai 29 de societăți și organizații evreiești din București.

8, București. Se publică darea de seamă a Organizației „Zion”, prezentată de dr. I. Niemirower, ca președinte. Numărul membrilor este de 1.280. Nu există filiale în Basarabia și Transilvania. Organizația luptă alături de U.E.R. contra antisemitismului și pentru sprijinirea Keren Hayessod-ului. Dr. I. Niemirower este reales președinte.

8. Dr. W. Filderman obține de la ministrul Justiției ca în Proiectul de lege privitor la dobândirea și pierderea naționalității române, evreii din Vechiul Regat să rămână cu cetățenia română fără altă formalitate și cere ca pentru evreii din provinciile alipite să se acorde cetățenia pe baza domiciliului real la data de 20 septembrie 1920.

8-9, Chișinău. A IV-a Conferință a „Kultur Liga” din Basarabia.

11, Cernăuți. Guvernul liberal dă dispoziție organelor locale să preia o parte din bunurile Comunității evreiești, cea mai bogată din România.

13-15. Centrala O.R.T. organizează în Basarabia cursuri de agronomie în coloniile evreiești și cursuri serale profesionale în orașe.

- 15, Tighina.** Uniunea cooperativelor evreiești din Basarabia înființează o secție O.Z.E.
- 20, București.** La instalarea noii conduceri a comunității (Ely Berkovitz – președinte, dr. W. Filderman, dr. Steinhardt, Ascher Kandel și Adolf Barnhardt – vicepreședinți), participă și miniștri, primarul general al Capitalei, deputați etc.
- 20, București.** Împotriva arestării soților Marcel și Ana Pauker protestează ziarele „Dimineața” și „Socialismul”. Liga Drepturilor Omului, Sindicatul muncitorilor metalurgiști, ca și o delegație a P.C.R., condusă de Gh. Cristescu. Ulterior, este arestat și Al. Dobrogeanu-Gherea.
- 25, București.** Federația culturală și „Teatrul Nostru” (societatea pentru crearea unui teatru evreiesc) sărbătoresc pe poetul I. Sternberg.
- 28.** Rabinii și președinții comunităților aparținând Biroului central ortodox israelit din Transilvania, cu sediul la Bistrița, cer, printr-un memoriu, ca elevii evrei să nu scrie sâmbăta și de sărbătorile evreiești. Ministerul respinge cererea.

Februarie

- 5. Oradea.** Ministerul Instrucțiunii Publice retrage Liceului evreiesc dreptul de publicitate.
- 5.** Ministrul Muncii autorizează funcționarea Oficiului Central Palestinian din București cu filialele: Constanța, Cernăuți și Galați.
- 8, Cernăuți.** A IX-a conferință a Uniunii Sioniștilor din Bucovina. Dr. M. Ebner este reales președinte. Printre rezoluțiile adoptate: crearea Uniunii naționale a evreilor din România; unirea tuturor școlilor ebraice și institutelor evreiești sub conducerea forului central „Tarbut”; legătura cu haluțimii bucovineni din Eret Israel.
- 10.** „Curierul Israelit” cere ca statul să contribuie la întreținerea școlilor evreiești (la fel ca celelalte școli minoritare) și ca acestea să acorde certificate de absolvire recunoscute de stat.
- 17.** Din datele publicate în „Monitorul Oficial” rezultă că 60% dintre evreii decorați în primul război mondial au fost combatanți, iar restul: medici, sanitari, șoferi, ofițeri de administrație.
- 19, București.** Intervenția deputatului Ad. Stern în Cameră cu privire la Proiectul de lege a revizuirii cetățeniei.
- 24.** Apare Legea privind dobândirea și pierderea naționalității române („Legea Mărzescu”). Se menține indigenatul pentru evreii din teritoriile alipite, ceea ce creează acestora multe greutăți.
- 24.** Principalele ziare evreiești („Curierul israelit” și „Östjüdische Zeitung”) reflectă poziții deosebite față de politica antisemită. Primul propune folosirea, în continuare, a intervenției pe lângă autorități, celălalt o tactică de rezistență, de autoapărare. Dat fiind acuitatea situației, „Curierul israelit” propune, totuși, în ciuda divergențelor, un front comun.
- 24, București.** Mauriciu Blank este ales membru în consiliul de administrație al Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale.

Martie

2. Ministerul Instrucțiunii Publice ordonă ca în toate școlile din Bucovina să se folosească în convorbirile particulare exclusiv limba română.
- 9, **București**. Prima femeie inginer chimist din țară: evreica Dorothea Hefter.
- 9, **Iași**. Guvernul închide Seminarul pedagogic evreiesc din localitate, în care se pregăteau profesorii de ebraică.
- 9, **Ierusalim**. R. Rubin deschide o expoziție de sculptură și pictură.
- 23, **București**. Constituirea secției române a „Uniunii mondiale a femeilor evreice”, sub conducerea d-nei dr. Iaslovici. Scopul: ajutor reciproc, sprijinirea emigrării, educația tineretului, colonizarea Eretz Israelului, participarea femeilor în activitatea comunităților.
23. La New York are loc o reprezentatie de gală pentru comemorarea artistului ieșean Mogulescu. Își dau concursul: Maly Picon, Fishsohn etc.
- 31, **Focșani**. Se judecă procesul lui C.Z. Codreanu, I. Moța, I. Gârneață, R. Mironovici etc., care plănuiau asasinarea unor miniștri și altor personalități politice, precum și a lui E. Berkovitz, M. și A. Blank, A. Stern, W. Filderman, A. Honigman și I. Rosenthal. Acuzații sunt achitați.
- Se produc dezordini antisemite la București (A. Blank este lovit în timpul unei conferințe la care participă foști miniștri, inclusiv N. Titulescu). În centrele universitare (Cluj, Iași, Cernăuți), unde au loc mișcări antisemite, se introduce starea de asediu.

Aprilie

- 4, **București**. Pictorul S. Mützner expune la Ateneu.
- 5, **București**. Ordonanța definitivă pe baza căreia se interzice de fapt activitatea Partidului Comunist din România; val de arestări în rândurile militanților comuniști, mulți evrei.
- 6, **București**. Cu ocazia sărbătoririi a 25 de ani de la înființarea Școlii profesionale de fete „Filip și Rașela Focșăneanu”, se inaugurează și un gimnaziu de fete - primul gimnaziu evreiesc din Vechiul Regat.
13. N. Titulescu, ministrul României la Londra, cere primului ministru reprimarea tulburărilor antisemite, care au un ecou negativ în străinătate.
23. Sunt decorați Jacques Gold - constructor al unor mori din București, și I. Sanielevici - președintele Camerei de Comerț din Chișinău.
25. Agresiuni antisemite la Cluj, în trenuri. La Storojineț se profanează o sinagogă.
29. Primul Congres mondial al studenților evrei. L. Mizrahi participă, din partea studenților evrei din România; ia parte și Albert Einstein. Scopul congresului este organizarea studențimii evreiești pentru o activitate comună națională și culturală.

Mai

4. Presa publică impresiile lui Horia Carp dintr-o călătorie făcută în Basarabia: oprimarea evreilor e mai mare acolo decât în Vechiul Regat; nu există

comunități evreiești, iar taxele confesionale se varsă la primărie; sate întemeiate de agricultori evrei (Mărculești, Dumbrăveni etc.) nu au voie să aibă primari evrei; Tg. Noua Suliță (800 evrei) a fost unit cu două sate românești și, pentru că totuși evreii sunt preponderenți, s-a stabilit un regim electoral discriminatoriu.

23, București. Conferința Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat. Se discută dispoziția Ministerului Instrucțiunii Publice privind taxele școlare impuse evreilor.

30, Sighet. Agricultorii evrei, care reprezintă 75% din populație, organizează o expoziție cu produse agricole și țesături.

Iunie

1. O delegație a U.E.R. din S.U.A. protestează la Ambasada română împotriva agresiunilor antisemite din România. Prințul Știrbei, ambasadorul României, promite că va interveni la guvern.

4. Deputatul I. Lerner și ziarele evreiești protestează împotriva abuzurilor comise la acordarea cetățeniei. Sute de familii care locuiesc de zeci de ani pe teritoriul României sunt șterse de pe listele de acordare a cetățeniei române.

13, Chișinău. Aniversarea a 100 de ani de existență a „Talmud Tora”, unde învață 350 de copii, care primesc, în mod gratuit, masa de prânz, îmbrăcăminte și asistență medicală.

16. Comitetul executiv al Uniunii Evreilor din Transilvania se pronunță pentru: colaborarea cu U.E.R.; înființarea unei bănci evreiești și reorganizarea comitetului executiv. Se hotărăște crearea unui oficiu de emigrație pentru Eretz Israel.

20. Deputatul social-democrat dr. I. Pistiner ia poziție împotriva proiectului de lege a învățământului particular.

24. Apare Legea pentru învățământul primar de stat, prevăzând unificarea, obligativitatea și gratuitatea. Deputații evrei au criticat unele prevederi. Întreaga opoziție și reprezentanții minorităților au votat împotriva prevederilor cu privire la școlile minorităților.

28. Ziarele arată că O.R.T. întreține 11 școli în România și ajută pe agricultorii evrei din Basarabia.

30, București. Trupa din Vilna dă o reprezentație pentru ajutorarea studenților evrei.

Iulie

18. Ziaristul Edmond Herbert, originar din Huși, stabilit la New York, traducător al lui Delavrancea în engleză, vizitează țara

18. Leon Gutman este numit consul al României la Hamburg.

31, București. Decesul inginerului Jacques Katz, fost ajutor de primar al Capitalei.

August

14, Paris. Actorul de Max, originar din România, este decorat cu „Legiunea de Onoare”.

- 15, **Cluj**. Dr. I. Fischer, șeful organizației sioniste din Transilvania, declară: „privim evreimea ca o minoritate etnică deosebită și dezaprobăm politica de asimilare... Noi suntem buni cetățeni români, dar nu vom renunța la iudaism, nici la cultura noastră evreiască. Protestăm pentru că s-a retras dreptul de publicitate școlilor evreiești și se face imposibilă instrucția în limba ebraică”.
- 21, **Karlsbad**. În cadrul celei de-a doua conferințe a Ajutorului Evreiesc Mondial, dr. I. Niemirower critică I.C.A. pentru că susține doar colonizarea evreilor în Argentina, acțiune de altfel eșuată. Conferința aprobă propunerea dr. I. Niemirower de înființare a Uniunii Mondiale de Ajutor Social și de stimulare a sionismului. Membrii din România în noul consiliu: dr. I. Niemirower, Marcus Kremer și dr. Kahal Bernstein.
21. Numeroase proteste, intervenții ale U.E.R., ale rabinului Tîrelson, ale președintelui Biroului central ortodox israelit din Transilvania sunt adresate Ministerului Instrucțiunii Publice împotriva închiderii, în teritoriile alipite, a școlilor confesionale, hederelor, Talmud Torelor și ieșivelor. Ministerul tolerează, în anumite condiții funcționarea acestor școli doar până la sfârșitul anului școlar.

Septembrie

- 1, **Chișinău**. Congresul Tarbut-ului – for cultural evreiesc – protestează împotriva desființării învățământului ebraic de către guvern.
4. Congresul unor delegați ai părinților și școlilor evreiești din Basarabia (circa 50) și protestul formulat față de încălcarea decretului regal din 14 august 1918 referitor la învățământul minoritarilor, precum și la o seamă de articole din Tratatul Minorităților. Se înaintează un Memorandum.
- 12, **București**. Expoziția pictorului R. Rubin cu lucrări create în Ereț Israel.
21. Societatea Națiunilor condamnă „*numerus clausus*”, promovat de unii extremiști români: „principiu barbar și nefolosit în nici o țară civilizată”.

Octombrie

- 6, **București**. Ministerul Instrucțiunii Publice aprobă Comunității să înființeze un curs de religie mozaică, obligator pentru elevii care urmează în școlile de stat.
- 7, **Chișinău**. Apel lansat de 30 intelectuali evrei petru sprijinirea acțiunilor O.R.T., care urmărește calificarea tineretului pentru meserii și agricultură.
- 10, **Cluj**. Serviciul de stat pentru statistică arată că din 5.539.630 locuitori ai Transilvaniei și Banatului, evrei sunt 131.630, din care circa 100.000 la sate.
- 10, **Dumbrăveni (Basarabia)**. Țăranii evrei reclamă că au fost împroprietăriți cu mai puțin pământ decât cei români din împrejurimi, în plus divizat în loturi îndepărtate.
- 12, **Căprești**. Închiderea școlii primare și a gimnaziului evreiesc, cu toate că în comună numai funcționarii de stat sunt români.
- 12, **Dumbrăveni**. Se interzice predarea în idiș, cu toate că la școala din localitate din 180 de elevi, 178 sunt evrei.

12, Iași. Asasinarea prefectului de poliție C. Manciuc de către C. Z. Codreanu. După comiterea crimei, are loc o manifestație a studenților antisemiți la care se strigă: „Trăiască Cuza. Moarte jidanilor!”.

19, Iași. Se înființează, cu ajutorul Joint-ului, o bancă de credit pentru meseriași, muncitori și mici comercianți evrei.

Noiembrie

8, București. Congresul sioniștilor din România. Referatul cultural este susținut de dr. I. Niemirower.

16, București. Ziarul „Renașterea” cere părerea unor fruntași evrei și români privind necesitatea unei școli normale evreiești, reorganizarea comunităților, oportunitatea unui partid național evreiesc, acceptarea sionismului. Se exprimă pentru o școală normală: Ad. Stern, A.L. Zissu, C.G. Costa-Foru; Dem. Dobrescu e împotriva. Pentru organizarea comunității sunt toți de acord, în afară de Ad. Stern, care susține că reorganizarea e prematură. Pentru un partid național evreiesc sunt toți de acord, în afară de Dem. Dobrescu. Pentru sionism, unanimitate.

22, Iași. Inaugurarea cursurilor Universității populare a Societății „Mizrachi”.

30, București. M.H. Maxy organizează, împreună cu Victor Brauner, Marcel Iancu, Militza Pătrașcu și Mattis Teutsch, prima expoziție internațională a societății „Contemporanul”, înființată în același an. Maxy și-a asigurat colaborarea lui Brâncuși și a unor artiști de peste hotare, între care Paul Klee, Arthur Segal, W. Eggeling ș.a., militanți de pe pozițiile artei moderne.

Decembrie

12, Edineț. 370 de familii evreiești care locuiesc de zeci de ani în localitate sunt șterși din listele de încetățenire.

19, București. Prof. N. Iorga și P. Bujor cer, în Parlament, măsuri împotriva huliganilor antisemiți.

19, Chișinău. Șahistul Efraim Simovici, de la Macabi, s-a clasat pe locul al doilea la concursul internațional de șah de la Copenhaga.

19, Focșani. Comunitatea obține introducerea limbii ebraice ca materie de învățământ pentru elevii evrei din școlile statului.

21, București. Intervenția deputatului I. Lerner împotriva abuzurilor privind acordarea cetățeniei.

21-29, București. Congres sionist. Cu ocazia vizitei lui Nahum Sokolov, prilejuit de Congresul sionist, el a declarat: „Evreii sunt o minoritate etnică și religioasă; sunt împotriva asimilării naționale, dar pentru asimilarea cu interesele statului român; nu sunt de acord cu aceia care vor să păstreze o naționalitate străină; evreimea română trebuie să fie credincioasă statului român, păstrându-și specificul și religia”. N. Sokolov ia cuvântul și la un miting sionist. La Congres sunt aleși: Ad. Bernhardt, dr. I. Niemirower, dr. Singer ș.a. S-au primit telegrame de salut din partea lui Albert Einstein și

Ch. Weizmann. S-a arătat că în anii 1922-1924 au plecat din România în Ereț Israel 2.032 evrei. La Congres mai iau cuvântul: dr. I. Niemirower, dr. Nacht, dr. Kramer, Lerner, dr. W. Filderman, dr. Beck, dr. Veisbuch ș.a. I.G. Duca, ministru de Externe, oferă un banchet în cinstea lui N. Sokolov.

Începând cu 1924, „Legea Mârzescu” a îngăduit ca numeroși evrei din noile provincii să fie împiedicați de a se înscrie pe listele electorale. Așa cum, până la elaborarea Constituției din 1923, zeci de mii de evrei din Vechiul Regat al României Mari nu au putut nici ei, la rândul lor, să-și capete dreptul de vot prevăzut de lege.

În cursul anului iau ființă numeroase societăți comerciale, industriale și bancare cu participare de capital, conducere și activitate evreiască:

Agăș-Bacău: Foresta italo-română, cu 24 salariați.

Arad: Polychrom, fabrică de lacuri și vopsele. Conducerea întreprinderii: Leopold și Emeric Meer.

Bacău: „Chimica”, fabrică de unsori, Riven Siegler.

Bârlad: Fabrica de vată „A. Glasberg” („Degetarul”).

Botoșani: „Ciocanul”, produse articole de fontă, Rubin Benzen.

Braște-Botoșani: Fabrică de cherestea, Haim Sternberg.

București: „Victoria”, fabrică de produse metalice, I. Goldstein: albii, mașini de gătit, frigorigere; „Grivița”, fabrică de țevi de plumb și cuie, frații Goldenberg; atelier, autogaraj, Samuel Farchi; Uzinele textile române, S. Trebisch; „Montblanc” S.A.R., fabrică de capsule și staniol (în Consiliul de administrație: Weissberger, Blumenfeld și Finkelstein); Fabrica română de caroserie, articole de construcții și garajuri.

Cernăuți: „Țesătoria universală”, M. Feiner.

Chilia Nouă-Ismail: Curățătorul de cereale, David Levensohn.

Craiova: Fabrica de paste făinoase „Concordia” S.A.R.

Crasna-Sălaj: Moara „Steiner Mendel”.

Edineț-Soroca: Fabrica de ulei „Hună Solter”.

Gheorghieni-Ciuc: Fabrica de cherestea „Gottlieb și succesori”.

Gura Humorului-Câmpulung: Fabrica de cherestea „I. Wagner”.

Huși: „Baiadera”, fabrică de vopsele și tipografie, S. Kohn și D. Rafail.

Iași: Fabrica de spirt „Fermentul”, înființată de Socațitatea Leizerovici & Co.

Nadrag: Se crează concernul metalurgic „Titan-Nadrag-Calan” (T.N.C.).

Oradea: Fabrica de vopsele, proprietari: Max Alfred și E. Zankel. S.A.; „Celuloid”, fabrică de perii (în Consiliul de administrație Andrei Blayer, Sebok Adalbert, R. Farkaș).

Petroșani: Fabrica de pielărie și tăbăcărie S.A. (președinte al Consiliului de administrație Iosif Iancu).

Ploiești: SINC „Naftogen”, industrie și comerț cu produse chimice.

Reșița: Fabrica de oxigen.

Roznov-Neamț: Rafinăria „Roznov”, L. Schwartz.

Tg. Mureș: Fabrica de tâmplărie, proprietar Osias Goldsolal.

Vicovul de Sus-Rădăuți: Fabrica de cherestea, proprietari Chaim și Hersch Axelrad.

Evenimente culturale

Apariții editoriale: F. Aderca, *Moartea unei republici* (roman); Camil Baltazar, *Flaute de mătase* (poezii); Horia Carp, *Străinii au Biblie și Talmud; Din vremuri de urgie*; Emil Dorian, *În preajma serii* (poeme); Barbu Lăzăreanu, *Anton Bacalbașa; Cățiva povestitori; Lespezi și moloz*; Eugen Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*; Matyas Elisler, *Kepek a Kolozsvari zsidok multjabol* (Aspecte din trecutul evreilor din Cluj); I. Peltz, *Fanteze vopsite* (nuvele); Eugen Relgis, *Petru Arbore* (roman); Roderich-Stoltheim, Theim, F., *Jidovii în comerț și secretul reușitei lor*; H. Sanielevici, *Clasicismul proletariatului*; A. Steuerman, *Cartea băiatului meu* (autobiografie-povestiri)

Traduceri: I. Ludo: Șalom Alehem, *Menachem Mendel*; H. St. Streitman: Max Nordau, *Degenerare*; C. Săteanu: Eulenberg (Herbert), *Siluite literare*

Periodice:

București: unicul număr din revista avangardistă „75CP”, condusă de Ilarie Voronca și St. Roll.

Cernăuți: „Schauben”, publicație literară; redactori: Iacob Sternberg, colaboratori: Iacob Gropper, Ițic Manger, Moșe Altman.

Chișinău: „Hamvaser Tov”, organ lunar pentru religie și morală.

Galați: „Reclădirea”, publicație național evreiască.

Iași: „Kitnei Hoffman”, redactor Zaidel Herman.

Sighet: „Der Munkats Humanist”, săptămânal.

La expoziția internațională de pictură de la Veneția, unde România ia parte pentru prima oară, alături de operele lui Grigorescu, Andreescu, Luchian, O. Han, sunt trimise și lucrări de N. Vermont și S. Mütznér.

- I. Iser expune la Paris, la Salon des Tuilleries.

- H. Maxy preia conducerea Academiei de Artă Dramatică Modernă decorativă din București.

- R. Rubin expune la București lucrări create în Eretz Israel.

1925

Ianuarie

3-5, **Chișinău**. Congresul tineretului sionist din Basarabia. Participă delegații din organizațiile „Hașomer Hațair”, „Hatchia”, „Zeirei Zion”, „Hehaluț” și „Zionim Clalim”. Hotărâri: crearea unei Federații a tineretului sionist din România, cuprinzând toate provinciile țării; crearea unei organizații de

tineret în care să precumpănească elementul muncitoresc; stimularea tineretului spre școli pregătitoare agronomice; unificarea acțiunilor de tineret în fiecare localitate.

10. Înființarea C.C. de control și supraveghere al cooperativelor (evreiești) din Vechiul Regat.

23, **București.** A. Davila ia atitudine împotriva antisemitismului, cu ocazia unor reacții la reprezentarea pe scena Teatrului Național a piesei *Negușătorul din Veneția*.

25, **București.** Banca de credit mărunț înființează filiale în cartierele evreiești: Dudești, Văcărești, Moșilor, Grivița și Rahova.

25, **Galați.** Iau ființă: Cercul cultural-artistic „Idealul”, Biblioteca și cercul cultural „Hahaver” (Prietenul).

25, **Tulcea.** Are loc o adunare F.N.E. în prezența reprezentantului directoratului din Ierusalim.

25. Reapare săptămânalul „Erd-und Arbeit”, în idiș, editat de C.C. al Partidului „Zeirei Zion” din România.

București. Succes remarcabil al trupei din Vilna cu piesa lui Osip Dimov, *Cântărețul tristeții sale*; la reușită contribuie poetul și regizorul Iacob Sternberg; decorurile sunt semnate de R. Rubin și G. Löwendal; interpretul principal, Iosif Bulov.

București. Ia ființă Cooperativa de Credit pentru evrei, Banca Cooperativă de Credit mărunț și economică, numită și „Creditul mărunț”, destinată micilor întreprinzători din Capitală. Asemenea cooperative erau însă numeroase în Basarabia: 19, în 1907; 31, în 1914; 27, în 1922; 33 în 1924; 41, în 1930 etc. În Bucovina existau 12 asemenea cooperative, în 1929.

Februarie

8, **București.** A VI-a Conferință a tineretului sionist din Vechiul Regat.

8, **Chișinău.** Un grup financiar din România înființează „Banca de comerț pentru răsărit”, în vederea comerțului cu Palestina, facilitând legăturile financiare și mijlocind dezvoltarea unor raporturi largi cu Orientul Apropiat.

12, **București.** În cadrul Asociației generale a studenților evrei din București – A.G.S.E., ia ființă „Junimea farmaceutică”.

15, **Galați.** Centralizarea tuturor instituțiilor evreiești locale sub egida Comunității.

17, **Chișinău.** Aniversarea a 30 de ani de existență a școlilor profesionale evreiești.

28, **Iasi.** Căminul studenților evrei este atacat de huligani.

Martie

1, **București.** Apare lunar, până în 1927, „Integral”, revistă de sinteză modernă; organ al mișcării moderniste din țară și străinătate, scoasă de F. Brunea-Fox, Ion Călugăru, M.H. Maxy și Ilarie Voronca.

1, **București.** Are loc adunarea generală a Societății „Ahuza - Sir Herbert Samuel”.

1. „Renașterea” publică un scurt istoric al mișcării sioniste de tineret din Transilvania; tinerii, organizați pentru prima dată în 1922, aveau în 1925

comitete centrale - băieți și fete - la Cluj, de care depindeau 60 de grupuri locale. Scopul organizației: pregătirea tineretului pentru Hehalutz. Secția culturală va edita lunar o carte de cultură evreiască.

5, București. Moscu Albahary înființează formația „The hot chapo”, marcând începuturile dezvoltării muzicii de jazz în România.

15. Guvernul României delegă pe avocatul S. Rosenthal să susțină interesele țării în conflictul germano-român pendinte în fața Comisiei de Reparații de pe lângă Liga Națiunilor.

17-19. La procesul lui C.Z. Codreanu, asasinul prefectului Manciu din Iași, judecat la Focșani, au loc agitații și manifestații antisemite ale studenților din Iași; în fruntea lor, A.C. Cuza și C. Șumuleanu. Sunt devastate locuințe evreiești, magazine, sinagogi. Armata și poliția nu intervin. Rabinul Țirelson interpelează în Camera guvernului în legătură cu pogromul de la Focșani.

22, Iași. Moritz Wachtel este delegat să gireze conducerea Bursei.

22. Apariția, în S.U.A., a unei cărți despre evreii români, autor Edward Herbert. O relatare asupra celor văzute de autor într-o călătorie prin România.

27, Iași. Adunarea generală a Băncii Moldovei numește ca director pe I. Schoenberg și Iosef Dulberg, iar ca subdirector, pe Alex. Einhorn, toți evrei.

Aprilie

1, Chișinău. Apare lunar „Far'n jüdischn Kind”, publicație pentru copii scoasă de redacția cotidianului „Unzer Zeit”.

5. Cu ocazia inaugurării Universității ebraice din Ierusalim, comunitățile din București și din celelalte orașe ale țării organizează ședințe festive.

5. Horia Carp, condamnat pentru calomnie în procesul cu Ion Zelea Codreanu.

5. Printr-un mesaj, Academia Română urează propășire Universității Ebraice din Ierusalim.

11, București. Apare, în condiții grafice excepționale și drept răspuns la apelul scriitorilor și artiștilor israelieni, o revistă numită „Puntea de fildeș”. Colaborează personalități proeminente, printre care: F. Aderca, B. Fundoianu, Emil Dorian, H. St. Streitman, Eugen Relgis, I. Peltz, Ion Călugăru; ilustrează Marcel Iancu, M.H. Maxy, I. Ross, R. Probst-Kraid ș.a.

12, Ploiești. Președintele Comunității israelite, A.D. Rosen, este decorat cu „Coroana României” în grad de ofițer, iar Jacques Geiger, directorul școlii „Luca Moise”, secretar al Comunității, cu „Steaua României” în grad de cavalier.

Cernăuți. Apare lunar, în idiș, „Kultur”, organ al Federației culturale evreiești din România.

Mai

1. Rețeaua cooperativelor evreiești de economie și avansuri din Basarabia cuprinde 33 de sucursale.

- 5, **Chișinău**. Încetează din viață senatorul I. Sanielevici, președintele Sfatului Negustoresc și al Camerei de Comerț din localitate.
17. Apare *Din vremuri de urgie*, de Horia Carp, despre suferințele evreilor în timpul primului război mondial.
- 17, **București**. Se acordă personalitate juridică Fundației culturale „Menachem Elias”, la cererea Academiei Române, beneficiara testamentului lui J. Elias.
- 24, **București**. Organizațiile „Zeirei Zion”, Societatea studenților sioniști „Hașmonaea”, Cenaclul cultural „Renașterea” și organizația „Tarbut” protestează împotriva proiectului legii școlilor particulare prin care: școlile evreiești nu au dreptul de a preda în limba etniei și nici de a elibera certificate de absolvire; nu au drept la o școală normală pentru pregătirea institutorilor evrei. Transformarea școlilor evreiești în școli ale statului rămâne oricând la latitudinea autorităților.
31. Achitarea lui C.Z. Codreanu pentru crima de la Iași. C.G. Costa-Foru, conducător al Ligii Drepturilor Omului, singurul avocat al văduvei fostului prefect ieșean Manciu, asasinat de legionari, face aprecieri sumbre cu privire la evoluția extremismului în România.
- 31, **Cernăuți**. Manifest al „Bundului” împotriva românizării forțate a școlilor evreiești, prin proiectul legii învățământului particular.
- Proiectul de lege asupra învățământului particular accentuează imixtiunea statului în acest sistem școlar. Un număr de paragrafe ale Proiectului afectează direct și grav sistemul școlar israelito-române. Se prevede că „pentru elevii evrei limba maternă este limba țării”. Ebraica și idișul sunt astfel anulate ca limbă de predare a unor materii școlare. Proiectul de mai sus a surescitat vii reacții în presă, dar și în Parlament (din partea deputaților evrei: Z. Țirelson, N. Lerner, A. Stern, I. Pistiner ș.a.). W. Filderman, președintele U.E.R., îi expune direct ministrului Anghelescu obiecțiile în materie. Cu toate acestea, Legea pentru învățământul privat, votată și promulgată în acest an, deși cuprinde unele modificări, rămâne în spiritul ei aproape neschimbată și se menține în vigoare până în 1940. În pofida Legii Anghelescu, grație unor eforturi deosebite și unor concesi guvernamentale smulse pe parcurs, rețeaua școlilor comunitare israelito-române s-a prezentat în interbelic cu un total de peste o sută de instituții școlare evreiești.

Iunie

- 7-8, **București**. Are loc Conferința extraordinară a sioniștilor din România în legătură cu legea învățământului particular și cu poziția ce trebuie luată de către delegații evrei din România la Congresul mondial sionist.
21. Apare lucrarea lui E.I. Critzman, *Amintiri*, care se referă la perioada dinainte și din timpul Războiului din 1877, faptele de arme ale voluntarilor evrei, ambulanța „Zion”, activitatea Societății studențești „Unirea” (înființată la 24 mai 1880), primul și al doilea congres al întregii studențimi române, congresul al treilea al studenților de la Bacău, când studențimea evreiască a fost exclusă din asociație ș.a.

- 21, **București.** Aniversarea a 60 de ani de la înființarea sinagogii „Malbim” de către marele rabin L. Malbim.
28. Apare lucrarea dr. W. Filderman, *Adevărul asupra problemei evreiești din România*, care argumentează elocvent necesitatea traducerii în fapt a drepturilor cetățenești dobândite de evrei prin Constituția din 1923. Lucrarea reproduce ca argument liste, după „Monitorul Oficial”, ale ostașilor evrei morți, răniți, prizonieri și decorați în timpul războiului pentru întregirea României.

Iulie

1. Statistica oficială indică, în Transilvania, o populație de 5.539.630 persoane, din care 200.000 evrei (71.000 la sate și 129.000 în orașe).
- 8, **Arad.** Ia ființă un nou gimnaziu evreiesc, pe lângă cele din Cluj, Oradea și Timișoara.

August

- 1, **București.** Încetează din viață Carol Dulbergher, timp de 42 ani profesor la Școala „Carolina și Iacob Löbel” din București. Este printre primii institutori evrei distinși cu „Răsplata muncii” cl. I pentru învățământ, de către Spiru Haret, ministrul Instrucțiunii Publice. După război, devine inspector școlar al Comunității.
- 6, **Chișinău.** Apare periodicul „Dus cooperative wort”, al Uniunii Cooperativelor evreiești din Chișinău, inițial ca supliment al cotidianului „Unzer Zeit”, apoi autonom.
- 15, **București.** Încetează din viață dr. Schachman, de la Spitalul Caritas, participant la campaniile din 1877, 1913, 1916-1918, cu gradul de colonel medic.
- 15-18, **Chișinău.** Conferința Uniunii Cooperativelor evreiești.
29. Apare primul număr al ziarului „Viața universitară”, organ al Uniunii studenților independenți, consacrat luptei împotriva antisemitismului.

Septembrie

- 1, **Viena.** Al XIV-lea Congres sionist mondial. Din România participă dr. I. Niemirower, Horia Carp, av. Mișu Weisman, dr. Mizrach, dr. L. Mayersohn, farmacistul I. Grünberg (Ploiești), dr. Willensky (director „Keren Hajessod”) și Adolf Bernard.
- 9, **București.** Se înființează societatea teatrală evreiască „Dramă și comedie”, cu actori ai fostei trupe din Vilna.
- 20, **Iași.** Comemorarea lui Goldfaden și a primilor actori ai teatrului evreiesc din Iași, la aniversarea a 60 de ani de existență a teatrului.
- 23, **București.** Reapare revista „Junimea evree”, cu traduceri din Șalom Alehem, Bialik ș.a.

Octombrie

- 8, **București.** Apare un volum privind activitatea Societății „Caritatea-Chesed șel emes”, înființată în 1899, ca societate de ajutor în caz de deces. În 1900, fuzionează cu societatea „Zecher Tov”, extinzându-și activitatea și la

asistența medicală, iar în 1908 își clădește un templu în str. Legislator nr. 10, din București. Este un caz tipic de extindere a activităților la unele societăți evreiești.

8, Cernăuți. Apare primul volum al dicționarului biografic *Grosse Jüdische National-Biographie*, sub redacția lui S. Wininger.

11, București. Se inaugurează localul Societății „Dr. Iuliu Barasch”, din str. Biserica Udricani, cuprinzând: teatru, bibliotecă, ateneu popular și policlinică; director general Emil Dorian, medic și scriitor.

18, București. Memoriul U.E.R. privind rolul religiei în stat și modul de organizare a comunităților evreiești. Se amintește dezbaterea, în materie, de la Ministerul Cultelor din 22-23 mai 1922 și de anteproiectul elaborat de U.C.I. cu acel prilej.

25-26, București. Cenaclul „Renașterea”, considerându-se grupare sionistă, se preocupă și de crearea Partidului Național Evreiesc din România.

Noiembrie

1, București. În regia lui Jean Mihail este prezentată piesa *Manasse*, de Ronetti-Roman. În rolul lui Manasse, actorul Ronald Bulfinsky.

5, Cernăuți. Societățile academice „Zephiroth”, „Hebronia”, „Hasmonaea”, „Emunah” și „Heativ” fuzionează în „Societatea studenților sioniști din Bucovina”.

22, București. Aniversarea a 50 de ani de la înființarea Societății pentru tămăduirea bolilor „Bezalel toelet Hamachov”.

25, București. Apare, în idiș, „Unser Wort”, ziar evreiesc independent; director B. Reicher, colaboratori: S. Bickel, I. Gropper, Ch. Kleinman, N. Mark, Iacob Sternberg.

25. Noul Memoriu al U.E.R. în care se cere înglobarea în viitoarea Lege generală a cultelor, a unor stipulări referitoare la egalitatea, unitatea și caracterul de persoană juridică al cultului israelit.

28, Cernăuți. Vladimir Jabotinsky (sosit la București în 15 noiembrie) participă la a treia conferință „Keren Hajessod” pe întreaga Bucovină.

29, București. 50 de ani de existență a Societății „Marpe Lenefes” (Tămăduirea).

Decembrie

5, București. Ziarul „Știri din lumea evreiască” publică un scurt istoric al mișcării haluțiene din Vechiul Regat.

6, Basarabia. Joint-ul și J.C.A. întreprind acțiuni de ajutorare a coloniștilor evrei din Palestina (7.000 familii grupate în 11 colonii).

6, București. Ely Berkovitz este ales vicepreședinte al Bursei de acțiuni și efecte.

6. Guvernul român îi numește pe Iosef și Isac Rokeach consuli în orașele Haifa și Iaffa.

12. Din motive personale, speculate de cercurile conducătoare ale Partidului Național Liberal, prințul Carol renunță pentru a treia oară la tron,

hotărându-se să rămână în străinătate sub numele de „Caraiman”. Unii întreprinzători evrei se aflau încă de pe acum în oarecare relații cu viitorul rege Carol II.

13, București. Deputatul dr. A. Stern susține în Cameră principiile memoriului U.E.R. privitor la legea învățământului particular, cerând ca limba de predare în școlile particulare să fie ebraica.

15, Chișinău. Apare „Hanoar”, publicație sionistă, dedicată tineretului.

20. Al 17-lea Congres anual al U.E.R. din America proclamă solidaritatea cu evreii români din țară, cerând guvernului român să pună capăt dezordinilor antisemite.

20. N. Iorga, în „Neamul Românesc”, scrie despre dușmanii Ligii Națiunilor: „....Din ei fac parte antisemiți ai ciomagului și revolverului, caricaturi ale sănătosului naționalism, care nu admit că poți iubi pe ai tăi, fără a urî pe alții”.

20. Este expulzat din țară W. Jabotinsky, lider al unei organizații sionist-extremiste mondiale.

25-27, București. Are loc reuniunea membrilor organizației B'nei B'rith din țară.

26, Cernăuți. Are loc Conferința sionistă bucovineană, în prezența a 100 de delegați. Dr. Th. Weisselberger, vicepreședinte al organizației, prezintă raportul executivei. Se hotărăște: clădirea unui local pentru un cămin sionist; intensificarea acțiunii de primire a noi membri. În noul comitet este ales președinte dr. Mayer Ebner.

➤ Anul abolirii legii privind jurământul „More Judaico”, după o luptă de aproape jumătate de veac, dusă de rabinii I. Schor, M. Gaster, M. Beck, I. Niemirower, precum și de notabili evrei ca dr. A. Stern și dr. W. Filderman.

1925-1926. În sesiunea parlamentară, la discutarea proiectului Legii de organizare a învățământului particular, au luat cuvântul în legătură cu stabilirea „limbii materne” senatorii Țirelson, N. Lerner, A. Stern, S. Weisselberger, I. Pistiner, B. Straucher. La dezbaterea legii electorale, în aceeași legislatură, au intervenit: S. Weisselberger și L. Țirelson.

În cursul anului iau ființă numeroase societăți cu participare de capital, conducere și muncă evreiască:

Bacău: SINC Moara Bistrița, Herșcovici-Zilberman; A. Davidovici și fiii, SINC fabrică de mașini, turnătorie, atelier mecanic.

Bălți: „Progresul”, SINC, fabrică de ulei vegetal.

Buzău: SINC „Jung Meltis et comp”, fabrică de vată.

Botoșani: Banca Moldova de Sus – Hârlău; Banca cooperativă de credit mărunț și economie – Botoșani; Banca Negustorească – Tg. Ștefănești; Banca cooperativă de credit mărunț din Hârlău; Löbensohn și En. Mărculescu.

Brăila: Teodoride S.A., navlosire; Societatea și Banca Comerțului, cu capital social 6 milioane lei.

București: șase întreprinderi de industrie ușoară (textile, tricotaje, încălțăminte), între care Societatea română pentru industria bumbacului, președinte Oscar Kaufman; cinci întreprinderi pentru industrializarea și comercializarea produselor petrolifere, între care „Medusa”, cu un capital de 10 milioane lei; cinci case de bancă, printre care Banca Mercur, cu un capital de 15 milioane lei și Banca Comercială pentru Orient, care își propunea încurajarea relațiilor de import-export cu Palestina; cinci firme pentru producția și comercializarea articolelor tehnice; trei firme pentru producția și comercializarea cherestelei; două case de film - Metro Goldwin și Filmul cultural; două firme de produse chimice; două firme de ambalaje de carton și metalice; trei reprezentanțe de textile („Ageco”, președinte Lazăr Margulies, Wexler și Zwölfer) și încălțăminte; o antrepriză de construcții; editura și industria tipografică „Benvenisti”.

Chișinău: New Palestina S.A., pentru înlesnirea comerțului cu Palestina.

Constanța: Tomis S.A.; Bella Gusta S.A.; Lumina Dobrogei S.A., pentru aprovizionarea morilor țărănești.

Dorohoi: Dorohoiul, fabrică de pielărie, săpun și lumânări.

Galați: Unirea SINC.

Hotin: Banca comercială Secuieni; Banca Centrală Edineți; Casa populară de asigurare mutuală din Basarabia; Banca Comercială.

Iași: Banca cooperativă de credit mărunț „Lipscani”; Moldova petroliferă S.A.; Exploatarea morii Moldovei; Star S.A.R.; Pentagon SINC; Banca Româno-Franceză, capital social 8 milioane lei; Banca Generală; Oficiul petrolifer; Moldova S.A., președinte al Consiliului de administrație Moritz Wachtel.

Piatra Neamț: Cernegura S.A.; Banca cooperativă de credit mărunț și economie.

Pitești: Dealul Topologului SINC.

Ploiești: Trolu S.A., fabricarea de mașini și scule pentru sonde petrolifere, administrator-delegat D. Sternberg; Luceafărul Petrolifer.

Roman: Banca Comercială.

Tecuci: „Frăția S.A.” pentru operațiuni bancare.

Timișoara: „Arnold Deutsch et comp.”, fabrică de piele, capital social 9 milioane lei; „Sylos”; „Texta” S.A., fabrică de pânzeturi.

Evenimente culturale

Apariții editoriale: F. Aderca, *Omul descompus* (roman); *Sburătorul* (teatru); St. Antim, *Concepția economică a dreptului*; C. Baltazar, *Reculegeri în nemurirea ta* (poeme); U. Benador, *5 acte* (teatru); Brociner, Joseph B., *În legătură cu antisemitismul*; E. Dorian, *De vorbă cu bălanul meu* (poeme); Filderman, W., *Adevărul asupra problemei evreiești din România în lumina textelor (religioase) și a statistice*; E. Relgis, *Umanitarism și socialism*; Rohlic, Aug., *Jidanul „talmudist”*; C. Săteanu: Merejkovski Dimitrie: *Scriitorii ruși* (traducere); L. Șăineanu, *Les sources indigènes d'Ethimologie*

Francaise, vol. I; A. Toma, *Zi de vară până-n iarnă*; T. Vianu, *Dualismul artei*; *Fragmente moderne*.

Este publicată lucrarea de amploare *Judische Nationalbiographie*, de S. Wininger, apărută în 7 volume.

Victor Brauner face prima călătorie la Paris, ia contact direct cu suprarealiștii.

Marcel Iancu colaborează în continuare la „Mișcarea literară”, unde face portretele celor intervievați de F. Aderca. Ciclul devine *Mărturia unei generații*; ilustrează primul volum din *Antologia poezilor de azi*, cu desene în peniță.

Aurel Mărculescu este prezent cu caricaturi în „Facla” lui N.D. Cocea.

S. Mützner și I. Iser expun în cadrul Expoziției de artă românească veche și modernă din sala „Jeu de Paume” – Paris. O parte din exponate provin din colecțiile particulare ale lui M. Blank, E. Bercovici și G. Schäffer. I. Iser mai expune și la Dresda și București.

1926

Ianuarie

4. Parlamentul votează îndepărtarea prințului Carol de la succesiune („Actul de la 4 ianuarie”) și recunoașterea prințului Mihai ca principe moștenitor al României. Prin acest act politic, liberalii sperau să-și întărească și mai mult pozițiile politice. Pe timpul minoratului lui Mihai s-a instituit o regență, formată din patriarhul Miron Cristea, președintele Înaltei Curți de Casație, Gheorghe Buzdugan și prințul Nicolae de Hohenzollern.

10. În Comitetul executiv al Partidului Socialist sunt aleși: Ilie Moscovici, dr. Ghelerter și dr. Horodniceanu.

16, *Ploiești*. Baruch Cahane este sărbătorit la împlinirea vârstei de 90 de ani.

17, *Craiova*. Decesul lui Ignat Semitca. Ziarul craiovean „Straja” elogiază activitatea de editor a lui Ignat și a fratelui său Ralian Samitca.

19. Toate hederalele, Talmud Tora și Ieșive, considerate școli religioase ale minorităților, trec sub conducerea Ministerului Cultelor.

24, *București*. La Fundația universitară „Carol I” se constituie asociația „Amicii Statelor Unite”. Originar din România, Leon Feraru, poet și conducător al societății „The Friends of Roumania” din New York, vorbește despre posibilitățile strângerii relațiilor dintre S.U.A. și țara sa de baștină.

24, *Cernăuți*. Dr. I.A. Mark, ales Șef Rabin al Comunității din localitate.

24. Societatea de ajutor reciproc „Sănătatea” - Rofé Holim - își serbează jubileul de 25 de ani în prezența lui Grigore Trancu-Iași și a unui delegat al Ministerului Muncii.

31 - *februarie* 25. S. Mützner expune la Ateneul Român.

București. Apare primul număr din „Sinai”, inițial „Revistă de studii iudaice”; din 1928 devine „Anuar”; ultimul număr, în 1933. directori: dr. M.A. Halevy.

Cea mai importantă revistă de studii iudaice și istorie a evreimii din România.

Februarie

- 4, București.** Cercul „Renașterea” creează primul Club național evreiesc, reunind aderenți ai tuturor tendințelor sioniste. Se va extinde, ulterior, în principalele localități ale țării. Aceste cluburi vor deveni, după 1930, data creării Partidului Evreiesc din Regat (P.E.R.), secțiuni locale ale acestuia. Partidul va fi în nemijlocită legătură cu Clubul parlamentar evreiesc, format în 1928 și alcătuit în principal din parlamentari sioniști.
- 5, București.** Consfătuirea delegaților U.E.R. din 35 de secțiuni locale. Se adoptă o moțiune de protest contra anarhiei și huliganismului. Dr. W. Filderman este delegat să expună situația într-o audiență la rege.
- 8.** Uniunea națională a evreilor din Ardeal realizează un acord cu Partidul Național, în vederea alegerilor comunale.
- 21.** În presă apare lista nominală a candidaților U.E.R. aleși în consiliile comunale: Chișinău, 15; Oradea, Cernăuți, câte 11; Bălți, 10; Bacău, Suceava, câte 8; Orhei, Soroca, câte 7; Galați, Tg Frumos, câte 6; Botoșani, Fălțiceni, Hârlău, câte 5; Brăila, Dorohoi, Podul Iloaiei, Piatra Neamț, Podul Turcului, Vaslui, câte 4; București, Iași, Ploiești, Burdujeni, Bârlad, câte 3; Rădăuți, Roman, Adjud, Ștefănești, Buhuși, Băcești, câte 2; Huși, Focșani, Caliacra, Buzău, Tulcea, câte 1.
- 27, București.** Poetul Solomon Segal, coautor al antologiei *Poezii români* traduși în idiș și redactor al revistei „Dorsche Zion”, este sărbătorit la Societatea titraților „Unirea”. Rostesc cuvântări omagiale Gala Galaction și av. Weinberg.

Martie

- 1, București.** Consiliul de Război al Corpului 2 Armată condamnă la 30 zile închisoare pe unii participanți la tulburările studențești cu iz antisemit din februarie.
- 5.** Rabinul Țirelson interpelează guvernul în legătură cu tulburările antisemite provocate de studenții extremiști.
- 11-12, București.** Apar revistele lunare „Cartea”, fondată și condusă de S. Grossman, și „Cuvântul nostru”, editată de Iancu Klein.
- 18.** Poetul Leon Feraru a fost numit consul onorific al României la New York.
- 30.** Se formează un nou guvern prezidat de generalul Alexandru Averescu.
- 31, Iași.** Se constituie Clubul național evreiesc.

Aprilie

- 11, București.** Consfătuire la Clubul național evreiesc cu delegații din provincie pentru formarea unui Bloc național evreiesc în vederea alegerilor generale, pe baza unui program propriu.
- 23, București.** Sub patronajul reginei Maria, este sărbătorit A.I. Ivela, la împlinirea a 30 de ani de activitate didactică.

23, **Cluj**. Conferința Partidului Național Evreiesc având ca obiectiv alegerile și realizarea Blocului național evreiesc.

23, **Oradea**. Joint-ul pune bazele unei bănci cooperative de avansuri.

Mai

7, **București**. Apare ziarul în limba idiș „Unser weg”, organ al gândirii radicale; redactori, Iacob Sternberg și Șlomo Bickel.

9, **București**. Secția locală a Federației culturale evreiești organizează sărbătorirea a 50 de ani de teatru evreiesc. Prezidează Barbu Lăzăreanu. Iau parte și vorbesc: C. Nottara, V. Maximilian, C. Tănase, I. Călugăru, Iacob Sternberg, Ițic Manger etc. Actorii Constantin Nottara și Constantin Tănase donează bani pentru ridicarea unui teatru „Goldfaden”.

10, **Piatra Neamț**. Ia ființă un cerc de studii evreiești, condus de dr. Daniel Carol.

15. Vizitând S.U.A., dr. W. Filderman, președintele U.E.R., este sărbătorit de evreii români din America.

23, **Bacău**. Un incendiu distruge peste 500 de gospodării, majoritatea evreiești. Conducerea Uniunii comunităților din vechiul Regat și organizațiile B'nei B'rith formează un comitet pentru ajutorarea sinistraților. În același scop, se formează comitete la Chișinău, Roman, Podu Iloaiei, Ploiești, Focșani etc.

25. Evrei aleși în corpurile legiuitoare pe listele: socialistă, liberală, național-tărănistă, Partidul Poporului, lista independentă: București, 9; Cernăuți, 4; Brăila, 2; Timiș-Torontal, 2; Iași, Galați, Focșani, Ploiești, Caraș, Chișinău, Durostor, Soroca, câte 1. Dintre aceștia, 4 senatori.

➤ Alegeri parlamentare încheiate cu victoria Partidului Poporului, condus de generalul Alex. Averescu.

Iunie

19-20, **București**. Congresul al V-lea al Uniunii comunităților evreiești din Vechiul Regat aprobă candidatura Șef Rabinului dr. I. Niemirower pentru locul de senator de drept al cultului mozaic. La 27 ianuarie 1927, Senatul a validat alegerea dr. I. Niemirower ca Șef Rabin și reprezentant în Senat.

22, **Cernăuți**. Se deschide Congresul internațional de emigrație mondială. Delegația română combate tendințele antipalestiniene, precum și atitudinea muncitorilor din țările dezvoltate, care cer să se interzică imigrarea în țările lor.

24. Se creează organizația fascistă „Legiunea arhanghelului Mihail” (din 1930, Garda de Fier, iar din 1935, Partidul Total pentru Țară). După instaurarea fascismului în Germania, a devenit agentura politică a hitlerismului în România.

Iulie

1, **Galați**. Are loc consfătuirea pe țară a Organizației sioniste revizioniste. Participă delegați din București, Cernăuți, Galați, Chișinău. Cu această ocazie,

organizația gălățeană începe lunar editarea în limba română a publicației „Drumuri noi”.

5. Apare manifestul „Ligii contra teroarei”, nou creată, în apărarea cetățenilor care au altă apartenență etnică, alt crez politic sau religios. Manifestul este semnat, printre alții, de: prof. dr. C.I. Parhon, prof. dr. Gh. Tașcă, Constantin Mille, M. Sadoveanu, D.D. Pătrășcanu, prof. dr. Traian Bratu și prof. Eugen Herovanu din Iași, C. Paraschivescu-Bălăceanu, Ștefan Voitec, Mihail Cruceanu, B. Lăzăreanu, Eugen Relgis, dr. L. Ghelerter. Aderă la Ligă: C. Bogdan-Duică, membru al Academiei, Gala Galaction, Dem. Teodorescu ș.a.
12. Dr. M. Gaster, expulzat din România și devenit rabin al Comunității sefarde din Londra, venit în vizită în țară, este primit în audiență de rege.
- 15, **București**. Se întemeiază Societatea de studii iudaice din România, având în frunte pe dr. I. Niemirower, dr. M.A. Halevy, M. Schwarzfild ș.a.
- 15-17, **Danzig**. Congres mondial al invalizilor de război evrei. Delegația României informează asupra grelei situații a invalizilor evrei din țară, supuși la diverse discriminări.
- 25, **Tecuci**. Se pune piatra fundamentală a noii clădiri a școlii israelito-române.

August

- 6, **Iași**. Consfătuirea cooperativelor evreiești din Vechiul Regat, întrunită în vederea creării unei Uniuni, hotărăște înființarea Uniunii Băncilor de credit mărunt din Vechiul Regat; în comisia pregătitoare, dr. W. Filderman și dr. L. Ghelerter.
11. Încheierea celei de-a treia Conferințe internaționale O.R.T. Din România sunt aleși în conducere: ing. Gotlieb (Chișinău), Gorin (Cernăuți) și Halanai (Chișinău).
- 31, **București**. Ion Pribeagu este sărbătorit pentru 10 ani de activitate revuistică.

Septembrie

- 13, **Galați**. Se deschide al șaselea Congres al esperanțiștilor, sub președinția lui A. Fischer-Galați. Președinți de onoare: Grigore Trancu-Iași și general C. Găvănescu. Cu același prilej, se aniversează douăzeci de ani de propagare a limbii esperanto în România.
30. Anularea dispoziției fostului ministru C. Angelescu prin care profesorii evrei nu au voie să ocupe catedre în clase în care se află elevi creștini.

Octombrie

- 10, **București**. Se inaugurează „Școala superioară de muzică și artă dramatică” în clădirea Comunității israelite de rit spaniol. Direcțiunea școlii: Egizzio Massini și Alberto della Pergola, inițiatorul școlii. Participă Nichifor Crainic, secretarul general al Ministerului Cultelor și Artelor.
- 10, **Paris**. Stan Golestan și Iosif Nădejde reprezintă România la Congresul internațional al culturii dramatice și muzicale.
- 15, **Galați**. Apare „Tribuna evreiască”, săptămânal.

26. Regina Maria acordă un interviu Agenției Telegrafice Evreiești. Evocă primirea frumoasă făcută de evreii româno-americani în cadrul unei călătorii oficiale, în care a vizitat și o sinagogă din Chicago, construită de evreii români.

Noiembrie

- 7, **București.** Ia ființă „Asociația Prietenilor Universității din Ierusalim”.
7. Ministerul Învățământului ordonă măsuri disciplinare împotriva elevilor evrei vinovați de „incidentele” de la examenul de bacalaureat din Cernăuți, dispunând excluderea lor de la examene timp de două săptămâni.
16. Elevul evreu David Falik (Cernăuți) este ucis de Nicolaie Totu, elev cuzist, în legătură cu așa-zisele incidente de la examenul de bacalaureat. Deputatul dr. Mayer Ebner interpelează guvernul asupra evenimentelor.
- 19, **Oradea.** Deschiderea celei de a șasea Conferințe a Uniunii naționale Evreiești din Transilvania, în prezența lui Felix Rosenbluth, delegat al Executiviei Sioniste și a dr. Wollstein din Ierusalim. Deputatul Mayer Ebner este însărcinat cu convocarea unui congres general evreiesc. În dezbatere: realizarea unei Uniuni a evreilor din întreaga țară.
- 20, **Cernăuți.** La înmormântarea elevului Falik iau parte delegații ale tuturor organizațiilor evreiești, precum și prof univ. dr. Rădulescu, apărătorul victimei.
- 21, **București.** Se inaugurează un nou lăcaș de cultură, Librăria „Hasefer”, care cuprinde și spații pentru expoziții de artă.

Decembrie

1. Rabinul Țirelson demisionează din calitatea de senator, ca urmare a interpelării sale în Senat în problema antisemitismului. Președintele Senatului hotărăște să nu fie publicate în „Monitorul Oficial” dezbaterile respective.
- 1-2, **Iași.** Devastări de magazine și sinagogi cu ocazia Congresului cuzist.
- 2, **Ploiești.** Revenind de la Congresul din Iași, studenții antisemiți maltratează cetățeni evrei.
- 4, **Chișinău.** Ministerul de Interne aprobă editarea unei reviste săptămânale în limba idiș, „Of der wach” (De strajă).
- 5, **Chișinău.** Cenzura confiscă ziarul „Unser Zeit” pentru că a publicat informații asupra manifestațiilor antisemite petrecute în localitate. Apariția ziarului este interzisă timp de zece zile.
- 7, **București.** Parchetul ordonă percheziții la sediul U.E.R. și la locuința dr. W. Filderman.
9. Ministerul Instrucțiunii retrace școlilor evreiești de băieți și fete din Cluj dreptul de publicitate.
- 10, **București.** Miting antisemit, după care studenții atacă redacția ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”, un alt grup atacă anticariatele de sub Grand Hotel. Sunt devastate magazine, cinematograful „Gloria” și băuți cetățeni evrei.

N. Stroe debutează la compania I. Iancovescu, în *Tratatul de la Auteuil*, de Verneuil.

1926-1927. Mayer Ebner face o interpelare în Senat pe marginea agitațiilor de la Cernăuți, soldate cu uciderea elevului evreu Falik de către studentul extremist N. Totu, viitor membru al mișcării legionare. În aceeași sesiune, la dezbaterile a diverse probleme mai participă: I. Pistiner, D. Ghercu, I. Moscovici, I. Sanielevici, B. Straucher, N. Lerner, H. Streitman, C. Kluger, N. Niemirower, L. Tîrelsohn. Parlamentarii evrei s-au referit cu precădere la agitațiile antisemite care au luat forme violente.

În cursul anului iau ființă numeroase societăți cu participare de capital, conducere și muncă evreiască:

Bacău: Banca de Credit - Adjud.

Bălți: S.A. Concesiunea comunală pentru alimentarea cu apă.

Botoșani: Banca cerealiștilor.

Bârlad: S.A. „Antrepozitele cerealiștilor”.

Brăila: SINC „Comptuar de import și export” (Cimpex); Banca de credit mărunt.

Brașov: Fabrica de rulouri automate; în conducere, L. Bender.

București: 48 de întreprinderi diferite, printre care: a) în industria ușoară: Fabrica de ciorapi „Regina”, frații Abramovici, Werner, M. Grauberg; „Saturn” S.A.R., textile, capital 5 milioane lei, consiliul de administrație: M. Evantman, O. Steinhard etc.; Prima fabrică cehoslovacă de confecții haine S.A.R., capital 10 milioane lei, în consiliu S. Schwartz, S. Hechter etc.; Fabrica de spirt „Broșteni” S.A.R., capital 3 milioane lei, A., I. și J. Axelrad; „Saxonia” SINC, fabrică textile, R. Guttmann; b) industria chimică: Fabrica de carton asfaltat „Bibo” SINC, capital 2,5 milioane lei, N. Reiter, I. Saporta; „Onixul” S.A.R., pentru industrializarea onixului, I. Șaraga, S. Schwartz, N. Iosipov; „Aragonitul” S.A.R.; produse și comercializarea petrolului; „Atlas Petrol” S.A.R., capital 10 milioane lei, H. Dinerman, L. Sanielevici, L. Weintraub; „Berger și Popper” SINC; „Moldonaphta” S.A.R.; „Franco-română”, S. Moscovici, L. Sanielevici; S.A. „Telega-Moreni”; „Carpați” S.A.R., capital 2 milioane; c) industria tehnică: „S.I.T.I.” S.A.R., pentru crearea și dezvoltarea de întreprinderi tehnice, în consiliu J. Fränkel, A. Kalman, I. Isersohn etc.; „Frații Würm” S.A.R., pentru industria materialelor izolatoare; d) bănci: Banca de depozite și scont; Banca de comerț și scont; Banca creditului financiar, capital 10 milioane lei, în consiliu H. Finkel, Carol H. Carniol; Banca „Răsăritul” (pe Calea Moșilor).

Buzău: Banca de credit mărunt

Caracal: „Tăbăcăria Coșca” SINC

Cernăuți: Banca Transit; Fabrica de cherestea „Concordia”, Jujica Veche

Chișinău: „Ango”, fabrică și țesătorie mecanică SINC, S. Dvantman, Gh. Toscanovsky

Cluj: „Industria Sârmei”-Turda; director general, I. Diamant

Constanța: „Damadian Frères”, societate în comandită pentru comerț de cereale, semințe, piei, lână etc., capital 10 milioane lei, J. Pincas

Dorohoi: Banca de credit și comerț S.A.

Galați: „compania de întreprinderi maritime”; Moara „Danubiana” S.A.R., Sergiu Zissman, M. Stern, S. Frischhoff; Banca de credit mărunț; Banca Creditului comercial; Țesătoria „Covurlui” SINC, capital 3 milioane lei, frații Weiss-Marango

jud. Hotin: Banca de industrie și comerț - Briceni; Banca de credit - Lipcani

Iași: „Fermentul” SINC, fabrică de spirt și derivate, M. Fränkel, M. Beniaminovici ș.a.; Banca Centrală de Nord, M. Scheingatz, A. Rubin, G. Pasis; „Moldomobila” S.A.R.; Banca Comercială S.A., capital 4 mil., M. Wurmbrandt, M. și S. Elias; Banca Comerțului - Podu Iloaiei, capital 2 milioane lei, M. Wachtel, H. Ornstein

Leova, jud. Cahul: Banca de credit și comerț

Orhei: Banca Comerțului Orhei, capital 2 milioane lei.

Pitești: „Aurora” SINC, fabrică de materiale de construcție

jud. Putna: „Podgoria” - Odobești, societate în comandită pentru valorificarea vinurilor, capital 3,5 milioane lei; Banca Comercială Panciu, S. Samoilovici, S. Lambeanu, Lupu Hechter

Focșani: „Fabricile unite de ape gazoase”, capital 1 milion lei, H. Freier, P. Abramovici

Reghinul săsesc: Fabrica de spirt și rafinărie, capital 1,6 milioane lei, H. și E. Farkaș

Rădăuți: Fabrica de nasturi, frații Berl, Herș și Aron Korn

Târgoviște: „Vadanul” S.A., industrie extractivă carboniferă, Isac, Jean și O. Haiman

Timișoara: „Ela” S.A., morărit; „Herman Herz” S.A., pentru prelucrarea cărnii; prima fabrică bănățeană de obiecte de argint S.A., capital 3 milioane lei, Norbert Benedict, David Hirsch.

Vaslui: Banca de credit mărunț

Evenimente culturale

Apariții editoriale: Camil Baltazar, *Reculegeri în nemurirea ta* (poezii biblice); I. Brucăr, *Solomon Maimon*; M. Bretman, *Ven der man hot geliebt* (proză idiș); Ion Călugăru, *Paradisul statistic*; P.P. Chiricuță, *Antisemitismul creștin? Cea mai cumplită erezie a veacului*; Emil Dorian, *Umorul evreiesc* (versuri); Leon Feraru, *Maghernița veche* (poezii); Enric Furtună, *Priveliști și impresii*; Filip Horovitz, *Provinciile procuratoriene ale Imperiului Roman*; Sașa Pană, *Răbojul unui muritor* (Strofe banale); Eugen Relgis, *Melodiile tăcerii* (poeme în proză); *Poezii* (1914-1920); *Umanitarismul biblic*; prelucrare: G.F. Nicolai, *Biologia războiului*; H. Sanielevici, *La vie des mamifères et des hommes fossiles*; George Stroe, *Le commerce de la Roumanie* (în colaborare cu Gr. Trancu-Iași); T. Vianu, *Masca timpului* (analize consacrate literaturii române de după război); A.L. Zissu, *Spovedania unui învins*.

Traduceri: A. Toma: *Contele de Gobineau, Renașterea*

Periodice:

București: „Știri literare”, supliment al publicației „Știri din lumea evreiască”.

Iser expune la Paris, galeria Marcel Bernheim; participă la expoziția „Secession” de la Berlin

A. Ziffer își organizează, la Cluj, o expoziție de pictură.

1927

Ianuarie

5, **Cluj**. Reprezentanții autorizați ai asociațiilor evreiești din Transilvania se declară partizani ai constituirii unui bloc al minorităților.

5. În urma exceselor antisemite din trenuri, săvârșite de studenți, ministrul Instrucțiunii Publice, prof. I. Petrovici, de acord cu conducerea C.F.R., dispune ca vagoanele să fie însoțite de jandarmi.

9, **Brașov**. Cu ocazia împlinirii a 100 de ani de existență a Comunității, ziarele relevă împlinirea a 75 de ani de la înființarea Hevrei Kedoșa, a unui sfert de veac de la construirea Sinagogii Mari și a 50 de ani de existență a Societății femeilor evreice din localitate.

9, **București**. Moare A.E. Gaster, fost membru de vază al Comunității, secretar general și apoi consul al Olandei la București.

9. Împotriva exceselor antisemite din România se manifestă solidaritatea evreimii: în Polonia, prin adunări și apelul care solicită intervenția Societății Națiunilor; în Palestina, obștea evreiască din Ierusalim înaintează de asemenea un protest Societății Națiunilor; în S.U.A., ministrul Hayes prezintă un protest adresat guvernului României.

13, **București**. Rectorii universităților din țară refuză discutarea cererilor studenților antisemiți de a se aplica „numerus clausus” și „numerus nullus”.

16, **București**. Societatea culturală „Șaron” își reîncepe activitate întreruptă din cauza războiului. Colectează cărți de autori evrei din țară, în vederea formării unei secții evreo-române în cadrul Bibliotecii Naționale din Ierusalim.

16. U.E.R. refuză cererea ziarului „Înfrățirea”, oficiosul guvernului, de a dezminți știrile privind manifestațiile antisemite din România, publicate de presa străină.

17. Andrei Popovici, însărcinatul cu afaceri al României în S.U.A., elogiază propaganda pozitivă făcută de evreii români în America, „ceea ce a contribuit enorm la acordarea unui împrumut României”.

22, **Iași**. la ființă Federala organizațiilor sioniste și instituțiilor cu caracter evreiesc; aderenți: organizațiile sioniste Zeirei Zion, Mizrachi, Hașomer Hațair, asociațiile Hakoah și Macabi.

22. Oficiosul guvernului, „Îndreptarea”, continuă să acuze evreii că defăimează țara în străinătate.

Februarie

- 4, Fălticeni.** Inaugurarea Cercului cultural „Eugen Relgis”.
- 5.** Congresul evreo-american prezintă secretarului de stat Kellog un memoriu privind manifestațiile antisemite din România.
- 13, Bacău.** Societatea „Fraterna” acordă unor studenți evrei câteva burse pentru studii în străinătate.
- 13, Brăila.** Moare Iosif Gelbert, președintele Comunității, fost consul al Portugaliei și administrator-delegat al Băncii Sindicatului agricol din localitate.
- 13, București.** Agresiuni antisemite la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, la Universitate etc.
- 13, București.** Moare prof. univ. David Roman, geolog, autor al numeroase lucrări de specialitate. Între 1924-1926 a condus „Ziarul științelor și călătoriilor”.
- 13.** „Curierul Israelit” duce o campanie de demascare a oficiosului guvernamental „Îndreptarea”, care falsifică unele știri cu privire la evrei, în scopul atârțării spiritelor.
- 19.** Moare A.L. Ivela (născut în 1878), creator de coruri și muzică religioasă iudaică și autor de manuale.
- 19.** Nicolae Totu, asasinul lui David Falik din Cernăuți, este achitat. Studenții antisemiți îl proclamă erou național. Urmează excese antisemite în trenuri și la Câmpulung, Pașcani, Dolhasca, Podu Iloaiei, Iași și București, față de care autoritățile nu iau măsuri.
- 27, București.** Ad. Bernhard, în numele Executivei Organizației Sioniste din România, declară: „Organizația sionistă a avut întotdeauna și în toate privințele o atitudine perfect loială și corespunzătoare intereselor țării”.
- 27, Iași.** Prof. univ. A.A. Bădărău adresează o scrisoare deschisă primului ministru în care îi învinuiește că susține antisemitismul.

Martie

- 5, București.** Profesorii de limba ebraică constituie Asociația „Hamore” (Profesorul); președinte, dr. M. Beck. Programul: elaborarea unui manual de limbă ebraică și unul de istoria evreilor.
- 12, București.** În prezența reprezentanților Ministerului Cultelor și ai Primăriei are loc instalarea noului comitet al Comunității: președinte, Elly Bercovitz; vicepreședinți: dr. W. Filderman, dr. I. Steinhardt și Micu S. Zentler; secretar general, M. Schweig.

Aprilie

- 3, București.** Sub auspiciile „Uniunii societăților de ajutor mutual”, s-a lansat acțiunea pentru reînvierea teatrului evreiesc, creându-se societatea „Goldfaden”.
- 5, Chișinău.** O.R.T. votează credite pentru agricultorii evrei din Basarabia, în vederea campaniei agricole de toamnă.

19. În Parlament, dr. M. Ebner protestează pentru că sute de evrei și-au pierdut cetățenia română din cauza diferitelor șicane ale autorităților.
- 30-mai 1, **București**. Consfătuirea U.C.E. din Vechiul Regat discută dreptul de publicitate pentru școlile evreiești.

Mai

- 1, **Iași**. Evreii înregimentați în Partidul Poporului amenință cu demisia în bloc dacă guvernul prezidat de generalul Averescu, președintele partidului, nu ia măsuri împotriva agitațiilor antisemite.
6. Ziarele relatează despre eliminarea elevului Moses Rosen din clasa a V-a a Liceului „Nicu Gane” din Fălțiceni și arestarea sa pentru delictul de lèse-majestate.
6. Vizita, în România, a lui Nahum Goldman, autor al *Enciclopediei evreiești* și viitor președinte al Congresului Mondial Evreiesc.
- 7-9. Are loc Congresul Federației Partidelor Socialiste din România care adoptă și platforma politică. În cadrul congresului și în noul comitet sunt activi, printre alții, evrei: Ilie Moscovici, dr. I. Pistiner, L. Gelber, dr. L. Ghelerter ș.a.
10. Toate comunitățile și școlile evreiești participă la sărbătorirea celei de-a 50-a aniversări a independenței României.
- 16, **septembrie 20, octombrie 16**. Ziarele anunță că în comisiile interimare ale Camerelor de Comerț au fost numiți mulți evrei.
- 29, **Chișinău**. A cincea Conferință a organizației „Zeirei Zion” se deschide în prezența a 60 de delegați.

Iunie

4. Demiterea guvernului Al. Averescu, în urma manevrelor lui I.I.C. Brătianu, care cere constituirea unui cabinet de „unitate națională”, sub președinția lui Barbu Știrbei.
- 5, **București**. Comunitatea sefardă inaugurează o policlinică.
5. Frații Oscar și Marcel Barasch, fiii dr. Iuliu Barasch, stabiliți la Paris, donează Societății „Dr. Iuliu Barasch” o sumă importantă.
11. Partidul Maghiar hotărăște să pună și candidaturi evreiești în Maramureș, Satu Mare, Bihor și Timiș-Torontal.
- 17, **București**. Dr. R. Sigma, directorul revistei „Sănătatea”, decorat cu „Crucea de aur a meritului sanitar”, cl. I.
17. Patriarhul Miron Cristea declară dr.-ului I. Niemirower că, vizitând în Palestina două colonii de evrei emigrați din România, aceștia i-au spus că sunt mândri cu numele de români și de cultura românească în care au fost crescuți și de la care se adapă și astăzi. Patriarhul își exprimă adâncă impresie făcută asupra sa de Țara Sfântă.
17. Joint-ul a distribuit în România, în perioada 1 aprilie 1926 - 1 aprilie 1927, diverse ajutoare în valoare de milioane de dolari.

19. În urma diverselor înțelegeri electorale, apar candidați evrei pe listele partidelor: P.N.L., pentru Cameră: dr. W. Filderman (București), dr. Emil Iacoby (Oradea), dr. Maximilian Klein (Sighetul Marmăției), dr. B. Straucher (Cernăuți); pentru Senat: Horia Carp (Bălți), dr. S. Weisselberger (Cernăuți), Ely Berkovitz (Orhei). P.N.Ț., pentru Cameră: dr. M. Ebner (Cernăuți), dr. M. Landau (Chișinău), dr. Sol. Kinsbrunner (Cernăuți); pentru Senat: dr. Rappaport (București), dr. Lazarovici (Storojineț). Dr. M. Kanner candidează, pentru Cameră, pe lista Blocului minoritar din Bucovina. P.S.D. Iași: dr. L. Ghelerter, Leon Geller, dr. Leon Weisselberg, L. Abram și Ilie Moscovici. P.S.D. Cernăuți și Chișinău: dr. I. Pistiner. Blocul Muncitoresc Țărănesc: S. Margulies și I. Steinberg (București).
- 19, **București.** „Căminul copiilor”, creat în 1917 de U.E.P., a redat până acum societății 619 orfani. Unii au absolvit și o școală comercială sau de meserii.
19. Societatea de studii iudaice a ales ca președinte pe dr. I. Niemirower.
22. Se formează un nou guvern liberal și înfrunte cu I.I.C. Brătianu.
24. Se creează organizația fascistă „Legiunea Arhanghelului Mihail” (din 1930 Garda de Fier, din 1935 Totul pentru Țară).

Iulie

7. Alegerile parlamentare s-au încheiat cu victoria Partidului Liberal. Evrei intrați în Parlament: Cameră: dr. W. Filderman, dr. B. Straucher (în cartel cu P.N.L.) și dr. I. Pistiner (P.S.D.). Senat: dr. Emil Iacobi, Horia Carp, dr. S. Weisselberger și Ely Berkovitz (în cartel cu P.N.L.). Voturile obținute de organizațiile antisemite: 52.400 față de 124.778 în anul precedent. Cel mai mare număr de voturi l-au obținut la Fălticeni (20,77%).
- 17, **Chișinău.** Prim Rabinul L. Țirelson este reintegrat în Consiliul comunal, ca reprezentant al cultului mozaic.
20. Moare regele Ferdinand. Mihai este proclamat rege. Fiind minor, atribuțiile regelui sunt exercitate de Regenta aleasă la 4 ianuarie 1926.
30. Cooperația evreiască de credit mărunț numără 39 de unități.

August

- 6, **București.** Ia ființă Teatrul „I. L. Caragiale” sub direcția Didei Solomon-Calimachi, având pe I. Sternberg și S. Eliad ca directori de scenă.
- 17-19, **Geneva.** Prima Conferință internațională pentru apărarea minorității evreiești are ca scop reorganizarea Comitetului delegațiilor evreiești, astfel încât acesta să apară ca reprezentantul legitim al minorității evreiești. S-a discutat și problema evreilor din România. La discuții, Atkinson, reprezentantul Comitetului american pentru apărarea drepturilor religioase, care se înapoiasă dintr-o călătorie de studiu în România, arată că situația era excepțional de grea sub guvernul anterior (averescan), Wolfsohn (New York) protestează împotriva exceselor antisemite reîncepute în România sub regimul Brătianu. Judele Hartmann, din partea Congresului american,

relatează despre intervenția Congresului S.U.A. pe lângă secretarul de stat, pentru ca acesta să ceară guvernului român să pună capăt exceselor.

18. Senatul alege pe Ely Berkovitz ca președinte al Comisiei financiare, iar dr. I. Niemirower în Comisia de răspuns la mesaj și în Comisia Senatului pentru Culte și Instrucție.
20. România se situează pe locul al șaptelea cu privire la suma colectată de Keren Hajessod de la înființare (martie 1921) până la sfârșitul lunii mai 1927 (111.122 lire sterline).
- 22-23, **Basel**. Congresul sionist mondial. Delegați din România: Ad. Bernhardt, delegat de drept ca președinte al Organizației sioniste din România; „Gruparea centristă”: dr. H. Brezis, Horia Carp, Ilie Mendelsohn, dr. Iosif Fischer, dr. Nobel și dr. Marton; „Renașterea”: S.I. Stern și dr. Singer; „Zeirei Zion”: av. S. Skwirsky (Chișinău); „Revizionistii”: Avram Feller; „Mizrachi”: Al. Wasserstrom; „Hitachduth”: dr. Geza Szong. În organele Congresului sunt aleși: Ad. Bernhardt, în Comitetul de acțiune și în Comisia de împrumut, dr. M. Ebner, membru supleant în Comitetul de acțiune și dr. Weisselberger, membru în Tribunalul Congresului.

Septembrie

- 2, **Cernăuți**. Ziarul „Arbeiter Zeitung” cere evreilor locali ca la alegerile comunale să voteze lista P.S.D., care are în frunte pe dr. I. Pistiner.
2. Între ziariștii români acreditați pe lângă Societatea Națiunilor, ministrul de Externe, N. Titulescu, include și pe B. Brănișteanu, H. St. Streitman, A. Clarnet și Emil D. Fagure.
- 5, **Iasi**. U.E.R. îndeamnă populația evreiască să voteze, la alegerile comunale, lista P.N.L., cu care este în cartel electoral. Candidează trei evrei.
- 9, **Galați**. Apare „Opinia sionistă”, săptămânal, care își propune realizarea unei apropieri între sioniștii tuturor curentelor. Printre colaboratori: Carol Drimer și Samuel Pineles.
- 16, **București**. Editura „Cultura Națională” oferă Bibliotecii Naționale și Universitare din Ierusalim o importantă colecție de publicații românești.
- 16, **Buhuși**. Un grup de hasidimi, care se îndrepta către curtea rabinică din localitate, este crunt bătut de huligani. Jandarmii de față nu intervin.
- 18, **Danzig**. A III-a Conferință mondială Hehalutz. În prezidiu se află și S. Schechter, din România.
- 23, **Cluj**. Își încetează activitatea Gimnaziul evreiesc al Comunității.
- 27, **Galați**. Apare „Deșteptarea”, organ de apărare a intereselor evreiești; direcția: H. Grünberg.

Octombrie

- 23, **București**. O delegație a U.E.R. este primită în audiență de dr. C. Angelescu, ministrul Instrucțiunii Publice, asistat de I.G. Duca, ministru de Interne. Se discută acordarea drepturilor de publicitate pentru școlile evreiești,

redeschiderea unor școli închise în mod abuziv și repausul de sâmbătă. Se rezolvă favorabil ultimele două probleme, prima rămânând a se studia.

23, Cluj. Din cauza greutăților materiale se desființează Liceul Tarbut, înființat în 1920.

28, Bivolari (Iași). Câțiva agricultori evrei reclamă că pământul cu care fuseseră împrumpeți le-a fost luat din ordinul prefectului, fiind repartizat unor săteni dintr-un sat vecin.

Noiembrie

4, București. Cu concursul Municipiului București și din inițiativa lui I. Valjan, se organizează un teatru de cartier în sala „Barașeum”. În comitet, și scriitorul F. Aderca.

4, Focșani. În prezența autorităților civile și militare s-a inaugurat, în cimitirul evreiesc, un monument al evreilor căzuți în primul război mondial.

6. Horia Carp, răspunzând, în Senat, unor afirmații tendențioase cu privire la evrei, arată că, în primul război mondial, 28% dintre medicii căzuți au fost evrei.

13, București. Comunitatea evreilor de rit spaniol publică un document în care pledează pentru menținerea unei comunități separate de rit spaniol. Memoriul s-a înaintat Senatului.

13. Apelul Societății de studii iudaice din România, adresat intelectualilor evrei spre a cultiva iudaismul sub toate aspectele sale, în special istoria și folclorul evreilor din țările române; se urmărește realizarea unei istorii critice a evreilor din România, precum și întemeierea unei biblioteci centrale evreo-române, cuprinzând o arhivă și un muzeu. Apelul este semnat de: dr. I. Niemirower, L. Țirelson (Chișinău), dr. A. Mark (Cernăuți), dr. M. Eisler (Cluj).

16. Prin adresa nr. 1957/1927, semnată de Ely Berkovitz, M. Schweig și Șef Rabin dr. I. Niemirower, se cere aprobarea creării unui seminar teologic în Capitală cu secțiunile: a) rabinică, pentru a forma un corp de rabini culti și moderni; b) pedagogică, pentru formarea de profesori de religie, rugăciunile fiind în limba ebraică. Prin adresa 20047, din 13 mai 1927, Ministerul cultelor a aprobat înființarea seminarului teologic cu programa propusă de U.C.E.

20, București. Singurul student evreu de la Facultatea de medicină veterinară este molestă de antisemiți.

20, Iași. Al V-lea Congres al Organizației „Hechalutz”, la care participă unii dintre conducătorii organizației „Histadruth Haovdim” din Palestina și membrii Comitetului Central al Organizației Mondiale „Hechalutz”.

21. Deputatul dr. B. Straucher intervine la Ministerul Cultelor ca să se acorde și studenților evrei subvenții pentru cămine și îlesniri de taxe școlare.

21. U.N.S.C. dă dispoziții ca studenții creștini să poarte șepci cu inscripția S.C. (student creștin). În felul acesta se vor deosebi mai ușor de ceilalți.

23, Iași. Au fost autentificate societățile: „Junimea nr. 2” pentru răspândirea culturii românești în masele populare evreiești și „Casa Noastră”, pentru cultura și asistența socială a evreilor din Iași.

25. Dr. I. Berkovitz, prim redactor la „L'indépendance roumaine” și director al cotidianului „Bukarester Tageblatt”, e numit în comisia de cenzură a filmelor.
27. La înmormântarea lui Ion I.C. Brătianu, iau cuvântul și: dr. W. Filderman, dr. I. Niemirower și Ely Berkovitz.
- 30, **București**. Sosește Chaim Weizmann, președintele Organizației Mondiale Sioniste. Este primit de Regentă, de Vintilă Brătianu (prim ministru), I.G. Duca (ministru de Interne). Discută cu membrii guvernului posibilitatea și perspectivele emigrării, activitatea mișcării sioniste, dezvoltarea Palestinei; este asigurat că guvernul va frâna excesele antisemite (totuși, în timpul vizitei sale au loc tulburările de la Oradea). Asociația „Prietenii Universității de la Ierusalim” oferă în cinstea lui un banchet, prezidat de prof. C. Rădulescu-Motru. Notabilitățile obștii evreiești îl primesc la Templul Coral, cu ocazia celei de-a zecea aniversări a Declarației Balfour. Participă: I.G. Duca, dr. I. Costinescu (ministrul Sănătății), R.H. Greg (ministrul Angliei la București) ș.a. Oaspetele vizitează orașele Iași și Chișinău.

Decembrie

2. Fundația Joint – I.C.A. donează 250.000 dolari pentru Casele de împrumut și avans din Polonia, Lituania și România.
- 4, **București**. Se deschide Congresul al VI-lea al mișcării sioniste din România în prezența dr-ului Chaim Weizmann. Asistă membri ai guvernului. Chaim Weizmann aduce salutul Executivei din Ierusalim și Londra. Sunt aleși în Comitetul Central: Ad. Bernhardt, Lazăr Margulies, dr. I. Niemirower, Ilie Mendelsohn, M. Zentler, av. Mișu Weisman, dr. Brezis, dr. M. Singer ș.a.; președinte de onoare, dr. Adolph Stern.
- 4-6. Cu ocazia vizitei dr. Chaim Weizmann, ziarele „Adevărul” și „Dimineața” relatează întrevederile acestuia cu Mitropolitul Primat și miniștrii I.G. Duca și N. Titulescu.
9. Apare revista „Sfetnicul mamelor”, directoare Mina Cusiner.
- 10, **Iași**. A.C. Cuza declară: „Dacă vroim o Românie Mare a românilor, ne trebuie înainte de toate o Siberie pentru jidani”.
- 11, **Oradea**. Are loc Congresul studentesc, care s-a soldat cu numeroase agresiuni antisemite (înainte, în timpul și după terminarea lui). Guvernul nu a luat măsuri de prevenire, cu toate că fusese avertizat de parlamentarii evrei. S-au devastat 18 temple, s-a dat foc la ruguri alcătuite din ziare, reviste evreiești și democratice, s-au distrus 36 suluri de Tora, s-au jefuit și distrus magazine, hoteluri etc. De asemenea, au avut loc devastări și agresiuni la Cluj, Huedin, Câmpina, Predeal, Ploiești etc.
20. Legația germană din București își informează Centrul asupra tulburărilor studentești din Oradea.
23. În urma apelului dr. W. Filderman, s-au înscris în bugetul Ministerului Cultelor zece milioane lei pentru cultul mozaic.

25, Iași. Poetul G. Topârceanu demască complicitatea guvernului la organizarea dezordinilor provocate de studenții antisemiți cu ocazia congresului de la Oradea.

25, Fălticeni și Săveni (jud. Dorohoi). Iau ființă bănci de credit mărunț.

Activități parlamentare:

În sesiunile parlamentare fac interpelări Mayer Ebner, pe marginea agitațiilor de la Cernăuți, soldate cu uciderea elevului evreu Falic de către studentul extremist N. Totu, viitor membru al Mișcării Legionare. Pe diverse probleme, mai participă: I. Pistiner, D. Gherea, I. Moscovici, I. Sanielevici, B. Straucher, N. Lerner, H. Streitman, C. Kluger, I. Niemirower, L. Țirelson. Parlamentarii evrei s-au referit cu precădere la agitațiile antisemite care luaseră forme violente la Oradea etc.

Horia Carp, senator, declară în Senatul țării că evreii nu sunt doar o minoritate religioasă, ci și un grup etnic special, o „naționalitate etnică”.

În cursul anului iau ființă întreprinderi comerciale, industriale și bancare, cu participare de capital, conducere și muncă evreiască, printre care:

Adjud: Moara „Energia”, proprietar Max Fischer

București: „Singras”, fabrică de săpun, B. Weinerduhoff; „Tehnicoton”, prima fabrică românească de bumbac tehnic, societate în comandită, Gr. Carp și Henric Solt; „Toaleta”, fabrică de oglinzi, I. Grimberg

Cernăuți: „Moara sistematică”, Moise Leib și Marcu Zucker; „Țesătoria Națională” SINC, fabrică de țesături și tricotaje, D. Seidman N. Klinger, S. Klinger

Chișinău: „Stejarul”, fabrică de cherestea și doage, Moise și Iosif Talmatki

Craiova: „Lux”, fabrică de baterii, Sandu Eskenasy

Dragu-Cluj: Moara și fabrica de ulei, Hersch Iosif

Galați: „Elite”, fabrică de produse de ciocolată, Fușco&Feinstein

Gheorghieni-Ciuc: Fabrica de cherestea, Darvaș Mihai și Elayes Iosif

Hârlău-Botoșani: „Geamul Moldovei” SINC, Baraschi și Mișu Landau

Ițcani: Fabrica de zahăr, administratori-delegați: Dinerman, Iacobovici și Dulberg.

Oradea: Fabrica de blănuri, Iosif Leichner

Reghin: Fabrica de lemn special, Löbek și Maximilian Diamantstein

Rohoza-Cernăuți: „Petrolul bucovinean”, Rafinăria Rohoza, Carl și Sigmund Brettschneider

Roznov-Neamț: Fabrica de cherestea, N. Dorneanu

Satu Mare: Fabrica de uleiuri vegetale, Leibu Solomon

Săcele-Maramureș: Fabrica de cherestea, Bernard Stagmann

Sibiu: „Decorit”, fabrică de nasturi, Adolf și E. Kaufman

Timișoara: Fabrica de produse farmaceutice și dietetice „Dr. Mander”, dr. Wander-Berna, apoi directori: Martin Friedman și David Nachman

Trei Scaune: „Ardeleana”, fabrică de cherestea, Belam și Lemnea, Weiss Ludovic.

Evenimente culturale

Apariții editoriale: F. Aderca, *Femeia cu carnea albă*; Camil Baltazar, *Strigări trupești lângă glesne* (poezii); I. Bercovitz, *Combaterea antisemitismului*; Al. Dominic, *Clopote peste adâncuri* (poezii); Const. Graur, *Libertatea presei* (conferință), ed. II; M.A. Halevy, *Moise dans l'histoire et dans la legende*, în colecția „Judaisme”, Paris; *Pagini din istoria evreilor din România*; A.L. Ivela, *Dicționarul muzical ilustrat*; Barbu Lăzăreanu, *Umorul lui Hașdeu*; *Ursitul fetelor și al vădanelor*; Eugen Relgis, *Glasuri în surdină*; H. Sanielevici, *Noi probleme literare, politice și sociale. Studii critice*, ed. III; George Silviu, *Ciufulici* (teatru); George Stroe, *La Roumanie au travail* (în colab. cu Gr. Trancu-Iași); Lazăr Șăineanu, *Problèmes littéraires du XVIme siècle*; Al. Terziman, *Stele sub nori* (poezii); Ilarie Voronca, *Colomba* (poeme); *Ulise* (poeme).

Traduceri: I. Ludo: S. Anski: *Dibuk* (legendă dramatică)

Presă:

Galați: „Înfrățirea”, organ pentru apărarea intereselor evreiești. Apare cu întreruperi până în 1933; „Opinia sionistă”, săptămânal; „Deșteptarea”, director H. Grünberg.

Cernăuți: „Der Naye Zeitung”, săptămânal, în idiș, organ al Bundului, editor dr. Jacob Pistiner, redactor responsabil Markus Kasevan.

Chișinău: „Oif der Wach” (1927-1928), în idiș

- La retrospectiva artiștilor români din ultimii 50 de ani sunt expuse, printre altele, lucrări de C.D. Rosenthal, N. Vermont și Mărculescu
- La Salonul de toamnă de la Paris expun, printre alții, reprezentanți ai artei plastice din România, Iser și A. Rosenthal.
- Mina Bick Wepper expune în sala „Ileana”.

1928

Ianuarie

3-6. Au avut loc, în diferite orașe ale țării (Cluj, Huedin, Tg. Ocna, Iași, București ș.a.), înmormântarea resturilor sulurilor sfinte, profanate și distruse cu prilejul Congresului studențesc de la Oradea. La București a luat cuvântul la ceremonie Șef Rabin dr. Niemirower, la Iași, rabinii Rabinovici, dr. Thenen și Ianower.

7, **Tecuci.** „Amicii Teatrului” dau a treia reprezentație în sala teatrului local. Au fost reprezentate piesele *Cain* și *A doctăr*. O parte a venitului este alocat F.N.E. (K.K.L.).

13. Au fost publicate articole omagiale cu prilejul împlinirii a 20 ani de la moartea lui Ronetti-Roman.

- 14, București.** Are loc prima reprezentație a tragedianului dr. Paul Baratoft (Ben Zwi), cu piesa *Botezatul*, de I. Bercovici.
- 16.** Banca Marmorosch-Blank a sărbătorit 80 de ani de la înființare. Mențiuni în presă.
- 17, Satu-Mare.** Reizbucnește controversa dintre partidul hasid și cel ortodox, datorită noului sistem de impunere preconizat de ortodocșii aflați la conducere.
- 21, Sighetul Marmăției.** 18.000 evrei de diferite rituri – neologi, ortodocși, hasidimi din Sighet, hasidimi adepți ai rabinilor din Belt și Muncaczer, hasidimea sionistă, asimilanți maghiari de religie mozaică, sioniști centriști și mizrachentriști – fiecare având propria casă de rugăciune și combătându-se cu vehemență – au încercat un prim demers de reconciliere și unificare comunitară.
- 22, București.** A avut loc în sala mare a căminului sionist prima șezătoare publică a C.T.S. închinată scriitorului Bialik. Au luat cuvântul prof. Zelewinski, Eskenazy, Iudith Susel și Herșcovici.
- 25, Cernăuți.** Studioul evreiesc de teatru a prezentat piesa *Helem*, după concepția lui Eliezer Steinberg.
- 27, București.** Președintele Comunității evreilor spanioli E. Cohen-Lânarul, fost bancher, a lărat prin testament cea mai mare parte a averii unor scopuri filantropice și pentru reclădirea Palestinei.
- 29, București.** Consfătuirea consiliului Uniunii Comunităților evreiești pentru modificarea statutului și demersuri în legătură cu Legea cultelor. Ely Berkowitz, președinte, a făcut referiri la problema reprezentării cultului mozaic în Senat și la înființarea seminarului teologic.

Februarie

- 7.** Legea pentru stabilizarea monetară prin devalorizarea leului (scăderea conținutului în aur) afectează și numeroși întreprinzători evrei.
- 8.** Pentru distribuirea rațională a sumei de 10 mil. lei prevăzută în bugetul statului, pentru nevoile cultului mozaic, U.C.E. din Vechiul Regat a convocat la București, concomitent cu Uniunea Evreilor Români, o consfătuire a reprezentanților marilor organizații ale cultului mozaic din toată țara. Au participat din partea U.C.E. din Vechiul Regat: senator Șef Rabin I. Niemirower, reprezentantul cultului mozaic în senat, senator Ely Berkovitz președintele U.C.E., Sigmund Birman, farm. Al. Solomon, Adolf Schwartz, ing. S. Gross, Marcel Goldman și M. Schweig, secretarul general al U.C.E. Din partea biroului central ortodox israelit din Transilvania și județele alipite: marele rabin S. Solomon Ullman – Bistrița, rabin Albert Wesel – Turda, Iacob Mittelman – Oradea, Alexandru Wasserstrom – Oradea, A. Benjamin – Mediaș și dr. M. Kraus – Bistrița. Din partea Biroului Israeliților din Ardeal și Banat, cu sediul la Cluj, Prim Rabin M. Eisler – Cluj și senator Emil Iacoby – Cluj. Din partea Comunității israelite din

Cernăuți: dr. Iosef Haffner și Herman Meschel. Au mai asistat și parlamentari aparținând cultului mozaic: deputat dr. W. Filderman și senator Albert Burger, dr. S. Weiselberger și Horia Carp. După dezbateri, s-a adoptat un memoriu care a fost înaintat Ministerului Cultelor. Banii se vor distribui astfel: Vechiul Regat – 2.720.000 lei; Transilvania – 2.960.000 lei; Bucovina – 1.320.000 lei; Basarabia – 3.000.000 lei. Aceste sume nu pot fi acordate decât direct comunității pentru necesități specifice și nicidecum sub formă de sume globale.

9. Se încheie, la Moscova, un acord între U.R.S.S., România, Polonia, Letonia, Estonia etc., prin care acestea se obligă să pună în aplicare prevederile „Pactului Kellogg-Briand”, fără să mai aștepte ratificarea lui de către toate statele semnatare („Protocolul de la Moscova”).

11, *Frumușica*. Adunarea generală a cercului „Lumina”.

12-13, *București*. Congresul organizației sportive „Macabi” din România.

15, *Timișoara*. Prin decizia Ministerului Învățământului, școlile medii evreiești din localitate au obținut statutul de „Școli cu drept de publicitate”.

19, *Cluj*. Ședința Consiliului Uniunii Evreilor din Transilvania. S-a hotărât crearea Partidului Popular Evreiesc.

23, *București*. La școala „Ronetti-Roman” s-a inaugurat o nouă universitate populară a lojii „Noua Fraternitate”

Martie

2. Studenții evrei în filosofie și litere au pus bazele unei societăți „Junimea literară” sub președinția lui Marcu Ochsenberg.

16, *Galați*. Consiliul comunal hotărăște mărirea subvențiilor pentru școlile și spitalul evreiesc, subvenționarea Talmud Tora, a școlii Tarbut, Școlii comerciale „Schuler”, orfelinatului israelit, subvenții pentru repararea de sinagogi, colonia de vară a Lojii B’nei B’rith, biblioteca „Ronetti-Roman” ș.a.

16, *Sighet*. A fost înființată filiala pentru Ardeal a organizației Hias, cu sediul la Sighet. Va îndruma gratuit pe cei ce s-au hotărât să emigreze.

21. Ely Bercowitz cere constituirea Comunităților unitare în fiecare localitate – cu excepția celor spaniole și a celor ortodoxe din Transilvania.

Aprilie

3. La Chișinău, Iași, Cernăuți și București, studenții cuziști reîncep agitația, în mod coordonat.

4, *Cernăuți*. Apare „Der Judischer Freund” – organ pentru interesele religioase, naționale și economice ale evreimii religioase, în limba idiș. Redactor și editor, Daniel Sternfeld.

12. Ministerul Cultelor și Artelor – Direcția cultelor minoritare – aprobă statutele U.C.E. din Vechiul Regat care au fost votate la 29 ianuarie același an.

19, *Cluj*. A VIII-a Conferință a cercetașilor evrei din Transilvania.

- 21, **București.** Sărbătorirea recunoașterii de către stat a Comunității evreiești spaniole ca o comunitate independentă rituală. I. Benvenisti a făcut un istoric al comunităților spaniole din România, arătând că prima a existat probabil încă din secolul al XVII-lea.
- 22, **București.** Alegerea noului comitet al Societății „Barașeum”, în frunte cu Anton Reisberg.
22. Este publicată Legea cultelor (Monitorul Oficial nr. 89) care, la art. 54 prevede că Ministerul Cultelor va decreta, în termen de 6 luni, normele de organizare a cultului mozaic, iar decizia nr. 46953/1928 se ocupă de această organizare. Această lege și decizia aferentă vor fi, pentru un timp, un punct însemnat de plecare pentru dezvoltarea cultului mozaic. Decretul-lege din 9 august 1940 nu va schimba poziția cultului mozaic, prevăzută la art. 15, că „Regimul cultului mozaic rămâne sub protecția normelor constituționale și a legilor de aplicare”.
- 27, **Teșma.** Are loc nunta nepotului rabinului din Vijnița cu nepoata rabinului din Lanzer. La dansul ritual „Mitzve tentzl” au participat 3.000 de hasidimi. Autoritățile au dislocat în localitate un regiment de polițiști pentru a asigura ordinea în timpul nunții.
27. Apariția revistei „Makabi” – buletin pentru problemele de educație fizică și morală a tineretului evreu. Primul număr a apărut în română și ebraică.
- 28, **Chișinău.** Aniversarea a zece ani de la unirea Basarabiei cu România, la care participă Șef Rabin dr. I. Niemirower și marele rabin al Basarabiei Țirelson. În sinagogi se organizează tedeumuri și în școlile israelite au loc festivități speciale.
- 29, **Chișinău.** S-a ales o delegație specială în frunte cu rabinul Țirelson pentru transmiterea unui omagiu mitropolitului Basarabiei – Iurie – cu ocazia numirii sale ca mitropolit al Chișinăului.

Mai

- 18, **București.** A.A. Segal a fost sărbătorit de către Comunitatea spaniolă pentru 25 de ani de activitate la școala primară a Comunității.
- 18, **Cernăuți.** Are loc consfătuirea băncilor populare evreiești din Bucovina. Sunt discutate problemele cooperăției evreiești din țară.
- 19, **Brăila.** Conducătorii Organizației sioniste locale în dezacord cu conducerea asimilistă și ostilă a comunității.
- 20, **București.** Se pune piatra fundamentală a noului spital al Comunității israelite în prezența dr. Bernard Kahn, directorul Joint Distribution Committee din Europa.
- 22, **Cluj.** Adunarea generală a asociației sportive „Haggibor”. A fost aleasă noua conducere.
- 24, **Cernăuți.** Adunarea generală a Societății O.R.T. din Cernăuți. Dr. Diamant prezintă un raport al activității.

- 25, București.** Se sărbătoresc 5 ani de la înființarea Cercului cultural „Ronetti-Roman”. Cercul dispune de o bibliotecă de 5.000 volume și numără 500 membri.
- 26.** Se publică circulara semnată de I. Niemirower și av. L. Mizrachi în numele Comitetului pentru „Enciclopedia Judaică” din România, prin care arată că își propune să sprijine acțiunea internațională de întocmire a unei enciclopedii iudaice în 15 volume.

Iunie

- 1.** De ziua eroilor, au fost organizate servicii religioase la toate cimitirele evreiești din țară.
- 1.** „Uniunea Evreilor Români din America” declară că este profund interesată ca România să fie o țară prosperă și de aceea a dat în diferite prilejuri un ajutor substanțial țării de obârșie.
- 1.** Un grup de bancheri americani – printre care și evrei – acordă un împrumut de 60 milioane dolari pentru România.
- 1, București.** S-a constituit un comitet de inițiativă în frunte cu av. Ad. Stern și ing. M. Wechsler, care își propune să înființeze biblioteca „M. Singer” și să strângă într-un singur local bibliotecile evreiești din Capitală.
- 2, București.** Se semnalează înființarea recentă a unui Cerc de cultură ebraică, sub conducerea prof. Zelewinski.
- 2, Iași.** Se publică lista instituțiilor evreiești: Spitalul israelit, condus de S.A. Grosswald, D. Herzenberg, dr. Blumenfeld; Spitalul de copii „Dr. Ghelerter”, condus de M.I. Moscovici, dr. Fruhling; Orfelinatul evreiesc, președinte Otilia Braunstein, secretar Sofica Goldenblat; Școala profesională de fete „David Herzenberg”; Cantina școlară „Gheltzer”, pentru 250-300 copii sărmani; Maternitatea israelită, cu 12 paturi; Azilul de bătrâni, cu 60 de asistați; Școala Reuniunea Femeilor Israelite; Orfelinatul „Neuschatz”; Cămin și cantină pentru 300 studenți evrei; Bancă de credit mărunt, director Solomon Stern.
- 8, Dej.** Organizațiile Aviva și Barisia au organizat la Someșeni o întrunire cultural-sionistă.
- 12, Satu Mare.** A fost ales Șef Rabin Joel Teitelbaum, șef rabinul orașului Carei, cu 19 voturi pentru (din 25), astfel triumfând orientarea hasidică în cadrul comunității.
- 15, Galați.** Cyril Mendel a fost numit girant al Consulatului Suediei la Galați.
- 16, Roman.** Organizația sportivă „Macabi”, care funcționează de 8 ani, a fuzionat cu clubul Triumph.
- 17, Arad.** Sărbătorirea centenarului sinagogii, la care au participat reprezentanții cultelor din mai multe localități și reprezentanții autorităților județene și municipale, civile și militare.
- 19, Iași.** Congresul Uniunii Băncilor de credit mărunt din Vechiul Regat; L. Ghelerter conduce dezbaterile.

- 22, București.** Apare un studiu despre primele biblioteci israelite moderne în România, care datează de peste 60 ani; la Iași, din 1868. La București, odată cu inaugurarea școlii „Iacob și Carolina Löbel” s-a inaugurat sala „Barașeum” unde a funcționat și o bibliotecă – care după o perioadă de delăsare a reînviat prin crearea bibliotecii „Saniel Marcus”.
- 22, Cernăuți.** La conferința micilor gospodării țărănești evreiești s-a luat în discuție problema aplicării reformei agrare. S-a hotărât înființarea unei cooperative agricole.
- 22, Iași.** Inaugurarea policlinicii spitalului de copii „Dr. L. Ghelerter”.
- 22.** A apărut „Anuarul societății de studii iudaice”, cu un material bogat în limba română, ebraică și germană.
- 23, Iași.** Comitetul Federal al secțiunilor sioniste și al instituțiilor evreiești a luat inițiativa înființării unei biblioteci publice evreiești „Ahad Haam”, care să concentreze toate bibliotecile locale existente într-o singură bibliotecă.
- 25, București.** A avut loc, la sediul Keren Hayessod-ului, conferința de fine de an a conducătorilor birourilor Keren Hayessod din Vechiul Regat, Bucovina, Basarabia, Transilvania.
- Se constituie, dintr-o dizidență a P.S.D., în frunte cu dr. L. Ghelerter, Ștefan Voitec, Vasile Anagnoste, Zaharia Tănase, Constantin Mănescu ș.a., Partidul Socialist al Muncitorilor din România, în care vor intra mulți evrei.
- iulie 2, Cernăuți.** Vizita dr. Kahn, reprezentantul Joint-ului, cu care prilej are loc prima conferință a directorilor Băncilor populare evreiești din Bucovina.
- iulie, Chișinău.** Un raport menționează existența a numeroase instituții de caritate: spitalul evreiesc, azilul de bătrâni, cămine de orfani, instituții sanitare ale societății O.S.E. pentru propășirea sanitară a evreimii, școlile de meserii ale societății O.R.T. pentru propășirea meseriilor și agriculturii printre evrei, cantine pentru săraci.
- iulie, Constanța.** Comunitatea evreiască locală, dispunând de resurse modeste, nu poate face față la numeroasele solicitări din partea numărului mare de emigranți săraci care vin să se îmbarce în port, precum și marelui număr de nevoiași care se îndreaptă spre Techirghiol, la tratament. Comitetul Central al U.C.E. din Vechiul Regat a hotărât ca biroul U.C.E. să trimită o circulară tuturor Comunităților evreiești din țară cerându-le să vină în ajutorul Comunității din Constanța prin subvenții bănești.
- iulie, Huși.** Din cauza dificultăților financiare nu s-a putut termina construcția unei băi. Spitalul evreiesc este închis.
- iulie, Pitești.** Din cauza crizei economice, comercianții și meseriașii au suferit foarte mult. Din acest motiv, terminarea construcției unui templu și a unei școli a trebuit amânată.

Iulie

1, București. A apărut nr. 1 al revistei „Umanitarismul”, redactat de E. Relgis.

- 4, **Oradea**. Conferința Biroului Național Israelit (neolog). S-a insistat asupra faptului că sumele acordate de guvern drept despăgubiri, ca urmare a atrocităților studențești din decembrie trecut, pentru renovarea sinagogilor devastate, nu au fost încă plătite.
8. Premiera, la „Jignița”, a piesei *Manasse*, de Ronetti-Roman, cu tragegianul Paul Baratoff în rolul titular.
- 13, **Cernăuți**. Apare „Folkszajtung” – apără interesele maselor largi evreiești în general și ale maselor muncitoare în special; editor și redactor responsabil, Nathan Tropper.
- 14, **București**. Continuă polemica cu Cezar Petrescu, care în articolul „Miracolul sau falimentul sionismului” susține o poziție antisionistă.
- 15, **București**. Se sfințește drapelul Societății „Propășirea universală”, la Templul „Unirea sfântă”, din str. Mămulari.
- 27, **Galați**. A fost inaugurată policlinica Societății O.S.E., cu mai multe secții și utilată cu instalații moderne.
- 27, **Paris**. Se menționează succesul obținut de lucrarea lui A.L. Zissu, *La confession d'un candelabre*, tradusă în franceză de Benjamin Fondane (B. Fundoianu).

August

- 4, **Galați**. Apare publicația sionistă „Menorah”.
- 16, **București**. Festival organizat la teatrul Jignița pentru sărbătorirea teatrului idiș la a 52-a aniversare.
- 28, **Cluj**. Conferința Organizațiilor Barisia-Aviva. S-a respins proiectul de hotărâre privind aderarea la Partidul Sionist Revizionist.

Septembrie

1. Se publică un interviu cu Naum Mosevici Roitman, președintele Uniunii Cooperativelor Evreiești din Basarabia și comisarul general al F.N.E. din această provincie. N. M. Roitman arată situația economică a evreilor ca urmare a secetei grave; apreciază că vor trebui ajutate 25-30.000 familii complet lipsite de mijloace, fiind necesar un fond de ajutoare de cel puțin 30 milioane lei.
- 2, **București**. Adunarea generală a industriașilor din sectorul IV Verde a ales ca membru în consiliu pe farmacistul Al. Alifanti.
- 7, **Cernăuți**. Se sărbătoresc 20 de ani de la ținerea primului Congres idișist. „Școala evreiască pentru Bucovina” a organizat o mare serbare jubiliară.
7. Publicarea de către Jacques Pineles a primei *Istorie a evreilor* în limba română.
- 12, **Ploiești**. A avut loc, în sala „Teatrului modern”, un festival literar închinat memoriei scriitorului de limbă idiș L. Peretz. Au făcut expuneri: dr. M. Brezis, „Viața și opera lui L. Peretz”; dr. H. Verona, „Peretz, publicistul și dramaturgul”; Barbu Lăzăreanu, „Folclorul ilustrat în opera lui Peretz”.

- 13, Satu Mare.** O mulțime de evrei protestează împotriva alegerii președintelui Comunității israelite din localitate, Gahta – mare industriaș provenit dintre evreii modernizați.
- 19.** „Ostjudische Zeitung” semnalează un pasaj din cartea dr. I. Nistor *Handel und Wandel in der Moldau bis zum ende der 15 Jahrhundert* (Vilna, 1912), care se ocupă de vechimea evreilor din Moldova (indică anul 1330, Cetatea Albă).
- 21, Buzău.** Se menționează apariția revistei „Idealul nostru”, publicație a cercului sionist „Lazăr Mayer”.
- 21, Paris.** Marcel Leibovici, compozitor și pianist român de origine evreiască, obține mare succes la Paris.
- 21.** Publicarea, în „Romania Review”, din New York, revistă de filologie și literaturi romane, a unor note ale lui Leon Feraru, evreu originar din România, profesor la Universitățile Long Island din Brooklyn și Columbia din New York, despre: N. Iorga, Arghezi, M. Sadoveanu, O. Goga, Damian Stănoiu, L. Rebreanu, Ion Pas, G. Ciprian, Ionel Teodoreanu etc. De asemenea, Leon Feraru tratează și despre diferite reviste românești ca: „Viața Românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Cugetul liber”, „Graiul Românesc” și despre activitatea directorilor acestor publicații: G. Ibrăileanu, Ion Pas, Eugen Relgis, Emanoil Bucuța etc.
- 21.** Statistica în proprietăților agricole este următoarea: în Transilvania – 227.943 români, 184 evrei; în Bucovina – 45.958 români, 137 evrei; în Basarabia – 262.526 români, 94.480 alte naționalități.
- 25, Botoșani.** Primăria a proiectat exproprierea unei părți din cimitirul evreiesc în vederea unor lucrări de aliniere. Această măsură a produs mare agitație în rândurile populației evreiești.
- 26, Chișinău.** La o consfătuire a Organizației O.R.T. se raportează înființarea a numeroase școli: la Chișinău – o școală de tâmplărie și mobilă, două școli de lenjerie și broderie, cursuri de croitorie de damă, cursuri de contabilitate; la Orhei: școală de mobile și tâmplărie, o școală de croitorie de damă; la Tighina: o școală de meserii pentru lăcătușărie mecanică; la Rezina, Bălți și Iași – școli de fete pentru croitorie.
- 26.** Ministerul Cultelor a ordonat plata subvențiilor statului pentru cultul evreiesc. Pentru evreii din Vechiul Regat 2,5 mil. lei încredințați lui Ely Bercowitz; pentru evreii din Ardeal: 658.000 lei pentru neologi și 1.620.000 lei pentru ortodocși.

Octombrie

- 1, București.** Universitatea populară a U.E.R. își deschide al 10-lea an de activitate. Universitatea populară a Lojii „Fraternitatea” și-a redeschis și ea porțile la Școala „Ronetti-Roman”.
- 4.** La teatrul „Regina Maria” se joacă piesa *Manasse*, de Ronetti-Roman. În rolurile principale: I. Morțun, G. Storin, I. Manolescu.

5. Institutul de știință evreiască, secția pentru România, publică o chemare de sprijin către publicul evreiesc din România în care se aduce la cunoștință că în cei 3 ani de la înființare s-au creat 4 secții: filologie, pedagogie, științe social-economice și istoria evreilor.
11. Z. Reisen, autorul unui lexicon în 16 volume conținând mii de biografii ale scriitorilor evrei din lume, a vizitat Iașul. E. Șaraga i-a dăruit o cronică rară a istoriei românilor, de Iacob Psantir, primul cronicar evreu din România.
- 12, **Bacău**. S-au luat măsuri pentru organizarea unui cămin de bătrâni pe baza donației marelui industriaș evreu A. Izvoranu.
- 12, **București**. Realizările Comunității din București: întreținerea a 3 grădinițe de copii, 3 școli primare pentru fete, 6 școli primare pentru băieți, 2 școli profesionale, 3 școli medii, 2 școli comerciale, o școală serală de învățământ comercial, un sanatoriu la Techirghiol.
- 12, **Piatra Neamț**. Apare lucrarea *Cronica comunităților israelite din județul Piatra Neamț*, de Iosef Kaufman.
- 12, **Tg. Mureș**. A fost inaugurată noua sinagogă ortodoxă, cea mai mare din Ardeal.
12. Maxim Kovalik, cântăreț la operă, a donat 1 milion și jumătate lei comunității evreiești din Akerman pentru clădirea unui spital.
13. Vizita în România, a lui Nahum Goldman, fruntaș al evreimii mondiale care, din inițiativa Organizației sioniștilor radicali „Renașterea”, a ținut conferințe în întreaga țară: Ploiești, București, Galați, Bacău, Iași, Dorohoi, Cernăuți.
- 19, **Oradea**. A luat ființă secția locală a organizației „Tomche Yeshiva”, care are drept scop sprijinirea ieșivelor din întreaga țară.
- 20, **Galați**. Și-a reluat activitatea societatea „Tarbut” a ebraiștilor. A conferențiat rabinul Zalman despre „Acțiunea națională tarbutistă ca factor principal de conservare a elementului ebraic”.
- 21, **Iași**. A 4-a conferință a sioniștilor radicali. Au participat 45 delegați reprezentând 19 secții din țară. Au fost invitați Nahum Goldman, Marcus Craemer. Au fost adoptate rezoluții privind organizarea națională a evreimii din România Mare, organizarea F.N.E., colaborarea cu celelalte organizații sioniste.
- 28, **Iași**. Se redeschide cantina „Ghelerter”, care hrănește 400 școlari și 100 bătrâni.
28. La ședința comitetului Societății de studii iudaice din România este ales în calitate de casier al societății Zissu Haber, director la Banca de Industrie și Comerț. S-a hotărât o colaborare strânsă cu Institutul de știință evreiască din Vilna și cu Gesellschaft zur Forderung der Wissenschaft des Judentums din Berlin. S-a decis editarea unui buletin de informații științifice evreiești cu apariție lunară.

Noiembrie

2. Horia Carp a arătat, în discuțiile din Senat, că evreii sunt gata să dea tot sprijinul Guvernului român pentru refacerea financiară. El cere guvernului: suprimarea taxelor de examen în școlile comunităților, să se rezerve din

bugetele pentru școlile minoritare o sumă și pentru școlile evreiești, o școală normală pentru formarea învățătorilor evrei, foștii prizonieri de război evrei să fie scutiți de a fi purtați în fața Consiliilor de război.

7, București. Se comentează întâlnirea deputatului englez col. Wedgwood cu conducătorii mișcării revizioniste în frunte cu Feller, în cadrul căreia reprezentantul englez a declarat că din toate curentele sioniste se consideră mai strâns legat de revizionism.

9, București. Organizațiile sioniste au serbat Ziua publicării declarației Balfour. Au luat cuvântul Wedgwood, deputat laburist și unul din conducătorii acestui partid din Marea Britanie, șef rabin Niemirower, av. Mișu Weissman, Adolf Bernhardt.

9, Cernăuți. Presa evreiască relatează: Criza economică a provocat încetarea activității multor meseriași, mici producători și mici comercianți evrei.

10. I. Stern se declară pentru o organizație sionistă unică pe țară, susținând aplicarea întocmai a hotărârii Congresului Mondial Sionist privind Federalizarea organizațiilor sioniste.

10. Organizațiile Sioniștilor Radicali „Renașterea”, prin dr. I. Stern, Uniunea Sioniștilor Revizionisti, prin H. Segal, „Zeirei-Zion”, prin av. I. Lerner protestează împotriva poziției Federației Sioniste conduse de centriști, în acțiunea Șechel – pe care urmăresc să o monopolizeze.

10. Se formează un guvern național-țărănesc, în frunte cu președintele P.N.Ț., Iuliu Maniu. Nu puțini evrei activează în partid.

11, București. Congresul U.E.R., la care participă 153 delegați din întreaga țară. Dr. W. Filderman prezintă raportul asupra activității reprezentanței U.E.R.

16, Cernăuți. A 5-a Conferință Keren Hayessod din Bucovina.

16. I. Brucăr ține o conferință la Fundația universitară „Carol I” despre cartea *Filosofia concretă*, de A. Spaier (evreu originar din Bacău).

16. Încep cursurile de limbile engleză și spaniolă, organizate de societățile unite Hias și Emigdirect, în ajutorul emigranților care se îndreaptă spre țările de limbă engleză și spaniolă.

16. Se publică scrisoarea lui Vintilă Brătianu trimisă în octombrie crt., când era prim ministru, lui Benett E. Siegelstein, președintele Uniunii Evreilor Români din America, prin care îi mulțumește pentru sentimentele arătate guvernului și statului român.

17. P.N.Ț. este în tratative foarte avansate cu evreii sioniști din Ardeal, în vederea alcătuirii unui cartel electoral pentru viitoarele alegeri parlamentare.

17. Se publică un comunicat al Executivei Organizației Sioniștilor Radicali „Renașterea”, prin care se cere ca la noile alegeri să se creeze un bloc național evreiesc și să fie alcătuite liste evreiești unitare în întreaga țară.

20, Satu Mare. Noul prefect al județului (P.N.Ț.) a aprobat convocarea de noi alegeri la comunitate. Acestea au fost câștigate de gruparea ortodoxă nehasidică.

- 20, **Tg. Mureș.** A luat ființă Loja B'nei Brith „Avodah”, care cuprinde 30 de membrii.
- 21, **Cluj.** Blocul electoral evreiesc din Ardeal și-a ținut consfătuirea pe țară și a hotărât să încheie cartel electoral cu Partidul Național Țărănesc, dar cere o reprezentare corespunzătoare în noul guvern.
21. A avut loc adunarea generală a societății de achiziționare de terenuri în Palestina „Ahusa sir Herbert Samuel”.
- 23, **Sighet.** Comunitatea și-a ales noua conducere. Noul președinte Mihai Szumck a luat poziție în sprijinul mișcării sioniste.
23. După multe tergiversări, I. Maniu, prim ministru, care se angajase în scris să acorde evreilor din Transilvania un număr proporțional de candidaturi, le-a acordat două locuri.
23. Primul ministru, Iuliu Maniu, îi solicită lui Ely Berkowitz să-i prezinte doleanțele Uniunii Comunităților Israelite.
24. Este condamnată atitudinea U.E.R. în frunte cu președintele W. Filderman, care a hotărât să facă pentru viitoarele alegeri cartel cu liberalii, candidând la Ilfov pe lista P.N.L.
24. A. L. Zissu susține că U.E.R. nu reprezintă masa evreiască și nu poate vorbi în numele ei și că W. Filderman ar fi un diletant politic rupt de problemele reale ale maselor evreiești.
- 25, **Iasi.** Mari frământări pe tema Spitalului Israelit. Elias Șaraga cere alcătuirea unei comisii interimare pentru aplanarea conflictelor.
25. A avut loc o consfătuire a comunităților la inițiativa Uniunii Comunităților din Vechiul Regat în legătură cu noua lege a cultelor. S-a redactat un statut unic pentru toate comunitățile din România. Au participat reprezentanți din Vechiul Regat și din celelalte provincii, cu excepția Bucovinei. Femeile au dreptul de a fi alese, dar nu și de a alege.
25. Se publică un comunicat al reprezentanței U.E.R. prin care se cere populației evreiești să voteze la alegeri pentru Partidul Național Liberal.
- 27, **Oradea.** Populația evreiască din Oradea și județul Bihor a aprobat, cu ocazia unui miting, apelul Blocului electoral din Ardeal, în legătură cu cartelul electoral cu P.N.Ț.
- 28, **București.** A avut loc adunarea generală a Societății „Hașmonaea”. S-a analizat activitatea organizației, a revistelor „Hașmonaea” și „Copilul evreu”.
- 28-dec. 3, **București.** A avut loc, la sediul Asociației studenților evrei, conferința studențimii evreiești din țară, convocată de comisia interimară a A.G.S.E. sub președinția av. N. Thenen.
30. Apare volumul *Combaterea antisemitismului*, de Iancu Klein, cu un cuvânt înainte de Gala Galaction.
30. În alegerile apropiate figurează următorii candidați evrei pe lista P.N.Ț.: în Basarabia, ziaristul Landau la Cameră; în Bucovina, dr. Pistiner (socialist); la Cernăuți, dr. Ebner (la Senat); în Transilvania, frații Fischer (unul la

Cameră, celălalt la Senat). Pe listele P.N.L., ca U.E.R.-ist, dr. W. Filderman la București și Chișinău pentru Cameră; la Bălți, Horia Carp, la Senat.

30. Reprezentanța U.E.R. a dat un comunicat în care explică de ce au fost rupte tratativele pentru un cartel electoral cu guvernul P.N.Ț. în frunte cu Iuliu Maniu și ce a determinat-o să încheie un acord electoral cu P.N.L.

Decembrie

- 1, **București**. Are loc un tedeum organizat de C.E.B. închinat aniversării a 10 ani de la unirea Transilvaniei și Bucovinei cu Patria Mamă. Predica a fost rostită de Șef Rabinul dr. I. Niemirower.
- 3, **Iași**. Ședința Comitetului Federal al secțiunilor sioniste și a instituțiilor național-evreiești. U.E.R. recomandă populației evreiești să voteze cu P.N.L., pe listele căruia candidează W. Filderman și Horia Carp. Cartelul încheiat cu P.N.Ț. de organizațiile politice național-evreiești, pe listele cărora figurează 4 evrei – av. Th. Fischer, dr. I. Fischer, dr. Mayer Ebner și av. Michel Landau – condamnă atitudinea de duplicitate a lui Filderman și se cere constituirea Partidului Național Evreiesc.
- 5, **Iași**. Au fost convocate două întruniri ale U.E.R., care au fost împiedicate de comuniști. Ca urmare a acestui fapt, U.E.R., secția Iași, a expediat Regentei o telegramă.
- 6, **București**. Comitetul Templului „Unirea Sfântă”, din str. Mămulari nr. 3, protestează împotriva faptului că noua lege a cultelor, și în special art. 56, periclitează autonomia lăcașurilor de cult și averea acestora. Pentru abrogarea legii se convoacă o consfătuire a președinților sinagogilor și templelor din Capitală. Apelul e semnat de președinte Leon Blănaru și secretar general David Bittner.
- 7, **București**. La Ateneul Român a avut loc concertul marelui pianist Rosenthal, elev al lui Liszt.
- 7, **București**. La teatrul Tomis joacă trupa idiș de operetă din S.U.A., având în frunte actorii Ana și Hyman Iacobovitz.
- 8, **București**. A avut loc, în sala „Liedertofel”, festivalul artiștilor și scriitorilor evrei.
- 8, **Cernăuți**. Are loc adunarea generală a Societății OZE, care are ca scop îmbunătățirea condițiilor sanitare ale populației evreiești.
- 8, **Chișinău**. A apărut primul număr al „Buletinului Comitetului evreiesc de emigrație din Basarabia”; are apariție bilunară, e scris în idiș și se adresează emigranților.
- 8, **Iași**. S-a constituit un grup politic evreiesc pentru alegeri, fără legătură cu U.E.R.
8. Apare, „Hanoar Haivri”, ca supliment al revistei „Știri din lumea evreiască”, destinat problemelor tineretului sionist. În acest sens, începe o anchetă în rândurile tineretului cu următoarele teme: 1. Datoria și misiunea actuală a tineretului sionist; 2. Tineretul sionist și politica; 3. Perspectivele mișcării

tineretului sionist în România; 4. Mijloacele pentru răspândirea ideii sioniste în rândurile tineretului; 5. Cum se poate realiza idealul sionist.

8. Se publică manifestul organizațiilor sioniste din Basarabia care propune înființarea unui club parlamentar evreiesc care să susțină nevoile și voința populației evreiești din România. Se stabilesc obiectivele acestui club.
8. Se publică manifestul Uniunii Naționale Evreiești din Bucovina, prin care se cere să se voteze cu P.N.Ț., pe listele căruia la Cernăuți figurează, pentru Senat, dr. M. Ebner.
- 10, **Iași**. A avut loc o întrunire publică, convocată de fruntașii organizațiilor sioniste locale. S-a adoptat o moțiune prin care „populația evreiască a orașului Iași, conștientă de datoriile și drepturile sale de minoritate națională, proclamă necesitatea înființării imediate a unui Club Național Evreiesc care, împreună cu cluburile naționale evreiești din Vechiul Regat și cu organizațiile național-evreiești din provinciile alipite, să formeze Partidul Evreiesc.
10. În legătură cu alegerile generale parlamentare, ziarul „Arbeiter Zeitung” cere populației evreiești să nu uite că oligarhia liberală a organizat pogromurile de la Oradea Mare și Cluj.
- 10, **Chișinău**. În cadrul mitingului organizat de U.E.R., dr. W. Filderman și av. Steinberg au fost împiedicați să vorbească.
14. Poziția exprimată într-un Apel către evrei. „În conformitate cu dorința tuturor rabinilor și a evreilor evlavioși din întreaga țară să se voteze pentru alegerile de la Cameră și Senat lista Partidului Național Țărănesc cu semnul Cercul”.
- 15, **București**. Au avut loc alegeri pentru comitetul Asociației generale a studenților evrei (A.G.S.E.). Au candidat două liste: una sionistă, în principal societatea Hașmonaea, a doua asimilistă, cu care s-a aliat „stânga”.
15. În Ardeal, guvernul a tratat cu reprezentanții Uniunii Naționale Evreiești, care este una și aceeași cu Organizația sionistă. În Basarabia, guvernul a tratat cu o delegație a celor 4 merkazuri: Allgemeine, Zeirei-Zion, revizionisti și mizrachiști care au avut o conferință specială pentru a-și desemna candidații. În Bucovina numai formal Uniunea Națională e despărțită de Organizația sionistă. Practic, și aici, Judische Național Verband e alcătuită numai din sioniști.
20. „Junimea studioasă farmaceutică”, cu sediul la căminul „Mina și Aron Schuler”, își alege un nou comitet.
- 21, **București**. Cu ocazia jubileului de 50 de ani al Societății „Templul și Școala «Voința»”, comitetul a publicat *Istoricul societății pe 1878-1928*.
21. Sunt aleși evrei în corpurile legiuitoare: 8 deputați pe listele guvernamentale: Chișinău, av. M. Landau, directorul ziarului „Unser Zait”; Bihor, dr. Th. Fischer; Maramureș, dr. Josef Fischer; București, Emil D. Fagure, directorul ziarului „Lupta”; Vâlcea, dr. Gr. Graur, redactor la „Adevărul”; Bălți, Hirsch, Hoffman; Tighina, Sol Rosenberg; Cernăuți, Iacob Pistiner, șeful socialiștilor din Bucovina.

21, București. A avut loc constituirea Clubului parlamentar evreiesc, președinte Ad. Bernhardt. Au participat deputații dr. Iosef Fischer (Cluj), dr. Th. Fischer (Cluj), av. M. Landau (Chișinău) și senatorul dr. Meyer Ebner (Cernăuți).

22, București. S-au pus bazele comisariatului general al F.N.E. pentru Vechiul Regat. Acesta va funcționa până la viitoarea sa conferință.

25, București. Are loc Congresul Comunităților Israelite spaniole. S-a constituit Uniunea Comunităților Israelite de rit spaniol. Aleși: I. M. Pincas, dr. Galinir și G. Papp, I. Almossino, dr. I. G. Cohen, E. Fery Froimescu, dr. Napoleon, B. Arie, av. I. Passy, A. Iarchi.

➤ Se publică decizia nr. 46953/28 a Ministerului Cultelor și Artelor privitoare la organizarea cultului mozaic din întreg cuprinsul țării, pe bazele comunității religioase.

➤ Toate comunitățile evreiești, atât cele recunoscute ca persoană juridică pe baza Legii Mărzescu din 1924, cât și cele ce nu sunt investite cu această calitate, devin, pe baza art. 11 din Legea regimului general al cultelor, persoane juridice de drept public și urmează a se supune dispozițiilor acestei legi.

Publicistul new-yorkez L. Zilberzweig pregătește o enciclopedie a teatrului evreiesc ce urmează să apară în 1929. Pentru această inițiativă actorii evrei din România au hotărât strângerea unui fond.

În cursul anului apar: Jacques Pineles, Istoria evreilor; Horia Carp, Discursuri parlamentare (sesiunea Senatului aprilie 1926 – octombrie 1927).

Cernăuți. „Das Jüdische Blatt”, organ central al evreimii ortodoxe din România. Girant responsabil, Lazăr Roth.

În cursul anului se înființează:

Arad: Moara Weiss Iacobi; Țesătoria Wilhelm Schwartz; Fabrica de cherestea Săvârșin, proprietar Weiss Francisc; Fabrica de spirit, moară cu aburi „Frații Neumann”

Bălți: Rafinăria „Industria uleiurilor vegetale”, proprietar frații Volman

Bihor: Fabrică de uleiuri vegetale și moară, proprietar S. Neumann

Botoșani: Fabrica de jucării „Teddy” S.A.; în Consiliul de administrație Neuman Moses, Marcu Gropper, John Abramovici

București: „Industria textilă română”, proprietar Norbert Juster; „Acetilena”, proprietari Jean Schapira și Isac Brühler; „Industria textilă Ilfov”, proprietari I. Bachman și N. Müller; „Mercantila Română”, proprietar Rosenzweig Zillo; „Jaquard”, țesătorie, administrator-delegat Keferman; „Moldova”, Nusim și Avram Friedman; Țesătoria mecanică „București”, proprietari I. Herșcovici și Sinoradzki; „Metaloglobus”, fabrică de articole de fier, administrator-delegat al S.A.R. Artur Singer; „Industria română de cristale și oglinzi”, I. Rudberg

Buzău: Fabrica metalurgică și turnătorie „Julius Hörer”

Câmpulung: Fabrica de cherestea Breaza, proprietar S. Piker
 Cernăuți: Fabrica „Uleia”, de uleiuri vegetale, proprietar Gherș Steinberg;
 „Eukah”, fabrică de mănuși, N. Klipper et A. Hecht; Atelier mecanic de
 strunguri, turnătorie fier și bronz, Abraham Seewald
 Ciuc: Fabrica de cherestea Joseni, preluată de Emanuel Kappel
 Cluj: Fabrica de ciocolată „Carmen”, patron Edelstein Bernard.
 Galați: rizeria „Victoria”, proprietar Simion Marcus
 Iași: „Industria unite”, frații Avram Chișilovici; „Nuca”, societate pentru
 valorificarea nucilor, proprietar Charles Zisler
 Ismail: „Carpați”, fabrică de cherestea, proprietari Șulim Moscovici, Gherș
 Eideman, E. Morgenstein
 Lipcani-Bălți: Moara Fichmann
 Oradea: Moskovici este director general la Fabrica de drojdie comprimată S.A.R.
 Piatra Neamț: Fabrică de cherestea de rezonanță, proprietar Carol Berman
 Ploiești: „Sargo”, produse chimice, proprietar Goldenberg Aron
 Rădăuți: Industria lemnului „Streja-Rădăuți”, închiriată de Auslaender și
 Nagelberg
 Suceava: Moara Klüger
 Timișoara: „Olea”, fabrică de uleiuri vegetale, proprietari Armin și Ladislau Partos

Notă: Cele arătate mai sus nu epuizează lista sutelor de firme cu capital evreiesc
 apărute tocmai în anul începutului crizei economice mondiale, 1928.

1929

Ianuarie

4. Institutul evreiesc de știință din Vilna, secția de etnografie, anunță un concurs cu următoarele teme: 1. Colecții de povești populare despre Eliahu Hanavi și Lamed-Vuvnikes = L.V., povești hasidice despre minunile rabinilor; 2. Descrieri despre nunțile de altă dată; 3. Jocuri de purim, cântece și cântece pe note. Pot lua parte și cei care vor trimite materiale din creația populară, obiecte muzicale, fotografii de sinagogi și monumente funerare. Premiile constau din lucrări realizate de I.V.O. Evrei-români, înscriși la concurs, vor trimite un bogat material documentar.
5. „Junimea Literară” – societate a studenților evrei în filosofie și litere, anunță: înființarea unei biblioteci de cultură generală și specialitate; îndrumarea profesională a viitorilor dascăli evrei; încurajarea aspirațiilor de ordin literar și artistic. S-a ales pe anul academic 1929 următorul comitet: președinte – David Wolcovitz, vicepreședinte – H. Poirier, secretar general – Iliuță Zilberman, casier – Emanoil Ungher, cenzor – R. Nutova.
6. U.C.E. de rit spaniol din România înștiințează: „Aducem la cunoștință generală că, în conformitate cu art. 54 din legea pentru regimul general al cultelor,

israeliții de rit spaniol din Vechiul Regat, capii de familie, văduve și băieți majori, sunt obligați să se înscrie în Comunitățile de rit spaniol din localitatea unde domiciliază, sau acolo unde nu există comunități israelite spaniole să se înscrie în Comunitățile israelite spaniole din localitățile cele mai apropiate”.

-februarie. Se elaborează proiectul de statut al Comunităților Evreiești din țară, întocmit de Biroul U.C.E. și supus discuțiilor tuturor comunităților din țară, înainte de definitivarea și supunerea spre aprobarea Ministerului Cultelor.

Februarie

2, București. Expoziție de cărți apărute în editurile: „Omonul”, „Dvir”, „Moria” și „Lemon Hanoar”. organizată de Comisariatul Fondului Național Evreiesc din București, cu o secție de cărți iudaice în limbi străine, deschisă în sala mare a Căminului Sionist.

10, Iași. Are loc ședința Comitetului Executiv al Federației „Macabi” din România. Au participat membrii Executivei. S-a hotărât convocarea Congresului anual al secțiunilor „Macabi” pentru 24-25 martie, la Iași. A fost elaborată ordinea de zi și s-au desemnat referenți pentru următoarele probleme: organizarea reuniunii anuale, colonia de vară și cursul de instructori, revista, activitatea culturală, raporturile cu Uniunea Mondială „Macabi” (Makaby Weltverband), raporturile cu celelalte organizații de tineret.

14. Înființarea Camerelor de Comerț și de Industrie. Întreprinzătorii evrei vor juca un rol important în cadrul acestora.

15, București. Asociația titraților „Unirea”, Cercul Medical, Societatea „Ghemilath Chassidim” pentru credite fără dobândă, fondată în anul 1856, organizează o manifestare culturală comună.

16, București. Expoziția pictorului I. Eisenscher din Cernăuți în sala librăriei Hasefer. Gravuri în lemn și colorate, pânze în ulei și acuarele. Tematica revelă tipuri de orașele evreiești și peisaje de gheto caracteristice.

24. Iacob Friedman a fost ales membru în Comisia interimară a Primăriei Capitalei, sectorul Albastru.

28. În adunarea generală a „Societății Române de Radiologie” a fost ales ca secretar al societății dr. Oscar Meller, medic radiolog al spitalului „Caritas”.

28. Reorganizarea Clubului Național Evreiesc din București.

Martie

1. Alex. Einhorn, directorul Băncii Moldova din Iași, a fost desemnat delegat în Consiliul de Administrație al Societății Comunale de Electricitate, de către Consiliul Municipal Iași.

2, Cernăuți. Conferința Comunităților Evreiești din Bucovina.

3, București. Membrii Sfatului Rabinic și un număr de evrei păstrători ai Șabatului au ținut o consfătuire sub președinția dr. I. Niemirower și au pus bazele Asociației „Șomrei Șabat” (Păzitorii Șabatului), ce va fi ulterior afiliată Asociației mondiale cu același nume, cu sediul la Berlin.

16. A apărut primul *Dicționar Ebraic-Român*, de David Faibisch.
16. Apare broșura *Problema Fondului Național Evreiesc*, de Elias Epstein.
- 17, **București**. Întrunirea Clubului Național Evreiesc. Deputatul Theodor Fischer, în numele Clubului Parlamentar Evreiesc, a făcut o expunere a situației evreimii din țară și a insistat asupra activității membrilor clubului atât în Cameră cât și în Senat. Avocat I. Benvenisti, Osias Avram, ing. Leon Rosenberg și S. Singer au argumentat rostul creării Partidului Național Evreiesc.
23. Se publică protestul Cooperației evreiești contra imixtiunii statului, arătându-se: Cooperația evreiască din Basarabia ca și cea din Vechiul Regat au luat ființă fără vreun concurs al Statului; Cooperația evreiască îndeplinește un important rol social în Statul Român, contribuind la menținerea existenței și la consolidarea economică a unui mare număr de cetățeni.
- 24, **Iași**. Donațiile familiei Moritz Wachtel, pentru așezămintele evreiești locale.
24. Apare „Anuar ebraic”. Lucrarea cuprinde studii, monografii, nuvele, schițe și versuri care oglindesc viața culturală evreiască din România Mare.
- 30 – **aprilie 1, Iași**. Are loc Congresul Macabeilor din țară. Dezbateri cu privire la chestiunile unificării programului și uniforme, extinderii educației fizice în masele populare evreiești și crearea unei mișcări de educație morală în rândurile tineretului evreu. S-a hotărât organizarea la Iași a unei mari olimpiade în septembrie 1929, la care să participe toate organizațiile sportive din țară.

Aprilie

- 7, **București**. N. Iorga declară în Parlament că va lua măsuri pentru înlăturarea turbulențelor antisemite din Universitate.
13. Cântecul „Hatikva” (Speranța), compus de Naftali Herz Imber, devine imnul evreilor.
- 19, **București**. Apare *Geneza primei școli mixte israelito-române de fete și a azilului de bătrâni din Galați*, de André Brociner.
19. Comisia interimară a Camerei de Comerț din Iași a delegat: pe Fred Șaraga, în comitetul Camerei agricole și Școala comercială; pe Ilie Mendelsohn, în Consiliul județean și Școala superioară comercială; pe M. Isac Moscovici, în comitetul căminului de ucenici și în comisia speculei de la primărie; pe V. Einhorn, la școala comercială inferioară de băieți; pe Leon Reiscker, la Comitetul școlar județean; pe Isac Polac, la Biroul statistic județean.

Mai

- 4, **Cernăuți**. Apare primul număr al ziarului „Bukowiner Volkszeitung”, cu articole semnate de dr. Solomon Kassner, dr. Iosif Bierer, M. Zelter-Sărățeanu ș.a.
4. „Ostjüdische Zeitung”, care apare la Cernăuți, sub redacția senatorului dr. Mayer Ebner, a serbat jubileul de 10 ani de la apariție.
- 10-12, **Cernăuți**. Conferința Poale Zion.

19. Academia Română a primit o donație deosebită de la Moreno Ascher, din București, un mare învățat care a adunat, în cursul vieții sale, o bogată colecție numismatică, din care a dăruit Academiei Române 261 de monede și medalioane ale împăratului Traian ș.a. de o mare importanță pentru istoria românilor.
19. Apare la București, în limba ebraică, primul număr al revistei pedagogico-literare „Perakim”, redactat de prof. O. Rispler și Z. Weissman.

Iunie

- 1, **Cernăuți**. Societatea „Muzeului Evreiesc” a luat ființă sub conducerea dr.-ului Max Diamant și prof. Emil Zappler, cu scopul de a aduna obiectele sinagogale și artistice vechi, răspândite în diferite locuri din Bucovina.
- 1, **Fălticeni**. A luat ființă „Asociația culturală a tineretului evreu”.
1. A apărut *Bibliografia presei idiș din România*, de S. Schoss-Roman, întocmită după cataloagele Academiei și după cercetări proprii; menționează toate periodicele în idiș apărute de la 1854 până la 1926. Bibliografia lui Schoss-Roman a fost tipărită mai întâi în volumul al III-lea din scrierile filologice ale Institutului din Vilna, de unde a fost extrasă sub copertă separată.
- 2-3, **Chișinău**. Conferință sionistă.
7. Conferința rabinilor din Basarabia l-a proclamat pe rabinul Țirelson ca Șef Rabin al evreilor din Basarabia.
9. Scrisoare din partea Reginei Maria către președintele U.E.R., dr. W. Filderman: „Domnule președinte, am onoarea a vă informa că M.S. Regina Maria, viu mișcată de amintirea ce U.E.R. o poartă regelui Ferdinand, a binevoit a mă autoriza să vă expun înaltele sale mulțumiri pentru frumoasele sentimente ce le aduceți în numele populației evreiești din toată țara și regretă că nu poate lua parte la solemnitatea dv. de duminică 9 iunie 1929. Va asista însă cu plăcere la inaugurarea monumentului a cărui piatră fundamentală o așezați acum. Primiți vă rog, domnule președinte, încredințarea deosebitei mele considerații. Mareșalul Curții M.S. Regina Maria, General adjutant G. Atanasescu”.
- 12-14, **București**. Congresul U.E.R. din Vechiul Regat. Deputatul dr. I. Fischer, în numele Clubului parlamentar evreiesc, declara cu privire la apărarea cultului mozaic: „Vă asigur că și noi suntem surprinși și revoltați împotriva sistemului amestecului guvernului în chestiunile interne ale cultului nostru. Suntem alături de d-voastră. Fără nici o rezervă. Suntem gata să colaborăm și în viitor cu d-voastră când astfel de chestiuni vor fi puse. Noi considerăm atacul îndreptat împotriva autonomiei cultului nostru ca fiind mult mai grav decât chiar atacurile de la Oradea și Cluj. Acolo au fost devastate sinagogi, suluri sfinte și prăvălii. De astă dată se încearcă devastarea și distrugerea însăși a vieții evreiești din țară. Vom duce lupta laolaltă împotriva acestei grave și periculoase încercări”.
- În legătură cu problema modificării neașteptate a Legii cultelor, reprezentanții Clubului parlamentar evreiesc, însoțiți de delegații Clubului național evreiesc,

ai Uniunii Comunităților Evreiești, ai Sfatului Rabinic și U.E.R., au fost primiți într-o lungă audiență de primul ministru Iuliu Maniu. Delegația a expus ministrului situația imposibilă în care e pusă populația evreiască prin modificarea art. 54 și 55 din Legea cultelor, care dă posibilitatea înființării mai multor comunități în același oraș, fărâmițând astfel autoritatea Comunității Evreiești. Articolele au fost totuși votate în forma lor modificată.

Iulie

1. Manifestul sioniștilor centriști pentru alegerile ce vor avea loc la cel de-al XVI-lea Congres sionist din Zürich.

August

6. La Adunarea Generală Extraordinară a Uniunii Sinagogilor și Templelor din București, ce a avut loc la templul Unirea Sfântă, sub președinția lui Leon Blănaru, s-a votat moțiunea: „Adunarea generală a Uniunii sinagogilor ia act cu satisfacție de succesul obținut de comitet în modificarea art. 56 din Legea cultelor, întru obținerea autonomiei sinagogilor, și își exprimă mulțumirea sa acestui comitet pentru munca depusă”.

20, Oradea. Apare „Nepunk”, organ de orientare sionistă. Își va înceta apariția în 1940.

28, Geneva. Congresul Minorităților naționale din Europa. Minoritatea evreiască din România va fi reprezentată de Clubul Parlamentar Evreiesc din România.

Septembrie

3. Congresul sionist, în care av. M. Benvenisti, delegatul „Renașterii” la Zürich, a făcut o dare de seamă a celor hotărâte la Congresul sionist de la Zürich.

4. Pierderi suferite de mișcarea sionistă din România de pe urma atacurilor arabe din Palestina. Ferma Efraim Katz, cunoscută în lumea sionistă din București, a fost incendiată. Familia Katz s-a putut refugia din timp, salvându-se de la o moarte sigură.

5. Prima reuniune a emigranților evrei de la București ce vor pleca pentru a ajuta Ișuvul palestinian în suferință.

12, Viena. Congresul mondial evreiesc.

18. La cimitirul evreiesc din Constanța s-a dezvelit un monument în memoria eroilor evrei căzuți în război.

21, Viena. Congresul mondial al evreilor ortodocși a primit cu satisfacție comunicarea făcută de președintele Congresului despre ameliorarea situației evreilor din România și a exprimat guvernului român mulțumiri.

21. Ministrul D.R. Ioanițescu a făgăduit delegației Clubului parlamentar evreiesc că va lua măsuri pentru siguranța călătorilor evrei din trenuri.

Octombrie

5. Într-un articol publicat în „Dimineața”, Barbu Lăzăreanu arată cum A.C. Cuza deformează citate din Biblie pentru a-și susține afirmațiile antisemite.

6. O delegație de parlamentari evrei exprimă mulțumiri lui N. Titulescu pentru atitudinea sa față de evenimentele din Palestina.
10. Cu vaporul „Alesia” al companiei „Fabre Line” a plecat, din Constanța, un număr însemnat de haluțiimi pentru a ajuta Ișuvul palestinian.
- 13, **Zürich**. Participarea reprezentanților evreilor din România la lucrările Consiliului Agenției Evreiești.
24. Mare crah la Bursa din New York. Reprezintă începutul mării crize economice mondiale (1929-1933). A cuprins și România, unde mii de întreprinzători, inclusiv evrei, au fost ruinați.

Noiembrie

- 2, **Iasi**. la ființă gruparea revizionistă „Brith Trumpeldor”.
- 3, **București**. Inaugurarea Bibliotecii „Dr. M. Singer”.
- 10, **București**. Înființarea Institutului de Studii Politice și Economice preconizat de Congresul U.E.R. din anul în curs.
- 10, **Londra**. Au apărut trei volume în limba engleză, datorate filologului evreu din România, dr. M. Gaster: *Studii și texte de folclor, Romanțe medievale și Apocrife ebraice și arheologie samaritană*. Dr. M. Gaster este o autoritate în folclor și orientalistică. A aruncat lumini noi asupra Vechiului Testament.
- 16, **București**. Constituirea „Asociației prietenilor Universității Populare” și a „Institutului de orientare profesională a U.E.R.”, dedicate tineretului.
- 24, **București**. Adunarea reprezentanților societăților sioniste din Capitală în sala „Liric”. Adolf Bernhard îl salută pe N. Sokolov, președintele Organizației sioniste mondiale, în vizită în România. G. Mironescu, ministrul de externe, aduce lui N. Sokolov mulțumirile guvernului.

Decembrie

1. Președintele Executivei Sioniste, N. Sokolov a fost onorat de ministrul de Externe, G. Mironescu, cu un dejun. A fost primit de Regentă, de Regina Maria și de tânărul Rege Mihai. Ministrul de Externe, precum și primarul Capitalei au rostit cuvinte de omagiu pentru poporul evreu și reprezentantul iudaismului.
- 10, **Hotin**. la ființă o secție Hias.

1930

Ianuarie

- 1, **București**. Senatul universitar respinge cererile formulate de studenți, retrage recunoașterea Asociației Studenților Creștini și exclude din facultate pe unii studenți din conducerea asociației.
1. Guvernul național-tărănesc nu acordă subvențiile prevăzute în buget comunităților israelite.
1. Ministerul de Interne numește un inspector general administrativ și un director din Ministerul de Interne spre a face o anchetă la Comunitatea Evreilor din

București și la instituțiile ei. Scopul anchetei: se arată fățiș că guvernul urmărește dizolvarea comitetului comunității ales prin votul populației evreiești din Capitală. Guvernul vrea să-și numească partizanii săi în fruntea comunității. Dr. W. Filderman, însoțit de M. Zelțer-Sărățeanu, protestează într-o audiență la dr. I. Vlad, ministrul Cultelor, împotriva nesocotirii drepturilor elementare ale cultului mozaic. Se revine asupra ordinului de anchetă, dar Ministerul Cultelor ordonă reluarea ei. Toate organizațiile evreiești din Capitală protestează și se hotărăște convocarea unui congres al tuturor comunităților evreiești din țară.

1. Ministerul Finanțelor refuză achitarea subvenției pe anul 1928 pentru cultul mozaic din Basarabia.

1. Profesorul Rășcanu atrage atenția parlamentarilor asupra pericolului pe care-l reprezintă agitațiile antisemite în condițiile crizei economice.

1. Protest al deputatului Michel Landau adresat ministrului de Externe Gh. Mironescu, față de comunicatul legației din Varșovia care conține unele inexactități privind Congresul studențesc din Craiova. Sunt negate în comunicat excesele antisemite ale studenților extremiști.

1. Protestul U.E.R. din Bucovina contra exceselor antisemite, înaintat ministrului Bucovinei, Sauciuc Săveanu.

1. Studenții evrei din Montpellier cer guvernului român să ia măsuri contra exceselor antisemite de la Iași.

5, București. „Uniunea intendențelor templelor și sinagogilor din Capitală”, sub președinția lui S.H. Wolff, are ca scop ajutorarea morală și materială a membrilor, organizând diferite acțiuni pentru strângerea de fonduri.

5, Iași. Școala „Talmud Tora Mare” la a 25-a aniversare.

10, Iași. La biserica Barnovski a avut loc botezul tinerei evreice Neti Sfarț. Tinerii evrei Moise Abramovici și I. Weinberg au cerut și ei cancelariei Mitropoliei aprobarea trecerii la creștinism.

11, Chișinău. La a 3-a Conferință a Tarbutului din Basarabia au participat 150 de delegați din toate localitățile basarabene precum și oaspeți din Vechiul Regat și celelalte provincii. Printre problemele discutate a fost și aceea a unificării Tarbutului din întreaga țară și a hotărârilor comune, luate în această privință, cu Consiliul Superior Sionist din București.

11. Iuliu Maniu declară că alegerile au demonstrat cumințenia poporului, care, prin vot, a desființat atât partidul antisemit, cât și Partidul Comunist.

12, București. Sărbătorirea a 30 de ani de existență a Școlii „Focșăneanu”.

12, Dej. A avut loc o conferință a rabinilor din Transilvania prezidată de dr. Ulman, președintele Asociației Confesionale a Rabinilor, la care s-au discutat legea cultelor, învățământul profesional și alte chestiuni confesionale. A fost redactată o moțiune trimisă Ministerului Instrucțiunii și Cultelor.

12, Craiova. 50 de ani de existență a Societății „Egalitatea”.

19, Iași. Se cere proporționalitate pentru populația evreiască în administrația municipiului.

19. Promisiunile demagogice că vor fi confiscate averile evreilor și că vor fi împărțite țăranilor, făcute de Ioan Z. Codreanu sunt întâmpinate cu neîncredere de țărani, scrie ziarul „Patria”.
19. „Siebenbürger Deutscher Tageblatt” protestează contra agitațiilor antisemite, care se pot extinde și asupra altor minorități.
- 24, **București.** Adunarea generală a Asociației „Unirea”.
26. Presa reia descrierea unor figuri de evrei în cartea *Iașii de odinioară*, de Rudolf Sutu: bancherul Neuschatz, „care împarte personal, în fiecare sâmbătă, ofrande la săraci”, soția sa, „distinsă și apreciată și în lumea creștină”. Ei au zidit un templu și un orfelinat. În 1930, în casa în care a stat Neuschatz, locuia M. Sadoveanu. Mai sunt evocați: anticarul Kuperman, librarii Daniil și frații Șaraga, bijutierul Natansohn; negustori evrei cu stimă mare ca moș Berl (Finkelstein) din strada Lăpușneanu, care avea un depozit de vinuri în casa unde și-au depănat multe povești Eminescu, Creangă, Caragiale. Aici era locul de întâlnire al boierilor și intelectualilor ieșeni, inclusiv membrii „Junimii”; marele actor De Max, fiul dr. Max, pe care tatăl său voia să-l facă cizmar, care a obținut premiul I la dramă și comedie la Conservatorul din Paris.
- 30, **Cernăuți.** Societatea O.R.T. pentru răspândirea și încurajarea meseriilor, a întocmit o statistică a meseriașilor evrei din Cernăuți, din care reiese că în august 1929 se aflau evrei în 1.400 ateliere.
30. Asociația medicilor din România organizează o excursie în Palestina.

Februarie

4. Din cauza crizei financiare, cunoscutul comerciant angrosist Jean Eskenasy s-a spânzurat în prăvălia sa din str. Gabroveni.
4. N. Iorga este primit cu multă dragoste de evreii români din America. Ziarele evreiești comentează favorabil noua poziție de naționalism luminat a marelui istoric.
7. Comuniști evrei arestați la Oradea: Wess Sandor, Hartman Iosif, Layos Emroz, Heim Peter, Karoly Zolm, Sandor Ronz, Rotman Zoltan, Kovacsi Ferent, Irma Szelles, Berghesy Margit și Vera Handray.
9. A fost ales noul comitet al Asociației titraților „Unirea”, pe anul 1930: dr. W. Filderman; președinte, dr. Mendelsohn, vicepreședinte, dr. Leon și ing. Klug; secretar, av. F. Brunu; casier, dr. Al. Wexler; bibliotecar, dr. Lică Rosenberg; cenzori, Peltz și av. Weintraub-Dawey și un număr de 6 alți membri.
9. Din comitetul consultativ al Comitetului presei Miciei Întelegeri, pe anul 1930, fac parte și următorii ziariști evrei: dr. A. Berkowitz (L’Independance Roumanie), B. Brănișteanu (Adevărul), Em. D. Fagure (Lupta) și Alex. Hurtig (Argus).
9. La intervenția unei delegații de evrei, directorul ministerial al Basarabiei, Moldovanu, declară că nu va autoriza nici o întrunire care propagă ura de rasă.

9. Preotul V. Isopescu, în semn de protest contra atitudinii Angliei în Palestina, donează o sumă importantă pentru Keren Kayemeth.
- 14, **Iași.** Senatul universitar a hotărât să înlăture izolarea studenților evrei de la Institutul de Chimie.
16. Manșeta ziarului „Curierul Israelit” cuprinde o declarație a lui C. Rădulescu-Motru, prin care condamnă antisemitismul, „ca o politică ce slăbește statul”.
- 22, **București.** Înființarea unei bănci populare evreiești.
27. Ministrul P. Halipa, însoțit de oficialități, a cerut scuze rabinului Țirelson pentru incidentele petrecute la Chișinău. Halipa l-a asigurat pe Marele Rabin că „în Basarabia nu există un curent antisemit”.

Martie

2. Comunicat de acord electoral între U.E.R. și P.N.L., motivat de „măsurile antisemite ale actualului guvern”.
2. Moartea președintei și fondatoarei „Uniunii femeilor israelite” (U.F.I.), Ștefanie Istețescu.
8. Manifestul electoral al primului evreu ajutor de primar la Iași.
9. C. Stere condamnă măsurile antisemite ale guvernului național-țărănesc și declară că va lupta contra lor.
18. În referatul directorului general al învățământului secundar, C. Kirilescu, se propune ca manualele didactice să nu cuprindă fermenți de ură față de naționalitățile conlocuitoare.
18. Carol Drimer îl elogiază pe T. Masaryk la a 80-a aniversare, pentru prietenia sa față de evreii din România.
- 23, **București.** Societatea „Ghemilut Hassidim” a sărbătorit 74 de ani de existență. Cu acest prilej, Șef Rabin dr. I. Niemirower a vorbit la Templul Coral despre importanța acestei societăți, în vremuri de criză economică.
- 24, **Chișinău.** Inaugurarea Spitalului evreiesc modern.
24. Apel pentru constituirea unei federații a tuturor societăților filantropice din țară.
24. Pentru o „Ligă de apropiere între evrei și creștini”, apel lansat de ziarul „Neamul Evreiesc”.
27. A 60-a aniversare a Societății „Reuniunea femeilor israelite”.
- 27, **Iași.** A încetat din viață fruntașul obștii din Iași, Iacob Schonberg, fost director al Băncii „Moldova”, membru în consiliul de administrație al Societății „Țesătura” și al Băncii „Creditul nostru”, valoros luptător pentru renașterea poporului evreu și reclădirea Palestinei.
30. Presa enumeră proprietățile urbane și rurale ale lui Adolf Teitler: în orașul Iași – hotelurile Continental, Traian și Palace; imobilele: Palatul Alecsandri, Palatul Poștei Centrale, Palatul Percepțiilor din str. Cuza Vodă, Palatul Hălăuceanu, un șir de case în str. Zugravilor, cu circa 40-50 chirieși; idem, în str. Brătianu, jumătate din Palatul legației rusești, case și locuri virane în str. Sturzoaiei, în Șoseaua Socolei, case și moară în Șos. Niculinei, fostul garaj Nicolau, părți însemnate din cinematografele Sidoli și Elisabeta ș.a. La

Chișinău A.T. deținea imensele proprietăți Lutfac, care ocupă 4 străzi, precum și alte imobile mai mici și 2 hoteluri. Mai avea proprietăți la P. Neamț, Galați (palatele din str. Cuza Vodă transformate în hoteluri), Slănic (fosta vilă Dr. Gheorghiu) și în alte localități. Ca proprietăți rurale avea circa 30 vie, dintre care sunt menționate podgoriile: Vișani, Doi peri, Socola, Bucium, Odobești, Cotnari, Kogălniceanu, Răteanca, Grecilor precum și Costingeni (Chișinău). Adolf Teitler a fost fiul cărmămidarului Haim Teitler, care i-a lăsat ca moștenire 2 vie și o fabrică de cărămizi, de pe urma cărora și-a dobândit imensa avere.

30. C.E.B. este cea dintâi comunitate evreiască din lume care are o femeie ca vicepreședintă, pe Charlotte Efraim.

➤ U.E.R., în cartel cu liberalii, înregistrează succes în alegerile municipale din primăvara lui 1930.

Aprilie

6. „Expozeul” lui Ely Bercovici, președintele C.E.B., asupra activității Comitetului în perioada 1927-1930.

10, **București**. La adunarea plenară a comunităților evreilor, dr. Filderman declară: „Am fost odinioară considerați străini în țara în care ne-am născut. Ni se contestau până și drepturile cele mai elementare. Dar niciodată nu s-a întâmplat ca statul să desconsidere autonomia noastră de cult, ceea ce se face acum. Comitete ale comunităților evreiești din diferite localități au fost dizolvate de autoritățile locale. Autoritățile își arogă dreptul de a numi comisii interimare fără consultarea populației evreiești”. Conducătorii U.E.R. și ai U.C.E. protestează.

12. Din darea de seamă a băncii „Creditul nostru” (care include și filiala din Iași care nu încheie bilanț separat pe anul 1929), rezultă că are un număr de 2.134 asociați din care: 696 meseriași și mici industriași, 644 comercianți, 491 salariați, funcționari în comerț, industrie și lucrători, 303 profesii libere și alte ocupații.

27. Organizarea „Comisiunii doamnelor” de pe lângă C.E.B.

➤ Retragera lui Constantin Stere și a grupării conduse de el din Partidul Național Țărănesc și constituirea Partidului Național Democrat. Evreii nu sunt văzuți favorabil de unii lideri ai noului partid.

Mai

8. Dintr-un raport oficial publicat, rezultă că în 1928 emigrarea evreiască din România a fost în creștere, Basarabia reprezentând 60% din numărul evreilor emigrați. Astfel, în 1926, au emigrat din România 2.631 evrei, în 1927, 2.869 evrei, în 1928, 3.288 evrei. Emigranții s-au îndreptat spre S.U.A., Argentina, Uruguay și Canada.

8, **Cluj**. Odată cu înființarea comunității evreilor sefarzi s-a ivit un conflict între aceasta și cea deja existentă, ortodoxă, în legătură cu vânzarea cârnii cașer.

11. A.C. Cuza, însoțit de un grup de studenți, a atacat cu pietre locuințele evreiești din Chișinău. Evreii au alungat studenții din oraș. La cererea lui Cuza, cei ce-au organizat autoapărarea au fost arestați!
11. Donație făcută primăriei Capitalei, prin testament, de Mauriciu Blank.
17. Mitropolitul Nectarie al Bucovinei, declară lui „Czernowitzer Morgenblatt” că în Palestina evreii duc o muncă rodnică de transformare a unui teren stâncos în pământ fertil.
- 18, **Cernăuți**. Alegerea noului Consiliu de conducere al Comunității. Au participat 8.000 alegători din 12.000 înscriși în listele electorale. S-au prezentat 10 liste de candidați, dintre care sunt menționate: gruparea dr. Straucher, în cartel cu U.E.R.; gruparea dr. Ebner, în cartel cu diferite grupări; Bundul, cartelat cu gruparea giranților; gruparea Greiff-Hafner; gruparea ortodoxă. Președinte al Comunității a fost ales girantul dr. Carl Guthertz. În total au fost aleși 50 consilieri, dintre care 12 fac parte din gruparea dr. Ebner.
18. În ședința Partidului Maghiar din Cluj s-a cerut parlamentarilor maghiari să ia atitudine contra agitațiilor antisemite.
18. Mai mulți deputați adresează interpelări privind agresiunile antisemite din Iași, Maramureș ș.a. fără a primi răspuns din partea lui Al. Vaida-Voevod, ministrul de Interne.
18. Universitatea franceză din Besançon invită studenții evrei, persecutați de antisemiți în țările lor, să vină acolo la studii.
- 18-25. Congresul P.S.D. condamnă guvernul național-țărănesc pentru tolerarea cercurilor antisemite și a provocărilor fasciste.
23. Senatorul dr. Rappaport cere guvernului o lege împotriva antisemitismului.
- 29, **Iași**. A 56-a aniversare a primei Societăți „Fraterna Israelită”.

Iunie

1. În audiența la Regență și în memoriul depus, evreii cer măsuri contra agitațiilor antisemite tolerate de guvern și autorități.
1. Proteste ale evreilor americani împotriva agresiunilor antisemite din țară, adresate Legației române din Washington și primului ministru, I. Maniu.
6. Regele Carol II a primit în audiență pe Pincas și Iosef Cohen, reprezentanții Comunităților evreiești spaniole, precum și pe dr. Ebner și dr. Fischer, din partea Clubului parlamentar evreiesc. El s-a interesat de situația comunităților evreiești, precum și de diferite aspecte ale problemei evreiești, asigurând că ordinea tulburată va fi curând restabilită.
- 6/7. Reîntoarcerea în țară a prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, îndepărtat de la succesiunea tronului în 1926. Demisia regentei înstituită la moartea regelui Ferdinand I.
7. Se formează un guvern național țărănesc, în frunte cu G.G. Mironescu, având misiunea de a îndeplini procedura constituțională legată de proclamarea prințului Carol ca rege.

8. Parlamentul îl proclamă pe prințul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen ca rege al României sub numele de Carol al II-lea. Fostul rege Mihai a redevenit prinț moștenitor, primind titlul de „Mare voievod de Alba Iulia”.
8. Patriarhul declară că se vor lua măsuri contra preoților participanți la excese antisemite și consideră ca reprobabile atacurile din Parlament contra religiei mozaice.
- Bilanț: 41 de bănci evreiești pentru economii și împrumuturi creditau mii de fermieri evrei, beneficiari ai circa 7-10 acri de pământ, primiți la reforma agrară înfăptuită în România.
- După datele recensământului, din cei aproximativ 265.000 evrei activi: 30% erau ocupați în industrie (inclusiv ca meseriași, lucrători, ucenici, tehnicieni, ingineri, personal administrativ, manageri și proprietari activi); 5,4% în agricultură și viticultură; 32,1% în comerț; 4% în instituții de credit, reprezentanțe și agenții comerciale; 2,2% în transporturi și comunicații. Numărul evreilor transilvăneni a fost de circa 200.000, din care vorbitori de idiş 178.699. Peste un deceniu, în 1940, când nordul Transilvaniei a fost anexat Ungariei, numărul evreilor era de 170.694.
- Federația Hehaluț devine, începând cu acest an, o instituție centrală a tinerilor ce vor să facă Alia. Dacă între 1920-1925 au emigrat doar 1.508 tineri haluțimi (urmând „firul” romantic anterior), după 1930, Aliaua se prefigurează ca o necesitate. Fac Alia: 377 în 192; 1.374 în 1933; 1.705 în 1934; 3.596 în 1935 și 1.348 în 1936 (după care intervin „cotele impuse”, prin restricțiile puterii mandatare).
- La alegerile de la al XVII-lea Congres al Federației Sioniste din România, opoziția Renașterii câștigă 44 de voturi. Conducerea Executivei sioniste din București: între 1930-1932, Kohavi; 1932-1933, M. Weismann; 1933-1934, L. Mizrahi; 1934-1935, F. Rozenstein; 1935-1939, un Comitet Central condus de I. Niemirower, care vrea să împace toate tendințele. Totuși, Partidul Statul Iudeu nu este inclus.
- Până în acest an, diverse personalități evreiești au făcut parte din Partidul Maghiar din Transilvania. După apariția Partidului Evreiesc se observă o migrare politică spre acesta din urmă.
- Savantul și omul politic N. Iorga, cu prilejul vizitei sale în S.U.A., întâlnește și cercuri evreiești influente, inclusiv originari din România. La întoarcerea în țară face declarații elogioase despre prestația acestora din urmă în ceea ce privește sprijinirea țării.

Iulie

4. A izbucnit un incendiu de mari proporții, pus de mâini criminale, care a distrus sute de gospodării evreiești în orașul Borșa, jud. Maramureș.
6. Tulburări antisemite în Bucovina: la Suceava au fost cu greu potolite, de către armată.
8. În adunarea P.N.E. s-a protestat contra exceselor antisemite și s-a propus organizarea unei gărzi de autoapărare.

14. Comunitatea a luat în discuție măsurile necesare în cazul că va avea loc proiectatul marș al legionarilor din Basarabia spre București. Guvernul declară că va opri acest marș.
14. Comunitatea cere protecție guvernului, arătând totodată că incendiul de la Borșa a fost provocat de către cuziști.
14. Devastările de la Bălăceana-Suceava s-au soldat cu morți din partea evreilor; mulți evrei bucovineni părăsesc locuințele.
26. Se organizează Sfatul general evreiesc, alcătuit din toate organizațiile etniei, în afară de U.E.R., care-și propune să ofere și să susțină drepturile evreimii din țară aparte.

Chișinău. Conferința învățătorilor din școlile profesionale evreiești din toată țara.

August

16. Într-un articol semnat de L. Antoniu se menționează atitudinea favorabilă a fostului rege Carol I față de evrei, precum și intervențiile altor state pe lângă rege în favoarea evreilor.
31. A murit Marcu L. Zissu, care a condus timp de peste 30 de ani azilul de bătrâni „Elisabethu” din București.
31. Moare D. Sebestyen, fost președinte al Comunității din Cluj.

Septembrie

- 6, **Berlin.** Participarea dr. M. Ebner la ședința Comitetului de acțiune a Executiviei sioniste.
6. Demers al evreilor germani la primul ministru prin care se cere protecția evreilor români contra actelor teroriste antisemite.
10. Alegerea lui Nicolae Titulescu ca președinte al celei de-a XI-a Sesiuni ordinare a Adunării Societăților Națiunilor (cu 46 de voturi din 50).
10. „Joint”-ul sprijină instituții evreiești din Moldova.
- 10-11, **Chișinău.** Conferința regională a Sfatului general evreiesc din Basarabia.
20. La al 6-lea Congres european al minorităților, se condamnă prigoana antievreiască din România, considerând-o o rușine a secolului.
- 25, **Chișinău.** Conferința evreilor basarabeni, la care au participat 122 de delegați reprezentând 36 de comunități.

Octombrie

3. Într-un interviu dat agenției I.T.A., I.G. Duca declară că incidentele antisemite pot și trebuie reprimite, că populația nu este antisemită, iar intelectualii sunt ostili antisemitismului.
3. Se difuzează manuale școlare tendențioase, cu conținut antisemit.
- 5-13, **Atena.** Prima conferință balcanică (România, Iugoslavia, Bulgaria, Albania, Grecia și Turcia), la care delegații se pronunță pentru încheierea unui pact balcanic.
10. Demisia guvernului național-țărănist, prezidat de Iuliu Maniu. Se formează un nou guvern național-țărănist, în frunte cu G.G. Mironescu.
19. George Enescu condamnă mișcările antisemite care compromit țara.

24. Liga culturală evreiască din Galați suspectată de unele oficialități că ar desfășura o activitate comunistă.
26. Presa relatează despre succesele artistului Samson Feinsilber (evreu-român) la Paris (fiul cunoscutului scriitor Matei Rusu).
26. Proportia studenților evrei în universitățile din România. Cu prilejul jubileului de 10 ani de la înființarea Universității românești din Cluj, s-au publicat o serie de date statistice. Astfel, în 1920, Universitatea Cluj avea un număr de 1.800 studenți, din care 275 evrei (15%). În 1928, la un total de 2.021 studenți, 176 erau evrei (6%). Și la celelalte universități involuția este asemănătoare.
- Iași.** Secțiunea Iași a U.E.R. a înființat Universitatea liberală U.E.R. „M. Wachtel”, sub îndrumarea av. Kiva Ornstein și sub direcția lui Carol Drimer.

Noiembrie

6. Ziarele italiene relatează despre succesul ce-l obține un tânăr arhitect evreu român, Ica Craid, originar din Bacău, laureat al Academiei de Arhitectură din Roma.
6. Moartea lui A. Michelsohn din Iași, un excelent acordor de pian, având și un magazin cunoscut, a fost și un talentat compozitor muzical, sub pseudonimul Sinelli.
9. O declarație a mareșalului Averescu: recunoaște meritele evreimii în dezvoltarea economiei românești și fricțiunile provocate de încetățenirea lor.
16. I.G. Duca apreciază nivelul ridicat al școlilor evreiești, cultivarea culturii și limbii române în aceste școli, pregătirea bună a cadrelor didactice.
16. Anunțând numirea, prin concurs, a dr. M. Rantzer ca chirurg la Spitalul Brâncovenesc, „Curierul” subliniază că este primul caz când un medic evreu este numit chirurg la un spital românesc.
16. Vechimea obștii evreiești din Botoșani este apreciată ca fiind din 1540. Cu prilejul comemorării și dezvelirii tablourilor tuturor eforturilor decedați ai Comunității din Botoșani, dr. Tauber, președintele comunității, a făcut istoricul comunității.
23. Prin memoriul comunității înaintat Ministerului Cultelor se cere majorarea subvenției cultului mozaic în funcție de numărul enoriașilor și al instituțiilor pe care le întrețin comunitățile. După ce se arată că subvenția de 10 milioane lei, acordată în 1929 de guvern cultului mozaic, este departe de a corespunde numărului locuitorilor evrei și nevoilor cultului, se subliniază că, în afară de întreținerea cultului, comunitățile evreiești mai au în sarcina lor întreținerea unui mare număr de școli și de instituții de asistență socială care „sunt adevărate auxiliare ale statului”. Se cere ca în bugetul anului viitor subvenția nu numai să nu fie micșorată, ci să fie mărită la cel puțin 65 de milioane de lei. În 1929, în Vechiul Regat funcționau: 114 instituții școlare evreiești cu 378 profesori și 10.000 elevi. În 1930: 141 școli, cu 500 profesori și 13.000 elevi (școli primare, complementare, secundare, profesionale, Talmud Tora ș.a.).

27. Membrii grupului parlamentar evreiesc au prezentat doleanțele populației evreiești referitor la sancționarea vinovaților agresiunilor antisemite și despăgubirea victimelor.

Decembrie

6. Presa semnalează că lucrarea lui Luigi Luzzati, *Dis nella Liberta*, conține în vol. II, partea V, o secțiune privind istoria evreilor din România.
- 14, Cluj. Un cetățean, Budescu, oferă obiecte de cult evreiești spre vânzare, provenind în urma devastărilor din noiembrie 1928. Intervențiile C.E.B. de a intra în posesia lor au rămas fără rezultat. Aceasta este un epilog la tulburările antisemite din 1928. Cu ocazia cărora au fost devastate mai multe sinagogi în orașele Oradea Mare, Cluj, Huedin etc., iar odăjdiiile precum și sulițele de Tora sfâșiate au fost aduse ca niște trofee prin diverse stații C.F.R. din Transilvania.
16. Evrei comuniști din București arestați pentru multiplicarea și difuzarea publicației „Ajutorul roșu”.
21. Protestul dr. Niemirower împotriva atacurilor antisemite ale lui Cuza în Cameră.
23. Organizațiile sioniste de tineret existente în acest an: 1. Organizații apolitice C.T.S., cu ideologie haluțistă; Bnei Ezra; 2. Organizații politice: Hașomer Hațair, cu ideologie Poale Zion; Gordonia, cu ideologie Zeirei-Zion; Brith Trumpeldor, cu ideologie revizionistă.
- 25, Iași. În ultimele săptămâni 8 sinagogi au fost jefuite.
29. Sunt oficial recenzați în toată Bucovina de Nord 93.101 evrei. La 20 mai 1942, n-au mai rămas în aceste locuri decât 17.033 evrei.

Cluj. Apare Almanahul evreiesc. În decembrie 1930 s-a sărbătorit semicentenarul templului Comunității israelite din Cluj. Cu această ocazie se face o trecere în revistă a principalilor rabini care au stat în fruntea templului și a meritelor lor în dezvoltarea comunității israelite: apr. 1882 – sept. 1883, Kunststadt Isac, prim rabin (și la Oradea); sept. 1883 – sept. 1884, post vacant; sept. 1884 – apr. 1885, dr. Kohut Sandor, prim rabin (și la Oradea); apr. 1885 – nov. 1887, Rausnitz Salamon, locțiitor de rabin; nov. 1887 – iul. 1888, dr. Rosenspitz Sandor, predicator; aug. 1888 – iul. 1890, dr. Klein Jacob, prim rabin; iul. 1890 – iul. 1891, post vacant; iul. 1891 – dec. 1930, dr. Eisler Matyas, prim rabin.

- Dare de seamă a Comunității spaniole din București pe anul 1929 și propuneri de modificări de statut. Pe ordinea de zi a adunării extraordinare, ținută în localul Cantinei „Solomon I. Halfon”: 1. Ratificarea tranzacției încheiate cu Fundația familiei Menahem M. Elias; 2. Ratificarea angajării Marelui Rabin Sabetay I. Djaen; 3. Modificarea unor articole din statut.
- Este creat Partidul Evreiesc (P.E.) din Vechiul Regat. Cluburile naționale evreiești existente încă din 1924, vor deveni secțiuni ale acestui partid.
- Fruntașul evreu Nahum Sokolov vizitează România, în același an cu W. Jabotinski, conducătorul unei puternice organizații sioniste de dreapta.

- Bilanț. 41 de bănci evreiești pentru economii și împrumuturi creditau mii de fermieri evrei, beneficiari a circa 7-10 acri de pământ, primiți la reforma agrară făptuită în România.
- După datele Recensământului, din cei aproximativ 265.000 evrei activi: 30% activau în industrie (inclusiv ca meseriași, lucrători, ucenici, tehnicieni, ingineri, personal administrativ, manageri și proprietari activi); 5,4% în agricultură și viticultură; 32,1% în comerț; 4% în instituții de credit, reprezentanțe și agenții comerciale; 2,2% în transporturi și comunicații.
- Federația Hehaluț devine, începând cu acest an, o instituție centrală a tinerilor ce vor să facă Alia. Dacă între 1920-1925 au emigrat doar 1.508 tineri haluțimi (urmând „firul” romantic anterior), după 1930, Aliaua se prefigurează ca o necesitate. Fac Alia: 377, în 1932; 1.374, în 1933; 1.705, în 1934; 3.596, în 1935 și 1.348, în 1936 (după care intervin „cotele impuse”, prin restricțiile puterii mandatare).
- La alegerile de la al XVII-lea Congres al Federației Sioniste din România, opoziția Renașterii câștigă 44 de voturi. Conducerea Executivei sioniste din București: între 1930-1932, Kohavi; 1932-1933, M. Weismann; 1933-1934, L. Mizrahi; 1934-1935, F. Rozenstein; 1935-1939, un Comitet Central condus de I. Niemirower, care vrea să împace toate tendințele. Totuși, Partidul Statul Iudeu nu este inclus.
- Până în acest an, diverse personalități evreiești au făcut parte din Partidul Maghiar din Transilvania. După apariția P.E. se observă o migrare politică spre acesta.
- Ponderea populației evreiești, potrivit rezultatelor recensământului:

	Total locuitori (mii)			Pondere evrei (%)			Pondere limba idiș (%)			Pondere religie mozaică (%)		
	Urban	Rural	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural	Total
Oltenia	198	1.321	1.519	1,6	-	0,2	0,3	-	-	1,7	-	0,2
Muntenia	1.093	2.935	4.028	7,8	-	2,1	1,8	-	0,5	8,4	-	2,3
Dobrogea	193	618	811	1,8	-	0,5	0,8	-	0,2	1,9	-	0,5
Moldova	591	1.836	2.427	23,1	1,2	6,5	15,4	1,0	4,5	23,6	1,2	6,7
Basarabia	370	2.494	2.864	26,8	4,3	7,2	26,0	4,0	7,0	27,0	4,3	7,2
Bucovina	227	627	854	30,0	3,9	10,8	23,7	3,2	8,7	30,1	3,9	10,
Transilvania	516	2.702	3.218	8,6	1,3	2,4	4,9	1,0	1,6	8,9	1,3	9
Banat	169	773	942	5,8	0,2	1,2	0,6	-	-	7,2	0,3	2,5
Crișana-	275	1.115	1.390	16,7	3,8	6,4	8,1	3,2	4,2	19,3	3,9	1,5
Maramureș												7,0
Total țară	3.632	14.421	18.053	13,6	1,6	4,0	8,5	1,4	2,9	14,3	1,6	4,2

- Românii reprezentau 71,9% din totalul populației țării, 58,6% în mediul urban și 75,3% în mediul rural.
 - Evreii reprezintă, după români, cea mai concentrată populație urbană din România (13,6%). Urmează ungurii (11,9%) și germanii (5,3%).
 - În mediul rural, populația evreiască reprezintă o pondere foarte mică (1,6%). Numai în satele din Bucovina, Crișana-Maramureș și în special în cele din Basarabia, proporția evreilor este în jur de 4% din totalul populației rurale.
 - Ponderea populației evreiești în mediul urban era mare în Bucovina (30%, față de 33% români), Basarabia (26,8%, față de 31% români) și Moldova (23,1%).
 - Ponderea populației de religie mozaică, per total: 4,2%.
 - Numărul evreilor transilvăneni a fost de circa 200.000, din care vorbitori de idiş 178.699. Peste un deceniu, în 1940, când nordul Transilvaniei a fost anexat Ungariei, numărul evreilor a fost de 170.694.
- Apare: Brociner, Andrei, *File culese...* (1876-1920) (Conferințe și discursuri...), București, Atelierele grafice „Răsăritul”, 91 p. ilustr.

1931

Ianuarie

- 3, **Cernăuți**. Karl Kluger, vicepreședintele Partidului Unitar Evreiesc, este confirmat ajutor de primar al municipiului.
- 4, **București**. Primarul general, Dem. Dobrescu, a delegat pe lângă secțiunile de asistență ale sectoarelor Capitalei și evrei: la Sectorul galben, pe dr. A. Alpern, la Sectorul negru pe Horia Carp, la Sectorul albastru pe dr. Weessberg și la Sectorul verde pe av. Gabriel Schäffer.
- 4, **București**. I.G. Duca, noul șef al P.N.L., în audiența acordată delegației U.E.R. venită să-i prezinte felicitări pentru promovarea sa, a asigurat că înțelege să facă o politică de permanentă colaborare cu populația evreiască.
- 10, **Brăila**. Inaugurarea marilor uzine metalurgice ale fraților H. și I. Goldenberg. Au luat cuvântul: Mihai Manoilescu, ministrul Industriei și Comerțului și O. Jhordan, președintele industriilor metalurgice.
- 11, **București**. Apare volumul *Istoricul evreilor români*, de Gabriel Schäffer, întocmit după cartea *La question israelite en roumanie*, de dr. I. Bercovitz, prefată de Lapradelle, profesor la Facultatea de Drept din Paris.
- 15, **București**. Executiva organizației sioniste urmărește largirea debușeului de produse palestinienne în România. O primă măsură luată este amenajarea unui depozit permanent pentru desfacerea uleiului fabricii palestinienne „Shemen”.
- 15, **Galați**. Consiliul municipal, la intervenția unui consilier evreu, a aprobat o subvenție de un milion lei pentru instituții, organizații și studenți evrei din localitate.
- 18, **Iasi**. Grave incidente antisemite cu prilejul ținerii unor conferințe de către scriitorii Mihail Sadoveanu și Panait Istrati.

- 19, București.** Înființarea SINC „Scala” pentru exploatarea cinematografului „Scala”, cu capital social evreiesc.
- 22, București.** A apărut lucrarea *Combaterea antisemitismului*, editată de I. Klein. volumul cuprinde declarații de înfierare a antisemitismului de către profesorii universitari: C. Rădulescu-Motru, C.I. Parhon, Em. Antonescu și de fruntași ai vieții evreiești ca: Aristide Blank, dr. I. Niemirower, Const. Graur, Emil D. Fagure.
- 22, București.** Pictorul Niculae Vermont a deschis o expoziție la Ateneu, iar pictorița Lucie Rechendorf, una în Sala Mozart.
- 25, București.** Conferința organizațiilor sioniste de tineret din toată țara. Au participat organizațiile: Hașomer Hațair, Histadruth, Hanoar Hazioni (C.T.S.), Herzlia, Macabi, Gordonia, B'nei Ezra, Brit Trumpeldor și Hașmonaea. S-a hotărât, în urma discuțiilor privind colaborarea dintre diferitele organizații, să se solicite Executiviei Sioniste să organizeze o grupare federală „Brith Hanoar”.
- 25, Paris.** Adunarea generală a Asociației studenților români din Paris (înființată în aprilie 1930), ia poziție împotriva agitațiilor antisemite studențești din țară.
- 25-26, Cernăuți.** A doua conferință a Hehaluț-ului din România, cu participarea a 41 de delegați. S-a ales o nouă Centrală, formată din 6 membri, câte doi din organizațiile Hașomer Hațair și Gordonia, și câte unul din organizațiile Macabi și C.T.S.
- 27, București.** Deputatul M. Landau a înaintat un proiect de lege ca inițiativă parlamentară pentru modificarea legii învățământului particular, în sens favorabil minorităților conlocuitoare. S-au asociat la proiect și partidele: socialist-țărănesc, german și ucrainean și o serie de deputați ai P.N.Ț.
- 29, New York.** Congresul al 22-lea al Uniunii Evreilor Români din America. Participă 300 de delegați ai Uniunii, precum și invitați din diferite organizații ale evreilor americani. Participă pentru prima oară ministrul României la Washington. Fruntașii evreilor români din S.U.A. și-au exprimat, la Congres, atașamentul pentru patria natală și au arătat dorința de a colabora la refacerea economică a României.
- 31, Cernăuți.** Constituirea Asociației libere sioniste, care ține să rămână departe de politica internă, consacrandu-se exclusiv activității sioniste.
- București.** Apare primul număr al revistei „Hașomer Hațair”, în care este publicat un scurt istoric al organizației cu același nume. Este cea mai mare organizație de tineret evreu din țară, numărând 56 secțiuni cu peste 4.000 de membri.
- București.** Presa publică luări de poziție împotriva atentatului antisemit încercat asupra lui Em. Socor, directorul ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”. Printre semnatori sunt: V. Madgearu, N. Iorga, prof. univ. I. Petrovici, prof. univ. C. Rădulescu-Motru, prof. univ., Emil Hațieganu, C. Argetoianu și gazetari de la o serie de ziare ca „Argus”, „Curentul”, „Dreptatea”, „Epoca”, „Neamul Românesc”, „Universul” etc.

Februarie

- 5, **Iași.** Alex. Einhorn a fost reales președintele Bursei din localitate. Au mai fost cooptați ca membri: I. Aronovici și I. Weissmann.
- 7, **București.** Clubul parlamentar evreiesc a prezentat primului ministru un memoriu asupra tulburărilor din toată țara în general și de la Bălăceanca în special, cerând să se ia măsuri pentru curmarea abuzurilor împotriva populației evreiești.
- 7, **Varșovia.** La conferința P.E.N. - cluburilor evreiești din Varșovia și Vilna, s-a decis înființarea în România a unei secțiuni a P.E.N.-club.
- 12, **Tg. Jiu.** Apare publicația periodică săptămânală „Salvarea patriei și a neamului românesc”, pusă sub direcția unui comitet de prelați și învățători.
- 13, **București.** Apare publicația săptămânală „Mișcarea sionistă centrală”, sub conducerea lui d. Bernhardt.
- 20, **Chișinău.** la ființă S.A. Banca Centrală de credit și economie.
- 22, **Vișeu de Sus.** Fabrica de cherestea a statului (C.A.P.S.) refuză sistematic să angajeze evrei, susținând că există un ordin în acest sens din partea Ministerului Domeniilor.
- 24, **Bacău.** la ființă SINC Iles Calmanovici Fiii, pentru exploatarea morii și pentru comerț de cereale, leguminoase și uleioase.
- București.** Societatea B'nei Ezra a organizat 10 conferințe cu subiecte despre Sionismul mondial și despre Palestina, precum și proiectarea filmului palestinian „50 de ani de colonizare”.
- Jud. Orhei și Bălți.** Încercarea organizației legionare Arhanghelul Mihail de a izgoni evreii din satele Hestipul Mare (Orhei) și Sebești (Bălți).

Martie

- 5, **București.** Aristide Blank a donat 1 milion lei pentru „Noua Maternitate”. Totalul donațiilor pentru maternitatea fondată de A. Blank și Banca Marmorosch-Blank se ridică la 7 milioane lei.
- 8, **București.** A doua conferință a organizațiilor sioniste de tineret convocată de Executiva Organizațiilor sioniste. Participă organizațiile: Hașomer Hațair, Histadruth Hanoar Haționi (C.T.S.), Herzlia, Macabi, B'nei Ezra, Gordonia și un reprezentant al organizațiilor de tineret din Transilvania. Din partea Executiviei participă dr. S.I. Stern. S-au adoptat următoarele rezoluții: 1) organizarea unei excursii a tineretului în Palestina; 2) organizarea unor concursuri generale pentru tineret în domeniul iudaic și al ebraizării; 3) organizarea unui arbitraj pentru rezolvarea diverselor conflicte de ordin sionist și personal ce s-ar ivi în cadrul organizațiilor de tineret.
- 8, **București.** Ion Bianu, președintele Academiei Române, trimite o scrisoare de mulțumire lui Sigma Sigmund, fondatorul și directorul revistei „Sănătatea”, la împlinirea a 30 de ani de apariție.
- 8, **Cernăuți.** Sărbătorirea jubileului de 20 de ani de existență a societății B'nei B'rith Orient. Din partea C.C. al Ordinului au participat dr. I. Niemirower, Ad. Schwartz, Horia Carp și M. Zelter-Sărățeanu.

- 8, Chișinău.** Arestarea a doi evrei, conducătorii organizației țăranilor revoluționari din nordul Basarabiei.
- 9, București.** Se înființează S.A. Serilană pentru desfacerea produselor textile.
- 9, Tighina.** Tribunalul local a condamnat o evreică la doi ani închisoare și amendă pentru împărțirea de manifeste comuniste.
- 10.** Guvernul român obține a doua tranșă a „împrumutului de stabilizare”, cunoscut sub numele de „împrumutul de dezvoltare”, în sumă de 53 milioane dolari.
- 15, Cernăuți.** Societatea B'nei B'rith Orient, care și-a sărbătorit recent 20 de ani de existență: a realizat un orfelinat, fără rival în Europa răsăriteană, acordă burse mai multor studenți care studiază în străinătate, întreține cantina, a fondat și susține Spitalul T.B.C. din localitate.
- 16, București.** La Congresul stomatologilor din întreaga țară, E. Barasch este ales președinte. Participă și numeroși evrei.
- 18, Galați.** Ia ființă S.A. Brenner & F. Cerper, pentru industrie și comerț de manufactură.
- 18-20, București.** Ședințe ale Sfatului General al evreilor din România, sub președinția dr. Adolph Stern, cu participanți din toate provinciile și cu membrii Clubului parlamentar evreiesc. S-a examinat situația evreilor din țară și s-a hotărât să se facă un demers la primul ministru pentru aducere în dezbatere a Parlamentului a proiectului de lege pentru modificarea legii cetățeniei.
- 19, Soroca.** Prin sentința Consiliului superior al Instrucțiunii Publice s-a hotărât redeschiderea școlii secundare „Tarbut” din localitate, închisă în urmă cu o lună sub pretext că este „un cuib de manufactură comunistă”.
- 21, București.** Ia ființă SINC Glaubes Bacal & Co, pentru comerț de stofe și confecții.
- 22, București.** Proiect de lege privind modificarea unor dispoziții din legea învățământului particular. Legea Anghelescu va rămâne în vigoare până în 1940.
- 22, București.** A apărut primul număr al revistei „Femeia evree”, tribună lunară a A.C.F.E.
- 22-23, Botoșani.** Conferință regională sionistă din nordul Moldovei, în prezența unor membri ai Executivului sionist mondial.
- 24, București.** Ia ființă S.A. Lupu Theiler, pentru comerț, combustibil, cherestea.
- 28, București.** Inaugurarea expoziției produselor palestinienilor în palatul dr. Iuliu Barasch. Au luat cuvântul: Ad. Bernhardt, Șef Rabin dr. I. Niemirower, dr. Felix Rosenbluth, membru în Executivul sionist mondial, prezent în Capitală, D. Orghedau, președintele Camerei de Comerț și Industrie ș.a.
- 31, București, Brăila.** Iau ființă S.A. Întreprinderile metalurgice David Goldenberg & Fiii, pentru industria metalurgică, comerț cu metale și produse metalurgice.

Aprilie

4, București. Constituirea grupării „Tineretul U.E.R.”.

4. Demisia guvernului național-tărănist, prezidat de G.G. Mironescu.

5, Sighet. Apariția revistei de cultură și știință evreiască în limba idiș „Maramurescher Bibliothek”.

7, București. la ființă S.A. Societatea de întreprinderi publice și particulare pentru executarea de lucrări de construcții, drumuri, căi ferate, rețele distribuție etc., cu capital depus de 7 persoane (din care 5 evrei).

12, Arad. Inaugurarea unei noi societăți B'nei B'rith cu numele „Or” (Lumina), din inițiativa societății Ietzira din Oradea Mare.

12-13, Iași. Conferință regională a secțiunilor sioniste din Moldova centrală. Au participat 8 secțiuni cu 44 delegați. Problemele dezbătute: sprijinirea K.K.L. (F.N.E.), ahșara, pregătirea pentru plecarea în Ereț Israel, organizarea financiară și problema tineretului, probleme culturale.

15, Turnu Severin. la ființă întreprinderea „Moștenitori I. Graf”, pentru industria mineritului și metalurgia produselor rezultate.

18. Se formează un guvern de „tehnicieni”, prezidat de N. Iorga, secondat de Constantin Argetoianu (la Finanțe și Interne).

18-20, București. Congresul studenților sioniști din România, convocat de Hașmonaea. Au participat 29 delegați reprezentând societățile: Zephirah, Emunah, Hebronia, Cercul studenților socialiști din Cernăuți, Barisia din București și Cluj, Hașmonaea din București și Iași. S-au votat rezoluțiile privind: alcătuirea unor statistici exacte asupra situației culturale și economice a evreilor din România; solicitarea unificării de către Executiva Sionistă a organizațiilor sioniste din cele patru provincii din România; achiziționarea de material documentar evreiesc; solicitarea unor demersuri din partea Executiviei Sioniste pentru înființarea unei școli normale ebraice, întreținute de stat; federalizarea studențimii sioniste.

19, București. Se deschide o casă de filme sonore, în idiș.

19. Legea pentru asanarea datoriilor agricole (Legea de conversiune a datoriilor agricole), prin care se reduc datoriile proprietarilor agricoli. Mulți creditori evrei sunt astfel ruinați.

20. În „Uj Kelet” apare articolul dr. Erdos Izor împotriva celor care ar vrea ca evreei să se înregistreze în Partidul Maghiar și nu în cel evreiesc.

23, Chișinău. Joint înființează o bancă centrală cooperativă cu un capital inițial de 2 milioane lei, care va crește la 25 milioane lei. Banca se va muta la București.

30, București. În decurs de 10 ani, exportul românesc în Palestina a crescut de la 20 milioane lire sterline, la 270 milioane lire sterline, întrecând exportul pe care-l fac în Palestina Cehoslovacia, Ungaria, Polonia și Belgia.

București. Jubileul de 50 de ani de la înființarea asociației Junimea studioasă medicală a studenților medicinisti evrei. Asociația a publicat lucrarea *După*

50 de ani, care închină o pagină celor 8 membri căzuți la datorie în timpul Războiului din 1916-1918.

Iași. A patra conferință anuală a sioniștilor revizionişti cu participarea unor delegații străine.

Mai

1, București. Ședința Asociației pentru dezvoltarea haluțismului în România, „Yedidei Hehalutz”.

1-3, Iași. Conferința a VI-a a organizației sioniste muncitorești („Zeirei Zion”) din România. Au participat 63 delegați. S-au luat următoarele hotărâri: 1. începerea campaniei în vederea alegerilor pentru Congresul al XVII-lea mondial sionist; 2. susținerea organizației de tineret „Gordonia”; 3. intensificarea activității pentru „Hehalutz”.

4. Partidul Evreiesc din Regat se transformă la marea conferință ținută în București - și la care participă delegați din toate provinciile - în Partidul Evreiesc din România. În alegerile din iunie curent acest partid va obține 2,19% din voturi și drept consecință cinci mandate (nu 11, câte s-ar fi cuvenit) în Parlament. La alegerile din 1932, P.E. va obține 2,26% din voturi și 5 mandate: 2 în Basarabia (M. Weismann și M. Landau), 2 în Transilvania (I. Fischer și E. Marton) și 1 în Bucovina (M. Ebner).

10, București. Sub auspiciul Societății de studii iudaice din România s-au pus bazele unui Institut iudaic pentru inițierea publicului în disciplinele științei iudaismului. S-au organizat două cursuri: Filosofia religioasă a iudaismului, predat de dr. I. Niemirower și Istoria evreilor, predat de M.A. Halevy. (cursurile se predau la Căminul de studenți Schuller).

10, București. Ca urmare a intervențiilor C.E.B., ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor a dispus etatizarea a patru școli elementare evreiești, și anume: Fraternitatea Zion și Progresul Culturii - școli de fete; Maria - I.E. Gaster și Malbim-Mischontzniki - școli de băieți.

12, București. Dr. A. Singalowski a sosit în București de la Berlin pentru a crea o secție a organizației O.R.T.. Scopul actual urmărit de O.R.T.: 1) să dea educație profesională tinerilor evrei (106 școli cu 8.000 elevi). 2) să pună la îndemâna cursanților unelte și metode de lucru. 3) să atragă evreii spre munca agricolă. În prezent, a arătat conferențiarul, 700.000 de evrei din estul Europei sunt agricultori.

20, București. I.G. Duca, șeful P.N.L., într-o scrisoare adresată dr.-ului W. Filderman, își exprimă regretul că U.E.R. nu a putut menține cartelul cu guvernul și arată că P.N.L. va promova și în viitor o politică de înfrățire față de populația evreiască, indiferent de hotărârea pe care o va lua U.E.R. în alegeri.

20. C. Hamangiu, ministrul Justiției, a ordonat Parchetelor Botoșani, Dorohoi, Iași, Rădăuți, Suceava și Sorocea să ia măsuri împotriva autorilor afișelor electorale cu conținut antisemit răspândite de L.A.N.C.

- 26, **Dorohoi.** la ființă o filială „B'nei B'rith”.
- 30, **Iași.** A apărut ziarul „Înfrățirea”, scos de Secția U.E.R. Iași.
31. Demisia guvernului prezidat de Nicolae Iorga.

Iunie

- 4, **Galați.** Dr. Filip Weisselberg, industriaș, numit ajutor de primar în comisia interimară a localității.
5. În alegerile pentru camera Deputaților, Partidul Național Evreiesc a obținut 4 mandate; au fost aleși dr. Mayer Ebner (Cernăuți), Iosif Fischer (Maramureș), Theodor Fischer (Soroca) și dr. Max Diamant (Storojinet). În Senat, au fost aleși: Isac Benvenisti (Cernăuți), Suhard Rivensohn (Cetatea Albă), dr. Cesia Bercovici (liberal - Timiș-Torontal), Iancu Finchesltein (Tighina - ales al consiliilor comunale și județene), Max Auschnitt (Galați) și Willy Donerman (Iași), ultimii doi aleși ai Camerelor de Comerț și Industrie.
6. Se formează un guvern național-țărănesc, premier Al. Vaida-Voievod.
- 12, **București.** Constituirea comitetului „Asociației Editoriale Române”. Trei din cei șase membri sunt evrei.
- 14, **București.** Ședința Comitetului Executiv al U.C.E. din Vechiul Regat. S-au reînnoit mandatele lui Ely Berkovitz și dr. W. Filderman, ca delegați la Agenția Evreiască din partea evreimii neînregimentate în mișcarea sionistă.
- 17, **București.** Dr. A. Singalovski, noul președinte al organizației mondiale O.R.T., primit în audiență de C. Argetoianu, ministru de Interne.
- 28, **București.** Adunarea generală a tineretului U.E.R. Au vorbit, despre situația politicii și sarcinile tineretului U.E.R., dr. W. Filderman, D. Rosenkrantz, I. Zilberman și I. Roneli. S-a adoptat o moțiune de sprijinire a U.E.R. și de dezacord cu activitatea P.N.E.

Iulie

- 8, **București.** La banchetul organizației O.R.T., în onoarea dr. A. Singalovski, reprezentantul Centralei O.R.T., cu sediul la Berlin, au participat miniștri, foștii miniștri, fruntași ai obștii evreiești. Printre vorbitori M. Manolescu, care a subliniat că guvernul privește cu simpatie activitatea organizației O.R.T.
- 16, **București.** Adunarea generală a Societății petrolifere „Steaua Română” a desemnat în comitetul de direcție pe Aristide Blank și Adolf Berkowitz.
- 27, **București.** Întrunire publică convocată de Organizația sioniștilor centriști pentru a comunica rezultatele Congresului al XVII-lea mondial sionist ținut la Basel. S-a votat o moțiune prin care se ia act cu satisfacție de numirea lui Nachum Sokolov ca președinte al Executivei mondiale sioniste și se aduc astfel mulțumiri pentru activitatea depusă lui Chaim Weizmann, fost președinte.
- 30, **Botoșani.** Punerea pietrei fundamentale pentru construirea a două localuri pentru școlile israelito-române din localitate.

Vatra Dornei. Al treilea Congres al Asociației profesorilor de limbă ebraică.

August

1, Bucovina. Ziarele evreiești publică un bilanț al exceselor antisemite care au avut loc în Bucovina, din care rezultă că atacurile cuziștilor împotriva populației evreiești se extind, fără ca autoritățile să intervină.

1, Techirghiol. Sanatoriul C.E.B. a primit de la Joint o subvenție.

31, București. În ultimul volum al anuarului „Sinai”, dr. M.A. Halevy publică o monografie privind comunitățile evreiești din București și Iași, respectiv trecutul evreiesc în Muntenia și Moldova; în noiembrie, întreaga lucrare va apărea în volum.

Septembrie

6, București. Inaugurarea Sinagogii Mari, renovată. Au luat cuvântul la solemnitate: Șef Rabin dr. I. Niemirower, dr. M.A. Halevy, Grigore Trancu-Iași, deputați ș.a.

7. Alegerea lui Nicolae Titulescu ca președinte al celei de a 12-a Sesiuni ordinare a Adunării Societății Națiunilor.

Octombrie

1, București. Ia ființă S.A. Cinematograful românesc, pentru instalarea și exploatarea de cinematografe, producție, cumpărare și vânzare de filme, cu capitalul unor întreprinzători evrei.

6, București. Cei 15 candidați prezenți la Ministerul Cultelor la examenul de rabin au fost declarați respinși.

Noiembrie

5, București. Plenara Consiliului reprezentanților Comunității. Au fost aleși: dr. W. Filderman, președinte, în locul lui Ely Berkovitz, demisionat; A. Solomon, vicepreședinte, în locul lui Adolf Bercovitz, demisionat; ing. S. Gross, în locul dr. I. Steinhardt, decedat și I.L. Steinbach, în locul dr. W. Filderman, promovat președinte. Dr. W. Filderman, conform prevederilor statutare, este și președintele Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat.

5, București. Deschiderea celui de-al 14-lea an de activitate al Universității Populare U.E.R., unde se țin cursuri serale la limbile: română, franceză, germană, engleză, precum și cursuri de stenodactilografie și contabilitate. Au fost anunțați că vor ține conferințe: N. Iorga, I.G. Duca, Gala Galaction, Isabela Sadoveanu, Grigore Trancu-Iași, Gabriel Priam, ministrul Franței la București și un număr de fruntași și oameni de știință și litere evrei.

5, Galați. A apărut *Buletinul Comunității*. Între altele, el se ocupă și de școlile israelito-române subvenționate de comunitate, și anume trei școli primare de băieți, trei școli primare de fete, o secție profesională în cadrul Școlii populare de menaj Raamona, o școală comercială de fete, curs elementar, un liceu și două grădinițe de copii.

- 7, **Ungheni.** Grave agresiuni antisemite comise la un bal dat de o societate evreiască din localitate. Un tânăr evreu a fost ucis și alți șase grav răniți.
15. Apare volumul *Fapte și idei*, de M. Schweig, secretar general al C.E.B., fondatorul și directorul ziarului „Curierul Israelit” și fondatorul Societății culturale evreiești „Șaron”.
- 18, **Iași.** la ființă S.A. Hotel Palace, cu participare de capital evreiesc.
- 27, **București.** Pentru prima oară un evreu se prezintă la examenul de admitere la Institutul de Educație Fizică. După începerea cursurilor, colegii i-au pus în vedere să se retragă, iar directorul Rădulescu, căruia ia adus la cunoștință cererea colegilor, i-a răspuns că n-are ce face, așa fiind „tradiția”. Studentul evreu a fost nevoit să se retragă.

Decembrie

- 3, **București.** Primul ministru, N. Iorga, a declarat în ședința Camerei Deputaților că populația evreiască trăiește în cele mai bune raporturi cu populația creștină a țării.
- 5, **București.** Comitet instituit pentru sărbătorirea a 50 de ani de la înființarea Societății „Chowewe Sion”.
- 5, **București.** la ființă S.A. Urbana, pentru construcții, achiziționare, vânzări și exploatare de imobile urbane.
- 17, **București.** la ființă S.A. „Golovici”, pentru comerț tricotaje, ciorapi, confecții, galanterie etc. Din cei 7 investitori, 6 sunt evrei.
18. În ședința Camerei Deputaților, S. Singer sesizează ministrului Finanțelor că nici în această lună nu s-au emis mandatele pentru trimiterea sumelor aprobate drept subvenții comunităților evreiești, în timp ce toate celelalte minorități le-au primit integral.
- 19, **București.** Deputatul M. Reifer, în ședința Camerei Deputaților, a protestat împotriva desființării Liceului evreiesc de stat din Cernăuți.
- 20, **București.** Sărbătorirea bicentenarului Comunității Evreilor Sefarzi din București, la Templul sefard. Au participat: C. Hamangiu, ministrul Justiției, Cruțescu, de la Ministerul de Externe, preotul A. Crăciunescu, secretar general al Ministerului cultelor, mareșal Averescu, Octavian Goga, Grigore Iulian, Gr. Trancu-Iași, Stelian Popescu ș.a. Au vorbit rabinul Sabetay Djaen, av. Iosif Cohen, președintele Comunității Evreilor Sefarzi, A. Crăciunescu, arhimandritul Filaret, Dem. Dobrescu, primarul general al Capitalei, dr. I. Niemirower, dr. W. Filderman, senatorul I. Benvenisti, Napoleon Arie, organizatorul sărbătoririi.
- 24, **București.** Președintele Consiliului de Miniștri, N. Iorga, a dispus aprobarea statutelor comunităților evreiești depuse încă din 1928.
- 31, **București.** Consiliul Municipal a decis crearea unei secții evreiești în cadrul Muzeului Municipal de istorie recent înființat. La secția respectivă, se vor strânge documente cu privire la istoria evreilor din București. Primarul

Capitalei, Dem. Dobrescu, i-a delegat cu strângerea documentelor pe Horia Carp, Gabriel Schäffer și dr. Weissberg.

31, Iași. Din recensământul evreilor înscriși în școlile primare rezultă că în municipiul Iași, față de 5.406 români și 130 alte naționalități, 2.095 sunt elevi evrei (37,1%), iar în județ, față de 2.120 elevi români și 170 de alte naționalități, 167 (7,42%) sunt elevi evrei. Evreii au școli primare proprii atât în municipiu, cât și în județ.

31, Iași. Sărbătorirea a 25 de ani de la înființarea Școlii primare și profesionale de fete „Steaua”. Au asistat la solemnitate prof. univ. I. Botez, senator și Petre Bogdan, primarul orașului. Au luat cuvântul Fred Saraga, președintele comitetului școlar și Sufrin, directoarea școlii.

În anul școlar 1931-1932 funcționează în: Basarabia - 62 instituții școlare evreiești, din care 12 școli secundare; Transilvania - 45 instituții, cu 224 profesori și 5.000 elevi; Bucovina - 17 instituții, cu circa 1.000 elevi.

Întreprinderi industriale și comerciale înființate cu capital evreiesc, în afara celor menționate în text:

Arad: „Standard”, întreprindere comercială și industrială de fabricarea chitului, carbolinului și săpunului; „Rene”, întreprindere de produse chimice; „Icelbe”, întreprindere de articole de celuloid

Bacău: Întreprinderile I. Filderman, fabrică de încălțăminte; „Glutamon”, fabrică de clei

București: S.A.R. „Solex”, uzinele metalice și chimice române; „Ghedeon Richter”, fabrică de produse chimice; S.A. „V.I.C.A.”, întreprindere de industrie chimică; „Mătăsăria”, țesături pentru cravată; „Mira”, fabrică de panglici; S.A.R. Industria plușurilor, fabrică de plușuri și stofe; S.A. „Record”, țesătorie; „Rane Remus și Co”, fabrică de tricotaje; „Bend”, fabrică de țesături de mătase de cravată; „Standare Chemutz”, fabrică de ciorapi; S.A., R.A.F., comerț cu autovehicole; SINC „Scala”, pentru exploatarea cinematografului Scala; S.A. „Viena”, pentru industrie și comerț cu produse textile etc.

Carei: „Transilvania”, fabrică de tricotaje

Cernăuți: „Novalit”, fabrică de produse din galalit

Ciuc-Gheorgheni: Fabrica de cherestea

Ciuc-Tulgheș: Fabrica de cherestea

Hotin-Bodragii: Fabrica de cherestea

Neamț-Arni: Fabrica de cherestea

Ploiești: „Oituz”, fabrică de acid carbonic

Apariții editoriale: Combaterea antisemitismului, culegere de interviuri editată de I. Klein; S. Gartenberg, Istoricul Societăților anonime, București.

1932

Ianuarie

- 8, **Satu Mare**. La a treia conferință regională „Zeirei-Mizrachi” participă circa 200 de delegați din întreaga Transilvanie.
- 6-7, **București**. Plenara comitetului central al Lojilor B'nei B'rith din întreaga țară, prezidată de Șef Rabin dr. I. Niemirower.
- 6-8, **Bălți**. Congresul general al organizației „Gordonia” în scopul fixării unui nou program de activitate educativă, culturală și ideologică.
8. Informații despre crearea unei colonii hasidice maramureșene în Palestina.
- 12, **Hârlău**. Comisariatul general al Fondului evreiesc din România a hotărât sărbătorirea dr.-ului Leon Abeles cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață.
- 27, **București**. Instalarea noului comitet al Lojii „Lumina” B'nei B'rith, sub conducerea lui M. Zelțer-Sărățeanu.
28. Biroul „Hias” din Sighet se ocupă de pregătirea unei emigrații mai intense a evreilor din Maramureș, în urma instrucțiunilor primite de la Centrala din Paris a Hias-ului, ca și de la I.C.A. și de la Emigdirect.
- 30, **București**. A avut loc, în biroul Organizației Sioniste, ședința de constituire a Marelui Comitet de acțiune sionist.
31. Loja I.O.B.B. „Viitorul” din Buzău a ales noul comitet, președinte Leon Bergher.

Februarie

- 7, **București**. Cu prilejul discuțiilor din Cameră cu privire la provocările antisemite de la Soroca, a luat cuvântul deputatul M. Landau. Este cea dintâi manifestare a unui deputat al Partidului Evreiesc, în Cameră.
- 7, **Iași**. Prin activitatea depusă de consilierii evrei la primăria municipiului Iași (av. H. Gherner și Moses Duff, membrii delegației permanente), s-au satisfăcut unele revendicări evreiești.
- 7, **Iași**. Se instalează noul comitet al Lojii „Neo Samuel”, președinte Kiva Orenștein.
- 8, **Focșani**. Conferința generală C.T.S.; Histadruth Hanoar Hazioni, întrunit în a 10-a conferință generală.
- 8, **Râmnicu Sărat**. „Hașmonaea” a organizat o secțiune „Avodah”.
- 25, **București**. Societatea „Ghemilath Chassidim” a serbat a 76-a aniversare a fondării sale. Iosif Weber, președintele societății, a prezentat o retrospectivă.
- 28, **București**. Asociația culturală a femeilor evreice și cercul „Avodah” au hotărât înființarea Federației Asociațiilor femeilor sioniste din România.
- 28, **Focșani**. Adunarea generală a Lojii „Instrucțiunea” B'nei B'rith. S-a ales noul comitet, în frunte cu H. Freier, președinte.
- martie**. Gazetele închină numere speciale dr. I. Niemirower cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani.

Martie

- 6, București.** Membrii tuturor secțiunilor sioniste din București sunt convocați la adunarea generală a Organizației sioniste din Capitală.
- 7, Timișoara.** Adunarea constitutivă a U.E.R. din Banat, prezidată de av. dr. Geza Loeffler.
- 13.** Guvernul român va fi reprezentat la Expoziția economică din Tel Aviv de ministrul Langa Rășcanu, senator, I. Finkelstein și C. Ionescu, de la Ministerul Industriei și Comerțului.
- 24.** Vaporul „Dacia”, cu 400 de pasageri din țară și Polonia, a plecat spre Haifa, de unde excursioniștii vor pleca la Macabiadă și la Expoziția din Tel Aviv.
- 26, Podu Iloaiei.** Pleacă spre Eret Israel un grup de haluțimi. La sărbătorirea evenimentului este prezentă și presa ieșeană.
- 28-31, București.** S-a constituit secțiunea de tineret „Dr. Adolph Stern” a Partidului Evreiesc.

Aprilie

- 10, București.** S-a deschis al treilea târg de produse din Palestina.
- 17, București.** Alegerea noului comitet al Lojii „Noua Fraternitate”; Aureliu Weiss, președinte.
- 17, București.** Lojile din țară sărbătoresc aniversarea celei mai vechi organizații evreiești din noul continent: 90 de ani de la înființarea Ordinului B'nei B'rith.
- 26, Roman.** A avut loc consfătuirea tineretului evreu din localitate, la care a luat parte av. Iacob Bacalu, secretar general al „Tineretului U.E.R.” din București.
- 28, Iași.** Comitetul U.E.R. din localitate a adresat o circulară tuturor secțiunilor sale din Moldova, Basarabia, Bucovina, invitându-le să ia parte, la Iași, la conferința regională U.E.R. din 22 mai.

Mai

- 8.** Organizațiile sioniste din Hotin au sărbătorit 50 de ani de la întemeierea celei dintâi societăți sioniste în județul Hotin și împlinirea a 30 de ani de la înființarea Fondului Național Evreiesc (K.K.L.).
- 11.** Are loc adunarea solemnă a Societății „Tinerimea Israelită”, fondată acum 17 ani de Loja „Noua Fraternitate”.
- 15, București.** Ședința comitetului central sionist din România, sub președinția dr. I. Niemirower.
- 15, Buhuși.** A.C.F.E. din localitate, sub președinția lui Susi Reiss, a organizat o reuniune la care au luat cuvântul dr. Karpin - Berlin și dr. A. Mibaschan.
- 15.** Guvernul român a hotărât participarea României la târgul de mostre din Tel Aviv, cu un pavilion special.
- 18, București.** Ședința comitetului executiv al P.N.E., prezidată de dr. Theodor Fischer, președintele partidului.

18. Ședință festivă a Lojii „Lumina”, în care se sărbătorește asigurarea unui cămin propriu, la Poiana Țapului, pentru colonia școlară a lojii.
22. Pavilionul guvernului român de la Târgul de mostre din Tel Aviv a obținut premiul I „hors concurs”. E singurul pavilion străin care a obținut premiul.
- 25, **București**. Conferința secțiunilor Asociației culturale a femeilor evreice din țară, în localul Lojii „Noua Fraternitate”.
- 29, **București**. Adunarea generală a secției U.E.R. București.
- 29, **Cernăuți**. Congresul general al sioniștilor revizionisti, în sala Casei Evreiești. Au luat parte delegați din întreaga țară.
- 29, **Iași**. Conferința regională, convocată de comitetul U.E.R. Iași - în înțelegere cu Reprezentanța U.E.R.

Iunie

- 11, **București**. Organizația sionistă „Zeirei Zion” din România a hotărât să ia parte activă la alegerile parlamentare.
- 12, **Podu Iloaiei**. A apărut un ziar dedicat chestiunilor evreiești, intitulat „Noutatea”.
- 18, **București**. Colonii de vară, organizate de Organizația de tineret sionist haluțian „Gordonia”. Organizația numără 45 secțiuni în cuprinsul țării, cu aproape 4.000 de membrii și se ocupă de educația națională evreiască.
- 18, **București**. Deschiderea expoziției anuale a organizației „Hașomer Hațair” din România.
- 19, **București**. Deschiderea solemnă a Casei de sfat și a bibliotecii U.E.R., secția București, instituție de cercetare și cultură politică.
- 19, **București**. În ședința Reprezentanței U.E.R., dr. W. Filderman a prezentat un documentar privind situația economică a evreilor români. El a făcut un istoric al dezvoltării vieții evreiești din România și a enunțat o serie de măsuri care trebuie luate.
- 19, **Iași**. Partidul Evreiesc depune candidaturi în 55 de județe.
- 25, **București**. Adunarea generală plenară a Reprezentanței U.E.R. a ratificat acordul electoral încheiat de Uniune cu Frontul Economic, în vederea alegerilor la Cameră și Senat.
30. Numiri de evrei în comisiile interimare comunale și orașenești.
- **iulie**. Loja „Orient” din Cernăuți a acordat membrilor nevoiași, decăzuți din cauza crizei, împrumuturi fără dobândă.

Iulie

- 6, **Chișinău**. Congres al Partidului Sionist Socialist din România, pentru fixarea atitudinii în alegerile generale.
14. Din Consiliul Economic al Capitalei fac parte și: Max Auschnitt, S. Birman, Sever Herdan, ing. C. Reschowsky, R. Saporta și S. Schwartz.
- 30, **București**. Rezultatul alegerilor pentru Adunarea deputaților. Partidul Evreiesc obține 67.882 voturi, respectiv 2,48% din total și 5 mandate.

August

15, Geneva. La conferința evreiască, evreii din România sunt reprezentați prin av. M. Ebner.

22-23, Danzig. A avut loc o conferință a Uniunii mondiale „Poale Zion” și „Hitachduth”, prilej cu care s-a hotărât fuzionarea acestor două Uniuni, pe baza unei platforme comune. Au participat și delegați din România.

Septembrie

3, București. Executiva Sionistă din România a hotărât ținerea conferinței sioniștilor din Vechiul Regat la începutul lunii noiembrie.

3, București. Senatul a ales în Comisia pentru învățământ, cult și artă pe dr. I. Niemirower, iar în cea financiară pe Max Aușnit.

3-15. „Uniunea Israelită pentru apărarea intereselor coreligionarilor” face un apel către membrii înscriși și către întreaga populație evreiască.

6. Parlamentarii evrei s-au prezentat primului ministru cu unele doleanțe.

8. Organizația „Poale Zion”, muncitorească, a serbat 25 de ani de la înființare. Este afiliată la Internaționala socialistă din Zürich.

14. În sala Partidului Evreiesc are loc o întrunire publică la care deputații I. Fischer și M. Landau vorbesc despre „Partidul Evreiesc și problemele economice la ordinea zilei”.

28. Comisia disciplinară a Camerei Deputaților a luat în cercetare dispoziția președinției Camerei de a trimite în judecata comisiei pe Marcel Adam și Nichifor Robu, deputați cuziști, pentru lovirea deputatului Landau.

30. Camera a dat un vot nul asupra raportului care recomandă excluderea cuziștilor care l-au lovit pe deputatul M. Landau.

București. A reapărut gazeta „Evreimea”.

Noiembrie

3, Sadagura. Dr. M. Schäffer, fost primar și președinte al comisiei interimare Sadagura, a fost reales primar.

20, București. A apărut „Ecoul evreiesc”, ziar independent, sub direcțiunea lui M. Weiss.

27, București. Miting pentru deschiderea campaniei de „Keren-Hayessod” pe anul 5693 în sala Barașeum.

30, București. Protestul dr. I. Niemirower în Senat împotriva afirmațiilor lui A.C. Cuza la adresa religiei mozaice.

Decembrie

1, București. Secția organizației „Renașterea” și-a reluat activitatea politică și culturală; președinte av. H. Segall, secretar general av. M. Moscovici.

4, Piatra Neamț. Apare lunar „Viața evreiască”, cuprinzând și studii de știință iudaică.

7, București. S-a hotărât ca Uniunea societăților de ajutor reciproc să poarte titlul de „Federația societăților de ajutor reciproc”, sub președinția lui Sigmund Birman.

- 8, **București**. Ch. Barlas, secretarul general al departamentului de emigrări al Agenției Evreiești, vizitează România.
15. Partidul Evreiesc, în alegerile comunale, a depus liste separate. Au obținut: la Chișinău, 831 voturi; la Storojineț, 322 voturi; la Burdujeni, 203 voturi; doar la Noua Suliță au obținut, însă, mandate.
18. În Capitală s-a înființat Cercul tineretului „Mizrahist”.
- 19, **București**. Deputatul M. Weissman încearcă să argumenteze că evreii constituie o minoritate etnică și politică. Punct de vedere contestat de parlamentarii majorității, ca și de cei liberali. Noi incidente provocate în Cameră de deputații cuziști.
- 21, **București**. În urma intervenției deputatului M. Landau, Ministerul Finanțelor a aprobat o reducere de 75 la sută la taxele de pașaport destinate haluțimilor.
- 23, **București**. A fost creat Consiliul sionist. Unificarea activității sioniste din toate provinciile României Mari și menținerea unui contact strâns între cele 4 organizații regionale din țară.
25. Din comisiile care au înmănat Regelui răspunsul Parlamentului la Mesajul tronului au făcut parte, între alții, dr. I. Niemirower, Emil D. Fagure și I. Zipstein, din partea Senatului și dr. Iosif Fischer, din partea Camerei.
- 25-26, **București**. Conferința anuală sionistă. Ordinea de zi: raportul Executivei, votarea bugetului, alegerea noii Executive și a Comitetului central.
- 25-27, **Iași**. Conferința organizației „Gordonia”. Au luat parte 100 de delegați din țară.
- 31, **București, Cernăuți**. Vizita lordului Henry Melchett, președinte de onoare al Uniunii Mondiale a Macabeilor.

1933

Ianuarie

- 1-2. S-a desfășurat Congresul „Hașomer Hațair” din România.
- 7, **București**. A avut loc constituirea unui Cerc de scriitori idișiști.
14. Se formează un nou guvern național-țărănesc, prezidat de Al. Vaida-Voievod.
- 21-23, **Cernăuți**. Au loc ciocniri între studenții creștini și locuitorii evrei.
- 26, **București**. Asociația culturală a tineretului sefard organizează o discuție publică pe tema „Tradiție sau reformă?”.
- 26, **București**. Instituțiile evreiești serbează actul Unirii.
28. Guvernul Al. Vaida-Voievod semnează, sub auspiciile Ligii Națiunilor, „Acordul de la Geneva”, care asigură capitaliștilor străini împrumuturile contractate în vederea „asanării” economico-financiare a țării. Sunt astfel cointeresați și o seamă de investitori evrei din străinătate.

Februarie

- 5, **București**. Se desfășoară conferința organizată de Comitetul central din România al Institutului de știință evreiască din Vilna (Iwo).

- 5, Vișeu de Sus.** Funcționează o instituție condusă de rabinul Mendel Hager, urmaș al lui Baal Șem Tov, care inițiază tineretul evreu în spiritul doctrinelor filosofice și al tradițiilor religioase.
- 5, 10, martie 19, 26, aprilie 2, noiembrie 5, decembrie 2, București.** Asociațiile de femei A.C.F.R. și Avodah organizează conferințe în sala de festivități a școlii „Focșăneanu”.
- 7, București.** Comemorarea a 10 ani de la moartea lui Max Nordau.
- 11, martie 10, aprilie 9, 28, mai 6, august 9, București.** Manifestări culturale organizate de gruparea B'nei Ezra.
- 18, București.** Serbări de Purim în folosul celor 22 de școli ale Comunității.

Martie

- 2, București.** Constituirea cercului feminin al Asociației culturale „Concordia”.
- 4, Viena.** A murit industriașul W. Dinerman, în vârstă de 59 de ani, fost director general al Băncii Moldova.
- 9, București.** Deputatul M. Landau ridică, în Cameră, problema modificării legii dobândirii și pierderii cetățeniei române.
- 9, Iași.** În sala Sfatului negustoresc se serbează 6 ani de la înființarea ieșivei „G. și A. Weinrauch”.
- 11, București.** Constituirea „Grupării femeilor evreice”.
- 12, Iași.** Boxerul evreu Moti Spakov (n. Galați, la 3 noiembrie 1906, fiu al unui mic patron tipograf) înregistrează un nou succes european.
- 14, București.** În ședința Senatului, dr. I. Niemirower protestează la insinuările cuzistului Iuliu Mumuian, și anume că în toate procesele comuniste ar fi implicați numai evrei.
- 16, București.** Conferință organizată de „Cercul ebraic”.
- 17, București.** Dem. Dobrescu, primarul general al Capitalei, a vizitat spitalul și policlinica „Iubirea de oameni”, făcând aprecieri elogioase.
- 19, Iași.** Dr. Alex. Rosenfeld, vicepreședintele organizației mondiale Macabi, a sosit la Iași pentru pregătirea reuniunii Macabi ce va avea loc la Cernăuți.
- 28, București.** Constituirea Asociației studenților sioniști „Kadimah”.
- 29, București.** Partidul Evreiesc din România ia atitudine împotriva manifestărilor antisemite din Germania.
- 30, București.** Întrunire la Societatea studenților universitari sioniști.
- 31, București.** Înscrierea femeilor în listele electorale ale Comunității.
- Un grup de militanți de stânga se desprind din Partidul Social-Democrat și se constituie în Partidul Socialist din România, sub conducerea lui Constantin Popovici. La noul partid vor adera și unii lideri evrei.

Aprilie

- 1, București.** Fuzionarea partidelor „Poale Zion” și „Zeirei Zion”.
- 2, Cernăuți.** Autoritățile militare nu permit întruniri de protest împotriva exceselor din Germania.

2. W. Filderman, președinte al U.E.R., convoacă o reuniune a tuturor organizațiilor evreiești în vederea luării unei poziții comune față de preluarea de către naziști a conducerii Germaniei.
- 5, **București**. Întrunirea de protest a populației evreiești contra exceselor antisemite din Germania.
10. Comunicat al tineretului L.A.N.C. referitor la înfierarea protestelor evreilor din România față de evenimentele din Germania.
- 12, **Cernăuți**. Schäffer, directorul școlilor profesionale evreiești din Cernăuți, argumentează oportunitatea acestor școli - care funcționează din 1927 - în noile vremuri.
13. Ministrul Învățământului a aprobat un curs de vară pentru învățătorii limbii ebraice. El va avea loc la Chișinău și va fi finanțat de Tarbut.
14. Lege privind crearea „Fundațiilor culturale regale ale României”. Fundația va sprijini și creatori evrei.
- 16, **București**. Asociația „Unirea” protestează împotriva prigonirii evreilor din Germania, îndeosebi a intelectualilor.
- 18, **Cernăuți**. Acte de vandalism contra evreilor, provocate de huligani locali autodeclarați hitleriști.
- 20, **București**. Aniversarea a 10 ani de existență de „Cercului regional al studenților evrei din București” (C.R.B.).
- 20, **București**. Baronul Mauriciu de Rothschild a vizitat spitalul „Caritas-Noua maternitate”.
- 24, **Rădăuți**. Congresul Gărzii de Fier din Bucovina a hotărât boicotarea, timp de 10 zile, începând cu 27 aprilie, a magazinelor evreiești din Bucovina.
- 25, **București**. După tulburările de la Cernăuți, o delegație a Partidului Evreiesc este primită în audiență la ministrul Apărării Naționale.
- 26, **București**. Comemorarea profesorului și compozitorului A. Lewy Ivela.
- 26, **București**. Th. Fischer, președintele Partidului Evreiesc, a fost primit în audiență de Ioan Pop, subsecretar de stat la Ministerul de Interne.

Mai

- 1, **București**. Comemorarea a 70 de ani de la decesul dr. Iuliu Barasch.
- 1, **București**. Conferința sioniștilor revizionisti din Vechiul Regat.
- 1, **București**. Societatea „Marpe Lenefș” (Tămăduirea), fondată în 1875, a ales o nouă conducere.
- 1, **Chișinău**. A apărut primul număr al revistei lunare „Stub-jurnal”, în idiș, consacrat intereselor religioase-naționale ale evreimii din România.
- 4, **București**. La secretariatul societății „Hașmonaea”, se fac înscrieri pentru colonia de vară a Federației asociațiilor studențești sioniste din România (F.A.S.S.R.).
- 4, **Craiova**. Alegerea comitetului „Asociației generale a studenților evrei”, filiala locală.

5, București. Recviem Solomon Halfon cu ocazia împlinirii a 20 de ani de la moartea sa.

5, București. Se stinge din viață Moritz Schweig.

9, București. Instituții subvenționate de Comunitatea Evreilor din București. Raport prezentat de C.E.B.: 1. Școli secundare: Gimnaziul de băieți etatizat „Cultura”; Gimnaziul de fete etatizat „Focșăneanu”; Școala comercială etatizată „Cultura”; Școala comercială de fete „Instrucțiunea Goldfarb”; Școala profesională de fete „Focșăneanu”; Școala de meserii „Ciocanul”; 2. Școli primare de băieți și de fete etatizate: „Iacob și Carolina Löbel”; „Moria”, numită „A.E. Gaster”; „T.T. Malbim-Mischonzniky”; „Școalele Unite”; „Cultura”; „Ronetti-Roman”; „Voința”; „Fraternitatea Zion”; „Instrucțiunea Goldfarb”; „Samuel Eckstein”; „Dudești A.C.F.E.”; 3. Instituții caritabile: Spitalele Caritas, Sophie Solomon, Noua Maternitate; Dispensarul medical; Azilul de bătrâni „Elisabetheu”; Cantinele școlare „Ghedale și Malka Prager”, „Instrucțiunea” și „Școalele Unite”. Asistența publică evreiască împarte ajutoare în bani, lemne, azimă și alimente; Sanatoriul din Techirghiol, care în 1932 a găzduit 200 de copii suferinzi. Tot aici s-au organizat și colonii școlare.

9, București. Are loc a 16-a reuniune culturală organizată de tineretul U.E.R.

9. Conferința sioniștilor revizionști din Vechiul Regat. S-a votat o rezoluție de neutralitate între gruparea Jabotinski și Executiva sionistă din Londra. Se cere restabilirea frontului unic în mișcarea revizionistă.

11. Inițiativa Executiviei național-evreiești privind ajutorarea imediată a evreilor refugiați din Germania. Se preconizează colonizarea lor în Eret Israel.

13, Cluj. Agitații antisemite la Universitate.

14, București. Constituirea organizației sioniste „Mizrachi” în Capitală, afiliată organizației mondiale mizrahiste.

16, București. Dr. Eliezer Kaplan, unul din membrii Executiviei sioniste, a primit ziaristii, expunând situația din Palestina. A vorbit la o întrunire convocată de F.N. în Capitală și apoi la Cernăuți.

21, București. Întrunirea Uniunii Comunităților Evreiești din țară, cu scopul organizării unor acțiuni de ajutorare a evreilor din Germania.

23-24, Cluj. Adunarea reprezentanților rabinilor ortodocși, „Reprezentanz Versammlung”, la care au participat peste douăzeci de delegați.

24, S.U.A. O delegație a evreilor originari din România, condusă de Wolfsohn și Speier, participă la mitingul organizat de „American Jewish Congress”. După cum anunță agenția „Rador”, delegația a lăudat România pentru politica echitabilă față de evrei și minorități în general.

25, București. Constituirea unui comitet pentru sprijinirea colonizării în Eret Israel a evreilor din Germania.

Galați. la ființă Societatea „Tomne Hadaș”, societate pentru susținerea religiei și pentru salvarea credinței mozaice. Se publică un *Buletin pentru aderarea masei cu spiritul religiei mozaice și cu dogmele credinței evreiești.*

- Ca urmare a „Afacerii Skoda”, Iuliu Maniu demisionează din funcția de președinte al Partidului Național Țărănesc. Știrea e comentată în presa evreiască.

Iunie

1. Este evocat Mauriciu Tischler, fost - de două ori - președinte al Comunității Evreiești din Cluj, cunoscut filantrop; avea titlu de nobil, la nume fiind adăugată localitatea de naștere. A murit asasinat, la 66 de ani, în timpul unui proces la Palatul Justiției din București.
- 2, **București.** Se anunță candidații evrei în alegerile de la 4 iunie pentru Camera de Comerț din Capitală. Lista 1 (comerțul mare): S.M. Blumenfeld (consilier al Camerei de Comerț și Industrie), Herman Haimovici (administrator al Societății anonime „Drajna”), Oscar Kaufman (director general al Băncii de credit român), Isidor E. Leibovici (mare comerciant), Bubi Marcus (director general al Societății anonime române „Pielăria B. Marcus”), Bension Profeta (agentură și comision), Sigmund Rosenthal (agentură și comision), Achile Saraga (fost ajutor de primar). Lista 2 (comerțul mic): Daniel Botoșanski, Isac Calmanovici. Lista 3 (comerțul mic): Leon Aronovici-Pietriș și Leon Finkelstein-Roșu. Lista 4 (comerțul mare): Arthur Axenfeld (consilier al Camerei de Comerț), Iosif D. Lazăr (mare comerciant), Simon Pollak (mare comerciant), Simion Ciornei (mare editor), Alex. Colin (consilier al Camerei de Comerț), Mauriciu (Ricu) Scherer (mare comerciant), Ed. Mihalovici (director general al Societății „Carmen”), Adolf (Dolfi) Ellenbogen (mare angrosist), Ionică Weiss (mare comerciant), Carol B. Wisotzky (reprezentant comercial), Henri Friedman (mare comerciant), Micu Spiner (mare importator).
5. Apare o nouă publicație „Cuvântul evreimii”, sub conducerea av. Iancu Klein.
- 20, **București.** Societatea „Fraterna” a serbat jubileul de 75 de ani.
20. Se anunță noile conduceri de Loji: Tg. Mureș, Loja „Avodah” - dr. Ludovic Lowenstein; Ploiești, Loja „Egalitatea” - Gabriel M. Papp; Buzău, Loja „Viitorul” - Leon Berger; Galați, Loja „Bien” - Jean Steurman; Cernăuți, Loja „Orient” - dr. Iosef Ohrenstein.
- 21, **București.** Inaugurarea bibliotecii Lojii „Noua Fraternitate”.
21. Presa evreiască consemnează sărbătorirea prof. dr. Benedict Kanner, directorul școlilor Societății „Cultura”, cu prilejul împlinirii a 30 de ani de profesorat.
- 24-25. Adunări în memoria dr. Chaim Arlozoroff, președintele Executiviei sioniste din Ierusalim, asasinat la Tel Aviv de un sionist revizionist.
- 25, **București.** Cu ocazia prezentării în Parlament a proiectului de Lege pentru regimul general al cultelor, organizația Federația Culturală Evreiască a formulat un protest.
- 26, **București.** Dascălimea evreiască adresează un apel populației evreiești pentru a susține școlile evreiești, lipsite de fonduri pentru plata salariilor corpului didactic.

28, București. La Teatrul Nou a avut loc premiera piesei lui Șalom Alehem, *Unchiul Mozes*, cu actorul Mischa Fischzohn în rolul titular.

Iulie

7, New York. Ia ființă „Liga culturală a evreilor români”.

9, Constanța. Secția A.C.F.E. a organizat o întâlnire cu Barbu Lăzăreanu, după conferința despre viața și opera lui Eminescu, ținută în această localitate.

15, București. Executiva sionistă din România comemorează, la Templul Coral, împlinirea a 29 de ani de la decesul lui Theodor Herzl.

16. Moartea rabinului din Ștefănești-Botoșani. La înmormântare au participat aproape 6.000 de persoane. Magazinele evreiești au fost închise, iar la locuințele evreilor s-au pus drapele negre. Au asistat rabinii din Pașcani, Sadagura, Iași, Piatra Neamț, Hârlău, Botoșani, Vaslui, Râșcani, Sulița ș.a. Serviciul divin a fost oficiat de marele rabin Friedman din Pașcani și de rabinul din Sadagura.

19, București. Cu prilejul inaugurării Spitalului Caritas și Noua Maternitate, Isidor L. Sternbach, președintele Eforiei spitalului, a fost decorat cu gradul de comandor, pentru contribuția adusă la realizarea acestui așezământ spitalicesc.

August

6. Sunt anunțați delegații sioniști din Vechiul Regat pentru cel de-al XVIII-lea Congres sionist de la Praga: Vladimir Jabotinski (Revizionist), dr. S.I. Stern (Renașterea) și av. I. Lerner (Palestina muncitoare).

11, București. Față de disensiunile produse în Executiva organizației sioniste, C.C., considerând Executiva dizolvată, a hotărât instituirea unei Comisii interimare compusă din câte un reprezentant al fiecărei fracțiuni sioniste. Ca președinte a fost desemnat av. I. Mizrachi.

12, București. Ion Pribeagu semnează textul și regia revistei muzicale *Ghetto Lacht*, în premieră la Teatrul Nou.

20, București. Societatea „Ecoul evreilor bucureșteni” este menționată în legătură cu organizarea unei serbări sub patronajul primarului Protopopescu, în grădina „Băneasa”.

Septembrie

2, Praga. Al XVIII-lea Congres sionist. Dr. Margulies cere ca problema evreilor din Germania să fie adusă în fața Societății Națiunilor.

9-10, Bârlad. A avut loc a 5-a Conferință a Betharului din Vechiul Regat.

10, București. Se fac dări de seamă asupra Congresului al XVIII-lea sionist de la Praga.

11, București. Se anunță decesul lui Jacques Gold, membru în conducerea U.C.E. din Vechiul Regat și vicepreședinte al C.E.B. și al Lojii „Lumina”.

14, București. Întrunirea convocată de Organizația sionistă pentru prezentarea Congresului al XVIII-lea sionist de la Praga.

- 14, București.** „Hașmonaea”, Societatea studenților universitari evrei, a înființat un birou de informații și procurare de lucru pentru studenții săraci.
- 19, București.** Se publică istoricul Societății „Unire și progres” (înființată în 19 septembrie 1893).
- 27-28.** Cu ocazia vizitei în România, Arthur Ruppin, economist și sociolog, membru al conducerii organizației sioniste mondiale, cu domiciliul stabil în Israel, a vorbit, în cadrul unui interviu, despre relațiile economice româno-palestiniene.

Octombrie

- 22, București.** Sigmund Birman, președinte nou ales al Comunității, a fost primit în audiență de prezentare la Vaida-Voievod, președintele Consiliului de Miniștri.
- 26, București.** În cadrul Universității Populare U.E.R, dr. W. Filderman a ținut o conferință în care a abordat problema antisemitismului.
- 30, Oradea.** Conducerea națională a Comunităților Evreiești (Neologe) din Transilvania hotărăște înființarea, la Arad, a unui birou pentru ajutorarea refugiaților evrei.
- 31, Arad.** Conducerea comunităților congresează din Transilvania și Banat a acceptat înființarea la Arad a unui birou de ajutorare a refugiaților (victime ale terorii hitleriste). Se înființează ulterior, la Cluj, din inițiativa dr. M. Carmilly, un comitet pentru refugiați, care, în 1939, devine Comitetul Național pentru refugiați, în strânsă colaborare cu comunitățile neologe. Din septembrie 1940, după cedarea Ardealului de Nord, acest organism activează ilegal.

Noiembrie

- 7-8, București.** Congresul general al P.E., la care se votează noul program și statutul. Este ales președinte Th. Fischer, care a insistat asupra luptei ce trebuie duse pentru obținerea drepturilor de minoritate națională pentru evrei, ca și pentru traducerea în fapt a deplinei egalități civice acordată, prin Constituție, evreilor. În acest sens, în Programul și Statutele P.E.R. au fost detaliate 16 revendicări ad-hoc.
- 14.** Se formează un guvern liberal, prezidat de Ion G. Duca, președintele P.N.L. (după moartea lui Vintilă Brătianu). Noul premier face declarații favorabile la adresa evreilor.
- 21.** Al. Vaida-Voievod demisionează din funcția de președinte al P.N.Ț., înlocuit fiind cu Ion Mihalache, ce se deosebește de primul în privința atitudinii față de evrei și a receptivității la solicitările lor.
- 24, București.** Adunare comemorativă consacrată lui Leon Motzkin, conducător sionist, decedat la 7 noiembrie, la Paris.

Decembrie

- 6-8.** Discuțiile conducătorilor evreilor cu guvernul în privința unui pact electoral s-au încheiat fără rezultat. Ca urmare: 1. P.N.E. a dispus organizațiilor sale să depună liste de candidaturi în toate județele unde numărul alegătorilor

evrei este apreciable. 2. Comitetul executiv al U.E.R. a respins cu 16 voturi pentru, 8 contra, colaborarea cu P.N.E. în alegeri, și va recomanda evreilor să voteze cu acele partide care prevăd în programul lor deplină egalitate a tuturor cetățenilor, fără deosebire de rasă sau religie.

10, București. Întrunire publică convocată de Organizația Sionistă cu ocazia vizitei dr. Helfman, împuternicitul Fondului pentru reclădirea Palestinei (Keren Hayessod).

10. Guvernul liberal dizolvă organizația fascistă Garda de Fier.

17, București. aniversarea a 10 ani de la înființarea Organizației Sioniste revizioniste Brith Trumpeldor.

24, Iași. Rabinul Iacob Horovitz a încetat din viață la Iași, unde a păstorit timp de 35 de ani.

25-29, București. A XX-a Conferință sionistă din Vechiul Regat, în localul școlii „Iacob și Carolina Löbel” din Capitală. Participă 190 de delegați din provincie și este condusă de dr. I. Niemirower. A. Mizrahi a prezentat raportul de activitate. A fost aleasă noua Executivă sionistă: Filip Rosenstein - președinte, av. Mizrahi, Leon Gold, Paul Blumenfeld - vicepreședinți, av. M. Landau, dr. Carol Singher și L. Geldman - membri.

29, Sinaia. Primul ministru, I.G. Duca este asasinat de legionari pe peronul gării. Vestea a întristat lumea evreiască.

30. Regele îl numește pe dr. C. Angelescu în postul de prim ministru.

30, București. Vizita lordului Melchett, președinte de onoare al Uniunii mondiale „Macabi”, însoțit de H. Lalewer, președinte activ și S. Hermann, membru.

31. Se publică o listă a președinților Lojii „Bien” Galați: Iosef B. Brociner (1873-1889), Samuel Pineles (1889-1899), Andrei Brociner (1900-1902), dr. Sal Feldman (1903-1909), Wilhelm Weisselberg (1910-1914), dr. Sal Feldman (1915-1924), Isidore Kleiner (1925-1927), Jean Steurman (1928-1933).

31, Galați. Vizita lui Șalom Alehem.

Bârlad. Ia ființă, cu sprijinul „American Joint Reconstruction Foundation”, Banca de credit mărunț.

București. Date statistice verificate de ing. M. Lischnewsky, la sfârșitul anului (București, fără comunele rurale limitrofe): din 17.671 meseriași patroni (ulterior s-a aflat că n-au fost înregistrați 200 meseriași), 2.151 erau evrei, adică 12,16%, distribuiți în 30 de meserii manuale: 41% croitori, 10,8% tinichigii și 6,85% cizmari. Numărul croitorilor, 883, e în descreștere, din cauza fabricilor de confecții nou create. Numărul tinichigiilor, 232, este în descreștere, la fel cel al tâmplarilor. M.L. îndeamnă populația evreiască să se îndrepte către meserii rentabile: dulgheri (0,09% evrei), electricieni (0,32%), instalatori (1,1%), sobari (0,09%), ramuri în dezvoltare atunci în România.

➤ Alegeri parlamentare, încheiate cu victoria liberalilor (51% din voturi). De menționat că după 1932 P.E. nu a mai găsit nici un partid politic important din țară dispus să semneze un acord electoral cu el. P.E. obține 38.565 voturi

(1,29%) și nici un loc în Parlament. Rămâne în Senat doar Șef Rabinul dr. I. Niemirower, reprezentantul cultului mozaic și senator de drept.

- Minoritatea germană locală se afla în bune relații cu cea evreiască dar, în acest an, cooperarea cunoaște brusc o întrerupere, cea dintâi adoptând o atitudine antisemită deschisă. Uniunea Germanilor din România Mare, condusă multă vreme de Hans Otto Roth, avea vederi comune în privința drepturilor minoritare, cu U.E.R. și P.E. ș.a. După 1933, vederile sașilor se schimbă radical sub influența propagandei hitleriste.
- Un nucleu transilvan din Hașomer Hațair emigrează în Palestina, în Hedera de azi, alcătuind un grup distinct în respectiva colonie. În 1939, un alt grup a fondat kibutul Dalia, în centrul Palestinei.

1934

Ianuarie

5. Formarea unui nou guvern liberal sub președinția lui Gh. Tătărescu, liderul „tinerilor liberali”. Acesta va rămâne la putere, în ciuda a numeroase remanieri guvernamentale, până la 28 decembrie 1937. În acest răstimp sunt emise și aplicate legi prin care diverse categorii de evrei pot fi afectate sub raport economic, social etc. Astfel: Legea conversiunii datoriilor agricole (din 7 aprilie 1934) lovea în largi categorii de debitori și creditori evrei; Legea pentru folosirea personalului românesc în întreprinderi (din 24 iulie 1934) a condus la licențierea multor evrei, fapt care a declanșat intervenții străine și interne (U.E.R. etc.) susținute, dar fără succes.
19. M. Landau arată că în urma asasinării lui I.G. Duca de către legionari, situația evreilor se va înrăutăți, mai ales pentru că nu au reprezentanții lor nemijlociți în Parlament care să le apere interesele. Se impune strângerea maselor evreiești în cadrul P.E., așa cum sunt organizate și celelalte minorități din țară în partidele lor proprii.

Februarie

8. Istoricul evreu-român, dr. Meier A. Halevy este ales președinte al IWO din București.
- 9, *Atena*. Semnarea de către reprezentanții României, Iugoslaviei, Greciei și Turciei, a Pactului Înțelegerii Balcanice (cu un protocol și o anexă secretă), care stipula, printre altele, că statele semnatare „își garantează mutual securitatea frontierelor balcanice” și „își iau obligația de a nu întreprinde nici o acțiune politică față de un alt stat balcanic fără cunoștința prealabilă a celorlalte părți”. Evenimentul este salutat în presa evreiască.
- 25, *Bălți*. Apare „Dus idișe vort” (organ al Partidului Evreiesc), director responsabil, dr. L. Gurfel.

Martie

8. Cea mai veche editură și librărie idiș din România, Librăria Ezrail Grünberg din Botoșani, sărbătorește a 50-a aniversare a existenței ei.
9. Activitatea deputaților evrei din alte partide decât cele evreiești. Discutându-se în Camera „pericolul străinilor”, deputații evrei aleși pe listele liberale, Michelsohn și Smuk, nu au replicat, deoarece nu au fost autorizați de conducerea Partidului Liberal.
16. Audiența dr. Theodor Fischer la primul ministru Gh. Tătărescu, căruia îi sunt expuse anumite discriminări operate la adresa evreilor.

Bârlad. 8 ani de activitate a Băncii cooperative de Credit mărunț din localitate.

➤ În țară iau ființă mai multe Bănci de credit mărunț.

Aprilie

7. Legea pentru apărarea ordinii în stat, în baza căreia orice grupare politică socotită că „periclitează ordinea politică și socială” putea fi imediat dizolvată.
7. Legea pentru lichidarea datoriilor agricole și urbane afectează numeroși creditori evrei.
- 30, **Cernăuți.** Are loc a VI-a conferință pe țară a mișcării „Tora și Avodah” din România.

Mai

1. Reuniune organizată de „Poale Zedek” din Cluj, una din cele mai importante instituții evreiești ale meseriașilor din Transilvania.
8. Legea pentru organizarea și reglementarea comerțului de bancă, creându-se totodată Consiliul superior-bancar, organ central de urmărire și control a activității bancare din țară; acordă nominal autorizații de funcționare; hotăra menținerea, lichidarea sau fuzionarea băncilor. În perioada 1934-1941, Consiliul superior-bancar a hotărât 85 de fuziuni și 460 de lichidări de bănci, întărindu-se prin aceasta poziția monopolistă a grupului marilor bănci, în dauna și a unor mici bănci evreiești.

Iunie

- 7, **Geneva.** Convorbiri Titulescu-Litvinov, cu rezultate pozitive pentru păstrarea status-quo-ului teritorial și al tratatelor existente.
9. Reluarea relațiilor diplomatice dintre România și U.R.S.S.: ambele guverne își garantau reciproc deplina și întreaga respectare a suveranității și abținerea de la orice amestec direct sau indirect în treburile interne. Se produce o oarecare relaxare în propaganda anti-iudeo-comunistă, ca și în vânătoarea de „evrei comuniști”.
- 10, **Brăila.** Loja „Peixotto - dr. Ed. Silberstein” a ales biroul: președinte, Alex. Z. Nestorianu și vicepreședinți: dr. Albert Flachs, și Leon Bugelstein.
- 10, **Cernăuți.** Apare „Darkenu” (Drumul nostru), organ al mișcării Mizrachi-Tora Haavodah din România, bilunar, în idiș și ivrit.

- 10, **Cernăuți.** Loja „Orient” a ales biroul: președinte, dr. Iakob Landau și vicepreședinte, dr. Leo Lauer.
10. A VI-a conferință pe țară a mișcării „Tora” și Avodah „B'nei B'rith” din România (Cernăuți, 30 aprilie 1934), la care au participat peste 100 de delegați din întreaga țară, își publică documentele adoptate.
10. Calomniiatorii Ordinului „B'nei B'rith” primesc o replică din partea dr. I. Niemirower, care publică un articol cu privire la această organizație, arătând că: 1. Ordinul „B'nei B'rith” nu are nici o legătură cu francmasoneria; 2. „B'nei B'rith” este o societate apolitică; 3. Nu urmărește tendințe antireligioase; 4. Nu este o organizație patriotică; 5. Nu este o organizație secretă, masonică; 6. Nu este instrument al unui „imperialism evreiesc”.

Iulie

16. Legea pentru utilizarea personalului românesc în întreprinderi, prin care acestea sunt obligate să folosească în toate categoriile de salariați, într-o proporție de cel puțin 80%, personal românesc, afectează profund muncitorii și funcționarii evrei, fapt care a declanșat intervenții străine (dar fără succes).
- la ființa organizația de masă „Amicii U.R.S.S.” (interzisă la 25 noiembrie 1934), care editează publicația cu același nume și la care vor colabora și unii gazetari evrei.

August

- la ființa organizația de masă „Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România” (Magyar Dolgozók Országos Szövetsége, Madosz), care a colaborat cu forțele democratice. Cuprinde și membri evrei din Ardeal.

Octombrie

3. Se împlinesc 15 ani de când, în toamna anului 1919, partidele socialiste evreiești din Bucovina au făcut primul pas pentru crearea unui front cultural unit, sub denumirea „Judischer Schulverein”: a fost prima și cea mai durabilă instituție a acestui front unit. Încercarea, după doi ani, de a se crea o instituție culturală centralizată pe întreaga Românie, n-a avut succes.
- 29, **Cernăuți.** La adunarea generală a organizației Agudat Israel, rabinul Hager a declarat că această organizație religioasă a greșit pentru că nu s-a ocupat până acum de construcția Eretz Israelului; de asemenea, că n-a sprijinit organizația Mizrahi în activitatea sa sionistă (se combăteau reciproc).
- 31, **Cernăuți.** Reorganizarea seminarului de literatură și filologie idiș.

Decembrie

15. Sărbătorirea apariției a 200 de numere din „Czernowitzer Blatter”.
- 17, **București.** Apare un nou săptămânal, „Opinia evreiască”, cu subtitlul „Ziar popular, independent, de informații, critică și atitudine curajoasă”.
17. S-au aniversat 25 de ani de la înființarea U.E.R. (fost U.E.P.). Dr. Filderman, președintele organizației, a spus: „Am fost cooptat în reprezentanța evreilor

români în 1913 - la primul Congres de la Iași; de atunci mi-am dedicat viața acestei organizații”.

17. Evreii declară boicot împotriva mărfurilor și serviciilor germane.

24, Iași. Rabinul Iacob Horovitz a încetat din viață. A păstorit timp de 35 de ani în acest oraș.

31. Tineretul U.E.R. a luat inițiativa înființării unui birou cu scopul efectuării unei anchete statistice asupra evreilor din țară.

Cluj. Ia ființă Organizația regională a Congregațiilor Evreiești din Transilvania și Banat, cu scopul de a ajuta refugiații din vestul și centrul Europei. După 1940 a jucat un rol important în operațiile de salvare a sute de evrei.

În cursul anului iau ființă câteva zeci de întreprinderi cu capital evreiesc, din care menționăm: Fabrica de halva „Sanitas”, Koifman, Galați; Fabrica de cherestea „Moldovița”, Câmpulung; Fabrica de cherestea Borșa-Maramureș ș.a.

1935

Ianuarie

6. Relații româno-palestiniene: România începe exportul de carne cașer în Palestina.

7. Recorduri anunțate de presa ostilă evreilor: „După număratoarea exactă a polițelor protestate, a concordatelor și a falimentelor pe anul 1933, evreii dețin recordul cu: 82% din totalitatea polițelor protestate; 87% din totalitatea concordatelor; 93% din totalitatea falimentelor”. Se conchide: „De ce n-am avea și noi falitii noștri?”.

8, București. Apare „Gazeta evreului spaniol”.

9, București. În sala Barașeum are loc o „Seară a scriitorilor evrei”, la care își dau concursul: F. Aderca, Camil Baltazar, H. Bonciu, Ion Călugăru, Ion Cristian. Al. Dominic, Emil Dorian, I. Gropper, Virgil Monda, L. Pach, I. Peltz. Eugen Relgis, Al. Robot, M. Sactier, B. Snabel, I. Sternberg, Andrei Tudor. A. Vereea. Scriitorii în idiș sunt reprezentați de dr. S. Bickel, iar cei în limba română de Ury Benador.

10, Botoșani. Comunitatea a deschis o școală industrială de fete care execută lucrări practice.

10, București. La solemnitatea inaugurării Palatului Regal au fost prezenți, între invitați, dr. I. Niemirower și Sigma Birman.

10, București. Prof. univ. Rădulescu-Motru, prezidând un simpozion în care s-a evidențiat contrastul între Palestina și Birobidjan, a spus: „Eu nu văd nici un fel de contradicție între idealul sionist - ca ideal al renașterii naționale a poporului evreu - și idealurile naționale ale altor popoare. Din contră, privesc cu o deosebită simpatie străduințele poporului evreu de a-și crea un cămin național propriu, în Palestina”.

- 10, **Cernăuți**. Apare „Unsere Stimme” (Vocea noastră), revistă lunară pentru tineretul evreu.
- 10, **Galați**. Organizația sionistă l-a comemorat pe Samuel Pineles, precursor al sionismului din România.
- 18, **București**. Eforia școlii „Cultura” a organizat o serată cinematografică cu premiera filmului evreiesc *Vocea lui Israel*.
- 20, **București**. Inaugurarea conferințelor sinagogii „Malbim”.
- 24, **București**. La banchetul organizat de Uniunea sindicatelor pentru exportul de vite, dat în onoarea dr. I. Smith, șeful departamentului zootehnic din Palestina, au participat numeroase oficialități. Președintele Uniunii, Lobonțiu, a spus, în toastul său, că renașterea Palestinei constituie o dreptate istorică. Ministrul Negură a exprimat prietenia ce o simte față de poporul evreu.
- 29, **Bălți**. Apare un nou ziar național evreiesc, „Besaraber Haint”, redactat de A. Fischman.
- 29, **Iasi**. A murit octogenarul librar Herș Stark. Avea prăvălia pe str. Stihii, cu cărți religioase ebraice și obiecte de cult; era un reputat talmudist, respectat de inteligența locală.
29. Studenții evrei din România, care studiază în orașul Brno (Cehoslovacia), s-au constituit într-o „Uniune a studenților români din Brno”.

Februarie

- 1, **București**. Adunarea generală a Asociației scriitorilor și ziariștilor evrei a ales comitetul alcătuit din: I. Ludo, H. Fischer-Galați, E. Relgis, L.B. Wechsler, Gustav Segal, M. Altman și Iacob Sternberg.
- 1, **București**. Arhitectul Marcel Iancu a vorbit la „Asociația pentru urbanistica Bucureștilor” - Fundația Carol I, în cadrul unui simpozion, despre „Viitorul Bucureștilor”, împreună cu G.M. Cantacuzino, H. Creangă și Octav Doicescu.
- 2, **București**. Se face cunoscut că facultățile și spitalele statului admit un număr din ce în ce mai mic de studenți evrei mediciști pentru stagiul de internat și externat. Locurile din spitalele evreiești rămân singurele accesibile mediciștilor evrei.
5. Apel pentru ca evreii să urmeze școlile O.R.T..
7. Stroe și Vasilache prezintă în premieră *Bing-Bang*, primul film sonor realizat la București, cu o aparatură construită de ing. Argani.
- 9, **București**. La cinema „Roxy” începe să ruleze filmul *Sabra*, realizat de artiștii teatrului „Habima” din Tel Aviv.
21. Evreii din P.N.Ț.-Basarabia au decis să rămână în partid și să ducă o campanie de lămurire în interiorul acestuia spre a spulbera calomniile antisemite venite chiar de la unii comilitani ai lor.
- 24, **București**. Adunare de protest împotriva agitației pentru „*numerus claus*”. A prezidat av. Mișu Benvenisti, care arată tendința unor anumite cercuri pentru diminuarea drepturilor civile și politice ale evreilor.

- 25, **București.** Grupul de artă „Contemporanul” deschide o expoziție colectivă. Expun: H.H. Catargi, Cornelia David, H. Daniel, Marcel Iancu, M.H. Maxy, Corneliu Mihăilescu, Militza Pătrașcu, Vasile Popescu și Margareta Sterian.
- Inaugurarea Bibliotecii Templului Coral, instituită din inițiativa lui Micu S. Zentler, președintele Templului. Biblioteca cuprinde cărți literare și științifice „emanate de spiritul evreiesc” și îndeosebi „tot ceea ce s-a publicat cu privire la iudaismul român”.

Martie

- 7, **București.** Adunarea reprezentanților organizațiilor și societăților evreiești din Capitală. S-a votat o moțiune de adeziune la „acțiunea întreprinsă de U.E.R. pentru luminarea opiniei publice și pentru apărarea egalității cetățenești”.
8. Conferința pe țară a Uniunii sioniștilor revizionisti. Au fost aleși în comitetul executiv: av. E. Kanner, președinte; av. P. Katz, S. Klein, I. Calmanovici și E. Diamant, membri.
10. Crearea a două Ligi „contra brutalităților” și „contra prejudecăților”. Vor fi dizolvate după numai câteva luni.
- 14, **București.** Începând cu nr. 384, ziarul „Renașterea noastră” publică un supliment intitulat „Școala evreiască”, redactor dr. Th. Loewenstein.
- 17, **București.** S-a încheiat un acord între Asociația sioniștilor centriști și Partidele „Zeirei Zion” și „Poale Zion”.
20. Se reînființează Garda de Fier, sub denumirea „Totul pentru țară”, în frunte cu generalul Gheorghe Cantacuzino-Grănicerul. Sunt reiterate toate punctele antisemite din vechiul program.
- 21, **București.** Dr. I. Niemirower a prezentat, în Senat, părerea Sfatului rabinic cu privire la avort.
24. Se împlinesc 70 de semestre de când s-a creat Asociația Academică „Hebronia”, care a devenit cu timpul un factor important al studenților evrei din Bucovina.
25. Mișcarea „Haoved”, născută în Polonia, ca urmare a presiunii specialiștilor evrei înlăturați din viața economică, a fost înființată și în România.
- 25, **Cernăuți.** Apare „Oifboi”, tribună Poale sionistă, editor și redactor responsabil dr. Herbert (Zwi) Ellmer.
- 28, **București.** Din inițiativa sioniștilor a luat ființă un Beth Am, care va adăposti toate organizațiile evreiești din zona Moșilor. În Beth Am, alături de secțiunea sionistă „Avidas Zion”, P.E. și tineretul Partidului Evreiesc, va funcționa o serie de instituții filantropice, precum și Biblioteca „Dr. I.R. Bauberger”.
- 29, **București.** Constituirea organizației „Frontul românesc”, aripa de extremă dreaptă a P.N.Ț., condusă de Al. Vaida-Voievod. Presa evreiască își exprimă îngrijorarea.
- 29, **București.** Se serbează un deceniu de la înființarea Universității din Ierusalim. Solemnitatea a avut loc la Templul Coral.

Aprilie

- 5, **Satu Mare (Sighet)**. Apare „Transilwanische judische zeitung”, organ central pentru interesele evreimii ortodoxe transilvănene.
- 7, **București**. Victor Brauner deschide o expoziție în sala „Mozart”, prima expoziție suprarealistă din România.
- 8, **București**. La conferința AGSE din București, Cluj și Iași, s-a decis înființarea Uniunii Asociațiilor Generale ale Studenților Evrei din România (U.A.G.S.-E.R.), care să reprezinte și să apere interesele celor 3.500 de studenți evrei.
9. Se dau publicității următoarele date privind școlile evreiești din Basarabia: 15 grădinițe de copii cu 20 profesori și 3-400 elevi; 16 școli Tarbut cu 60-70 profesori și 1.700-1.800 elevi; 14 alte școli ebraice cu 50-60 profesori și 1.800 elevi; 4 licee Tarbut cu 35-40 profesori și 400 elevi; 8 gimnazii cu 60-70 profesori și 700-800 elevi; 1 liceu Maghen David cu 4 profesori și 60 elevi; 8 alte școli evreiești cu 50-60 profesori și 800-1.000 elevi.
- 11, **București**. Adunarea generală a societății de cultură „Dr. R. Stein”.
- 15, **București**. U.E.R., pe de o parte, și Partidul Evreiesc, de altă parte, au făcut intervenții la primul ministru pentru a se curma excesele studențești și a se lua măsuri față de crescânde agitații antisemite.
- 17, **București**. Ia ființă Uniunea economică a studenților evrei. Cuprinde studențimea sionistă care învață în București. Înglobează toate cercurile regionale studențești.
18. A murit Nathan Mischonsniky, care a dat câteva milioane pentru construirea școlii „Malbim” și alte fonduri pentru scopuri similare.
19. La Congresul „Poale Zion” s-a protestat contra agresiunilor comise împotriva populației evreiești.
- 24, **București**. Philip Rosenstein, președintele Executivei Organizației sioniste din România, a făcut declarații despre amploarea emigrărilor.
- 27-28, **Bălți**. Prima conferință pe țară a organizației „Haoved”.
- 27-29, **Dorohoi**. Prima conferință pe țară a organizațiilor sioniste „Dror”.
- 28, **București**. Conferinței sioniștilor centriști din România, în sala Barașeum.

Mai

- 1, **Chișinău**. Ședință plenară a conducerii organizației „Hașomer Hațair” din România (Moeta Harasit).
5. Deschiderea expoziției Lolei Schmierer-Roth, nepoata marelui filolog H. Tiktin.
8. Cu ocazia comemorării a 15 ani de la moartea criticului literar C. Dobrogeanu-Gherea, semnează în presă articole: M. Sevastos, C. Titel Petrescu și Bogdan Amaru.
- 10-11, **București**. Primul Congres al organizației „B’nei Avoda” din România.
- 15, **București**. Sub președinția dr. Iosif Fischer, s-a întrunit Uniunea Comunităților Evreiești din România.
- 15, **București**. Deschiderea Congresului profesorilor de limbă ebraică.
- 16, **Haifa**. Evreii români stabiliți în Palestina au format „Organizația evreilor originari din România”, recunoscută legal.

- 19, București.** Solemnitate la Templul „Unirea Sfântă”: instalarea ca Prim Rabin a dr. M.A. Halevy și alegerea noului comitet.
- 21, București.** Se dezvelește o plăcă comemorativă în memoria marelui rabin A.M. Bedjerano.
- 25-26, București.** Consfătuirea blocului „Ereț Israelul muncitor”.
- 28, Dorohoi.** Este sărbătorit I. Bercovici, cel mai vechi librar din țară.
- 30, București.** O parte din muncitorimea evreiască din București a organizat o nouă societate „Haovdim”, menită să califice meseriași evrei care doresc să se stabilească în Palestina.
- 30, București.** P.E. a organizat un mare miting în Capitală. S-a votat o moțiune în care adunarea protestează împotriva atitudinii guvernului și se adresează cu un Apel opiniei publice românești, înțeleghătoare și conștientă, ca să îndemne guvernul să ia măsuri energice și hotărâte de protejare a evreilor, să stăvilească manifestațiile periculoase. Au luat cuvântul: dr. Th. Fischer, președintele partidului, av. Benvenisti, av. M. Segall și dr. S. Smyg.
- Apare broșura *Mișcarea de tineret „Hașomer Hațair*, de H. Abramovici. Se arată că „În Regat, «Hașomer» există de 15 ani, fiind prima organizație care a introdus suflul și elanul tineresc în rândurile sioniste”.

Iunie

- 5, București.** Consiliul superior sionist a organizat „Săptămâna ebraică”, împreună cu Executiva sionistă și Institutul de cultură ebraică Tarbut. A participat la manifestațiile culturale și trimisul special al Uniunii mondiale, prof. B. Sherira din Tel Aviv.
- 6-7, București.** Conferința Partidului Sionist „Statul iudeu” din România.
- 7-11, București.** Conferința pe țară a organizației „Renașterea”. Au prezentat referate: av. L. Mizrahi, av. I. Ebercohn, N. Klein, dr. S. Singer. S-a ales noua conducere, în frunte cu dr. S. Singer.
- 8.** Aniversarea unui an de activitate a Cercului de studenți de pe lângă P.E.
- 9, București.** În sala Barașeum a avut loc consfătuirea Organizației sioniste și a secțiunilor ei din țară. Au participat 65 de delegați, precum și un numeros public.
- 23-24, Brăila.** Al IX-lea Congres Macabi - România.
- 27.** Avocatului I. Rosenthal, consilier juridic la Ministerul de Externe, i s-a acordat autorizația să primească și să poarte „Legiunea de onoare”, în grad de Mare Ofițer, conferită de președintele Franței.

Iulie

- 11.** Guvernul român a admis transferarea în Palestina a fondurilor K.K. (Keren Kayemeth) și K.H. (Keren Hayessod) colectate în România.
- 13, Oradea.** Băncile de credit mărunț din România, înființate cu sprijinul Joint-ului, s-au întrunit într-o conferință pentru a se pune de acord cu Legea bancară ce urma să intre în funcțiune. Au hotărât să fuzioneze între ele;

Centrala se va afla în Capitală, băncile din provincie redevenind filiale. Fondul de operație al acestor bănci, mărit de Joint, este de 50 milioane lei.

14. Crearea organizației fasciste Partidul Național Creștin, prin fuziunea L.A.N.C., sub conducerea lui A.C. Cuza, cu Partidul Național Agrar, condus de O. Goga. Presa evreiască și cea democrată își exprimă îngrijorarea.

14, **București**. Formarea C.C. al tineretului Borochohist.

25, **București**. La Ferma Hanoar Haționi de la Floreasca-București, s-a organizat un seminar pentru formarea viitoarelor cadre.

25, **București**. Sărbătorirea a 75 de ani de la înființarea Alianței Israelite Universale din Paris, instituție cu merite deosebite în lupta pentru emanciparea evreilor din România.

August

8, **București**. Au fost aleși membri ai Agenției Evreiești din România pentru Vechiul Regat: dr. W. Filderman, Sigm. Birman, av. Ioseph Cohen și dr. I. Niemirower.

18-20, **Piatra Neamț**. Al treilea Congres al studenților sioniști, desfășurat în cadrul coloniei de vară a Federației Asociațiilor Studenților Sioniști din România.

19. Se difuzează știrea că în Basarabia sunt mai multe sinagogi decât biserici: la Tighina: 7 biserici și 20 sinagogi; Soroca: 3 biserici și 22 sinagogi; Leova (Cahul): o biserică și 9 sinagogi; Orhei: 2 biserici și 13 sinagogi.

24, **București**. „Uniunea femeilor israelite” a sărbătorit 32 de ani de existență.

28-29, **București**. A conferențiat Vladimir Jabotinski, președintele „Uniunii mondiale a sioniștilor revizionști”.

➤ „Die jüdische welt”, organ für zionistische Politik und Kritik, în germană, la Cernăuți și București. Între august 1935 și decembrie 1937 apar 35 de numere.

Septembrie

1, **Cernăuți**. S-a deschis, pentru evrei, un gimnaziu comercial particular, cu trei clase.

4-5. Consiliul Agenției Evreiești s-a întrunit în a IV-a adunare generală. Din România au participat: dr. I. Niemirower, dr. Filderman, dr. Ghelerter și av. Anhauch.

5. Deschiderea liniei aeriene București-Tel Aviv.

15. A apărut primul număr din revista „Inzl”, scrisă în limba idiș.

18-19, **Chișinău**. Conferința evreilor ortodocși din Basarabia, sub președinția rabinului Țirelson.

23, **București**. Este înființată o nouă asociație a scriitorilor evrei, „Filon”, care își propune editarea unui Lexicon Iudaic pentru tineret.

26, **București**. Târnosirea noului altar de la Templul „Unirea Sfântă”.

27, **București**. Apare *Monografie istorică a Templului Coral*, de Micu S. Zentler.

Octombrie

6. Delegația organizației „Poale Zion” din România, la Congresul din Lucerna (al XIX-lea) a fost formată din: Geller (Bucovina), Z. Rosenthal și dr. Sch. Enzer (București).

6. Societatea de într-ajutorare „Construcția Căminului de la Techirghiol-Eforie”, sub președinția dr. Ghelerter, a pus piatra fundamentală a Căminului „Mira”, destinat adăpostirii celor în suferință.
27. Apelul prin care zeci de mii de evrei din județele basarabene înfometate cer ajutorul evreilor din întreaga țară.
- 31, **Mihăileni**. A izbucnit un incendiu la Sinagoga Mare (de lemn), veche de peste 200 de ani, care a ars în întregime împreună cu alta, vecină. Sinagogile de lemn din Moldova, dispărând cu timpul, au curmat o veche tradiție arhitecturală, omniprezentă cândva în arealul moldo-polono-ucrainean.
- 60 de băieți și fete, din organizația „Hašomer Hațair”, emigrați în Palestina, au pus bazele unui nou kibut „românesc” în Raanana.

Noiembrie

- 3, **Chișinău**. Primul congres al Comunităților israelite din Basarabia; au participat 90 de delegați.

Decembrie

- 8, **București**. Au loc excese antisemite cu ocazia alegerii decanului Ordinului avocaților din Baroul Capitalei.
- 12, **București**. Expoziția pictorului W. Arnold.
- 15, **București**. Universitatea Populară U.E.R - o seară de folclor muzical comparat. Dr. M.A. Halevy a vorbit despre „Influența istorică a muzicii românești asupra celei evreiești”. Conferențiarul afirmă că imnul evreiesc *Hatikva* sugerează o adaptare a melodiei populare românești *Cucuruzul*.
- 25, **București**. Peste 300 de avocați evrei, molestați în Palatul de Justiție, au adresat un protest ministrului de Interne în care au arătat, între altele: „Bande înarmate au stăpânit în tot cursul zilei străzile Capitalei și au barat special toate drumurile spre Palatul de Justiție. Protestăm cu toată energia că actele de dezordine ale acestor bande au fost încurajate prin pasivitatea tuturor autorităților, bucurându-se de o reală impunitate. Numai grație acestor împrejurări s-au putut înregistra barbarii care pătează cu sânge și teroare această zi... În locul trupelor făgăduite (pentru apărarea avocaților evrei - n.n.) au împresurat peste 500 huligani casa în care ne aflăm, schingiundu-i în voie pe colegii prinși...”.
- 25, **București**. Armand Călinescu, fost subsecretar de stat, interpelează în Cameră pe primul ministru cu privire la actele huliganice ce au avut loc sub oblăduirea autorităților. Prof. Petre Andrei demască pe Vaida și Goga și se declară contra urii de rasă. Grigore Iunian arată cum avocații evrei au fost bătuți și împiedicați de a vota, la alegerile de la Baroul Ilfov. Prof. M. Djuvara, liberal, arată huliganismele la care a asistat cu ocazia alegerilor de la Barou, și complicitatea autorităților.
- 31, **Botoșani**. Loja „Hillel”, și-a triplat numărul de membri în doar 7 ani (a luat ființă la 12 iunie 1928).

Periodice editate de „Hašomer Hațair” în cursul anului: „Histadrut Haovdim” (în română), istoric, instituții, probleme, atitudinea lui Hašomer Hațair față de Histadrut Haovdim. „Știri” (ebraică), informații scurte asupra activităților secțiunilor Hašomer Hațair. „Somria” (ebraică și română), organizarea asociației sportive și regulamentul asociației. „Mitoch Hanoar” (din corespondență), grupaj, Buletin asupra activității secțiunilor din țară și a problemelor educative din mișcare.

Mișcarea Habrith Hakibutzith editează, la Cluj, gazeta „Hašomer Hațair”.

În cursul anului: Marcel Blecher, *Întâmplări din irealitatea imediată*; Almoni, P., *Epoca „Licht”. Istoria unei epoci de lumină în trecutul evreilor din România*.

Circa 3.000 de familii de evrei basarabeni se vor îndeletnici cu munca câmpului, cultivând în total aproximativ 20.000 ha.

Date statistice: Personalul utilizat în industria textilă

Categorii de persoane	Români	Evrei	Unguri	Germani	Alții	Total
Consiliul de administrație	345	285	20	105	123	878
Administrativ superior	55	288	15	89	47	494
Administrativ inferior	382	951	130	260	91	1.814
Tehnic superior	17	70	5	41	29	162
Tehnic inferior	157	197	25	189	130	698
Lucrători calificați	7.556	1.647	1.133	1.886	1.130	12.354
Asimilat cu lucrători calificați	408	973	165	292	79	1.917
Lucrători necalificați	24.024	3.151	6.247	5.293	1.023	39.738
Asimilat cu lucrători necalificați	614	105	154	124	94	1.091
Total	33.557	7.667	7.896	8.279	2.746	60.145

Întreprinderi înființate în 1935, cu participare de capital evreiesc:

București: „Milori”, fabrică de cerneluri de tipar

Câmpulung: Fabrica de cherestea „Panaci”

Cernăuți: Fabrica de produse alimentare „Solmar”, Marcus Hart

Chimeș-Făget-Ciuc: Fabrica de cherestea

Cluj: „Globus”, fabrică de nasturi

Fălticeni: Fabrica de cherestea

Frasin-Câmpulung: Fabrica de cherestea

Ițcanii Noi-Suceava: Fabrica de cuie de lemn „Steaua”

Întorsura Buzăului-Brașov: „Bota”, fabrică de cherestea

Piatra Neamț: Moara „Dumbrava”

Sita-Buzău: Fabrica de cherestea

Vatra Moldoviței-Câmpulung: Fabrica de cherestea

1936

Ianuarie

1. C.C. al Organizației sioniste face mitinguri de protest la București, Iași, Botoșani, Galați, Brăila, trimițând telegrame ambasadei Angliei împotriva cotei reduse de certificate de emigrare.
2. În darea de seamă a A.G.I.R. pe anul 1935 s-a arătat, între altele, că s-a înaintat un memoriu către guvern, în care s-a cerut proporționalitate etnică în întreprinderile particulare: 80% români și 20% străini și minoritari; posturile de conducere la stat și cele în legătură cu apărarea națională să fie ocupate numai de români.
- 5-6. Adunarea generală a districtului românesc „B'nei B'rith”, sub președinția dr.-ului I. Niemirower. A fost ales noul comitet central: dr. I. Niemirower, președinte; Adolf Schwartz, M. Seidman, Horia Carp, dr. Solomovici, J. Diamant, vicepreședinți; Karl Klueger, dr. S. Feldman-Galați, membri; J. Crețescu, secretar, E. Bercovici, tezaurier; av. Aureliu Weiss, Zelter-Sărățeanu, dr. Gottfried, av. Kiva Orenstein, Jean Steuerman, av. Lettler, Iosif Corner, dr. Ritter, dr. Loewenstein, dr. Paul Markovitz, dr. Iosef Fischer, consilieri.
11. Șef Rabinul dr. I. Niemirower este obiectul unui atentat din care scapă ca prin miracol.
- 17, **Iași**. S-a instalat noul comitet al Asociației „Neo-Samoil”, în frunte cu Jacques Pineles, autor al cunoscutului compendiu *Istoria evreilor*.
20. C.C. al organizației „Poale Zion” a hotărât ca cea de-a VII-a conferință pe țară să aibă loc între 23 și 24 ianuarie 1936.
- 23, **Paris**. A încetat din viață pictorul Nicolae Gropeanu, născut la Roman. Palatul Luxemburg adăpostește două dintre picturile sale. A fost distins cu „Legiunea de Onoare”, în grad de cavaler.
29. P.E. și U.E.R. semnează un acord de creare a Consiliului Central al Evreilor din România. El va fi prezidat de W. Filderman și va prenumera printre notabili pe I. Niemirower, senator ș.a. Se semnează un amplu comunicat privind constituirea și orientarea noii formații politice. Obiectivul principal: lupta împotriva antisemitismului.

- **februarie**. Buletinul oficial al Uniunii avocaților din România publică un tablou indicând numărul și originea etnică a avocaților cărora Uniunea le-a acordat diploma de avocat între 21 februarie 1923 (data înființării Uniunii) și până la 1 ianuarie 1936. Rezultă că la un total de 6.040 avocați, 2.093 erau minoritari.

Februarie

- 16, **București**. Conferința Uniunilor de comunități din toată țara. S-a constituit Federația Uniunilor de comunități evreiești din toată țara, președinte Sigmund Birman.

16. Declarația Partidului „Statul Iudeu”, la a XXI-a Conferință sionistă, în sensul că nu va participa la alcătuirea viitoarei Executive a Organizației sioniste din România.
16. Noul comitet executiv al Keren Hayessod se compune din: Ad. Bernhard, președinte; ing. Ella Bălan, S.M. Margulies, G. Pomerantz, Iosef Bisehoff, N.S. Baruch, P. Blumenfeld, av. C. Iancu, av. I. Mendelovici, N.A. Mibashan, N.G. Szou; av. S. Lemcovici, dr. Nusbaum, Meer Rubin, cenzori.
- 21, **Paris**. N. Titulescu a avut o întrevedere cu Paul Reynaud, fost ministru de Finanțe al Franței, președintele Comitetului pentru apărarea drepturilor evreilor din Europa centrală și orientală. S-a examinat situația evreilor în Europa de răsărit și, în special, cea a evreilor din România.
25. Agenția maritimă „Macri” a cumpărat din Anglia un vapor de mare tonaj, care va servi pentru transportul de mărfuri și vite pe linia maritimă Constanța-Haifa.

Martie

- 1, **Botoșani**. Împlinirea a 70 de ani de la înființarea primei școli primare israelito-române (1866).
- 5, **București**. Apar: revista săptămânală „Realitatea evreiască” și „Drumuri Nouă”, publicație bilunară de informare și documentare iudaică.
15. Un impresionant document făcut public: o fotografie care reprezintă momentul când, în 1931, generalul comandant al Diviziei din Târgoviște predă văduvei Kornhauser decorația „Virtutea Militară” de război pentru jertfa adusă de soțul ei, executat de nemți în 1917, pentru că a ajutat prizonieri români ca să evadeze din lagărul german.
- 17, **București**. Se promulgă Codul Penal și codul de Procedură Penală (intră în vigoare la 1 ianuarie 1937).
19. S-a constituit un comitet de acțiune compus din evreii din Argentina de origine basarabească pentru a veni în ajutorul înfometaiților din Basarabia.
29. Într-o comunicare, prof. N. Iorga elogiază la Academia Română memoria lui H. Tiktin, decedat la începutul anului, în Germania.

Aprilie

1. A fost creat un Consiliu Central care reunește cele două organizații politice evreiești: U.E.R. și P.E. Scopul este de a apăra interesele și drepturile evreilor, grav amenințate în ultimul timp.
2. Societatea „Chevra Sas” și-a serbat a 17-a aniversare. Președintele Societății, dr. I. Niemirower, a arătat tendințele și scopul filantropic al societății.
16. Se deschide Târgul de la Tel Aviv. Participă 14 state, printre care și România.
30. Legea privind pregătirea profesională și exercitarea meseriilor, afectează unele categorii de evrei.

Mai

9. Moare editorul H. Steinberg.
- 22, **București**. Ședință omagială cu ocazia aniversării dr. Sigmund Freud, la 80 de ani de viață.

27, **București**. Apar în presă declarații ale dr. W. Filderman privind rolul Consiliului Central al evreilor din România.

Iunie

3. Se publică un comunicat al Oficiului palestinian central din România, în care se dezmințe sistarea emigrației. Cota de imigrare acordată României pe perioada aprilie-septembrie 1936: haluțimi, 180 certificate; rude, 25; meseriași organizați, 20.

6-7, **București**. Conferința Partidului sionist „Statul Iudeu” din România.

11, **București**. Spitalul „Menachem H. Elias” a fost inaugurat în bd. Mărăști. Are o capacitate de 120 de paturi. La festivitățile de inaugurare se reamintește că Jacques M. Elias a murit în 1924, lăsând întreaga sa avere Academiei Române, cu obligația de a întemeia, întreține, dezvolta sau ajuta „instituțiile de cultură, de preferință de cultură ebraică, precum și opera de asistență publică și binefacere”.

12, **Iași**. Reapare ziarul „Evreul”.

13, **Botoșani**. S-a inaugurat „Azilul de bătrâni” al Societății „Lumina vieții”, mărit și renovat, fondat în 1908.

21. Apare, sub semnătura lui S. Semilian, *Comunitatea Israelită și Sinagoga Mare în cadrul așezării Brăilei acum o sută de ani*. Încă din 1906, un fost institutor, Em. Nissim, a tipărit, cu sprijinul Lojii „Peixotto”, monografia comunității locale.

29, **București**. Serviciu divin la Templul Coral cu ocazia târnosirii bibliotecii, muzeului și arhivei istorice, care s-au realizat din inițiativa lui M.S. Zentler.

Iulie

3. Dr. Kreindler și dr. Sager, alături de prof. dr. Marinescu, publică o valoroasă lucrare sub auspiciile Academiei Române.

3. Un comerciant evreu, Windwar, strânge într-o plachetă câteva scrisori omagiale pe care i le adresează, pentru prețuirea unei activități laborioase de 60 de ani următorii: Iorga, Țițeica, Angelescu, Argetoianu, Daniel, Gerota, Adamescu, Murgășianu, Socec, Nae Ionescu, Rosetti și Dragomirescu. Windwar a fost librar la Craiova și apoi director al editurii Steinberg din București.

5. Federalizarea organizațiilor studențești, respectiv: Asociația generală a studenților evrei și Uniunea economică a studenților evrei.

14. Formarea Consiliului Central al Tineretului Borochow.

August

5. Apelul adresat de Iancu Finkelstein (fost senator), ca președinte, și I. Peltz (scriitor), secretar, pentru constituirea „Asociației evreilor băștinași din Vechiul Regat”, cu misiunea „de a înfrânge sectarismul de oriunde ar veni el și oricine l-ar practica și de a face posibilă buna înțelegere între toți locuitorii țării”.

5. În urma tratatelor duse de delegatul Excutivei din Paris, dr. Marcus Kramer, s-a alcătuit o listă unică pentru delegația evreilor din România la Congresul

Mondial Evreiesc: București: dr. I. Seider, av. M. Benvenisti, dr. M. Cotic, M. Leiba, ing. P. Leibovici, av. L. Mizrahy, Ph. Rosenstein, av. M. Segall, dr. S. Singer, av. M. Weissman; Chișinău: S. Berleend, av. I. Korn, av. K. Steinberg, ing. A. Silberman; Cernăuți: dr. M. Enber, dr. B. Cassvan, dr. M. Kraimer; Cluj: dr. I. Fischer, dr. I. Hamburg, H. Danzig; Oradea: G. Mittelman, S. Nussbaum; I.G. Bălți, dir. gen. E. Nyri - Timișoara și rabin Steinberg - Dombroveni-Soroca. Nici unul din acești delegați propuși nu va avea posibilitatea să plece la Congres.

16, Cernăuți. Spitalul evreiesc „Regele Ferdinand I” a intrat în funcțiune.

21, Marienbad. La Conferința „Agudat Israel” s-a prezentat un raport privind activitatea acestei organizații religioase în diferite țări. Reiese că în România se aflau 17 școli religioase cu 1.292 elevi.

29. Are loc o remaniere a guvernului, ocazie cu care, în urma presiunii cercurilor guvernamentale din Germania, Italia și Polonia, precum și a forțelor interne de dreapta, Nicolae Titulescu este înlăturat de la conducerea Ministerului de Externe. Presa evreiască deplânge acest nou curs de involuție politică în România.

Septembrie

3, Geneva. Congresul Mondial Evreiesc. Au participat 450 de delegați din toate țările, mai puțin U.R.S.S. și România. La Congres a luat totuși cuvântul dr. Sami Singer, originar din România, care a tratat situația generală a evreilor în contextul acțiunii extremiștilor.

Octombrie

1. Motti Spakov adresează Federației Române de Box o scrisoare prin care depune titlul de „Campion de box al României la toate categoriile”, datorită antisemitismului din țară.

18, București. Se publică numele unor evreice decorate în timpul primului război mondial: Ackerman Frieda, Pohl Maria, Abramovici Ida, Clain Sylvia, Theiler Jeny, Lazarovici Aneta, Focșăneanu Otilia, Violeta Solomon, Tenenbaum Cella, Schwecker Laura, toate decorate cu „Virtutea Militară” cl. I.

25, București. Inaugurarea Institutului de Cultură al Templului Coral.

➤ Se înființează Brigăzile Internaționale, care luptă alături de armata republicană în războiul civil din Spania; în rândurile acestora au participat și circa 500 de voluntari români, printre care și evrei.

Noiembrie

5. C.Z. Codreanu, șeful organizației legionare resuscitată sub denumirea „Totul pentru țară”, adresează regelui un memorandum denunțând și cerând suprimarea „influenței și dominației francmasonice, comuniste și iudaice din țară”.

6, București. Evreii din Consiliul Camerei de Comerț și Industrie. Din 25 de membri ai secției comerciale, 7 sunt evrei: M.S. Blumenfeld (reprezentant de comerț), Roșu Finkelstein (proprietarul magazinului „Chic de Paris”), Iacob Friedman (proprietarul hotelului „Esplanade”), Saraga Achile (agent de schimb), Bottoșanski Daniel (manufacturist), Saul Focșăneanu (agentură și comision), Wisetzki Carol (reprezentant de comerț). La secția industrială, din 27 de membri, 7 sunt evrei: Aușnit Edgar (directr general al Uzinelor Titan-Nadrag-Călan, Industria sârmei etc.), Birman Sigmund (proprietarul Fabricii de frânghii), Sever Herdan (proprietarul morii Herdan), Leon Adolf (director general al Fabricilor de bumbac, textile, Fabrica de devize și Lombarde etc.), Lazăr Margulies (director general al Fabricii de textile Buhuși), Fr. Michelson (proprietarul Fabricii Dian Frantzbrantwein), Micu Zentler (director general al Societății „Distribuția”, membru în consiliul Asigurarea românească).

8, București. Descinderi și arestări (42 persoane) la Liga Culturală evreiască.

8, Iași. Studenții evrei se asociază la acțiunea împotriva revizionismului maghiar, lansând un apel semnat „Asociația studenților evrei din Iași”.

15, București. Se face cunoscut că, în mod paradoxal, mai există evrei români angajați la Banca germană „Societatea bancară română” din Capitală. Dintr-un total de 72 de angajați, 46 sunt evrei, 16 străini și 10 români.

26. Filip Lazăr, unul din cei mai talentați compozitori s-a stins din viață la Paris.

Decembrie

1. Este depus la Cameră un proiect de lege privind revizuirea listelor de naționalitate, după a cărei adoptare aproape o treime din evreimea română își va pierde dreptul de cetățenie.

15, București. Universitatea populară U.E.R. l-a sărbătorit pe George Enescu la Barașeu.

20. Darea de seamă a comitetului A.G.S.E.: ia ființă în 1922, în urma excluderii studenților evrei din căminele și cantinele statului; numără 800-1.000 studenți anual. Funcționează pe baza unui statut votat. Apără drepturile studenților evrei și luptă pentru unitate și autonomie studentască. Întreține: căminul „Fundatia M. și A. Schuller”, în care locuiesc 180-200 studenți, din care o parte gratuit, iar restul cu 50-200 lei lunar; cantina, care servește masa pentru 500-600 studenți; 2 băi la cămine; 2 săli de lectură; 8 biblioteci, cu un total de 10.000 volume și 1.000 cursuri; 1 dispensar medical care dă consultații gratuite.

24. Începe revizuirea încetățenirilor acordate în 1924 și în următorii ani.

În cursul anului:

- în condițiile în care nici un partid politic român nu mai dorea să accepte în cartel formațiile politice evreiești, se produce o apropiere între U.E.R. și P.E.,

constituindu-se un front evreiesc comun axat pe combaterea antisemitismului.

- pentru întărirea vieții interne a comunităților a fost inaugurată publicația „Hitkazsegi Ertesito”. Exemplul clujean este urmat și prin publicarea unor *Buletine* interne de către comunitățile din Oradea (1940-1942), ortodoxă din Cluj (1940), Tg. Mureș (1930), Brașov (1939-1940), Arad (1939-1940). În 1942, autoritățile maghiare au interzis toate aceste publicații.

Iau ființă, cu capital evreiesc, următoarele întreprinderi:

Bacău: Moara „Aurora”, Maver și Mina Schuller

București: „Socec” S.A., secția pielărie; Industria română de lămpi și lustre „Facla”; Atelier de piepteni; „Elcalit”, industrie pentru articole de bachelită; „Union Emri”, industrie și comerț de materiale de șlefuit; Fabrica de țesătorie „Măgura” SINC; Industria textilă „Vitan Kammgarn”; Noua filatură de bumbac S.A.R.; Fabrica de tricotaje Max Weinraub; Atelier de țesătorie „Soltex”, Solomon Alter; „Filana” S.A.R.; „Tritex” S.A.R.; „Butonia”, industrie română de nasturi

Cârta-Ciuc: Industria și comerțul cu lemn

Cernăuți: Fabrica de ciorapi „Cosmos”, Max Rublank (cetățean polonez) și Leon Spatzirer

Chișinău: „Palmiro”, fabrică de ulei

Iași: Întreprinderea de curățat nuci, Iacob Holzmann; „Olea”, fabrică de uleiuri vegetale

Oradea: „Isomit”, fabrică de piepteni

Suseni-Ciuc: Fabrică de cherestea

Timișoara: Țesătoria „Textim”

Tg. Mureș: Atelier de tâmplărie

Țigănești-Prahova: „Silvica”, fabrică de cherestea

Sunt dezvoltate:

București: „Feinco”, fabrică de produse chimice, înființată în 1933; „Mira” S.A., fabrică de cauciuc, înființată în 1933; „Dorna”, fabrică de tâmplărie, înființată în 1933

Românești-Tighina: Distilăria H. Weissman, înființată în 1933

Timișoara: „Chemotex” S.A., fabrică chimică, înființată în 1933

Tușnad-Ciuc: „Oltul”, fabrică de cherestea, înființată în 1933

Zărcoi-Caraș: Fabrica de cherestea, înființată în 1933

- Fabrica de cherestea Valing, înființată în 1878

- Fabrica de cherestea Anina, înființată în 1898

- Fabrica de cherestea Zărcoi, înființată în 1901

- Fabrica de lăzi cărbunari, înființată în 1933

1937

Ianuarie

- 3, București.** La Facultatea de Medicină, din 200 de studenți au fost admiși 4 evrei; fiind maltratați de „colegi”, au fost siliți să se retragă.
- 3, Fălticeni.** S-a ales un nou comitet al Societății foștilor luptători și rezerviști evrei.
- 3, Galați.** Aniversarea societății „Talmud Tora”, creată în 1926. Comunitatea a donat atunci terenul și un prim fond pentru clădirea școlii.
- 3, Galați.** S-a constituit cercul de studii „Emunach”. Cu acest prilej s-a organizat o discuție literară asupra operei lui Feuchtwanger, *Evreul Süß*.
- 3, Iași.** Au fost aleși în Comitetul Colegiului Farmaceutic și farmaciști evrei, proprietari și neproprietari.
- 3, Moinești.** Serbarea de Hanuca, cu concursul orchestrei și elevilor școlii israelito-române.
- 3, Zalău.** Alegeri în colegiul medical. În noul comitet au fost incluși și câțiva medici evrei.
- 3.** A apărut romanul *Neghina*, de Ștefan Rodeanu. De la Dobrogeanu-Gherea, Ștefan Rodeanu este primul evreu român care se ocupă, ca romancier, de viața țaranului român.
- 3.** Comisia interimară a Municipiului Galați nu a acordat spitalului evreiesc nici o subvenție de 4 ani, iar subvenția de 60.000 lei datorată școlilor primare evreiești nu se achită.
- 3.** Moare dr. H. Moscovici, președintele Asociației O.R.T., originar din România, stabilit în urmă cu 40 de ani în S.U.A.
- 5, București.** Are loc a treia ședință publică a Institutului de cultură al Templului Coral.
- 5, București.** A treia ședință publică a Institutului de cultură a Templului Coral. Horia Carp a înfățișat activitatea istorică și ziaristică a lui Moses Schwarzfild, cel mai bătrân gazetar evreu, care a adus o însemnată contribuție în domeniul istoriei evreilor din România și în apărarea intereselor evreiești.
- 6, Tecuci.** Comunitatea, împreună cu Societatea doamnelor „Sprijinul”, a organizat o amplă acțiune cu scop filantropic.
- 8, București.** Evocări ale scriitorului Haim Nahman Bialik, care împlinește vârsta de 60 de ani. Stabilit de multă vreme în Țara Sfântă, este unul dintre cei mai de seamă creatori în limba neo-ebraică.
- 10, Botoșani.** Are loc, în sala asociației Macabi, o ședință comemorativă cu prilejul împlinirii a 10 ani de la moartea scriitorului Achad Haam. Carol Schenker a conferențiat despre „Sionismul spiritual” al cărui promotor a fost Achad Haam.
- 10, București.** Are loc, în prezența unui public numeros, inaugurarea noului ciclu de conferințe religioase tradiționale, organizat de Sinagoga „Malbim”. Michel Leiba a rostit cuvântul de deschidere.

- 10, **București.** Discursul lui Enric Furtună, rostit la recepția lui A. Axelrad la Institutul de Cultură al Templului Coral.
- 10, **Iași.** În cadrul ultimei șezători de la Toynbee-hall, Carol Drimer a vorbit despre opera savantului M. Gaster.
- 10, **Iași.** N. Polak și L. Clepper au fost aleși vicepreședinte, respectiv secretar al noului comitet al Colegiului Farmaceutic din județul Iași.
10. Ziarele antisemite au intensificat propaganda pentru boicotarea economică a evreilor. Acțiunea este secondată prin imprimate trimise la domiciliu în preajma Crăciunului și Anului Nou.
- 12, **Galați.** Ședința secțiunii U.E.R., prezidată de Iosef Arnstein; s-a hotărât să se lanseze un apel către populația evreiască invitând-o să-și scoată cărțile de alegător.
- 14, **București.** În aula Universității Populare a U.E.R. este prezentat poetul și romancierul Enric Furtună. Conferențiază dr. I. Vainer, despre „Poezia lui Enric Furtună”, și Eugen Relgis, despre „Romanul *Meletie Jidovul*”, sau veșnica întoarcere la iudaism.
- 14, **București.** În ședința cercului „Libertatea”, în urma propunerii dr. C. Blumenfeld-Scrutator, au fost distribuite importante subvenții unor instituții din Capitală.
- 16, **București.** Calendarul „Tineretului evreu”, care apare de 5 ani, și-a schimbat numele în „Cartea tineretului evreu”. Reapare, sub îngrijirea rabinului dr. Emil Bernard Cohn.
- 17, **București.** C.C. al tineretului U.E.R., președinte dr. Arthur Mayersohn, a decis organizarea unor manifestări care să arate aportul evreilor români pentru propășirea țării și adevărul asupra născocirilor și calomniilor antisemite.
- 17, **București.** Consiliul de disciplină al Baroului Ilfov a hotărât ca înscrierile în lista oficială să se facă pe numele original și complet al fiecăruia.
- 17, **București.** În sala de festivități a Comunității spaniole a fost inaugurat un ciclu de conferințe.
- 17, **Craiova.** A avut loc, la sediul Societății de binefacere „Egalitatea”, în localul școlii „Lumina”, o adunare festivă în onoarea patronului societății, dr. D. Gerota.
- 17, **Dorohoi.** Spectacol susținut de Sevilla Pastor.
- 17, **Galați.** La liceul „Vasile Alecsandri” se produc manifestări antisemite dese.
- 17, **Huși.** Trupa de operetă Siegler, în frunte cu Sevilla Pastor și Erna Siegler, dă o reprezentație în sala Teatrului Comunal cu piesa: „Fără certificat la Eret”.
17. A apărut *Judaismul privit de creștini celebrii*, de rabinul Nathan Strulovici.
17. Atașatul comercial al României la Ierusalim, Bercovici, a depus la Ministerul Cooperației un raport asupra posibilităților de desfacere a conservelor de legume și fructe și a bulionului în Palestina.
17. Expulzarea lui Marton Hertz, prilej pentru calificarea iudaismului ca element de disoluție socială.
17. Instigări antisemite în Bucovina.

17. Presa antisemită a lansat o întreagă campanie în legătură cu 200 de evrei care ar vrea să se boteze.
- 21, **Galați.** A conferențiat la cercul „Libertatea” scriitorul Jacques Pineles din Iași, despre „Sufletul evreiesc”.
- 23, **Iași.** Are loc a 10-a șezătoare organizată de Toynbee-hall. S-au ținut referate și conferințe.
- 24, **Botoșani.** În palatul Camerei de Comerț a avut loc adunarea generală a Bursei de Mărfuri și Cereale. S-a ales comitetul Bursei și Camera arbitrală. Au fost aleși numeroși evrei.
- 24, **București.** A fost depus la Cameră, de deputatul Pamfil Șeicaru, proiectul de lege privitor la revizuirea acordării naționalității române din teritoriile alipite.
- 24, **București.** În revista „Adam”, Barbu Lăzăreanu dă detalii bio-bibliografice asupra editorilor Samitca și a Editurii „Scrisul Românesc”.
- 24, **București.** S-a inaugurat activitatea culturală a societății „Ezra Betarot” printr-un simpozion la care au participat av. Kiva Orenstein, I. Masoff și S. de Mayo.
- 24, **Chișinău.** A încetat din viață Nahum Roitman, unul din îndrumătorii cooperăției evreiești din Basarabia.
- 24, **Iași.** Reapare „Jurnalul”, săptămânal.
- 24, **Iași.** Sub auspiciile Uniunii Generale a meseriașilor patroni și lucrători s-a înființat o cooperativă a meseriașilor. Printre fondatori figurează mulți meseriași evrei.
24. Consiliul Baroului de Ilfov a convocat pentru 31 ianuarie o adunare extraordinară „pentru a delibera și a aviza asupra mijloacelor prin care Barourile române să-și dobândească caracterul etnic la care au dreptul și să asigure preponderența elementului etnic pur național”.
- 31, **București.** Cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la înființarea școlii primare „Malbim” din Capitală, Fundația „Emilia și Nathan Mischontznicky” a avut loc un serviciu divin la sinagoga școlii.
- 31, **București.** Ministerul Sănătății a trimis 90 de medici stagiați din București pentru combaterea tifosului exantematic din Basarabia. Majoritatea celor trimiși sunt evrei.
- 31, **Galați.** Alegeri comunale, toate partidele politice au depus liste. Partidele de guvernământ au pus și candidați evrei, aparținând partidului respectiv.
- 31, **Iași.** Societatea „Hevra Mișnaiot”, din cartierul Podul Roș, a sărbătorit împlinirea a 80 de ani de la înființare.

Februarie

- 14, **Iași.** Asociația Macabi a împlinit 17 ani de activitate. Festivitate aniversară.
23. Are loc remanierea guvernului Tătărescu. Primul ministru, Gh. Tătărescu, preia și funcția de ministru de Interne, iar V.P. Sassu, ministrul Agriculturii, devine titular și la departamentul Justiției. Guvernul adoptă o serie de măsuri

antilegionare, dar nu interzice partidul Totul pentru Țară. Antisemitismul instituționalizat este în creștere.

Martie

4, București. Ședința cercului de studii a P.E., la care va vorbi dr. S. Singer despre „Actualitatea vieții evreiești”.

20. A apărut „Tribuna”, ziarul Partidului „Poale Zion-Zeirei Zion”.

21, Iași. Cu ocazia împlinirii a 35 de ani de existență a organizației „Mizrachi”, a adus salutul D. Komarofski, președintele organizației sioniste, apoi a conferențiat Moses Duff, despre ideologia lui „Mizrachi”.

Aprilie

13, Odobești. Are loc adunarea generală a cercului cultural evreiesc „Lumina”.

17, Adjud. S-a alcătuit un nou comitet al organizației locale „Renașterea”.

25. A apărut primul buletin al organizației N.O.S. (Noua Organizație Sionistă), pe care-l editează bilunar, în 1.000 de exemplare.

Mai

3, București. La Teatrul Barașeum are loc reprezentația operei *Sulamita*, cu Hellene Weissman în rolul titular.

3, Iași. Biblioteca „Hașmonaea” a împlinit un an de existență.

8, București. Cu prilejul jubileului de 60 de ani al societății „Progresul”, evocarea este făcută de Napoleon B. Arie, președintele ei.

8. Se anunță că Asociația femeilor „Hadassa” (fostă Unirea Sfântă) pentru credință, cultură și binefacere, a organizat și continuă a organiza șezători culturale și muzicale pentru copii.

16, București. La un Congres național au fost prezentate diverse statistici ilustrând locul preponderent al evreilor și altor minorități în profesii ca: ingineri, arhitecți, stomatologi, farmaciști, medici etc. În consecință, s-au agitat lozinci privind „numerus clausus”, „numerus valahicus” și „numerus nullus”.

23, București. La Teatrul Barașeum este sărbătorit artistul I. Aschenazi pentru cei 30 de ani de activitate.

23, Iași. În fiecare sâmbătă au loc șezători de „Oneg Șabat”, organizate de „Zeirei Mizrahi”, cu colaborarea permanentă a lui Moses Duff, Henri Ghelber și alți intelectuali din localitate.

29, București. Apare *Monografia Sinagogii Mare*.

29, Tecuci. 25 de ani de activitate a cercului sionist tecucean „Dr. Th. Herzl”, sărbătoriți în prezența dr. I. Niemirower și dr. S. Zalman din București. În fruntea organizației tecucene, dentistul Mandel.

Iunie

26, Iași. Ziarul „Tribuna Evreiască” se află la al 200-lea număr de la apariție.

30, București. Apare *Anuarul evreilor din România*, redactor dr. B. Iosif.

August

21, Bălți. La Teatrul „Sapho” are loc o serată jubiliară a organizației „B’nei Avodah”.

Septembrie

11, București. La școala „Malbim Mischnonitzky”, Asociația femeilor „Hadassa”, sub conducerea dr. Reicher, organizează prima șezătoare religioasă la care vor vorbi dr. I. Niemirower, dr. V. Reicher ș.a.

Octombrie

28, București. La organizația ebraică „Tarbut”, dr. H. Heiman a conferențiat despre „Teatrul evreiesc în România”.

28, Iași. Apare almanahul ziarului „Tribuna Evreiască”.

Noiembrie

4, București. La spitalul „Iubirea de oameni” are loc inaugurarea bibliotecii pentru bolnavi și studenți.

7, Galați. S-a constituit noul comitet al așezământului cultural „Max Nordau”. A fost reales ca președinte av. Donat Orenstein.

7, Ploiești. Au fost aleși ca administratori ai așezământului „Luca Moise”: Gabriel M. Papp, Mendel Predinger, ing. Albert Silberstein și ing. David Segal.

14, Iași. Toynee-hall și-a redeschis porțile; are o bogată activitate în răspândirea culturii evreiești în masele largi.

21, București. Adunarea generală a Tarbutului sub președinția dr. I. Niemirower. Prof. N. Zelewinsky a prezentat un referat asupra activității organizației.

25. Se încheie un pact de neagresiune electorală între conducătorii P.N.Ț. și Garda de Fier, la care aderă apoi și gruparea liberală condusă de Gheorghe Brătianu („georgiștii”) și Uniunea Agrară, condusă de Constantin Argetoianu.

Decembrie

5, București. Societatea „Propășirea Universală” și-a serbat jubileul de 60 de ani de existență.

8, București. Are loc inaugurarea activității cercului tineretului barășist, în sala societății „Dr. I. Barasch”. Cuvântul de deschidere, ing. Alexandru Camil, președintele cercului.

15, București. La sediul Asociației titraților „Unirea”, Calea Călărași 43, vorbește F. Aderca despre „Cum ne putem apăra” și Eugen Relgis despre „Cultură și civilizație”.

17. Av. Lazăr Saraga vorbește la sediul „Uniunii Israelite” despre „Perspectivele istorice ale poporului evreu”.

20. În alegeri, liberalii - în cartel cu vaidiștii, iorghiștii și germanii - nu obțin decât 40% din sufragii, pierzând astfel prima electorală. Urmează național-tărăniștii, cu 20,4%, Partidul Total pentru Țară, cu 15,58%, național-creștinii (Cuza-Goga), 9,15% și alții. Garda de Fier devine astfel a treia forță politică a țării.

dar regele preferă ca Octavian Goga să formeze guvernul. Cabinetul său de miniștri (A.C. Cuza, G. Cuza, I. Micescu ș.a.) conducându-se după principiul „România pentru români”, va face din antisemitism esența sa politică.

27. **București.** Poetul și regizorul I. Sternberg este sărbătorit cu ocazia a 20 de ani de activitate teatrală. Festivitate în sala Barașeum.

28. Demisia guvernului liberal prezidat de Gheorghe Tătărescu. Se formează un guvern național-creștin, în frunte cu Octavian Goga, secundat de A.C. Cuza. Această guvernare a fost o etapă de tranziție spre instaurarea dictaturii personale a regelui Carol al II-lea. Scurta guvernare goga-cuzistă a fost nefastă pentru evrei, atât prin legile antisemite inițiate, cât și prin huliganismele de stradă, încurajate.

30. Sunt suprimate gazetele „Dimineața”, „Adevărul” și „Lupta”, conduse de C. Graur, S. Labin și, respectiv, E. Fagure. La Iași sunt suprimate gazetele „Lumea” și „Noutatea”, ambele conduse de evrei. În Bucovina sunt suspendate toate gazetele evreiești, fie ele redactate în germană, idiș sau ebraică.

Pe parcursul anului:

- în 9 din cele 51 de Camere de Comerț și Industrie existente în țară figurau ca vicepreședinți ai secțiilor industriale, următorii industriași evrei: E. Sapira (Arad), I. Friedman (Bălți), A.S. Glasberg (Bârlad), F. Saraga (Iași), B. Robsilich (Roman), A. Weissner (Satu Mare), A. Davidsohn (Soroca), M.W. Segall (Tecuci), I. Oceacovschi (Tighina).

- activitatea întreprinzătorilor evrei în cadrul U.G.I.R.: Max Auschnitt, președinte al Asociației Fabricanților din Banat; Iszo Diamant, președinte al secțiunii Cluj-U.G.I.R.; Mozes Farkas, membru pe viață în conducerea U.G.I.R.

Dr. Eugen Țatomir publică lucrarea *Contribuțiuni la studiul evreilor ca element productiv în economia națională*, în care scrie despre evrei: „prin activitatea desfășurată în domeniul bancar, industrial și comercial, au conlucrat la prefacerea economiei noastre, accelerând adoptarea de forme superioare de producție și circulație, ceea ce a constituit un imens serviciu pentru țară”.

Se îndesesc aparițiile de lucrări cu caracter antisemit. Este reeditat pamfletul *Praștie* („Praștia”-„Cuvântul”), „care s-a tipărit în zilele binecredinciosului domn Mihail Grigore Sturza V.V., cu blagoslovenia Prea Sfinției Sale D.D. Veniamin, Mitropolit al Sucevei și Moldovei, anul 1837. Iar acum, a doua oară s-a tipărit cu voea cenzurii bisericești la Sfinția Sa părintele Ioil, duhovnicul și directorul tipografiei Preasfinției Sale Părintelui Mitropolit D.D. Nichifon. Iar acum a treia oară s-a tipărit pe literă latină de diacon I. Popescu-Mazareni, de la biserica „Icoana”, cu un ordin și îndreptar, în zilele Preafericitului Patriarh al României, D.D. Miron Cristea, în anul de la Hristos 1937” (București).

Apariții editoriale: Cioran, Emil, *Schimbarea la față*; Dimitriu, Gh. N., *Comunism, iudaism, francmasonerie*; Barda, Radu, *Juda*; Petrescu, Toma, *Conspirația iudeo-masoneriei contra bisericii creștine. Demascarea teosofiei*; ș.a.

Din Uniunea Comunităților din Vechiul Regat (președinte, senator Sigm. Birman, secretar general Horia Carp) fac parte toate comunitățile evreiești din Vechiul Regat. Ele lucrează într-o solidară armonie cu biroul central din București, care intervine în toate împrejurările pentru apărarea intereselor și drepturilor lor.

Comunitățile existente în 1937:

- *Comunitatea Evreilor din Adjud* – datează din 1855; întreține: 2 școli, 1 azil, 1 baie; rabin, M. Landman;

- *Comunitatea Evreilor din Bacău* – întreține 3 școli, 1 spital, 1 azil; rabini: S. Șafran și M. Blanck;

- *Comunitatea Evreilor din Babadag*;

- *Comunitatea Evreilor din Băcești* – întreține 1 școală, 1 baie;

- *Comunitatea Evreilor din Bercești* – datează din 1849; întreține 1 școală, 1 baie; rabin și haham, E. Spitzer;

- *Comunitatea Evreilor din Brăila* – datează din 1860; întreține 3 școli, 1 spital, 1 azil, 1 baie; rabin, dr. M. Taubes; întreține: Gimnaziul de băieți „H.L. și Netty Schaffer”, școala primară de băieți „Frații Avram și David Schwartzman”, școala primară de fete „Zion – Clara baroneasă și Hirsch”, precum și grădinița de copii. Mai întreține un dispensar medical „donațiunea Ana și Nedelcu O. Chercea” pentru orice bolnav, fără deosebire de religie și naționalitate. Întregul aparat al cultului, compus din serviciul gabei, al Sacrei și Templul Coral al orașului sunt sub directă administrație a Comunității. De asemenea, întreține și administrează „Baia modernă a Comunității Israelite – Fondațiunea Lazăr Predinger”, care este singura instituție de acest gen în oraș, prevăzută cu toate serviciile necesare, precum și cu o mikva rituală; Șef Rabin dr. M. Thenen;

- *Comunitatea Evreilor din Bivolari* – fondată în 1896; întreține 1 școală, 1 baie;

- *Comunitatea Evreilor din Botoșani* – întreține așezăminte de cult, cultură și asistență socială: a) așezăminte de cult: Sfatul rabinic compus din Șef Rabin dr. Beer Burstein, un ajutor de rabin și nouă hahami; b) așezăminte de cultură: o școală primară de băieți etatizată, o școală primară de fete în curs de etatizare, o școală industrială de fete, o grădiniță de copii, o școală „Talmud Tora”, aceste trei din urmă fiind subvenționate; c) așezăminte de asistență socială: 1 spital cu trei secții pentru boli interne, chirurgicale, maternitate; un dispensar pentru boli interne, mică chirurgie, dentistică, O.R.L., boli de ochi; ceainărie populară, colonii școlare de vară, Azilul de bătrâni „Lumina Vieții”, Societatea „Ghemilath Hassadim” care acordă împrumuturi fără dobândă, procurând astfel mijloace de existență pentru toți cei care, din cauza crizei și-au pierdut pozițiile economice. Societatea „Swasa” care întreține o cantină în timpul iernii, Societatea „Izvorul Vieții” pentru îmbrăcarea băieților săraci, Societatea „Frăția” pentru îmbrăcarea fetițelor sărace;

- *Comunitatea Evreilor din Bucecea* – datează din 1921; întreține 2 școli, 1 baie; rabin L.W. Marilus;

- *Comunitatea Evreilor din Buhuși* – datează din 1860; întreține 2 școli, 1 baie; rabin B. Roller;
- *Comunitatea Evreilor din Burdujeni* – întreține o școală;
- *Comunitatea Evreilor din Buzău* – întreține 2 școli, 1 baie; rabin S. Bercovici;
- *Comunitatea Evreilor din Călărași*;
- *Comunitatea Evreilor din Câmpina*;
- *Comunitatea Evreilor din Caracal*;
- *Comunitatea Evreilor din Codăești* – întreține o școală, o baie;
- *Comunitatea Evreilor din Constanța* – rabin, I. Ch. Schechter;
- *Comunitatea Evreilor din Craiova* – întreține 2 școli; rabin, M. Goldenberg;
- *Comunitatea Evreilor din Darabani* – întreține 1 școală, 1 baie, 1 azil;
- *Comunitatea Evreilor din Dorohoi* – întreține 3 școli, 1 spital, 1 azil, 1 baie; rabin D. Schechter;
- *Comunitatea Evreilor din Fălticeni* – întreține 3 școli, 1 spital; rabin, Rosen;
- *Comunitatea Evreilor din Focșani* – întreține 3 spitale, 1 azil; rabin, M. Kofler;
- *Comunitatea Evreilor din Frumușica* – întreține 1 școală, 1 orfelinat;
- *Comunitatea Evreilor din Găești*;
- *Comunitatea Evreilor din Galați* – datează din 1846; întreține 9 școli, 1 spital, 1 baie, 1 orfelinat; rabini: I. Margulies și Senck I. Schapira;
- *Comunitatea Evreilor din Giurgiu* – rabin, Aron Brezis;
- *Comunitatea Evreilor din Hârlău* – datează din 1751; întreține 2 școli, 1 azil, 1 baie; rabin, M. Rabinovici;
- *Comunitatea Evreilor din Herța* – întreține 2 școli, 1 baie; rabin, M. Laufer;
- *Comunitatea Evreilor din Huși* – întreține o școală și o baie; rabin N. Schachter;
- *Comunitatea Evreilor din Iași* – fondată 1467; întreține 9 școli, 1 spital, 2 aziluri și 1 orfelinat; Prim Rabin: Ch. Rabinovici; rabini: M. Ianover, O. Rabinovici, I.I. Landman, G.M. Reines, I. Guttman și I. Askenazy;
- *Comunitatea Evreilor din Ivesți* – datează din 1844; întreține o baie;
- *Comunitatea Evreilor din Lespezi* – întreține 1 școală, 1 azil, 1 baie;
- *Comunitatea Evreilor din Mihăileni* – datează din 1897; întreține 1 școală și 1 baie;
- *Comunitatea Evreilor din Moinești* – datează din 1885; întreține 2 școli;
- *Comunitatea Evreilor din Negrești*;
- *Comunitatea Evreilor din Odobești* – datează din 1874; întreține 2 școli și 1 baie; rabin, S. Sigler;
- *Comunitatea Evreilor din Panciu* – întreține 1 școală, 1 azil, 1 baie; rabin, M. Rivel;

- *Comunitatea Evreilor din Pașcani* – întreține 1 școală și 1 baie; rabin I. Hager;
- *Comunitatea Evreilor din Piatra Neamț* – datează din 1766; întreține 2 școli;
- *Comunitatea Evreilor din Pitești* – întreține 1 școală;
- *Comunitatea Evreilor din Ploiești* – datează din sec. XVIII; întreține 2 școli;
- *Comunitatea Evreilor din Podu Iloaiei* – întreține 1 școală;
- *Comunitatea Evreilor din Podu Turcului* – fondată 1835;
- *Comunitatea Evreilor din Rădăuți* – întreține 1 baie;
- *Comunitatea Evreilor din Râmnicu Vâlcea*;
- *Comunitatea Evreilor din Râmnicu Sărat* – datează din 1870; întreține 1 școală și 1 baie;
- *Comunitatea Evreilor din Roman* – datează din 1792; întreține 3 școli, 1 spital, 1 azil; rabini: S. Isaksohn și M. Fränkel;
- *Comunitatea Evreilor din Săveni* – întreține 1 școală; rabin, A. Landau;
- *Comunitatea Evreilor din Slatina* – rabin, S. Diamand;
- *Comunitatea Evreilor din Ștefănești* – întreține 2 școli, 1 baie; rabin, I. Brayer;
- *Comunitatea Evreilor din Sulina* – întreține 1 școală;
- *Comunitatea Evreilor din Târgoviște* – întreține 1 școală; rabin, N. Strulovici;
- *Comunitatea Evreilor din Târgu Neamț* – întreține 1 școală; rabin, Ch. Roller;
- *Comunitatea Evreilor din Târgu Frumos* – întreține 2 școli, 1 baie; rabin, F. Frisch;
- *Comunitatea Evreilor din Târgu Sulița*;
- *Comunitatea Evreilor din Târgu Jiu* – datează din 1860; rabin, M. Goldenberg;
- *Comunitatea Evreilor din Târgu Ocna* – datează din 1886; întreține 1 școală, 1 baie; rabin, Ițic Suchăr;
- *Comunitatea Evreilor din Tecuci* – întreține 1 școală, 1 azil, 1 baie;
- *Comunitatea Evreilor din Tulcea* – întreține 1 școală; rabin, Isac A. Isac;
- *Comunitatea Evreilor din Turnu Măgurele* – datează din 1860;
- *Comunitatea Evreilor din Turnu Severin*;
- *Comunitatea Evreilor din Vaslui* – datează din 1805; întreține 2 școli, 1 spital, 1 azil, 1 baie; rabin, J.B. Rabinovici.
- *Comunitatea Evreilor din București (C.E.B.)*.

A. Așkenază

1. Instituțiile caritabile întreținute de C.E.B.:

- Spitalul „Caritas și Noua Maternitate” – Spitalul Caritas, fondat în 1847, iar Noua Maternitate, fondată în 1932;

- Școala de infirmiere de pe lângă Spitalul „Caritas și Noua Maternitate”;
- Spitalul de copii „Fundațiunea Sofie Salomon” – clădit în 1915; medici primari: dr. Cajal, O. Milian, H. Elias, medic asist. Radiolog copii, dr. Issersohn;
- Spitalul de ochi „Principesa Elisabeta”;
- Azilul de bătrâni „Elisabetheu” – fondat în 1875, reclădit în 1914; adăpostește permanent 120 bătrâni, femei și bărbați;
- Sanatoriul pentru coloniile școlare din Techirghiol – clădit în 1919, adăpostește anual 400 copii bolnavi, lipsiți de mijloace, elevi și eleve din școlile Comunității;
- Cantina școlară „Malca și Ghedale Brayer” – fondată în 1890;
- Cantina școlară „Instrucțiunea Goldfarb”;

2. Diverse instituții și organizații evreiești:

- Uniunea Rabinilor din Vechiul Regat; președinte, Șef Rabin dr. I. Niemirower, reprezentantul cultului mozaic în Senat; secretar, rabin Efraim Landau;
- Societatea Sacră de binefacere și înmormântare – întreține cimitirele din str. Sevastopol, șos. Col. M. Ghica și șos. Giurgiului;
- Marea Lojă Zion B’nei B’rith – fondată în 1875; președinte, dr. I. Niemirower;
- Asociația „Noua Fraternitate” B’nei B’rith – fondată în 1889; președinte, av. Aureliu Weiss;
- Uniunea Evreilor Români – comitetul reprezentanței: președinte, dr. W. Filderman, vicepreședinți: Horia Carp, dr. L. Mayersohn, Kiva Ornstein, dr. S. Kassner-Cernăuți, I. Popper-Iași, dr. Iakobi-Cluj, secretar general, M. Zelter-Sărățeanu;
- Uniunea Evreilor Români, organizația Capitalei;
- Tineretul U.E.R. – președinte, dr. A. Mayersohn;
- Tineretul U.E.R., organizația Capitalei – președinte av. I. Bacalu;
- Organizația Sionistă – președinte, Ph. Rosenstein;
- Fondul Național Evreiesc – președinte, dr. S. Singer;
- Keren Hayessod – președinte, Adolf Bernhardt;
- Oficiul palestinian – președinte, ing. I. Siegler;
- Asociația culturală a femeilor evree (A.C.F.E.) din România – editează o publicație proprie, „Femeia evree”; președintă, Selma Margucritte Margulies;
- Societatea Credința – asociație culturală pentru întreținerea sinagogii și azilului confesional; președinte, Leon Wechsler;
- Orfelinatul „Căminul Copiilor”, apoi „Fundația Copel și Sarah Berkowitz” – fondat în 1917;
- Orfelinatul Uniunii Femeilor Israelite – fondat în 1904 prin străduința Ștefaniei Istecescu, secundată de Comitetul de doamne al U.F.I.; președintă, Estella Stern;
- Societatea Uniunea Femeilor Israelite:

- Societatea „Crinul” – societate de caritate, care îmbracă în fiecare an 7-800 elevi și eleve din școlile Comunității, președintă Silvia Feder;
- Societatea pentru protecția fetelor și femeilor evree – președintă Pauline Popper, adăpostește fete lipsite de protecția familiei, care au la sediul societății un atelier unde fiecare lucrează să-și câștige astfel existența;
- Asociația Generală a studenților evrei din București (A.G.S.E.) – înființată în 1914; președinte, Israel Gotfried;
- Căminul studenților evrei „Fundatia Mina și Aron Schuler” – înființat în 1923; președinte, Aron Schuler. Căminul este înzestrat cu o sală de lectură, 6 biblioteci de specialitate, sală tehnică pentru elevi ingineri, sală de presă, dispensar medical, frizerie, croitorie, cizmărie, bazar, bufet, teren de sport și aparate de gimnastică; are 30 de dormitoare pentru 220 studenți;
- Asociația „Iedidei Haicar” (Prietenii agricultorului) – pentru îndrumarea tineretului evreu către muncile agricole; fondată în 1934; președinte, arh. Emanuel Arnet; asociația susține o fermă la Floreasca (București) pentru pregătirea agricolă a halușimilor;
- Asociația titraților evrei „Unirea” – fondată în 1909; președinte, ing. Pincu Leibovici;
- Asociația studenților sioniști „Kadimah” – constituită la 28 martie 1933;
- Societatea „Talmud Tora” – societate culturală și de binefacere, fondată în 1929;
- Sinagoga „Talmud Tora”, a societății cu același nume – fondată în 1935;

B. Comunitatea israeliților de rit spaniol (sefardă) – datează din 1730; președinte Iosef G. Cohen; Mare Rabin, Sabetay Djaen;

Instituțiile comunității sunt:

- Templul Mare, clădit în 1819;
- Templul Mic, clădit în 1846;
- Azilul de bătrâni și Grădinița de copii, colonia școlară Techirghiol, școala primară de băieți, școala primară de fete, Policlinica, Cantina școlară, Cimitirul sefard (șos. Giurgiului). De asemenea: Uniunea Femeilor Israelite spaniole, Hesed Veemet, Armonia, Progresul, Gan Eden, Esra Bezaroht etc.;

Uniunea Comunităților Israelite de rit spaniol cuprinde Comunitățile evreilor spanioli din toată țara (Craiova, T. Severin ș.a.); președinte, Iosef Pinkas;

Școlile C.E.B.:

a) școli secundare etatizate:

- Școala comercială și gimnaziul „Cultura”, numită Max Asriel, fondată în 1880, director dr. S. Bainglass;
- Gimnaziul de fete și școala profesională de fete „Filip și Rașela Focșăneanu”, fondată în 1889, director Elena B. Kanner;
- Școala comercială și profesională „Instrucțiunea Goldfarb”, fondată în 1913, directoare, Mina Cusiner;

- Gimnaziul industrial „Ciocanul”, fondat în 1897, director ing. I. Ringelstein;

b) școli primare, etatizate, de băieți și fete:

- Școala primară de băieți „Jacob și Carolina Loebel”, fondată în 1873, director, dr. A.M. Beck;

- Școala primară de băieți „Moria – A.E. Gaster”, fondată în 1895, director, Leopold Nedler;

- Școala primară de băieți „T.T. Malbim-Mischonzniky”, fondată în 1898, clădirea nouă în 1929 de către Natan și Emilia Mischonzniky, director Samuel Koritzer;

- Școala primară de băieți „Școalele Unite”, fondată în 1909, director, av. Leon Gross;

- Școala primară „Cultura – Max Asriel”, fondată în 1895, director, Em. Beldner;

- Școala primară de băieți „Ronetti-Roman”, fondată în 1897, director H. Tudic;

- Școala primară mixtă „Voința”, Alter Ekstein și Leon Aronovici, fondată în 1890, director, M. Pisam;

- Școala primară de fete „Fraternitatea-Zion”, fondată în 1890, director Charlotte Weintraub;

- Școala primară de fete „Instrucțiunea Goldfarb”, fondată în 1898, director Mina Cusiner;

- Școala primară de fete „Progresul culturii”, fondată în 1906, director, Anna Bacovescu;

Grădinițe de copii:

- Grădinița de copii „Instrucțiunea Goldfarb”, fondată în 1898;

- Grădinița de copii „Ialdei Iesurun”, fondată în 1911;

- Grădinița de copii „Samuel Ekstein”, fondată în 1925;

- Grădinița de copii „Dudești-A.C.F.E.”, fondată în 1929;

- Grădinița de copii „Apărătorii patriei”, a Eforiei B. Herșcovici, directoare, Juliette Schwarzenberg;

- Grădinița de copii A.C.F.E.B.

Cămine, instituții de asistență:

- Căminul de studenți al A.G.S.E.-ului, înființat în 1924;

- Căminul și Societatea studenților sioniști;

- Societatea „Ghemilath Chasidim”;

- Spitalul „Iubirea de oameni”, fondat în 1924;

- Policlinica Societății „Dr. Iuliu Barasch”;

- Societatea „Chevra Șomrei Habrith” (Ajutorarea lăuzelor lipsite de mijloace și botezul copiilor), fondată în 1915;

- Societatea O.R.T. (la Loja „Noua Fraternitate”), condusă de dr. W. Filderman și av. Aureliu Weiss, cu scopul orientării populației evreiești spre muncă manuală în industrie și agronomie;

- Comitetul Central pentru ajutorarea refugiaților evrei;
- Societatea „Hias”, ajută cu sfaturi și informații pe cei nevoiți să emigreze;
- Institutul de Orientare Profesională U.E.R., cu scop de pregătire profesională și plasare a tinerilor spre muncă manuală;
- Asociația cantorilor și cor-diriginților din țară, președinte, prim cantor Rafael Ruwinsky;

Instituții și cercuri culturale și politice:

- Cercul „Libertatea”, fondat în 1911, președinte dr. W. Filderman;
- Cercul Medical, fondat în 1902, președinte dr. Gotfried;
- Biblioteca, Muzeul și Arhiva Istorică a Templului Coral, înființate în 1933, președinte Micu S. Zentler;
- Biblioteca „Dr. Isidor Bauberger”, președinte, Mișu H. Alter;
- Biblioteca „Dr. Mauriciu Singer”;
- Societatea pentru studii iudaice din România, înființată în 1927, președinte, Șef Rabin dr. I. Niemirower;
- Junimea Studioasă Medicală, înființată în 1850;
- Asociația Institutul de Știință Evreiască „IWO”, președinte, dr. M.A. Halevy;
- Cercul studenților sioniști Hașmonaea, fondat în 1915;
- Cercul Lobelienilor „Dr. M. Beck”, fondat în 1921, președinte, Moritz Schoenberg;
- Societatea „Întreținerea”, fondată în 1926, președinte Marcel Iacobsohn, împarte în fiecare an cărți, material didactic și îmbrăcăminte la copii săraci, iar în fiecare vineri, alimente la familii nevoiașе:
- Societatea sportivă „Macabi”, pentru educația fizică a tineretului evreu din România, fondată în 1919, președinte, av. Robert Weinberg-Verea;
- Societatea sportivă „Aurora”, fondată în 1895, președinte I. Mihail;
- Asociația Corpului Didactic Israelit din Capitală, președinte, dr. A.M. Beck;

- Partidul Evreiesc din România, comitetul central: președinte, dr. Theodor Fischer; vicepreședinte, av. Mișu Weissman; secretar general, av. Mișu Benvenisti; membrii comitetului de direcție: dr. S. Singer, av. Leon Mizrachi, Philippe Rosenstein, av. Mayer Segall, Wilhelm Fischer;
- Tineretul Partidului Evreiesc din România, președinte, av. Mișu Benvenisti, vicepreședinte, dr. ing. S. Iakerkanner; secretar general, Milu H. Alter;
- Partidul Evreiesc, organizația Capitalei, președinte, Philippe Rosenstein;

Temple și sinagogi:

- Templul Coral. Construirea acestui templu a început în 1857 și s-a terminat în 1866. În 1932 a fost renovat, iar în 1933 s-a adăugat o aripă nouă. Posedă o bogată bibliotecă ebraică; predicator, Șef Rabin dr. I. Niemirower, prim cantor, Rafael Ruwinsky;

- Sinagoga Mare, fondată în 1846, predicator, dr. Rabin H. Alperin;
- Templul Fraterna, ridicat în 1887, predicator, rabin dr. A.M. Beck;
- Templul Unirea Sfântă „Ahduth Kodeș”, situat în str. Mămulari nr. 3, a fost întemeiat în 1837 ca sinagogă a breslei croitorilor din București. Construit pe locul acesta ca proprietate a breslei în 1850, templul a fost reclădit în forma actuală acum un sfert de secol și renovat complet în 1936, când i s-a adăugat o sală monumentală de festivități denumită „Celine S. Schwartz”. Astăzi, Templul adăpostește Muzeul de Istorie al Evreilor din România „Șef Rabin dr. Moses Rosen”.

- Templul Beth Hamidraș Vechi, fondat în 1812, rabin H. Guttman;
- Templul Voința, al societății cu același nume, ridicat în 1878;
- Sinagoga Asriel Gaster, fondată în 1858;
- Sinagoga Baron de Hirsch, ridicată în 1886;
- Sinagoga Rabin Malbim, fondată în 1848;
- Sinagoga Cizmarilor, fondată în 1855;
- Sinagoga Cultura-Poradim, fondată în 1890;
- Sinagoga Tinichigiilor, fondată în 1896;
- Sinagoga Poale Zedek, fondată în 1887, rabin Ef. Landau;
- Sinagoga Mazmiah Eșua, fondată în 1890;
- Sinagoga Unirea Fraterna, fondată în 1890;
- Sinagoga Credința, fondată în 1926, întreținută de Societatea „Credința”;
- Templul Mogoșoaia, fondat în 1840;
- Sinagoga A.B. Zissu, fondată în 1865;
- Templul Or Chadoș (Lumina Nouă), fondat în 1827;
- Sinagoga Craiower Ruf, fondată în 1850;
- Sinagoga Beth El, fondată în 1833;
- Sinagoga Eisig Ilie, fondată în 1873;
- Sinagoga Chesed șel Emes (Caritatea), fondată în 1850;
- Sinagoga Chewra Thilim, fondată în 1925;
- Sinagoga Sefer-Cartea Sfântă, înființată în 1925;
- Sinagoga Înfrățire și Pace, proprietatea societății cu același nume, fondată în 1928;
- Beth Hamidraș Zichron Jacob, fondată în 1933;
- Sinagoga Azilului „Elisabetheu”, fondată în 1833;
- Sinagoga școlii „Moria”, fondată în 1895;
- Sinagoga „Reșith Daat”, fondată în 1897, se află în aula școlii de băieți „Ronetti-Roman”.
- Sinagoga școlii „Instrucțiunea Goldfarb”, fondată în 1899, în aula școlii cu același nume;
- Sinagoga școlii „T.T. Malbim-Mischonzniky”, fondată în 1902, în aula școlii cu același nume;
- Sinagoga „Școalelor Unite”, fondată în 1909, în aula școlii cu același nume;

Societăți de ajutor reciproc:

- Federația Societăților de ajutor reciproc, fondată în 1923;
- Societatea „Aesculap”, fondată în 1880;
- Societatea „Ajutorul”, fondată în 1906;
- Societatea „Amiciția”, fondată în 1923;
- Societatea „Bernard Locker” a telalilor din București, fondată la 1 octombrie

1935;

- Societatea „Achdes Israel”;
- Societatea „Bezalel Toeles Hamachow” (Tămăduirea bolilor), fondată în

1875;

- Societatea „Caritas”, fondată în 1899;
- Societatea „Datoriile Sacre”, fondată în 1901;
- Societatea „Datoriile Sfinte”, fondată în 1905;
- Societatea „Dr. W. Filderman”, fondată în 1932;
- Societatea „Dr. Hart”, fondată în 1921;
- Societatea „Dr. Iuliu Barasch”, fondată în 1872, are policlinică, ateneu

popular și bibliotecă;

- Societatea „Dr. Rubin Stein”, fondată în 1933;
- Societatea „Emile Zola”, fondată în 1902;
- Societatea „Fraterna”, fondată în 1858;
- Societatea „Fraterna Moșilor”, fondată în 1907;
- Societatea „Fraternitatea”, fondată în 1904;
- Societatea „Ghewurath Israel”, fondată în 1929;
- Societatea „Higeea reconstruită”, fondată în 1902;
- Societatea „Hygeea comercială”, fondată în 1898;
- Societatea „Iubirea Aproapelui”, fondată în 1927;
- Societatea „Încurajarea și bunăvoința”, fondată în 1912;
- Societatea „Independența”, fondată în 1903;
- Societatea „Indulgența”, Calea Văcărești, nr. 29, fondată în 1929;
- Societatea „Înfrățirea Lucrătorilor Croitori”, fondată în 1929;
- Societatea „Înfrățirea nouă”, fondată în 1923;
- Societatea „Înfrățirea Comercianților Măcelari Detailiști”, fondată în 1932;
- Societatea „Înfrățire și pace”, fondată în 1928;
- Societatea „Marphe Lenefș”, fondată în 1875;
- Societatea „Mutualitatea”, fondată în 1928;
- Societatea „Progresul”, fondată în 1912;
- Societatea „Propășirea Universală”, fondată în 1876;
- Societatea „Salvarea”, fondată în 1894;
- Societatea „Salve”, fondată în 1898;
- Societatea „Sănătatea”, fondată în 1901;
- Societatea „Solidaritatea Grafică”, fondată în 1926;
- Societatea „Tâmplarilor”, fondată în 1929;

- Societatea „Umanitas”, fondată în 1901;
- Societatea „Unire și Progres”, fondată în 1893;
- Societatea „Unirea Fraternală”, fondată în 1886;
- Societatea „Unirea Nouă”, fondată în 1908;
- Societatea „Unirea Israelită”, fondată în 1930;
- Societatea „Viața Nouă”, fondată în 1910;
- Societatea „Viitorul Tinichigiilor”, fondată în 1891;
- Societatea „Voința”, fondată în 1893;
- Societatea „Dr. Josef Weissberg”, fondată în 1920;
- Societatea „Zichron Jacob”.

1938

Ianuarie

- 2, **Tg. Frumos-Iași.** În sala „Stern” a avut loc o serbare organizată de școala israelito-română. S-a prezentat piesa *Lozul cel norocos*, de Șalom Alehem.
10. Unirea grupărilor liberale conduse de Dinu și Gheorghe Brătianu. Foștii membrii evrei ai P.N.L. și-au încetat, treptat, activitatea de partid.
15. Apare ziarul evreiesc „Apărarea”.
21. Este promulgat Decretul-lege nr. 169 privind revizuirea cetățeniei, cuprinzând 40 de articole referitoare la evreii încetățeniți după 1919. În urma aplicării acestui Decret-lege, sute de mii de evrei (35%-45%) – și-au pierdut cetățenia și odată cu aceasta dreptul de vot și alte drepturi civico-politice. Aceste măsuri au stârnit riposta Consiliului General al Evreilor din România ca și a tuturor organismelor evreiești internaționale (A.I.U., Liga Drepturilor Omului, Comitetul pentru apărarea drepturilor israeliților din Europa Centrală și Orientală etc.) puse la curent cu situația din țară de W. Filderman și alți reprezentanți autorizați ai evreimii române.
21. Guvernul Goga-Cuza inaugurează noua legislație antisemită prin Legea pentru revizuirea cetățeniei.
22. Decretul-lege 169 prevede și revizuirea cetățeniei dobândite de evreii din Vechiul Regat, iar pentru cei din provincii constituie o a doua revizuire. Prin aplicarea acestui decret peste 35% din evreii cu cetățenie au fost decăzuți dina ceașă calitate. După statistici făcute de organizațiile evreiești respectiva categorie reprezintă circa 45%.
- Președintele Ligii mondiale antinaziste, Samuel Untermyer, îi telegrafiază lui Octavian Goga că dacă măsurile antievreiești ale guvernului său vor continua, atunci Liga va susține un boicot al României din toate punctele de vedere.

Februarie

- 1, **București.** S-a format un comitet de doamne „Berith Naschim Leumioth”, având ca obiectiv acțiuni de culturalizare și ebraizare în mijlocul femeilor evreice din București.

- 9, București.** Are loc, la sediul „Asociației finanței și marii industrii”, o întrunire („dejunul miliardarilor”), la care mari întreprinzători evrei stăruie asupra îndepărtării guvernului Goga-Cuza.
- 10, București.** Înlăturarea guvernului O. Goga-A.C. Cuza. Regele Carol al II-lea instaurează dictatura personală, scop urmărit încă de la urcarea sa pe tron. Numește în fruntea guvernului pe patriarhul Miron Cristea. Evoluția politică a țării se va dovedi, în continuare, nefavorabilă evreimii. Temporar, însă, nazismul este într-un oarecare reflux. Sporește considerabil influența subterană a mișcării legionare.
- 20.** Se decretează o nouă Constituție (promulgată la 27 februarie), care legiferează instaurarea dictaturii regale și sfârșitul regimului parlamentar. Sunt oficial desființate partidele politice.

Martie

- 3.** Apare un decret prin care procedura de dovedire a naționalității române devine și mai discriminatorie pentru evrei. Prin această metodologie, din cei 617.396 evrei verificați sub raportul cetățeniei române, până la 15 septembrie 1939, doar 392.174 (63,3%) au fost reconfirmați ca având această calitate; ceilalți 225.222 evrei, mai ales din Basarabia și Transilvania, dar și din Vechiul Regat, și-au pierdut astfel cetățenia română.
- 20, Iași.** Organizația „Hanoar Haționi”, sub președinția lui Iosef Moldovan, desfășoară o intensă activitate de popularizare a domeniilor: istoria evreilor, istoria sionismului, literatura idiș și ebraică.
- 30.** Al doilea guvern prezidat de patriarhul Miron Cristea; generalul Gh. Argeșanu îl înlocuiește la Ministerul de Război pe generalul I. Antonescu.
- 31.** Se desființează prin decret regal toate partidele politice și se instituie Consiliul de Coroană ca organ de stat cu caracter permanent, alcătuit din „consilieri regali” numiți de monarh, în rang de miniștri de stat (având un caracter consultativ).

Aprilie

- 16.** Sunt arestați și condamnați apoi la închisoare mai mulți conducători legionari, printre care și șeful Gărzii de Fier, Corneliu Zelea Codreanu (împușcat împreună cu alți 12 conducători legionari, în noaptea de 29/30 noiembrie).

Mai

- 15, Călărași.** Are loc, în prezența primarului orașului, Gh. Caimacan, instalarea primului consiliu ales al comunității israelite.
- 15, Lespezi.** A avut loc remanierea consiliului comunității israelite.
- 20, Iași.** Scrisoare deschisă către președintele comunității în care se arată neregulile din comunitate și se cere demisia acestuia.
- 22, Bolgrad, Basarabia.** Se dă în funcțiune noul lăcaș de rugăciune „Soarei Zion”. a cărui construcție a început în urmă cu 10 ani.
- 22, Bălți.** Orașul a fost vizitat de prim-cantorul I. Margulis, împreună cu artiștii Fery luster, Wolfensohn, S. Brin și Edmond Saboth. Au dat trei concerte.

Iunie

- 2, **București.** Comunitatea israeliților de rit spaniol își comemorează eroii din Războiul de Reîntregire. Slujbă la monumentul eroilor din cimitirul israelit spaniol (Bellu).
- 4, **Sculeni.** Are loc o adunare în Sinagoga Mare. Rabinul S. Marcovici a arătat că a venit timpul ca evreii din acest târg să-și organizeze o comunitate.
- 15, **București.** Adunarea generală a enoriașilor Comunității israelite de rit spaniol, a ales ca președinte al comunității pe av. Iosif G. Cohen.
- Hans Otto Roth, lider al germanilor din România și reprezentant al Consiliului minorităților germane din Europa, a plecat la Berlin. Într-o întrevedere cu Hitler, a cerut ca legislația antievreiască să fie pusă în acord și cu interesul germanilor din afara granițelor Germaniei. Apelul a fost sortit eșecului.

Iulie

18. „Tribuna Evreiască” a trecut în proprietatea Societății anonime române „Tribuna Evreiască”.

August

- 4 – **septembrie 30.** W. Filderman adresează 7 memorii guvernului, dar fără nici un rezultat.
19. Decret-lege privind reorganizarea justiției, inamovibilitatea magistraților fiind desființată.
- 28, **Cetatea Albă.** O gazetă locală remarcă: „La Cetatea Albă instituțiile culturale evreiești nu funcționează cum trebuie din cauza crizei morale și economice, și mai ales a nepăsării populației locale evreiești”.

Septembrie

- 29-30, **München.** Conferință internațională (Hitler, Mussolini, Chamberlain, Daladier), la care se semnează un acord, impunând Cehoslovaciei cedarea către Germania a regiunii sudete și reglementarea problemei „minorităților” naționale polonă și maghiară. „Acordul de la München” este interpretat de presa evreiască ca fiind de prost augur pentru unele minorități, în general, pentru evrei, în special.

Octombrie

- 5, **Odobești.** Comitetul cercului cultural „Lumina” din localitate a fost reorganizat.
- 5, **Vaslui.** A fost aleasă pe timp de trei ani o nouă conducere comunitară; președinte, I.C. Zuckerman.
- 9, **Fălticeni.** Comisia interimară a comunității evreiești a depus jurământul în fața col. V. Crețoiu, prefectul județului Baia.
- 20, **București.** Se redeschide seria conferințelor la Asociația titraților „Unirea”. Seara inaugurală prevede o festivitate pentru Universitatea Ebraică din Ierusalim.
- 22, **București.** „Macabi” și-a intensificat activitatea în domeniul educației fizice și culturale.

25, București. La Institutul de cultură al Templului Coral a avut loc inaugurarea ciclului de comunicări pe anul în curs. Au vorbit prof. L. Byck, dr. Halevy, dr. Löwenstein.

Noiembrie

2, Galați. Manifestare sionistă cu prilejul aniversării Declarației Balfour. Au participat 2.500 de persoane.

6, Chișinău. Manifestare populară – mai mult de 4.000 de persoane – pentru a aniversa 21 de ani de la Declarația Balfour.

22, București. Sesiune de comunicări la Templul Coral: dr. Halevy, despre Cyrus Adler; dr. Niemirower despre *Filosoful Moritz Lasarus*; prof. dr. Löwenstein despre structura și aspectele școlii evreiești; dr. S. Cantas despre *Îndrumarea profesională*.

24. În timpul unei vizite neoficiale în Germania, are loc la Berghof întâlnirea dintre Hitler și Carol al II-lea, la care Hitler îi cere regelui României să rupă legăturile cu Anglia și Franța, să încheie o alianță în toate domeniile cu Germania și să aducă la putere Garda de Fier. Știrea produce îngrijorare în rândul evreilor.

27. Au apărut: *Almanahul tineretului evreu* (5699), de David Faibiș, N. Naum Kitzler, în Editura „Copilul evreu”; *Carte pentru învățarea limbii ebraice*, de prof. Iasubov, în colaborare cu I. Schiber și S. Fistein.

Timișoara. Un membru al Gărzii de Fier a plasat o bombă în mijlocul sălii la un spectacol dat de o trupă evreiască. Au fost victime.

Decembrie

1, București. Comunitatea Evreilor, împreună cu Templul Coral organizează un serviciu divin cu ocazia împlinirii a 20 de ani de la unirea Ardealului cu Patria mamă. Evenimentul este sărbătorit în toate comunitățile din țară.

5-6, Chișinău. Conferința „Wizo”-ului din Basarabia cu participarea directorului F.N.-ului din Ierusalim, M. Mizrahi.

9. Congresul Mondial Evreiesc (C.M.E.), fondat în 1936, transmite Societății Națiunilor o lungă petiție privind violarea și în România a Tratatului minorităților din 9 decembrie 1919.

12, Bârlad. Depunerea jurământului soldaților T.R. Din partea cultului mozaic a luat jurământul Prim Rabin dr. Heitner.

16, București. În sala Barașeum a avut loc o șezătoare literară a „Asociației tinerilor scriitori evrei din România”.

23, Tecuci. A fost aleasă noua conducere a comunității.

➤ Constituția „Regele Carol II”, în art. 98, al. III, reiterează drepturile politice dobândite de evrei prin art. 133 al Constituției din 1923. În fapt, se deschid larg porțile unor ample ciuntiri a drepturilor civico-politice ale minorității evreiești.

- Evreii dețin în economia țării, în acest an de vârf, peste 30% din bastimentele industriale, bancare, comerciale etc. ale țării.
- Gazetele publică statistici potrivit cărora în Basarabia 55% dintre medici erau evrei, în Banat 47%, în Bucovina 72%; din cei 8.810 medici înregistrați în țară la acea dată, 3.147 (35,7%) erau evrei.
- La finele anului, N. Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine, convoacă pe W. Filderman și-i propune să conceapă un Plan de emigrare a evreilor pentru a-i fi înmănat regelui. Un comitet ad-hoc de lideri evrei elaborează un proiect de plan; îl remite lui M. Ralea, pe atunci ministrul Muncii. Guvernul nu a mai dat, însă, nici o urmare acestui proiect.
- Presa evreiască menționează că notabili români ca dr. N. Lupu, V. Iamandi, V. Madgearu, C.G. Costa-Foru își aduc contribuția la stăvilirea temporară a ofensivei antisemite declanșată de extremiștii naționaliști.

1938-1943. Editarea *Enciclopediei României* (4 volume) realizată de un colectiv condus de sociologul D. Gusti. Imensa informație cu privire la dezvoltarea economică, socială, culturală etc. cuprinde date și despre aportul evreilor în toate aceste domenii.

1939

Ianuarie

- 4, București.** A luat naștere „Asociația tinerilor scriitori, publiciști și artiști evrei din România”.
- 15, București.** Sidy Thal la Barașeum. Joacă în piesele: *Comedianta*, *Zipke Faier*, *Vinovata*, *Sărmana orfană bogată*.
- 15, Galați.** Bibliotecile „Emunah” și „Menorah” au fuzionat.
- 29, București.** Are loc o șezătoare a „Asociației tinerilor scriitori, publiciști și artiști evrei din România”. Președintele șezătorii, Lascăr Șaraga (Samson Lazar) a explicat utilitatea noii asociații.
- 29, Cernăuți.** Numirea de către Ministerul Cultelor a membrilor Comisiei interimare a comunității din Cernăuți. Din cei 12 membri numiți, 9 nu au acceptat să facă parte decât cu îndeplinirea prevederilor statutare, încălcate prin această numire.
- 29, Craiova.** Comunitatea așkenază împreună cu Comunitatea sefardă decid îngrădirea cu zid de beton armat a cimitirului israelit, comun ambelor.

Februarie

- 1, București.** S-a deschis o editură cu caracter pur evreiesc, „Scrișul evreiesc”; directori: Naum Kitzler și Th. Löwenstein.
- 1.** Remanierea guvernului Miron Cristea; Armand Călinescu cumulează funcțiile de vicepreședinte al Consiliului, ministru de Interne și ministru ad-interim la Război. Sunt incluși în guvern I. Bujoiu și I. Gigurtu, partizani ai apropierei de Germania hitleristă.

- 5, **Ploiești**. Se anunță deschiderea cursurilor de ebraică pentru negustori, funcționari și tineri, de două ori pe săptămână, gratuit.
- 6, **Galați**. În cadrul ciclului de conferințe organizat de Asociația „Young Wizo”, av. B. Negru, președintele Oficiului palestinian din Vechiul Regat, a ținut o conferință cu titlul *Femeia evree*.
- 12, **Constanța**. În legătură cu afluența la Constanța a numeroșilor evrei ce doresc să emigreze, Comitetul Comunității a trimis comunităților din țară o circulară prin care se atrage atenția că în localitate sosesc grupuri mari de tineri fără să posede acte de emigrare și fără posibilități de cazare și hrană. În consecință, se recomandă ducerea unei munci de lămurire cu aceștia.
- 19, **București**. A avut loc la Templul „Fraterna” a 5-a festivitate de Bar Mițva a 50 de copii care au urmat cursul gratuit „Reb Nachman Soifer Kaufman”, înființat și susținut de A.G. Kaufman.
- 22, **București**. A avut loc în sala de festivități a școlii „Cultura” un simpozion organizat de secția de propagandă și statistică a Comunității evreiești, cu tema: *Problema comunității în cifre și fapte*.
- București**. Festival de muzică evreiască.

Martie

- 1, **București**. Are loc o dezbatere între dr. Halevy și M.Z. Sărățeanu pe tema *Rabinul Malbim și dr. I. Barasch*.
- 1, **Iași**. Se consemnează apariția cărții *Evreii ieșeni în documente și fapte*, de N. Gherner și B. Wachtel.
- 2, **Chișinău**. Apare *Probleme actuale*, lucrare ce conține articole cu probleme evreiești și sioniste, editată de organizația „Binian Haaretz” din Basarabia.
5. În diferite localități (Iași, Roman, Buzău) a avut loc instalarea noilor comitete comunitare.
5. În diferite localități din țară, comunitățile și organizațiile politice evreiești au organizat sau au luat parte la festivitățile prilejuite de împlinirea unui an de la proclamarea Constituției „Regele Carol II”. În toate templele din țară s-au ținut servicii religioase.
- 12, **București**. Evreii din Germania fiind în suferință, Comunitatea din Capitală și Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat au hotărât să le trimită 4 vagoane de azimă.
- 14, **Iași**. Instalarea noii conduceri a comunității evreiești, la care participă și autoritățile locale, secretarul general al municipiului, președintele Camerei de Comerț și delegatul Chesturii.
15. Armatele hitleriste coteșesc Cehoslovacia.
15. Se decretează mobilizarea parțială a armatei române.
- 16, **București**. „Asociația tinerilor scriitori, publiciști și artiști evrei din România” organizează la Barașeum o șezătoare pentru comemorarea a 80 de ani de la nașterea lui Șalom Alehem.

19. Inaugurarea ciclului de conferințe talmudice organizat de Asociația „Chevra Sas” la școala „Iacob și Carolina Löbel”.
19. Se publică știrea despre servicii divine consacrate decedatului patriarh Miron Cristea și care au avut loc în toate templele evreiești ortodoxe și de rit spaniol din țară.
23. Acord economic româno-german (Tratatul asupra promovării raporturilor economice dintre Regatul României și Reich-ul german), care deschide calea subordonării economiei românești intereselor politicii agresive hitleriste.
- 26, **Iași**. Comitetul Comunității începe pregătirile necesare pentru înființarea unui cămin de ucenici în imobilul donat de defunctul Herman Bercovici.

Aprilie

2. Comunitatea Evreilor din București a trimis la Viena, în numele evreilor din Vechiul Regat, două vagoane de azimă. Din Cluj s-a mai trimis încă un vagon de azimă.
- 15-16, **Iași**. Ședința conducerii centrale a „Betar”-ului.
- 20, **București**. În baza art. 102 și 138 din statutele Comunității, s-a înființat un comitet central de colaborare alcătuit din personalități marcante, iar o comisie a început să redacteze un regulament de funcționare a comitetului central.
- 26, **București**. Apare un studiu privind istoria stabilirii evreilor în Capitală. Până la începutul sec. al XIX-lea, centrul evreiesc se afla în spatele Cișmigiului. Evreii de rit spaniol au avut prima sinagogă în apropiere de biserica Sf. Gheorghe. De asemenea una din cele mai vechi sinagogi a evreilor ziși leși s-a situat în apropiere de biserica Sf. Gheorghe – în jurul căreia începuse o anumită concentrare a evreilor. Zona Tabacii, unde ulterior s-a dezvoltat cartierul Văcărești-Dudești, era încă în primul pătrar al veacului XIX de nepătruns pentru evrei. Cartierul nou s-a extins de la Sf Gheorghe spre căile Văcărești și Dudești. Centrul sinagogilor devine Sinagoga Mare, zidită la 1846.

Mai

- 7, **Botoșani**. Se anunță apariția lucrărilor *Tăierea rituală în lumina științei*, de Prim Rabin Ber Burstein, și *Adevăruri despre Talmud și iudaism*, de Sema Salzberger.
10. Comunitățile evreiești din diferite orașe au organizat sărbătorirea acestei zile în temple și sinagogi.
14. C.E.B. face un apel la toți evreii să ajute după posibilități pe evreii din Borșa, victime ale unor dezastre.
- 28, **București**. La Templul „Unirea Sfântă”, concert religios organizat de societatea „Unire și Progres”.

Iunie

- 11, **București**. Au fost inaugurate ateneele culturale de cartier prin două șezători. Una a fost prezidată de scriitorul Felix Aderca. Iacob Gropper a conferențiat despre *Idișul ca limbă de cultură*.

- 18, **Botoșani**. Are loc o adunare generală, prezidată de dr. Emil Tauber, președintele comunității. Se cere sprijin și ajutor pentru cei ce și-au pierdut cetățenia.
- 25, **București**. Congresul Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat. Din cele 63 de comunități care fac parte din Uniune au fost prezenți 52 delegați.
- Alegeri parlamentare, în urma cărora Frontul Renașterii obține toate locurile în Adunarea Deputaților și în Senat.

Iulie

- 9, **Iași**. Primele serii de copii au plecat în coloniile de vară de la Piatra Neamț și Techirghiol.
- 15, **București**. Asociația „Prietenii coloniilor școlare ale Comunității”, împreună cu conducerea secției de asistență socială, trimite și în acest an două serii de câte 150 de elevi în colonia de vară de la Techirghiol.

August

- **septembrie, București**. A apărut primul număr al revistei literare în idiș „Eins”.
- **septembrie**. Aniversarea a 25 de ani de la apariția revistei în idiș „Grinincke Beimolăh”.

Septembrie

1. Armatele hitleriste invadează Polonia, dezlănțuind cel de-al doilea război mondial.
3. Marea Britanie și Franța declară război Germaniei, dar nu însoțesc această declarație de acțiuni hotărâte.
7. România se declară neutră și își dă acordul de principiu pentru trecerea prin teritoriul său a materialelor de război destinate ajutorării Poloniei. Mulți refugiați polonezi, printre care și evrei găsesc refugiu temporar în România.
- 14, **București**. Toate școlile evreiești, cu excepția școlii „Ciocanul”, au drept de publicitate.
14. A murit marele rabin Avram Ioșua M. Friedman din Adjud, fiul renumitului țadic din Buhuși. A fost membru de onoare al „Asociației rabinilor din Vechiul Regat”.
21. Primul ministru, Armand Călinescu, exponent al cercurilor ostile expansiunii hitleriste, este asasinat de legionari. Îi succede, la conducerea guvernului, pentru câteva zile, generalul Gheorghe Argeșanu.
28. Se formează un guvern prezidat de Constantin Argetoianu.

Octombrie

- 10, **Cernăuți**. Încep cursurile ebraice-pedagogice, sub conducerea Prim Rabinului dr. Mark.
- 10, **Iași**. Conducerea comunității din localitate a hotărât să organizeze în diferite cartiere cantine populare pentru familiile evreilor concentrați.

10. Comunitatea face un apel către evrei pentru a da adăpost și ajutor refugiaților polonezi evrei, care au fugit din Polonia și se găsesc în România.
- 11, **Iași**. Un grup de peste 150 de refugiați evrei polonezi, care fuseseră găzduiți și hrăniți de Comunitate, a părăsit Iașul din ordinul autorităților. Unii dintre ei au fost îndrumați spre Buzău.
- 21, **Iași**. S-au redeschid cursurile Universității libere „Hașmonaea”, sub conducerea dr. Iosef Șafran.
- 21, **Ploiești**. Încep ședințele cercului de studii „Dr. Haim Brezis”.
25. Apare cartea lui A.L. Zissu, *Samson și noul dragon*, cu prefață semnată de Gala Galaction.

Noiembrie

17. Decizia Ministerului Justiției nr. 165945 privind rezultatele oficiale ale aplicării legii revizuirii cetățeniei.
24. Se formează guvernul Gheorghe Tătărescu.
28. Președintele U.C.E. din Vechiul Regat, dr. W. Filderman, a dat o decizie prin care se convoacă, pentru 28 ianuarie 1940, Congresul Extraordinar al organizației, în vederea alegerii reprezentantului religios al U.C.E.
30. Apelul K.K.L. pentru plantarea de arbori în Israel – în „pădurea dr. Niemirower” – în memoria decedatului Șef Rabin.

Decembrie

- 6, **Tecuci**. În urma închiderii vechiului abator, comitetul Comunității a cumpărat un teren pe care s-a început construcția unui mare abator igienic și a unui dispensar medical.
- 14, **Bucovina**. Ședința reprezentanților organizațiilor de tineret sionist Hanoar Haționi, Hașomer Hațair, Gordonia, Dror. S-a hotărât constituirea lui Brith Hanoar – Uniunea tineretului sionist din Bucovina.
- 17, **București**. Pe lângă U.C.E. din Vechiul Regat s-a instituit un Comitet Central pentru ajutorarea refugiaților evrei.
17. Apeluri ale comunităților pentru subscrierea de bonuri pentru înzestrarea armatei.
- 20, **Iași**. A 75-a aniversare a „Talmud Tora”.
21. Încheierea unor noi acorduri economice româno-germane.
- 24-26, **Timișoara**. Organizația sionistă din Transilvania și-a ținut a 18-a conferință, cu participarea a 300 de delegați și în prezența unui public numeros.
- 25, **București**. A avut loc, în sala Herzl, festivitatea deschiderii celei de a 35-a consfătuiri a organizației Hanoar Haționi.
- 25, **București**. Ședința plenară a Comitetului Central a Noii Organizații Sioniste.
- 25-26, **Cluj**. Conferința „Betar”-ului din Transilvania, la care au luat parte delegați din multe județe.
- 25-27, **București**. S-a ales conducerea „Dor Chadasch” din România.

- 27, **București.** În sala „Herzl”, o șezătoare organizată de gruparea sionistă „Binyan Haaretz” dedicată împlinirii a două decenii de la crearea Conferinței generale a muncitorilor evrei din Palestina, Histadrut Haovdim, precum și a celei de a 22-a comemorări a zilei morții lui Beer Borachov, doctrinarul sionismului muncitoresc.
31. U.C.E. a stabilit 43 localități cu mai mult de 1.000 de locuitori evrei, ai căror delegați vor lua parte la alegerile pentru Congres.
- În acest an apar: *Volumul jubiliar dedicat rabinilor din Transilvania și Banat.*
Lista completă cu numele acestora – de la începuturi până la zi.

1940

Ianuarie

- 4, **Botoșani.** Bilanț. Comunitatea a folosit veniturile sale din contribuții directe în primul rând pentru întreținerea instituțiilor sale de cultură, cult și asistență socială ca și pentru rezolvarea revizuirii cetățeniei unui număr de 4.000 pauperi.
- 5, **Palestina.** Colonia Zihron Iacov, întemeiată de evrei-români, face toate pregătirile pentru elaborarea și editarea unei cuprinzătoare lucrări istorice care va înfățișa începuturile și dezvoltarea acestei așezări, precum și începuturile și dezvoltarea mișcării chowewe sioniste din România – se precizează într-o notiță de presă.
5. În urma intervenției instituțiilor sioniste superioare, au fost acordate certificate de imigrare în România unor tineri (15-17 ani) și copii (12-15 ani), refugiați din Polonia.
- 6, **Basarabia.** Organizația sionistă „Binyan Haareț” a difuzat revista „Chestiuni actuale sioniste”, care apare în idiș.
6. Comemorarea dr. I. Niemirower în provincie.
6. *Conștiința evreiască* este titlul articolului de fond al ziarului „Renașterea noastră”, semnat de dr. Th. Fischer. Autorul susține realizarea statului național evreu.
6. Ziarul „Renașterea noastră” își exprimă satisfacția în legătură cu discuțiile care au avut loc între Organizația sioniștilor radicali, „Renașterea” și Asociația sioniștilor centriști în vederea unei acțiuni unitare clal-sioniste în Vechiul Regat.
- 6-7, **București.** Conferința Organizației sioniste din Vechiul Regat, în sala Barașeum.
- 7, **București.** În saloanele asociației „Unirea” a titraților evrei a avut loc o serată culturală închinată muzicii populare evreiești, organizată de câțiva ziariști evrei refugiați din Polonia.
7. „Cuvântul evreiesc” devine publicația „Noii organizații sioniste” din România; proprietar, I. Silber, prim redactor Dov Segal.

- 10, **București.** Sfatul rabinic al Comunității din București și Organizația rabinilor din România au lansat un apel rabinilor și comunităților din întreaga țară pentru plantarea „pădurii dr. I. Niemirower” în Ereț Israel.
- 11, **București.** Are loc la Cercul Cultural sefard din Capitală, sub președinția lui Marco Presente, o dispută publică asupra temei: „Atitudinea și contribuția evreimii sefarde în rezolvarea de mâine a problemei evreiești”.
- 14, **București.** C.E.B. a lansat un apel „către toți evreii” în care se face apel la populația evreiască pentru a sprijini înzestrarea armatei și pentru ajutorarea familiilor celor lipsiți de mijloace.
- 14, **București.** Comitetul Templului Coral, prezidat de Micu S. Zentler, a trimis o circulară enoriașilor templului pentru a subscrie la împrumutul lansat pentru înzestrarea oștirii române.
- 14, **Lipcani-Hotin.** Din inițiativa Comunității, în toate sinagogile din localitate s-au ținut predici prin care populația evreiască a fost îndemnată să subscrie bonuri pentru înzestrarea armatei.
14. La moartea lui Trancu-Iași, Barbu Lăzăreanu scrie: „a murit un prieten al evreilor din România, care nu a stat la îndoială să-și exprime simpatia față de ei în vremurile când manifestări de acest fel ar fi putut, credeau unii, să primejduiască situația omului politic și a omului public”.
14. U.C.E. a lansat un apel intitulat „Să ne facem datoria”, cerând comunităților evreiești din țară să subscrie la împrumutul pentru înzestrarea oștirii române.
- 15, **București.** Comemorarea a 22 de ani de la moartea lui Ber Borochow, creatorul doctrinei poale sioniste și conducătorul fracțiunii mondiale cu același nume.
- 15, **București.** Numărul din ianuarie 1940 al ziarului „Înfrățirea” cuprinde articole semnate de I. Peltz (*Indiferentul*), de Lascăr Șaraga (*Unitatea evreiască*), de Ion Călugăru (*Export de evrei*), de Gh. Dinu (*Spre o morală unanimă*), de M.H. Maxy (*O identificare artistică*), toate semnificative pentru climatul politic al momentului.
- 15, **București.** Pentru întărirea comunității s-au creat comitete de colaborare, compuse în majoritate din intelectuali.
- 17, **Cernăuți.** Acțiunea de concentrare a organizațiilor sioniste din Bucovina s-a încheiat cu succes.
18. Este emis ordinul nr. 4715 al Ministerului de Interne prin care se interzice organizațiilor sioniste strângerea de fonduri pentru reconstrucția Palestinei, respectiv fondurile K.K.L. și K.H.
- 19, **București.** „Egalitatea” sărbătorește 50 de ani de existență, eveniment care constituie un record și un fenomen pentru publicistica evreiască și pentru viața evreiască din țară și din străinătate.
- 21, **București.** „Asociația comitetelor de doamne din instituțiile evreiești din Capitală pentru confecționarea efectelor necesare ostașilor țării” a trimis Ministerului Înzestrării Armatei un prim transport de baloturi cu îmbrăcăminte pentru ostași.

- 21, București.** Sub președinția de onoare a ministrului de Finanțe, Mitiță Constantinescu, s-a alcătuit un „Comitet cetățenesc central pentru organizarea și stimularea subscrierilor la bonurile pentru înzestrarea armatei”. Din partea acestui comitet, I.L. Sternbach, președintele C.E.B., a primit invitația de a participa activ la îndeplinirea programului de lucru.
- 21, București.** Ședința Comitetului Central al U.C.E. Hotărârile luate prevăd următoarele urgențe: subscrierea la bonurile de înzestrare a armatei, ajutorarea familiilor concentraților, îmbrăcăminte calduroasă pentru ostași.
- 21, Sulina.** Pe șlepu „Spyrcula” 1.300 de refugiați evrei din Germania și Cehoslovacia așteaptă îmbarcarea lor cu diferite destinații.
- 24-28.** În toate templele și sinagogile din țară au fost oficiate servicii divine cu prilejul sărbătoririi Unirii Principatelor Române.
- 25, București.** A 23-a conferință a sioniștilor din România.
- 27.** E. Comănescu, consulul român din Ierusalim, însoțit de dr. I. Lerner, fost vicepreședinte al Organizației sioniste din România, au vizitat ferma model pentru fete Talpioth din Ierusalim, unde s-au interesat de copiii veniți din România, prin „Aliat Hanoar”.
- 31.** La Ministerul Cultelor și Artelor are loc examenul pentru postul de rabini. S-au prezentat 63 de candidați, printre care și tineri care abia au împlinit vârsta de 18 ani.
- În revista „Cultura” publică dr. M.A. Halevy, S. Gregore, S. Podoleanu ș.a. Colaborează și prof. Rădulescu-Motru.

Februarie

- 4, București.** Congresul U.C.E., întrunit în prezența înaltelor autorități de stat, alege pe dr. A. Șafran ca Șef Rabin al iudaismului român. A fost instalat cu deosebit fast, la 3 martie 1940, de către Ministerul Cultelor și înalții demnitari ai statului, în prezența delegațiilor comunităților evreiești din țară. Îndată după instalarea sa, Șef Rabin dr. Al. Șafran a fost numit, în virtutea legii, senator de drept. I-a fost hărăzit să păstorească evreimea română în anii cei mai grei ai prigoanei și Holocaustului. Acțiunile și predicile sale au contribuit la ameliorarea atât a condiției materiale cât și spirituale a coreligionarilor.
- 4, București.** Ședința Comitetului Central al U.C.E. S-au fixat subvențiile comunităților locale în funcție de situația economică a evreilor, numărul populației evreiești și nevoile fiecărei comunități. S-a votat bugetul U.C.E. pe anul 1940.
- 7, București.** Asociația sportivă „Macabi” a sărbătorit în sala Barașeum împlinirea a 20 de ani de existență; a fost întemeiată în 1919 de Robert Weinberg Vereea, în prezent președinte de onoare, pe atunci student.
- 15, București.** Comemorarea savantului evreu, prof. Sigmund Freud. Au vorbit despre *Problema psihoanalistă în literatura contemporană*: dr. M.A. Halevy, dr. I. Neuman, dr. L. Capelman, E. Relgis, D.G. Silviu.

15. Presa reiterează: Comitetele cetățenești de evrei, denumite apoi comitete de colaborare, au depus o intensă activitate atât în straturile largi ale populației evreiești, cât și în cercurile oarecum închise ale intelectualității evreiești. Ele au venit cu lozincă „unității evreiești”, ca platformă de rezistență în fața antisemitismului.
- 18, **București.** Se publică răspunsul la calomniile apărute în „Porunca Vremii”. Horia Carp evocă fapte din istoria Comunității evreiești. Se relevă aportul evreilor la dezvoltarea economică și culturală a României.
- 18, **București.** Ședința comitetului executiv al U.C.E. din Vechiul Regat. Președintele, dr. W. Filderman, informează plenul despre audiența avută la ministrul de Interne, unde a obținut revocarea ordinului prin care s-a interzis organizațiilor sioniste organizarea de colecte pentru reconstrucția Palestinei.
- 18, **Botoșani.** Ansamblul de operete și comedii sub conducerea lui M. Wolf a dat spectacole în localitate și la Dorohoi.
- 20, **București.** Institutul de cultură al Templului Coral a ținut o ședință publică pentru sărbătorirea gazetarului H. Streitman cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani.
- 24, **București.** Simpozion organizat pentru sărbătorirea a patru decenii de la istorica emigrare pe jos a evreilor din România.
- 25, **București.** C.E.B. , în frunte cu președintele ei, Sternbach, a instituit din sânul ei un comitet special pentru ajutorarea familiilor celor concentrați.
- 25, **Craiova.** La Templul Coral a avut loc Adunarea generală a comunității israelite de rit occidental.
- 25, **Iași.** S-a constituit noul Comitet al organizației sioniste locale.
- 25, **Ploiești.** A avut loc adunarea generală a cercului „Dr. H. Brezis” al tineretului sionist.
25. În rândurile evreilor români din S.U.A. a produs o profundă impresie moartea Șef Rabinului dr. I. Niemirower. Pentru eternizarea memoriei lui, U.E.R. din America a propus înființarea unei colonii în Țara Sfântă.
- 29, **București.** A vorbit la cerul cultural sefard din Capitală av. I. Brucăr, despre „Filosoful Maiorescu”.

Martie

- 1, **București.** În cadrul Noii Organizații Sioniste din România s-a constituit o grupare de sioniști revizionști purtând denumirea „Medina”.
2. Între Guvernul român și Camera de Comerț româno-palestiniană au avut loc tratative cu privire la acordul comercial româno-palestinian.
- 3, **București.** Sub președinția av. L. Mizrach, președintele Executivei Sioniste, au avut loc dezbaterile adunării generale ale organizației „Tarbut”.
- 3, **Fălticeni.** Funcționarii Comunității evreiești din localitate au subscris leafa pe o lună pentru bonurile înzestrării armatei.
- 3, **Galați.** Cunoscutul publicist Werner Bloch din Tel Aviv a ținut o conferință despre „Literatura de război”. Sub conducerea artistei Lia Sterling, trupa de revistă și comedii a oferit un spectacol omagial.

- 4, **București.** A avut loc, sub președinția dr. Lazăr Mayersohn, a doua ședință a Comitetului organizației sioniste din București la care au participat membrii Comitetului și delegatul Executivei Sioniste M. Blumenthal.
5. O știre din Tel Aviv anunță că evreii români stabiliți în Eretz Israel au înțeles să răspundă apelului lansat de guvernul român pentru înzestrarea armatei.
- 7, **București.** Are loc, în cadrul cercului cultural sefard din Capitală, o expunere a docentului dr. K.I. Grau de la Universitatea din Ierusalim, cu tema *Viața culturală și probleme culturale în Palestina de azi.*
- 10, **București.** Biblioteca Templului Coral din Capitală a pus la dispoziția cititorilor bogate și variate colecții de cărți, numeroase reviste din țară și din străinătate (științifice, literare, economice).
- 10, **București.** În ședința Senatului, Șef Rabinul dr. A. Șafran a depus jurământul, după ce consilierul regal Constantin Argetoianu, președintele Senatului, l-a proclamat senator de drept.
15. Ziarul „Înfrățirea” cuprinde următoarele articole: *Chemarea scriitorilor și artiștilor evrei din România*, de L. Șaraga; *Despre antisemitism*, de A. Munte; *Idișul o limbă a mizeriei, un jargon?*, de Iacob Gropper; *Pribeția pe jos și dragostea de țară*, de Moses Schwarzfild; *Glasuri stinse*, de Ion Călugăru; *Scriitorul evreu anonim*, de Naum Kitzler; *Mama evree*, de dr. Lucia Preminger Hecht.
- 16, **București.** Asociația „Unirea” și-a sărbătorit 30 de ani de existență.
- 16, **București.** Secția „Chevra Kedoșa” a C.E.B. organizează la Templul Coral un recviem pentru comemorarea celor care au adus sub o formă sau alta servicii Comunității și au contribuit la bunul mers al instituțiilor sale.
- 17, **București.** Asociația O.R.T., pentru îndrumarea evreilor către profesii manuale, deschide cursuri gratuite de meserii: electricitate, marochinărie, croitorie de damă și bărbați, lenjerie.
- 17, **București.** Pomenire de un an de la încetarea din viață a marelui cărturar și îndrumător dr. Moses Gaster.
- 17, **Iasi.** Rabinul dr. Iosef Șafran continuă cursurile de istoria evreilor, în fiecare săptămână.
- 17, **Neamț.** Apare *Cronica Comunității israelite din județul Neamț*, alcătuită de Iosef Kaufman, un neobosit cronicar al evreilor români.
- 17, **Ploiești.** A avut loc la Templul Coral instalarea dr. Menachem Șafran ca Prim Rabin al Comunității din localitate.
24. Apare numărul 44 al ziarului „Haiarden”, care este închinat comemorării luptelor din Tel Hai, unde Trumpeldor cu tovarășii săi au apărat pământul evreiesc până la ultima lor picătură de sânge.
25. Horia Carp publică articolul „I.L. Peretz”, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la moartea poetului.
- 27, **București.** Se menționează că la începutul anului au apărut o serie de lucrări instructive: *Evreimea sefardă de-a lungul veacului*, de Silvio de Mayo;

Deziderate și Reforme imperioase, de L. Eckstein; *Concepția biblică în evoluția omenirii*, de rabin Haim Bercovici; *Descătușarea iudaică*, de Nisim Marcovici.

28. Are loc la Asociația titraților „Unirea” o adunare închinată Universității din Ierusalim, prezidată de av. Arnold Schwefelberg și Șef Rabin dr. Al. Șafran.
30. Executiva Organizației sioniste a luat hotărârea să creeze Sfaturi Sioniste Regionale, în scopul unei cât mai bune repartizări a activității.
30. În urma tratativelor duse între organizațiile din Palestina ale evreilor originari din România, s-a ajuns la un acord pentru crearea „Ichud Olei Rumania ba Ereț Israel” (Asociația emigranților originari din România).
- 31, **Galați.** Adunarea generală a asociației „Maimonide”.
- A apărut numărul 8-9 al revistei „Hașmonaea” cu o serie de articole semnate de scriitori de mare valoare: B. Fundoianu, „În jurul romanului *Samson și noul Dragon*, de A.L. Zissu”, Eugen Relgis, *Freud și adevărurile sociale*, S. Gregore, *Ne trebuiesc unanimități evreiești* etc.
- **aprilie.** M. Grindea consacră primul articol din numărul 151 al revistei „Adam” noului Șef Rabin al țării, dr. Al. Șafran.

Aprilie

- 5, **București.** În ședința Senatului, Șef Rabin dr. Al. Șafran a luat cuvântul cu privire la proiectul de lege pentru organizarea învățământului industrial.
- 7, **București.** Eforia școlii „Moria – A.E. Gaster” pomenește memoria defunctului editor și anticar ieșean, Elias Șaraga, decedat în București la 2 decembrie 1939 și înmormântat la Iași (orașul de baștină al vechii familii de librari și anticari).
- 8, **București.** Sărbătorirea a zece ani de la înființarea școlii de agricultură de la Ayanoth, Palestina, creație a A.C.F.E. din România.
- 10, **București.** A fost sărbătorit la Barașeum poetul și publicistul A. Axelrad-Luca, cu prilejul împlinirii a 40 de ani de activitate literară și a vârstei de 60 de ani.
12. Oficiul Palestinian din România a început înscrierea elevilor și studenților care vor să frecventeze, începând cu anul școlar 1940/41, cursurile școlilor superioare: Universitatea Ebraică din Ierusalim și Tehnionul din Haifa.
12. În urma vizitei rabinului I.L. Fișman, membru în Executiva Sionistă Mondială și conducătorul Departamentului de organizare, au început tratative între diversele grupări sioniste din Basarabia, în vederea constituirii unei organizații sioniste unitare.
- 14, **București.** Adunarea generală a Comunității Templului Coral a ratificat cu unanimitate de voturi alegerea dr. M.A. Halevy ca rabin și predicator.
15. Conducerea Betar-ului din România organizează câteva puncte de ahșara, în care tineri și tinere să-și poată face în timpul verii pregătirea profesională pentru Palestina.
- 21, **Botoșani.** Banca cooperativă de credit mărunț și economie ține adunarea generală a membrilor săi.

- 21, **Galați**. A avut loc adunarea generală a Băncii de credit mărunț; a fost ales Consiliul de administrație.
- 21, **Iași**. Alegerea noului Consiliu de administrație al Băncii de credit mărunț, destinată întreprinzătorilor evrei.
- 21, **Iași**. La sediul organizației sioniste a fost sărbătorită împlinirea a patru ani de existență a bibliotecii „Hașmonaea”.
21. Comemorarea a șapte ani de la încetarea din viață a lui M. Schweig, fondatorul ziarului „Curierul Israelit”, ziar care a jucat un rol important în viața evreilor români.
- 23, **Fălticeni**. Rabinul dr. Moses Rosen a ținut predica de Pesah la sinagoga locală.
- 24, **Craiova**. La tipografia „Scrisul românesc” a apărut o nouă ediție a *Sidurului* sub titlul *Ordinea rugăciunilor pentru toate zilele anului*.
26. Dată fiind importanța acțiunii de șekel (contribuție bănească pentru edificarea economiei palestinienilor), Executiva Organizației Sioniste a dat instrucțiuni comitetelor secțiunilor sioniste să se constituie ele însele în comisii de șekel.
- 28-30, **Galați**. A 36-a consfătuire a organizației „Hanoar Haționi”; au participat 820 de delegați din Vechiul Regat.
- Cernăuți**. Constituirea Comisiei Centrale sioniste din Bucovina, cu concursul Federației organizațiilor sioniste din România.
- Centrele de recalificare existente (O.R.T., ș.a.) au fost etatizate. Efectivul de 2.770 cursanți evrei sunt împiedicați astfel să se califice.

Mai

- 5, **București**. Cu ocazia morții președintelui C.E.B., Isidor Sternbach, o serie de articole sunt închinată vieții și activității acestei personalități.
- 5, **București**. Dr. N.M. Ghelber, cărturar și cercetător istoric, în cuvântul său la Adunarea generală a „Keren Hayessod” a subliniat aportul evreilor din România la mișcarea sionistă mondială.
8. La 25 de ani de la moartea scriitorului I.L. Peretz, articolul din ziarul „Egalitatea” subliniază personalitatea scriitorului, care și-a legat opera de marile tradiții spirituale ale iudaismului.
9. A apărut *Antologia literaturii evreiești*, coordonatori O. Rispler și B. Littman. Cartea cuprinde bucăți alese din creația ebraică începând cu epoca biblică și până la zi.
- 10, **București**. A avut loc la Templul „Unirea Sfântă” o impresionantă solemnitate religioasă, cu prilejul transferării rabinului dr. M.A. Halevy în demnitatea de rabin și predicator al Templului Coral.
- 10, **Suceava**. Comunitatea israelită a invitat pe rabinul dr. Moses Rosen din Fălticeni să rostească predica festivă prilejuită de ziua de 10 mai.
- 14, **București**. Are loc ședința Federației Uniunilor de Comunități Evreiești din România. Se votează textul proiectului de Regulament al cultului mozaic.
- 17, **Iași**. La sediul Comunității evreiești a avut loc constituirea comitetului de instruire și coordonare culturală, religioasă și morală.

- 18, **Roman**. Cu ocazia sărbătorilor de Pesah, Comunitatea evreilor a organizat o cantină militară, unde au luat masa un număr de 250 soldați și concentrați evrei.
19. Convocarea adunării generale a societății „Caritas-Humanitas”, pentru aniversarea a 39 ani de existență.
22. Conform unei știri apărute în presa evreiască, un număr de 142 familii de agricultori evrei din Maramureș vor fi în curând colonizate în Argentina, în parcul I.C.A., unde li s-au pregătit locuințe, magazine, grajduri și li s-au parcelat proprietățile.
- 26, **București**. A avut loc la Templul Coral recviemul anual organizat pentru comemorarea membrilor Societății „Sacra”, decedați în cursul anului 1939-1940.
- 26, **București**. Asociația „Sprijinul Copilului” a publicat o documentată dare de seamă în care se oglindește o activitate rodnică și binefăcătoare în cursul anului 1939.
26. „The Congress Bulletin” din New York, în numărul din mai, citează impresiile despre evrei ale unei publiciste poloneze, Pauline Apenziak, care a trecut prin România, ca refugiată. Presa locală reia acest material.
27. Acord economic româno-german care adâncește dependența de Germania hitleristă a economiei naționale (printre prevederile esențiale, pactul conținea obligația României de a livra petrol și alte produse petroliere la prețul din 1938 și de a achiziționa armament la prețul zilei). Întreprinzătorii evrei sunt afectați de acest acord.
- 29, **București**. Silvio de Mayo, secretarul cercului sefard, a conferențiat în cadrul Cercului titraților „Unirea” despre: „Cum a creat un om o limbă” – Eliezer ben Jehuda, creatorul ebraicei moderne (ivrit).
- 30, **București**. Are loc la Templul „Beth Hamidraș Vechi” o adunare a Uniunii Templurilor și sinagogilor din Capitală.
30. Organizația Tarbut din România își serbează 20 de ani de activitate.
- În cursul lunii s-a constituit Regionala sionistă din Moldova, cu sediul la Iași, cuprinzând secțiunile sioniste din județele: Bacău, Baia, Botoșani, Dorohoi, Fălciu, Iași, Neamț, Roman, Vaslui.

Iunie

- 2, **Tg. Neamț**. Ministerul Cultelor a aprobat constituirea noii epitropii a Comunității din localitate.
- 3, **Iași**. A avut loc, la sediul organizației sioniste, ședința Comitetului Keren-Hayessod, convocată în vederea închiderii acțiunii „anul 5700”.
- 5, **Brăila**. Comunitatea Israelită l-a comemorat pe dr. I. Sotec-Leteanu, colaborator al comunității, mulți ani epitrop.
- 9, **București**. Adunarea generală a Institutului de cultură a Templului Coral. S-a ales biroul de conducere: dr. I. Brucăr, dr. M.A. Halevy, G. Silviu.
- 9, **București**. Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la moartea marelui scriitor evreu I.L. Peretz, poetul Iacob Gropper ține o cuvântare comemorativă în sala „Uniunii Israelite”.

9. Cu ocazia încetării din viață a lui Constantin Graur, presa evreiască se ocupă de personalitatea lui. Dotat cu însușiri deosebite, ajunsese în primele rânduri ale publicisticii românești.
- 15, **București**. În saloanele de muzică și artă dramatică din strada Negru Vodă a avut loc un festival cultural și artistic dat de Societatea „Viața”.
- 16, **București**. Are loc la sediul Comunității evreilor de rit spaniol inaugurarea Cercului de studiu, înființat pentru cercetarea materialului documentar privitor la trecutul evreilor sefarzi din Țările Române.
- 16-17. A doua conferință pe țară a Noii Organizații Sioniste din România.
22. Se creează Partidul Națiunii, partid unic, totalitar, care înlocuiește Frontul Renașterii Naționale. Un articol special din statut stipulează că evreii nu sunt primiți în acest partid.
- 23, **București**. Are loc la Templul „Unirea Sfântă” instalarea rabinului dr. David Șafran ca rabin și predicator.
- 23, **Galați**. Șezătoare literară în cadrul căreia este sărbătorită împlinirea a opt ani de activitate culturală a cercului „Emuna”.
- 23, **Iași**. Cu ocazia sărbătorilor de Șavuot, rabinii O. Rabinovici, M. Reinez, I. Guttman și Ioel Aschenazi, precum și rabin dr. I. Șafran au vorbit în predicile lor despre personalitatea culturală a lui Rași.
- 23, **Ploiești**. Cercul cultural sionist „Dr. Haim Brezis” își continuă activitatea culturală. În ultimele șezători a fost prezentată viața și opera lui I.L. Peretz cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la moartea acestuia.
- 23, **Ploiești**. A luat ființă asociația „Hevra Șomrei Hadat” (Păzitorii credinței), care are ca scop cultivarea spiritului religios și tradițional.
26. Notă ultimativă a guvernului sovietic adresată României; Basarabia și Bucovina de Nord intră în componența U.R.S.S.
27. Armata roșie ocupă Basarabia și Bucovina de Nord.
- 30, **Galați-Reni**. Evrei cad victimă unui „minipogrom” organizat împotriva acelor care se repatriau în U.R.S.S.
- Iași**. Presa amintește rolul evreilor financiari din România. Iașul a fost în urmă cu o sută de ani centrul finanțistilor evrei, al vestiților zarafi, ale căror operațiuni financiare au inspirat și determinat cele dintâi legi financiare și monetare.

Iulie

- 1-2, **Dorohoi**. Are loc un pogrom împotriva populației evreiești locale, soldat cu 50 de morți.
- 4, **București**. Se formează un guvern prezidat de Ion Gigurtu. Horia Sima, șeful Gărzii de Fier, devine membru al guvernului.
- 10, **București**. În „Curierul Israelit” (nr. 22) se scrie: „Nu cunoaștem decât din zvonuri faptele urâte care s-ar fi petrecut cu prilejul evacuării Basarabiei și a nordului Bucovinei, fapte comise de unii locuitori din ținuturile evacuate, printre care ar fi fost și evrei. Nu știm în ce măsură sunt adevărate

zvonurile... dar oricare ar fi adevărul, ce vină avem noi în aceste fapte de nebunie sălbatică, comise de oameni care s-au născut și au trăit sub un alt regim și cu care nu putem fi solidari”.

10. Articolul de fond din „Curierul Israelit” deplânge crunta încercare prin care trece România prin cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei.
10. În circulara C.E.B., adresată tuturor rabinilor din Capitală, se arată că populația evreiască din România ia parte la doliul țării, pentru cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei.
10. În telegrama Federației Uniunilor de Comunități Evreiești din România adresată Guvernului se arată că evreii din Vechiul Regat sunt și rămân atașați de poporul român și iau parte la doliul țării pentru pierderea Basarabiei și Bucovinei de Nord.
11. România se retrage din Liga Națiunilor.
14. Comunitatea evreilor din Iași a depus la Prefectura de județ o sumă pentru fondul de ajutorare a refugiaților din Basarabia.
15. Scrisoarea lui Hitler, adresată regelui Carol al II-lea, prin care îi cere ultimativ să facă unele concesii teritoriale Ungariei hortyste, adăugând că dacă România nu se va încadra integral în „noua ordine”, atunci „sfârșitul va fi mai devreme sau mai târziu, posibil chiar în foarte scurt timp, distrugerea României”.
- 16, **București**. Ședința Comitetului Central al U.C.E. Se trec în revistă măsurile antievreiești adoptate de guvernul Gigurtu: 1. Concedierea medicilor evrei de la Casa Asigurărilor Sociale; 2. S-a interzis înscrierea evreilor în Partidul Națiunii; 3. S-a interzis evreilor să exercite oficiul de „cântăritor public”.
23. Prin Decizia nr. 12250 se interzice tăierea animalelor, inclusiv a păsărilor de curte, a căror carne este destinată consumației cașer. Decizia se referă la tăierea ritual-mozaică.
- 26, **Salzburg**. Întrevedere între Ion Gigurtu (prim ministru) și Mihail Manoilescu (ministru de Externe), de o parte și Adolf Hitler și Joachim von Ribbentrop pe de alta. Se recomandă guvernului român să răspundă revendicărilor Ungariei hortyste prin propuneri și negocieri directe. Este abordată și problema evreiască. Primul ministru arată că deși elementul evreiesc nu va putea fi înlăturat fără consecințe nefaste asupra economiei, totuși, el este decis să treacă la înfăptuirea treptată a deziudaizării.
- Moldova**. Au loc acțiuni pogromiste. Zeci de evrei sunt aruncați din trenuri, jefuiți și împușcați de către soldații în retragere din Basarabia și nordul Bucovinei.

August

- 4, **București**. Ședința Comitetului Central al F.U.C.E. a luat hotărârea pentru subscrierea și trimiterea la Crucea Roșie a sumei de 15.000 lei pentru fondul refugiaților din Basarabia și Bucovina; subscrierea și trimiterea sumei de 25.000 lei pentru monumentul lui Mihai Eminescu.

7. Organizarea Casei de credit și ajutor a profesorilor, scriitorilor și artiștilor evrei. Casa procură credite și ajutor bănesc și medical personalului tuturor școlilor evreiești, precum și scriitorilor și artiștilor evrei, membrii ai Casei.
- 8, *București*. Are loc, sub președinția Șef Rabinului dr. Al. Șafran, o conferință rabinică.
- 8, *București*. Are loc la Templul Coral, în cadrul serviciului divin, un recviem pentru W. Jabotinski, fondator și conducător al organizației sioniștilor revizionști.
- 8, *București*. Referatul ministrului Justiției către Consiliul de Miniștri și Decretul-lege nr. 2650 privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România; idem, nr. 2651 pentru oprirea căsătoriilor între români de sânge și evrei; erau socotiți evrei: „cei de religie mozaică; cei născuți din părinți de religie mozaică, creștinii născuți din părinți de religie nebotezați, creștinii născuți din mamă creștină și tată de religie nebotezat; cei născuți din mamă de religie mozaică afară din căsătorie; evreii de sânge, ateii”.
8. Se semnează un nou acord economic româno-german, prin care tot surplusul de cereale al României se îndreaptă spre Germania hitleristă și aliații săi.
11. Față de nevoile extraordinare ale C.E.B. și ale U.C.E. din Vechiul Regat, s-a înființat un directorat financiar, care va avea să intensifice acțiunea pentru realizarea mijloacelor financiare.
- 14, *București*. Are loc ședința Comitetului Central și al F.U.C.E. Se face un examen al statutului juridic al evreilor, publicat la 9 august 1940, și al consecințelor grave ce derivă pentru populația evreiască din acest statut.
- 16-24. Tratatative româno-ungare la Turnu Severin. Delegația maghiară cere alipirea la Ungaria hortystă a unui teritoriu reprezentând mai mult de jumătate din Transilvania, în timp ce delegația română susține principiul schimbului de populații. Tratatativele eșuează.
29. Decizia nr. 153377 stabilește regimul de „*numerus clausus*” privitor la elevi și studenții evrei. Șase săptămâni mai târziu, prin Decretul-lege 3438/11 octombrie se stabilește un regim de „*numerus nullus*” în școlile de stat, lăsându-se libertatea de organizare a învățământului primar și secundar propriu, cu cadre didactice evrei. Organizarea învățământului evreiesc s-a realizat foarte repede, anul școlar 1940/41, cu toate greutățile ce au trebuit biruite, a funcționat la parametri satisfăcători aproape în toată țara.
- 29-30. Ședință a Consiliului de Coroană, care dezbate situația politică gravă a României. După îndelungi deliberări, Consiliul hotărăște cu 19 voturi pentru, 10 contra și o abținere, acceptarea „arbitrajului” Germaniei și Italiei.
30. Se semnează la Viena documentele „arbitrajului” germano-italian („Dictatul de la Viena”), prin care partea de nord a Transilvaniei (43.492 km² și 2.667.000 de locuitori, în majoritate români) este smulsă României și predată Ungariei hortyste; Germania și Italia „garantează” noile frontiere ale României.
- 31, *București*. Monitorul Oficial, nr. 20, publică Decizia nr. 153377 dată de Ministerul Educației Naționale în virtutea căreia, doar în condiții

excepționale, un procent de 6% din elevii școlilor secundare și studenții institutelor de învățământ superior puteau fi evrei.

Septembrie

- 2, **București.** Ședința Comitetului Executiv al Comitetului Central al F.U.C.E. Dr. W. Filderman arată că după importanța și gravitatea excepțională a evenimentelor în cursul ultimelor zile s-au ivit două chestiuni: convertirea obligațiilor militare în obligații de muncă sau fiscale pentru evrei și chestiunea școlară față de ultima decizie a Ministerului Educației Naționale.
4. Demisia guvernului prezidat de Ion Gigurtu. Generalul Ion Antonescu este numit președinte al Consiliului de Miniștri.
5. Suspendarea Constituției din februarie 1938. Regele Carol al II-lea cedează generalului Ion Antonescu principalele prerogative ale puterii.
6. Complet izolat și compromis prin politica externă șovăitoare și prin atitudinea capitulantă în fața agresiunii și silit de pronaziștii români și germani, Carol al II-lea abdică, transmitând prerogativele regale fiului său Mihai.
7. Tratatul de frontieră româno-bulgar de la Craiova, prin care partea de sud a Dobrogei (Cadrilaterul, adică județele Durostor și Caliacra), obținută de România în 1913, reîntră în componența Bulgariei.
8. Decizia Ministerului Cultelor și Artelor nr. 42180 prin care s-a interzis să se achiziționeze obiecte de cult creștin de la magazinele evreiești.
8. Decizia Ministerului Cultelor și Artelor nr. 42181 privind înlăturarea personalului evreiesc din teatrele naționale, operele române și teatrele particulare.
9. Decizia Ministerului Cultelor și Artelor nr. 42354 pentru reglementarea cultului mozaic.
11. Dizolvarea Partidului Națiunii.
- 11, **București.** Memoriul F.U.C.E. și al Comunității de rit spaniol adresat conducătorului statului, Ion Antonescu. Se cere anularea deciziilor Ministerului Cultelor din 9 septembrie prin care se împiedica exercițiul cultului mozaic.
14. Printr-un Decret regal, România este proclamată „Stat național legionar”. Ion Antonescu își arogă titlul de „conducător” (imitându-i pe „Führer”-ul german și pe „Ducele” italian), iar Horia Sima, șeful mișcării legionare, devine vicepreședintele Consiliului de Miniștri. Se interzice orice activitate politică în afară de aceea a mișcării legionare și a Grupului etnic german.
15. F. Aderca susține necesitatea înființării unei universități populare, o instituție de interes obștesc.
21. În conformitate cu dispozițiile Ministerului Apărării Naționale, ofițerii, subofițerii și trupa de religie mozaică din Garnizoana București au depus jurământul de credință către Regele Mihai I.

Octombrie

2. Decretul-lege nr. 3294 prin care s-a interzis a se da evreilor în arendă farmacii.

- 3, **București.** Arhitecții evrei din Corpul Arhitecților au depus jurământul de credință către rege în cadrul unei impresionante solemnități, care a avut loc în amfiteatrul Facultății de Arhitectură.
- 3, **București.** În vederea împrejurărilor tot mai grele cu care anume categorii de evrei au de luptat pentru o cât de modestă existență, Secția de asistență socială a C.E.B. a organizat trei cantine gratuite.
- 3, **București.** În urma retragerii lui Horia Carp, secretar general al C.E.B. din motive de sănătate, a fost numit în această funcție S. Rivensohn, unul din cei mai valoroși membri ai corpului didactic evreiesc din țară.
- 3, **București.** Policlinica „Dr. Iuliu Barasch” a împlinit 15 ani de existență.
- 3, **București.** Șef Rabinul dr. Al. Șafran a adresat o circulară către toți rabinii din țară în care, în principal, arată îndatoririle rabinilor în noile condiții.
4. Decretul-lege nr. 3347 pentru trecerea proprietăților rurale evreiești în patrimoniul statului.
4. Decretul-lege nr. 3361 pentru numirea comisarilor de românizare.
- 11, **București.** Generalul Ion Antonescu, conducătorul statului și președintele Consiliului de Miniștri a primit în audiență o delegație a Organizației Sioniste din România compusă din av. L. Mizrahi și dr. S. Singer.
11. Prin Decretul-lege nr. 3438 al guvernului Gigurtu, având la Ministerul Învățământului pe Horia Sima, au fost eliminați din școlile de stat toți elevii și studenții considerați prin lege, evrei. Se reiterează aplicabilitatea drastică a acestor prevederi.
11. Agenția Evreiască a atribuit evreilor din România un număr de certificate de emigrare pentru tineri între 16-17 ani (Alia Hanoar).
12. Începe intrarea trupelor hitleriste în România pe baza „garanțiilor” din 30 august, privind noile granițe. „Misiunea militară” germană ocupă principalele puncte strategice în Valea Prahovei, în București și pe Prut.
16. Raportul ministrului Justiției către conducătorul statului și Decretul-lege nr. 3487 privitor la reglementarea drepturilor avocaților evrei.
- 17, **București.** Teatrul Barașeum se va îmbogăți cu o nouă sală perfect utilată.
17. Mai mulți refugiați evrei din țări vecine, care s-au bucurat câțva timp de ospitalitatea României, au plecat din țară prin portul Constanța. Peste o sută de haluțimi au plecat în cursul lunii octombrie spre Eret Israel. Presa evreiască subliniază că numărul evreilor care au emigrat a crescut simțitor. Cea mai mare parte au plecat în Palestina.
17. Apare *Antologie sionistă*, de Th. Löwenstein; încearcă să răspundă unor necesități de ordin pedagogic.
22. Comunicatul Președinției Consiliului de Miniștri conform căruia reclamațiile făcute de F.C.E. împotriva legionarilor sunt neîntemeiate.
- Conflict Ion Antonescu – Horia Sima, izbucnit în legătură cu preluarea magazinelor evreiești din Mediaș și Sibiu.

Noiembrie

2. Presa arată că pentru miile de evrei, scoși din posturi, împiedicați de a practica meseria pentru care s-au pregătit, se pune problema „restratificării” (recalificării), care înseamnă de fapt schimbarea meseriei.
2. „Înfrățirea” nr. 23 cuprinde articolele: *Restratificare* de Al. Graur; *Salarizarea muncitorilor evrei*, de L. Abramovici; *Întoarcerea la iudaism* și pagina culturală cu articole despre B. Luca, Ion Pribeagu, versuri de Maria Banuș (*Coșmarul rentierului*), un articol despre *Teatru evreiesc*.
- 5-12. Raportul ministrului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale către conducătorul statului și Decretul-lege nr. 3825 din 12 noiembrie, pentru românizarea personalului din întreprinderi.
9. Asociația O.R.T. (Oficiul pentru restratificarea tineretului), persoană juridică, primește înscrieri pentru cursuri de radio, instalații electrice, marochinărie, croitorie de damă, lenjerie bărbătească etc.
16. Decizia Ministerului Educației Naționale, Cultelor și Artelor nr. 55117 pentru intrarea în vigoare a noului regulament privitor la obținerea și eliberarea cărților de liberă profesie artistică. Evreii sunt eliminați.
19. Decretul-lege nr. 3850 pentru românizarea caselor de filme, a sălilor de cinematograf, birourilor de voiaj și turism.
- 20, **București**. Prin aprobarea nr. 218672, Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor încuviințează înființarea unei școli conduse de prof. Ernest Abason și de av. Marcu Onescu. Această școală a început să funcționeze la 2 decembrie și s-a intitulat „Cursuri și lucrări practice de pregătire teoretică și practică pentru studenți și absolvenții de liceu evrei”.
- 23, **Berlin**. Ion Antonescu semnează adeziunea României la „Pactul tripartit”, încheiat la 27 septembrie, la Berlin, între Germania, Italia și Japonia.
25. Memoriul adresat de U.C.E. din Vechiul Regat ministrului Afacerilor Interne în legătură cu arestarea la Ploiești a unui grup de 50 de evrei.
- 26, **București**. Dr. W. Filderman, președintele F.U.C.E. din România, solicită o audiență la generalul Ion Antonescu, conducătorul statului.
- 26/27. Sunt masacrați în închisoarea Jilava peste 60 de deținuți foști demnitari și alte persoane care urmau să fie judecate pentru acțiuni antilegionare în timpul lui Carol al II-lea („Masacrul de la Jilava”).
27. Este asasinat de legionari în pădurea Snagov economistul Virgil Madgearu, fost ministru național-țărănist.
- 27/28. Legionarii asasinează în marginea comunei Strejnic pe istoricul Nicolae Iorga, fost prim ministru, după ce-l ridicaseră din locuința sa de la Sinaia.
28. Prin decretul nr. 218672, Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor aprobă înființarea unei școli conduse de prof. Ernest Abason și de av. Marcu Onescu, cu mențiunea că „aceste cursuri nu duc la obținerea unei diplome care să le dea dreptul la exercitarea vreunei profesii”. Această școală se numea „Cursuri și lucrări practice de pregătire teoretică și practică pentru

studenții și absolvenții de liceu evrei”. Școala a început să funcționeze la 2 decembrie. Ulterior, școala a început să se diversifice, în secțiunea devenită „cursuri de pregătire sanitară”, la care s-au adăugat „cursurile de medicină conduse de dr. Marcu Cajal pe lângă Spitalul «Caritas»”, ing. Martin Bercovici a început să conducă o școală numită „Cursuri de pregătire tehnică”, iar Pergola și Schwartz un Conservator de Muzică. Ulterior, pe baza unor autorizații speciale ale M.C.M.C., va funcționa și un „Colegiu pentru studenții evrei”.

30, București. La împlinirea unui an de la moartea dr. I. Niemirower, „Curierul Israelit” cuprinde articole omagiale la adresa personalității rabinului.

Decembrie

1-15. „Soluția sionistă”: unii evrei din România, sioniști sau nu, reiterează în presă ideea că singura soluție pentru ca evreii să scape de persecuții și chiar de distrugere este cea preconizată de sioniști: formarea unui stat evreiesc în vechiul pământ, învierea vechilor forme de viață, crearea unei limbi ebraice noi etc.

7. Memoriul adresat de U.C.E. din Vechiul Regat ministrului Afacerilor Interne în legătură cu teroarea legionară dezlănțuită de gărzile legionare împotriva comunităților evreiești din Piatra Neamț.

11, București. Își începe activitatea o școală denumită „Cursuri de pregătire tehnică”, condusă de ing. Martin Bercovici. Secțiilor de electrotehnică și construcții li se vor adăuga cele de textile, chimie industrială, desen tehnic și decorații, tehnică dentară ș.a. În același sfârșit de an, sub conducerea lui Renzo de la Pergolla și a prof. Hugo Schwartz începe să funcționeze un Conservator de muzică, iar sub conducerea lui Marcu Onescu, un „Colegiu pentru studenți”.

16. Memoriu adresat de U.C.E. generalului Ion Antonescu, conducătorul statului în legătură cu teroarea legionară dezlănțuită împotriva evreilor din Târgoviște.

18. Adresa ministrului de Interne în care jaful legionar practicat în anumite localități din Transilvania se prezintă ca fiind „bătălia cumpărării prăvăliilor și imobilelor jidănești”.

20. Memoriul adresat de U.C.E. din Vechiul Regat ministrului Afacerilor Interne în legătură cu situația din Râmnicu Vâlcea, unde evreii sunt bătuți de legionari și li se jefuiesc magazinele.

24. Ministerul Cultelor a dispus deshumarea unor evrei din cimitirele creștine și reînhumarea lor în cimitirele evreiești.

28, Constanța. Ordinul Primăriei: se interzice angajarea de către evrei a personalului casnic creștin.

30, Arad. Declarația unor evrei proprietari de cafenea-restaurant și hotel. Au fost siliți să vândă localurile respective cu valoarea reală de peste 40 milioane lei pentru un milion lei, sumă care a fost depusă la notarul public, proprietarii neprimind nici un leu.

30. Memoriul U.C.E. din Vechiul Regat adresat generalului Ion Antonescu, conducătorul statului. Sunt descrise atrocitățile săvârșite de legionari împotriva evreilor din diferite localități din țară.

➤ Întreaga rețea de instituții sanitare și de asistență comunitară, cu tradiție în lumea evreiască și expresie a formelor lăuntrice de organizare a societății civile evreiești, a fost afectată de dispoziții oficiale cu caracter discriminator sau arbitrar. Au fost „reorganizate”: 18 spitale, 3 maternități, 24 dispensare, 4 ambulatorii dentare, 71 cantine populare (cu peste 20.000 abonați), 27 cămine de copii, 26 case de odihnă. Unele dintre acestea, cu o vechime de multe decenii, au fost trecute la stat sau chiar desființate.

1940-1944, București. În anii prigoanei continuă acțiunile de cultură și sociabilitate în așezăminte ca: Tarbut, Institutul de Cultură al Templului Coral, Asociația titraților evrei, Asociația Culturală a Femeilor Evree (A.C.F.E.), ca și în numeroase alte cercuri culturale și sociale.

1940-1944. Condițiile prigoanei agravează starea de pauperitate a majorității populației evreiești. Importanța asistenței sociale, a într-ajutorării, devine cardinală pentru supraviețuirea nu doar a celor din lagărele transnistrene sau, în general, a celor dizlocați (evacuări ș.a.), ci și pentru evreii săraci, soți, copii etc. în detașamente ș.a.

1941

Ianuarie

3. Percheziție efectuată de legionari la locuința dr. W. Filderman, președintele F.U.C.E.

5. A doua percheziție efectuată de legionari în locuința dr. W. Filderman, președintele F.U.C.E.

9. Memoriul adresat generalului Ion Antonescu, conducătorul statului, de F.U.C.E. din România. Se cere anchetarea urgentă a tuturor cazurilor de maltratare a evreilor de către legionari pe cuprinsul întregului teritoriu al țării.

10. Indicațiile conducătorului statului în vederea organizării unui serviciu specializat pentru urmărirea evreilor.

14. Se publică Decretul-lege nr. 67 pentru efectuarea recensământului general al României din 1941 și a unui recensământ special al populației de origine etnică evreiască.

18. Se publică Decretul-lege nr. 121 pentru abrogarea Decretului-lege nr. 3361 din 4 octombrie 1940, privind comisarii de românizare și instituirea controlului Ministerului Economiei Naționale asupra întreprinderilor comerciale și industriale.

21-23, **București.** Mișcarea legionară organizează o rebeliune armată, prin care urmărește să devină singura beneficiară a puterii de stat, cu care ocazie efectuează masacre sângeroase, jafuri, distrugerii. După înăbușirea rebeliunii

de către armată, mișcarea legionară este înlăturată de la putere (și interzisă), puterea concentrându-se în mâinile lui Ion Antonescu.

23, București. Templul Coral este profanat de bande legionare.

24. Bilanțul evreilor căzuți victime în timpul rebeliunii legionare este de peste 120 morți.

27. Decizia Ministerului Apărării Naționale nr. 23325 privitoare la medicii, farmaciștii, veterinarii, inginerii și arhitecții evrei folosiți temporar în serviciile armatei.

28. Se formează un nou guvern, prezidat de generalul Ion Antonescu, format exclusiv din militari și din tehnicieni.

Februarie

5. Decretul-lege nr. 236 pentru reprimarea faptelor ce pun în primejdie existența și interesele statului.

7. În cadrul Consiliului de Cabinet, conducătorul statului și-a expus punctul de vedere despre românizare „ca o problemă capitală care stătea la baza pietrei unghiulare a statului nou”.

22, București. Se anunță că școlile particulare pot primi elevi rezultați din căsătorii mixte.

26. Protestul F.U.C.E. împotriva uciderii unor evrei la frontiera româno-sovietică.

Martie

1. Evreii nu au voie să participe la plebiscitul organizat de guvernul Antonescu.

2. Întrucât evreii nu pot emigra, presa extremistă cere gruparea lor în ghetouri.

3. Raportul miniștrilor Justiției și Economiei Naționale către conducătorul statului și Decretul-lege nr. 533 pentru controlul unor operațiuni și crearea unui drept de preemțiune în favoarea statului mai ales când e vorba de bunuri evreiești.

8. Decizia Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale nr. 97484 privind anularea contractelor de ucenicie în curs ale ucenicilor evrei.

8. Se anunță că numai negustorii evrei utili vor primi drept de activitate.

18, București. Inginerii evrei sunt excluși din AGIR.

18. Decretul-lege nr. 711 privitor la modificarea art. 44 din Legea pentru regulamentul general al cultelor. Interzicerea ca evreii să se convertească la creștinism.

20. Se ia măsura aplicării ștampilei „evreu” pe pașapoarte.

21. Consiliul de Cabinet a discutat necesitatea stabilirii normelor după care să se facă trecerea proprietăților de la evrei la stat și de la stat în posesia și proprietatea românilor.

24. Anularea contractelor cu ucenicii evrei și ridicarea carnetelor de meșteri și lucrători evreilor concediați.

25, Frankfurt. România participă la Congresul european al antisemiților.

27. Decretul-lege nr. 842 pentru trecerea proprietăților urbane evreiești în patrimoniul statului.

Aprilie

- 5, *Frankfurt*. Gh. Cuza, la Congresul de la Frankfurt, relevă îndelungata istorie a antisemitismului în România, asumându-și acest trecut „glorios” al țării.
11. Funcționarii publici nu se vor putea căsători cu evrei (evreice).

Mai

2. Decretul-lege nr. 1216 privitor la înființarea Centrului Național de Românzare. Acesta va lua ființă doar după două zile, la 4 mai.
2. Decretul-lege nr. 1219 pentru organizarea Subsecretariatului de stat al Românzării, Colonizării și Inventarului.
2. Decretul-lege nr. 1120 pentru interpretarea și completarea Decretelor-legi nr. 3347, din 4 octombrie 1940 și nr. 3810, din 12 noiembrie 1940, privitoare la trecerea proprietăților rurale evreiești în patrimoniul statului.
8. Evreii sunt obligați să predea aparatele de radio.
14. Se publică cifra indicând numărul evreilor înregistrați la noul recensământ: 302.090 persoane.
15. Decretul-lege privitor la organizarea muncii de folos obștesc și a dispozițiilor speciale ale Marelui Stat Major; femeilor evreice, între 18-50 ani, le este impusă munca obligatorie în folosul statului. Zeci de mii de femei au prestat această muncă între anii 1941-1944.
24. Un grup de 300 de evrei au plecat cu vasul „Regele Carol I” în Palestina.
28. Presa oficioasă cere excluderea tuturor avocaților evrei din barouri.
29. Se publică următorul comunicat: „Generălul Antonescu, conducătorul statului, a hotărât ca toți evreii care locuiesc în comunele rurale din Moldova să fie îndepărtați din acele localități”. Urmează evacuarea tuturor evreilor din mediul rural și concentrarea lor în centre urbane mai apropiate, apoi de aici sunt duși în capitalele de județ.

Iunie

- 11-12. Se semnează la München și la Berchtesgaden acordurile germano-române prin care guvernul antonescian se angajează să ia parte la războiul împotriva U.R.S.S.
- 12-13, *Basarabia-Bucovina*. Câteva mii de locuitori, dintre care 80% evrei, au fost „strămutați” în Siberia. Printre aceștia și dr. Th. Veisselberger, conducătorul organizației sioniste, dr. Benedict Kassvan, președintele Societății culturale „Ihud”, dr. Karl Klinger, șeful Oficiului Palestinian, ing. Jerome Baltinester, vicepreședintele clubului sportiv „Macabi”, dr. Berthold Falikman, membru al organizației sioniste, și mulți alții.
22. Germania hitleristă dezlănțuie războiul împotriva U.R.S.S., în care, fără consultarea poporului român, este antrenată și România.
28. „Porunca Vremii” cere internarea evreilor în lagăre. Într-un articol de fond, I. Rădulescu cere ca toți evreii să fie internați în lagăre de muncă pretinzând că ar fi o măsură normală în timp de război. Această măsură, susține I.R., se

justifică prin faptul că „în vreme ce armatele aliate germano-române victorioase sângerează pe frontul salvării Europei, canalia iudeo-comunistă propagă defetismul și panica”.

- 29, Iași. Raportul telefonic al inspectorului regional de poliție Iași privind măsurile de represalii împotriva evreilor în zilele de 28-29 iunie.
29. Se dau publicității cifre eronate despre numărul evreilor din țară. Gazetarul I. Rădulescu apreciază la peste 2 milioane numărul evreilor din România. Cifra este total infirmată de recensăminte.
- 29 – iulie 6. Pogromul de la Iași. Pe străzile orașului și în „trenurile morții” au murit în chinuri peste zece mii de evrei. După pogrom, populația evreiască a Iașilor număra 34.000 evrei, cu peste zece mii mai puțin decât înainte.
30. Ordinul circular al Marelui Stat Major privind executarea pe loc a spionilor și sabotorilor în spatele frontului. Acest ordin a deschis calea unor asasinate împotriva evreilor.
30. Raportul chestorului delegat al Poliției Iași, despre maltratarea și uciderea evreilor.
30. Raportul telefonic transmis de prefectul județului Iași în legătură cu evacuarea în trenuri plumbuite a peste 4.000 de evrei din Iași, din care pe drum au murit circa 1.000.

Iulie

3. Îndrumările date de Mihai Antonescu pentru purificarea etnică a Basarabiei și Bucovinei.
4. Raportul Legiunii de jandarmi Roman privind descărcarea de cadavre în comuna Mircești din trenul sosit cu evrei din Iași.
- 4-5. Procesul-verbal încheiat la descărcarea unor cadavre în stația Mărășești din trenul sosit cu evrei din Iași.
6. Raportul Legiunii de jandarmi privind descărcarea în stația Inotești a unor cadavre din trenul sosit cu evrei din Iași.
6. Proces-verbal încheiat la descărcarea în stația terminus Călărași a 1.011 cadavre din trenul sosit cu evrei din Iași.
6. Raportul global al Inspectoratului de jandarmi Iași în legătură cu expedierea, la 30 iunie, a două trenuri marfă cu 4.400 evrei din Iași, cu destinația Călărași. Pe drum au decedat peste 2.100.
8. Ordinul circular nr. 1 pentru arestarea tuturor evreilor de pe teritoriul rural din Basarabia și Bucovina.
8. Dispozițiile lui Mihai Antonescu privind „migrația” forțată a evreilor din Basarabia și Bucovina.
10. Uciderea unor evrei la Părlăuți-Târg.
11. Adresa Armatei a XI-a germană către Marele Stat Major Român referitoare la excesele comise de soldați și persoane civile românești împotriva evreilor din Basarabia și Bucovina.

- 14, **București.** Își începe activitatea detașamentul C.E.R., cu 512 săpători, pentru deshumarea osemintelor din cimitirul Sevastopol.
14. Adresa Armatei a XI-a germană către Statul Major Român referitor la uciderea unor evrei la Tăura Nouă.
17. Evrei duși în lagărele din județul Bălți.
22. Ordinul de trimitere la muncă a evreilor basarabeni internați în lagăre.
24. Asasinarea unor evrei în județul Bălți.
30. Se aduc tot felul de false acuzații evreilor „pentru comportarea lor față de armata română din Basarabia și Bucovina”.
30. Regimul restrictiv aplicat evreilor din Bucovina: ostaticii evrei din Cernăuți.

August

4. Printr-un comunicat al Ministerului Muncii se pune în vedere tuturor întreprinderilor să declare până la 15 august pe toți salariații evrei, în vederea excluderii lor din viața industrială a țării.
6. Germanii reîntorc în Basarabia miile de evrei deportați peste Nistru. Nenumărate pierderi de vieți evreiești.
9. Ministerul Economiei cere tuturor meseriașilor, tehnicienilor, liberilor profesioniști și funcționarilor particulari neevrei să se prezinte cu documentele necesare în vederea preluării firmelor evreiești din Basarabia și Bucovina.
11. Raport despre uciderea a 210 evrei în județul Storojineț.
- 12, **Iași.** Se comunică din Iași că, în conformitate cu ordinul comandantului militar, întreaga populație evreiască din Moldova trebuie să poarte, la fel ca și la Cernăuți, pe partea stângă a pieptului, steaua lui David.
- 13, **București.** Se publică dispoziția Cercului de recrutare București ca toți evreii între 18-50 de ani să se prezinte pentru a fi trimiși la munca de folos obștesc. Dispoziția fusese în prealabil dată pentru toate celelalte localități urbane ale țării.
- 14, **Atachi.** Uciderea unor evrei.
20. Concentrarea tuturor evreilor din regiunea Soroca în lagărul de la Vertujeni.
20. În Consiliul de Miniștri, Mihai Antonescu a informat guvernul despre sesizarea făcută din partea Ambasadei Reich-ului la București, potrivit căreia ritmul alert al românizării ar putea să „paralizeze economia națională”.
20. Cererea autorităților germane de a li se preda evreii internați în lagăre.
20. Jefuirea și aruncarea în Nistru a unor evrei în drum spre Transnistria.
23. Ion Antonescu, conducătorul statului, a stabilit că în cazul descoperirii oricărui act de sabotaj pe teritoriul țării, vor fi împușcați 50 de comuniști evrei și 5 comuniști neevrei.
- 27-28. Printre evreii maghiari executați fără vină de armatele germană și ungară la Kamenetz-Podolsk, se află și numeroși originari din Transilvania.
28. F.U.C.E. din România cere aprobare pentru trimiterea de ajutoare evreilor din Basarabia și Bucovina.

29. În articolul „Cazul Călinescu” apărut în presa oficială, continuă atacurile împotriva lui G. Călinescu pentru inserarea scriitorilor evrei în *Istoria literaturii române*.
31. Primele case evreiești expropriate la București, Carmen Silva etc. Ulterior acțiunea se va extinde în toate localitățile țării.
- 31, **Cernăuți**. Dr. Traian Popovici, primarul orașului, a declarat cu ocazia unui interviu acordat ziarului „Bucovina” că o delegație va pleca la Lodz, Cracovia și Liubliana pentru studierea organizării ghetourilor.

Septembrie

1. Killinger, ambasadorul Germaniei la București, comunică superiorilor săi că: „Modul de a proceda al românilor în teritoriile nou ocupate din est dovedește că nu poate fi vorba de o politică de prietenie față de evrei”.
- 9, **București**. Schimbarea denumirilor evreiești ale unor străzi.
16. Un bilanț al măsurilor luate împotriva evreilor în primul an de la instaurarea dictaturii lui Ion Antonescu prezintă totala excludere a evreilor din agricultura țării.
- 20 **aprilie 1942**. Se desfășoară bătălia de lângă Moscova, în care armatele hitleriste suferă prima mare înfrângere militară în timpul celui de-al doilea război mondial.

Octombrie

4. Ordin de deportare a evreilor din Bucovina.
6. Comunicatul lui Ion Antonescu privind deportarea evreilor din Chișinău.
8. Deportarea evreilor din Suceava, Ițcani și Burdujeni.
9. Apelul adresat mareșalului Ion Antonescu de către dr. W. Filderman pentru stoparea deportărilor.
10. Hotărârea Comandamentului Suprem al armatei române de strângere a populației evreiești din Cernăuți în ghetou.
11. Adresa ministrului Finanțelor către Banca Națională a României privind procedura de preluare a bijuteriilor și obiectelor de valoare de la evreii deportați în Transnistria.
19. Răspunsul dur al mareșalului I. Antonescu la apelurile lui W. Filderman.
20. Decretul-lege nr. 2903 pentru obligarea evreilor de a contribui la constituirea de stocuri de îmbrăcăminte în interes social.
21. Începe „Recensământul de sânge” al evreilor.
21. Legea nr. 936 (Monitorul Oficial nr. 250) privind depunerea de către evrei în mod gratuit a stocurilor de îmbrăcăminte în interes social. Valoarea efectelor predate în virtutea acestei legi a fost de circa 2 miliarde lei.
22. Explozia din clădirea Comandamentului armatei române din Odessa. Drept represalii au fost uciși mii de evrei.
31. În M.O. nr. 259 apare decizia prin care Mihai Antonescu, vicepreședinte și președinte ad-interim al Consiliului de Miniștri, îl însărcinează pe Radu

Lecca să se ocupe „cu pregătirea lucrărilor pentru reglementarea regimului evreilor”.

- 8.000 de evrei din împrejurimile Cernăuțiului și din fostul județ Rădăuți au fost deportați peste Nistru.
- Ministrul S.U.A. la București relatează despre dezacordul unor cercuri politice românești față de comportamentele barbare ale unor autorități împotriva evreilor.

Noiembrie

- 7. Scoaterea dr. W. Filderman din baroul Ilfov.
- 14. Avocații evrei de orice categorie n-au drept de exercitare a profesiei.
- 14. Decretul-lege nr. 3205 pentru înființarea și organizarea Inspectoratului general al taberelor și coloanelor de muncă obligatorie de folos obștesc pentru evrei.
- 15. Presa reia afirmația lui Goebbels că evreii sunt vinovați de izbucnirea războiului.
- 16. Nu se mai eliberează autorizații de călătorie pentru evrei.
- 16. Înregistrările pe disc ale compozitorilor și muzicienilor evrei sunt retrase din comerț.
- 18. Se dă publicității lista cu spitalele și policlinicile evreiești care vor fi supuse exproprierii.
- 26. Obligația evreilor de a subscrie la Împrumutul Reîntregirii.
- 28. Decizia ministrului subsecretar de stat al Românilizării, Colonizării și Inventarului nr. 70216, privind obligația tuturor firmelor din țară de a comunica situația capitalului evreiesc la 6 septembrie 1940 și la 31 decembrie 1941.
- 30. Comisia de judecată a Oficiului de românizare a decis că în definiția de evreu hotărâtoare este rasa nu religia.

Decembrie

- 2. Filme evreiești, camuflate sub firme americane, rulează încă în cinematografe.
- 3. Funcționari publici căsătoriți cu evreice sunt puși în disponibilitate.
- 5. Actorii evrei care nu se supun dispozițiilor legale de excludere a lor din teatru sunt internați în lagăre.
- 16. Decretul-lege nr. 3415, pentru dizolvarea F.U.C.E. din țară și înființarea Centralei Evreilor din România (al cărei Regulament de funcționare este publicat la 31 ianuarie 1942).
- 16. Decretul-lege nr. 3416 pentru recensământul locuitorilor având sânge evreiesc.
- Ministerul Educației Naționale, prin adresa nr. 45096, a aprobat cererea directorului Marcu Cajal, docent universitar, de a înființa pe lângă Spitalul „Caritas” din București cercuri de medicină pentru studenții evrei.
- Colegiul pentru studenții evrei funcționează pe baza autorizațiilor Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor cu nr. 241273 din 1941.

1942

Ianuarie

5. Instrucțiunile Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale și ale Oficiului Central de Românizare nr. 38811 relative la prelungirea termenului pentru menținerea salariaților evrei în întreprinderi.
12. Evacuarea evreilor din Odessa.
16. Uciderea a mii de evrei la Odessa.
17. Legea nr. 46 pentru completarea unor dispoziții din Decretul-lege nr. 2903 referitoare la obligarea evreilor de a contribui la constituirea de stocuri de îmbrăcăminte în interes social.
- 21-22. Armata și Jandarmeria ungară efectuează la Novisad o „razie” care s-a soldat cu uciderea și aruncarea în Dunăre a 3.000 de evrei, unii provenind și din Ardealul de Nord, iar restul fiind refugiați din Europa ocupată de Hitler.
30. Prin Decretul nr. 319 (M.O. nr. 26 din 31 ianuarie 1942) se publică Regulamentul nr. 4 pentru organizarea și funcționarea Centralei Evreilor din România (C.E.R.). Se stabilesc: atribuțiile, organele C.E.R., secțiunile, organele de reprezentare locală (oficiile județene și comunale) ș.a. C.E.R. va emite: decizii, regulamente, circulare.

București. Pe lângă școlile suprapopulate existente („T.T. Malbim”, „Fraternitatea Zion”), mai iau ființă și școlile: „Moria - A.E. Gaster”, „Voința”, „Instrucțiunea” ș.a.

Februarie

3. Hotărârea Consiliului Colegiului Inginerilor privind radierea inginerilor evrei din colegiu.
7. Decizia nr. 1101 a împluternicului guvernului pentru reglementarea regimului evreilor privind numirea lui H. Streitman ca președinte al Centralei Evreilor din România.
7. Decizia nr. 1102 a împluternicului guvernului pentru reglementarea regimului evreilor privind numirea lui N. Gingold, medic, ca secretar general al Centralei Evreilor din România.

Martie

2. Apare Decizia privitoare la revizuirea tuturor evreilor, pentru clarificarea situației lor în câmpul muncii pe baza căreia s-a stabilit procedura acordării scutirilor de muncă. Un birou special al Împluternicului Guvernului, prin intermediul C.E.R., Serviciul Muncii obligatorii și secția reeducării profesionale, va deveni „celebru” prin felul în care au fost operate toate aceste „scutiri”, plătite fabulos și destinate celor care le acordau, și nu asistenței oamenilor de detașamente de muncă, așa cum prevăzuse Decizia.
7. Adresă către Centrala Evreilor din România. Se aprobă trimiterea de medicamente în Transnistria.
9. Decretul-lege nr. 732, pentru înființarea unui „impozit excepțional de reîntregire”.

13. Raportul ministrului Justiției și al ministrului subsecretar de stat al Românizării... și Decretul-lege nr. 769, pentru combaterea camuflării bunurilor, drepturilor și intereselor evreiești și pentru reprimarea sabotării operei de românizare.
16. Decizia Ministerului Afacerilor Interne nr. 283, privind retragerea permiselor de conducere a autovehiculelor eliberate evreilor.
18. În comuna Bernandovca au fost împușcați 483 de evrei din Odessa.
18. Memoriul semnat de S. Jägendorf privind organizarea vieții evreilor în Moghilău.
24. Notă informativă privind continuarea execuțiilor de evrei la Berezovca.
25. Executare de evrei la Berezovca.

Aprilie

28. Decizia C.E.R. nr. 48 de organizare a comunităților evreiești și Decizia C.E.R. nr. 50 de funcționare a comunităților evreiești evacuate.
 30. Raportul ministrului Justiției către conducătorul statului și Decretul-lege nr. 1257, pentru suspendarea aplicării unor legi privitoare la anumite categorii de evrei.
- Asasinatele de la Șargorod.

Mai

19. Ordinul (Guvernului Transnistriei privind evacuarea imediată a 4.000 de evrei din Moghilău la Scazineț.
26. Raportul miniștrilor Finanțelor și Justiției și al subsecretarului de stat al Românizării... către conducătorul statului și Decretul-lege nr. 1569, pentru administrarea și lichidarea unor bunuri aparținând Centrului Național de Românizare.
30. Ordinul Președinției Consiliului de Miniștri către Centrala Evreilor din România pentru trimiterea de bani și medicamente evreilor din Transnistria.

Iunie

3. Ordin de intrare în ghetou a evreilor deportați în județul Moghilău.
10. Raport despre epidemia de tifos exantematic în orașul Moghilău.
12. Ordinul Armatei a 3-a de împușcare a evreilor aflați în Transnistria în cazul când nu se supun dispozițiilor date.
16. Ordine de organizare a ghetourilor în județul Moghilău.
- 20-22. Raportul ministrului Justiției și al ministrului subsecretar de stat al Românizării... către conducătorul statului și Decretul-lege nr. 1848, în legătură cu trecerea bunurilor aparținând comunităților evreiești de orice rit în patrimoniul Centrului Național de Românizare.

Iulie

5. Ordinul Prefecturii județului Moghilău de înlocuire cu ucraineni a lucrătorilor evrei în întreprinderi.
10. Decretul-lege nr. 1981, pentru reglementarea calificării profesionale în industrie.

11. Ordinul Marelui Stat Major către toate comandamentele teritoriale pentru pregătirea unor noi deportări.
28. Decizia Președinției Consiliului de Miniștri nr. 17756, privind bunurile urbane aparținând evreilor cetățeni străini.
28. la ființă Casa de Credit și Ajutor a Corpului Didactic, scriitorilor și Artiștilor Evrei.
- Au loc radicale schimbări în redacția „Gazetei Evreiești” pentru a se asigura că acest oficios al C.E.R. va înfățișa cu adevărat părerea conducerii C.E.R. Până la această dată, dar chiar și mai apoi, unii dintre gazetarii evrei din redacție, cu vechi state de activitate și merite în publicistica evreiască, mai izbuteau să strecoare în această unică publicație care, zisă „evreiască”, și materiale de interes real pentru coreligionarii năpăstuiți de regimul pe care-l slujea și C.E.R.

August

6. Decretul-lege nr. 2315, pentru modificarea și completarea Legii nr. 244/1942, privitoare la reconstruirea orașului Panciu, distrus de cutremur, ca oraș fără evrei.
8. Articolul „Evacuări de evrei din România”, apărut în „Donauzeitung”.
8. Articolul „România curățată de evrei” apărut în „Bukarester Tageblatt”.
25. Comunicat privind deportarea unor negustori evrei în Transnistria.
27. Instrucțiunile Marelui Stat Major cu privire la lucrurile pe care evreii deportați în Transnistria le pot lua cu ei.

Septembrie

2. Ordin pentru închiderea cu sârmă ghimpată a ghetoului din Moghilău.
19. Legea nr. 698, privind instituirea pedepsei cu moartea pentru evreii trimiși în Transnistria care se întorc în țară în mod fraudulos.
26. Programul de deportare a evreilor din România stabilit de o conferință ținută la Berlin.
- Memoriu despre lagărul morții Peciora.

Octombrie

16. Comunicatul Consiliului de Miniștri privind suspendarea deportărilor în Transnistria.
24. Raportul ministrului Justiției și al ministrului subsecretar de stat al Românilor, către conducătorul statului și Decretul-lege nr. 3.160, privitor la regimul contractelor de închiriere și al chirii, precum și la unele dispoziții în interesul românizării.
30. Comunicatul privind instituirea unei Conferințe interministeriale pentru rezolvarea problemelor legate de regimul evreilor.

Noiembrie

6. Comunicat privind deportarea în Transnistria a unor evrei din Bacău.

18. Aprobarea mareșalului Antonescu de a trimite ajutoare evreilor internați în lagărul de la Vapniarca.

Decembrie

- 4, **București.** Sărbătorirea a 75 de ani de la întemeierea Templului. Templul a fost vizitat, în preajma inaugurării sale (1856) de către dir. Moses Montefiore. Au urmat în timp vizitele unor: I.A. Cremieux, M. de Rothschild, L. Luzzati, ș.a.

București. Din inițiativa C.E.R. a luat ființă orchestra simfonică evreiască, cu circa 100 de instrumentiști și funcționând după normele fixate printr-un regulament. Între 1942-1944 a susținut peste 50 de concerte. Formații muzicale mai modeste au fost organizate în mai toate orașele țării.

București. Ia ființă Biblioteca Centrală Evreiască cu peste 12.000 volume, consultate de sute de cititori, în special studenți și intelectuali. În Capitală mai funcționau, încă din anii trecuți: Biblioteca Templului Coral, Biblioteca dr. M. Singer, Biblioteca Pedagogică „Farmacist A. Solomon”. În jurul tuturor acestora gravitau scriitori și publiciști evrei care organizau șezători și varia alte manifestări culturale.

➤ Goga, Octavian, *Discursuri*.

➤ Sârbulescu, Petre (Chimpa, N.), *Codul de românizare cuprinzând întreaga legislație privitoare la trecerea bunurilor evreiești în patrimoniul statului însoțită de lucrările preparatorii, diviziunii ministeriale*.

➤ F.U.C.E., dizolvată fiind, și-a continuat activitatea printr-un for denumit Sfatul Evreiesc Comunitatea clandestină. Acest for a acționat printr-o Comisie de Ajutoare avându-l în frunte pe av. A. Schweffenberg, contribuind la organizarea unor acțiuni de salvare a unor evrei din Transnistria.

➤ La Predeal sunt lansați dintr-un avion societiv doi parașutiști cu misiuni de luptă. Ei sunt primii evrei folosiți de aliați în asemenea misiuni. Ulterior vor mai fi folosiți evrei palestinieni în cadrul unor parașutări efectuate de englezi.

1943

Ianuarie

11. Se încheie un Protocol germano-român prin care guvernul antonescian se angajează să continue războiul cu condiția ca Germania să sporească ajutorul militar pentru echiparea unor noi unități care să le înlocuiască pe cele pierdute sau decimate la Stalingrad, cotul Donului și în Caucaz.

29, **București.** La un sfert de veac de la moarte, titanul literaturii idiș I.L. Peretz, unul din clasicii culturii evreiești, a fost comemorat de către Asociația culturală Evreiască „Teatrul idiș din România”. Scriitori evrei: Barbu Lăzăreanu, Ury Benador, I. Gropper, L. Bertiș, M. Lax. etc. au citit din operele scriitorului.

Februarie

2. Se desfășoară bătălia de la Stalingrad, cea mai mare bătălie a războiului, la care iau parte și unități ale armatei române, încheiată cu capitularea armatelor coaliției hitleriste, cea mai mare parte a trupelor române care participaseră la bătălie cade în prizonierat.
12. **Roman.** Din inițiativa dr. I. Wacher, președintele Comunității, și a Colegiului medicilor, a luat ființă un dispensar policlinic.
- 19, **Galați.** Comunitatea evreilor a organizat ca zilnic să se servească masa în mod gratuit, la cantina comunității, elevilor nevoiași și subalimentați.
19. **București.** Șezătoare pentru comemorarea lui Alexandru Dominic la teatrul Barașeum. Au vorbit I. Peltz, Camil Baltazar, I. Răcăciuni. Au recitat din opera poetului și dramaturgului: Dida Solomon, Leny Caler și C. Marcovici, Al. Marius, V. Ronea, Sandu Eliad.

Martie

- 5-12, **București.** Se desfășoară săptămâna teatrală la Barașeum. În program: *Teatrul Barașeum*: „Fata cu părul de aur”, de Scarlat Froda cu Leny Caler, muzica de Ely Roman, regia N. Stroe; „Cu ritm și melodie”, cu orchestra instrumentiștilor de muzică modernă, cu Joe Reiningher și surorile Gamberto; Concertul orchestrei simfonice evreiești, sub conducerea compozitorilor H. Schwartzman și Eugen Jose Singer; *Studio Barașeum*: „Din glumă în glumă”, de Ion Pribeagu și Nican; „Un interviu pe note”, fantezie umoristico-muzicală, muzica de Iacobsohn și Edmond Deda; „Concert de muzică modernă”, cu Alfredo Tomas și orchestra instrumentiștilor evrei; „Un concert de sonete”, cuvânt introductiv Alfred Mendelsohn, soliști B. Bernfeld vioară, Radu Negreanu pian; „Pași pe portativ”, gală de dans cu Clara Wolf, orchestra H. Schwartzman; Comemorarea scriitorului I.L. Peretz, la Sinagoga Mare.
6. Ofensivă generală a armatei sovietice pe frontul de sud, condusă de mareșalul Jukov.
9. Legea nr. 143, pentru modificarea și completarea unor dispoziții privind activitatea Centrului Național de Românizare.
10. Adresa Comisiei interministeriale pentru organizarea regimului evreilor către Ministerul Afacerilor Interne în problema repatrierii unor evrei deportați în Transnistria.
17. Procesul-verbal al Comisiei Ministerului de Interne instituită pentru trecerea evreilor internați în Lagărul de la Vapniarca.
17. Circa 400 de deținuți, cetățeni sovietici și antifasciști români sunt asasinați de către hitleriști în închisoarea de la Râbnîța.
- 24-27. Dr. W. Filderman despre intervențiile sale la agenții Gestapo-ului din România în vederea emigrării copiilor orfani din Transnistria.

Aprilie

- 2, **Botoșani.** Pentru ajutorarea evreilor din detașamentele de muncă obligatorie. Comunitatea evreilor a organizat un „Serviciu pentru asistența concentraților”:

- 2, **București.** În localul C.E.B. funcționează o bibliotecă de împrumut gratuită cuprinzând volume de literatură română, străină, idiș, ebraică, pedagogie, filosofie, știință etc.
- 2, **Galați.** Oficiul județean a organizat Orchestra muzicanților profesioniști și amatori, care prezintă concerte deosebit de apreciate de populația evreiască.
9. În oficiosul „Bucovina” (anul III, nr. 548) sub un titlu anodin, „De la Curtea Marțială” putem citi: „Soții evrei Geldner Meyer și Geldner Regina, evacuați în Transnistria, s-au reîntors fraudulos în țară, la Cernăuți. Ambii au fost condamnați la moarte pentru acest delict și executați”.
- 11, **București.** Audiere de muzică religioasă la Școala „Instrucțiunea”.
- 15, **București.** La Templul „Unirea Sfântă” a avut loc concertul școlii „Moria – A.E. Gaster” cu concursul Orchestrei simfonice evreiești, dirijată de maestrul Schwartzman și Jose Singer; soliști: Rudi Ledeanu, Mariana Rabinovici și Sandu Stern; în program, Bizet, Singer, Schwartzman, Goldfaden etc.
- 16, **Galați.** Secția Asistență socială a luat măsuri pentru organizarea acțiunii de procurare a fondurilor pentru ajutorarea cu efecte de vară a evreilor trimiși la muncă.
- 16, **București.** La Sinagoga Mare are loc o serbare muzicală de Seder (masa de Pesah), cu concursul elevelor liceului „Instrucțiunea”. La Templul Coral, serbare de Pesah cu concursul școlii primare și complementare de fete nr. 1 „Fraternitatea Zion”. La Bet-Hamidraș-ul din str. Jigniței, prelegerea rabinului dr. B. Reicher *Cum a fost adusă jertfa de Paști în sanctuarul din Ierusalim și Comentarii asupra Hagadei șel Pesah*.
- 16-23, **București.** Săptămâna teatrală: *Teatrul Barașeum*: „Tipke Faier”, comedie muzicală cu Adina Podeanu; „Ce fac după masă”, fantezie muzicală de Elly Roman; „Fata cu părul de aur”, cu Leny Caler; „Familia Flax”, comedie muzicală cu N. Stroe; *Music hall Barașeum*: Beny și Norris de la Folies Bergeres; *Studio Barașeum*: „Din glumă în glumă”, umor și muzică, cu Ion Pribeagu și Nican.
16. Secția de Asistență, Comisia de Ajutorare informează persoanele care au rude în Transnistria să se adreseze Centrului de Colectă, efecte uzate „I” pentru lămuriri cu privire la modul de trimitere a coletelor individuale la aceea destinație.
17. Ordinul Ministerului Afacerilor Interne pentru eliberarea a 427 internați din lagărul Vapniarca, cu condiția de a rămâne în Transnistria în localitățile ce-și vor alege.
30. Sărbătoarea de Pesah a însemnat pentru comunitățile evreiești din țară obligația de ajutorare a populației sărmăne, spre a le da posibilitatea de a respecta ritualul.
- Un număr de 66 de oameni de știință și de cultură, membri ai Academiei Române și profesori la Universitățile din București, Iași și Sibiu (unde se mutase, în 1940, Universitatea din Cluj), adresează lui I. Antonescu un

memoriu comun prin care cer ruperea imediată a legăturilor cu Germania și ieșirea din războiul hitlerist („Memoriul intelectualilor”).

Mai

- 7, **București**. Contribuțiile evreilor, persoane fizice arondate la Centrala Evreilor din România pe exercițiul 1943, se majorează cu o cotă de 25% destinată să acopere obligațiile celor care n-au depus efecte, conform Legii 2909/1941.
- 14, **București**. Orfelinatul Uniunii Femeilor Israelite împlinește 40 de ani de existență. Festivitate aniversară.

Iunie

- 15, **București**. Decizia nr. 17 a Președinției Consiliului de Miniștri prin care au fost stabilite normele de utilizare a evreilor cu diplome superioare în diferite servicii publice.
- 25, **Botoșani**. În clădirea dispensarului evreiesc s-a înființat un serviciu de urgență.
- 25, **București**. Centrala Evreilor din România, secția de asistență și Comisia de ajutoare, continuă să primească colete cu efecte și medicamente pentru trimiteri individuale în Transnistria.
- 25, **Buzău**. Se deschide o cantină cu sprijinul dat de populație. Pe lângă persoanele lipsite de mijloace, iau masa aici și evrei evacuați din Ploiești.

Iulie

- 1, **București**. Dr. I. Barasch, înhumat în vechiul cimitir din str. Sevastopol, a fost reînhumat în cimitirul Filantropia. Au luat parte Șef Rabin dr. Al. Șafran, rabinii dr. Alperin, dr. A.M. Beck, dr. M.A. Halevy, dr. B. Reicher, H. Rabinovici, H. Gutman, Șef Rabin S. Djaen (comunitatea sefardă) etc.
- 2, **Dorohoi**. Oficiul județean Dorohoi C.E.R. continuă fără întrerupere acțiunea pentru ajutorarea detașamentelor de muncă obligatorie.
5. Se desfășoară mari acțiuni militare în sectorul central al frontului din est („Bătălia de la Kursk-Orel-Belgorod”), soldată cu o mare înfrângere a armatei germane, care desăvârșește cotitura radicală în desfășurarea războiului, începută la Stalingrad.
7. Decretul-lege nr. 1893, privind asimilarea parțială sau întru totul a unor evrei cu românii.
8. Comunicatul președintelui Consiliului de Miniștri despre hotărârea conducătorului statului de repatriere din Transnistria a 10 categorii de evrei.

August

1. Marele raid al aviației anglo-americane asupra orașului Ploiești.
- 6, **București**. La Templul „Fraterna” are loc comemorarea istoricului antic Josephus Flavius cu expunerea dr. M.A. Halevy despre: „Martorul, cronicarul și comentatorul anului 70”. Comemorarea este organizată sub auspiciile Comunității evreiești din București
11. Adresa Ministerului Afacerilor Interne către Direcția Generală a Poliției. Ministerul nu poate da curs cererilor de repatriere a evreilor din Arad deportați în Transnistria.

11. Adresa Ministerului Afacerilor Interne către Inspectoratul General al Jandarmeriei în vederea întocmirii unor tabele nominale cu evreii deportați în Transnistria.
- 13, **București**. Conferințe pentru corpul didactic evreiesc. Ciclul conferințelor de iudaizare pentru corpul didactic al școlilor Comunității evreilor din București s-a deschis cu prelegerea Șef Rabinului Șafran urmată de prelegerile dr. A. Beck, dr. B. Reicher, dr. Alperin etc.
19. Decizia Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale nr. 44833, privind înființarea dovezii de scutire de muncă obligatorie și autorizarea de exercitare a profesiei pentru femeile evreice având vârsta între 16-60 de ani.
20. Președinția Consiliului de Miniștri, Împuternicitul Guvernului pentru reglementarea regimului evreilor din România a comunicat Centralei Evreilor din România că toate cererile de asimilare, fără excepție, urmează a fi depuse numai la Centrala Evreilor, așa cum se prevede în Regulamentul de organizare și funcționare a Centralei Evreilor din România.
- 20, **București**. La așezământul de cultură discuții în contradictoriu despre: „Creație și Creatori”, A.I. Zissu, D. Hervian; „Scriitori bătrâni – scriitori tineri”, Sașa Pană, Nina Casian. Horia Liman; Scurte lecturi și recitări în prezența autorilor: Beate Fredanov, A. Finți, C. Marcovici, E. Semo, E. Negreanu; Scurte lecturi din opera proprie și recitări din poezii proprii: Maria Banuș, Ury Benador, Jean Cohn, Emil Dorian, Margareta Dorian, Enric Furtună, Liana Maxy; muzica: B. Bernfeld, Hilda Jerea, Radu Negreanu; coregrafia: M. Lindenberg; prezentare omagială, cu lecturi în idiș: I. Cropper, Haim Rabinsohn, E. Bertiș, Berl Snabl; prezentarea programului: Alfred Mendelsohn.
- 22-28. Din activitatea culturală în București. La Templul „Unirea Sfântă”, o seară de poezie și cântece evreiești, condusă de maestrul A. Schwartzman și cu prezentarea lui Iacob Gropper. În program poezii: Iacob Gropper, Berl Snabl, Leon Bertiș, Samson Forst citește din Peretz, Manger, Ansky etc. Citește traduceri în românește scriitorii: Ury Benador, Emil Dorian, Enric Furtună, D. Hervian și în idiș Beate Fredanov. Școala de arte pentru evrei la Teatrul Barașeum organizează o șezătoare: „Discuții în contradictorii despre artă, lecturi, muzică și dans”, cu concursul scriitorilor și artiștilor Lucian Alfandary, Maria Banuș, Ury Benador, B. Bernfeld, Nina Casian, Emil Dorian, Al. Finți, Beate Fredanov, Hilda Jerea, Horia Liman, Radu Negreanu, Sașa Pană, A.L. Zissu. Revista „Dai un ban dar face”, de Eug. Mirea și H. Mălineanu; *Studio Barașeum*: „Patapup”, un act de Rubin Liviu și „Liniștea casei”, comedie conjugală de Georges Courteline; *Biblioteca populară Gratuită a C.E.B.*, cu următoarele secții: literatură română, străină, în idiș, pentru copii și tineret, pedagogie, știință, filozofie, iudaică, drept, economie etc. Conferința la studioul teatrului Barașeum despre „Teatrul evreiesc - istoric, aspecte”, prezentare E. Blumenfeld-Florin. Prelegerea rabinului B. Reicher despre „Introducere în Talmudul babilonian” la Bet Hamidrașul din str. Jigniței.

24. Adresa Ministerului Afacerilor Interne către Ministerul Justiției în legătură cu repatrierea unor categorii de evrei deportați în Transnistria.
28. Adresa Marelui Stat Major către Ministerul Afacerilor Interne privind înaintarea tabelului nominal cu evreii deportați în Transnistria ca infractori la munca obligatorie.
28. Decizia Președinției Consiliului de Miniștri nr. 691, prin care s-a autorizat ca sumele depuse de evrei până la 1 ianuarie 1943, drept echivalent al muncii obligatorii, să fie puse la dispoziția Consiliului de Patronaj.

Septembrie

7. Memoriul Centralei Evreilor din România către Comisariatul general pentru problemele evreiești, în legătură cu repatrierea unor categorii de evrei deportați în Transnistria.
7. Radu Lecca este numit comisar general pentru probleme evreiești, pe lângă Subsecretariatul Muncii.
- 10, **București**. Conservatorul particular de muzică și artă dramatică, pentru evrei, sub direcția prof. Stella della Pergola și prof. Hugo Schwartz, organizează o audiție muzicală cu concursul prof. Claire Barber, Silwia Degert, Mircea Alex. Brucăr, Hugo Schwartz, Eugen Jose Singer, Max Weintraub
- 10, **București**. În localul templului „Beis-Eil” (strada Emigrantului) se inaugurează ciclul de conferințe organizat de Comitetul templelor „Reschit Daath” și „Beis-Eil” și al școlii de băieți „Ronetti-Roman” cu titlul de: „Figuri proeminente din Talmud”. Susțin prelegeri: rabinul dr. H. Alperin despre: „Iohanan ben Zakai” și rabinul Moses Rosen, despre mozaism.
- 10, **București**. Societatea „Unirea și Progresul” organizează cu prilejul împlinirii a 50 de ani de existență un concert simfonic religios, executat de copii și dirijat de profesorul M. Derner.
- 17, **București**. Activitatea culturală în septembrie 1943 (sala Barașeum): „Cântărețul tristeții sale”, după o nuvelă de Osip Dimov. Muzica: Al. Mendelsohn, regia Dinu Negreanu, decoruri Maxy. Cu actorii Al. Finți, Maria Sandu, Beate Fredanov, Sandu Sticlaru; „Dai un ban dar face”, supravădită de Eug. Mirea și H. Mălineanu. „De dragul nostru” teatru și muzică de Elly Roman și V. Ronea; Concert simfonic al Orchestrei simfonice evreiești, conducerea muzicală: A. Mendelsohn; „O prezentare românească a idișului” cu Emil Dorian, Iacob Gropper, Maria Sandu, Eliazar Semo, Adina Podeanu, Leopold Feldman; cântece populare evreiești și muzică instrumentală evreiască.
- 17, **București**. Curs de artă dramatică, gratuit; își începe activitatea, pentru tinerele talente cu care să se formeze un teatru idiș.
30. Apare în „Informația zilei”, celebrul pamflet al lui Tudor Arghezi intitulat *Baroane*, îndreptat împotriva lui Manfred von Killinger, ambasadorul Germaniei naziste la București

Octombrie

1. Adresă prin care se recomandă sprijinirea familiilor nevoiașe din Capitală și provincie. Comisariatul general pentru problemele evreiești a trimis Centralei Evreilor din România, o încunoștințare în acest sens.
12. Memoriul transmis guvernului de către dr. W. Filderman în problema repatrierii evreilor deportați.
- 15, **Fălticeni**. La cantina comunității se servește zilnic o masă substanțială unui număr de aproape 800 nevoiași.
- 19-30, **Moscova**. Conferință a miniștrilor de externe ai U.R.S.S, Marii Britanii și S.U.A. (Molotov, Eden, Hull), cu care ocazie se pun bazele Organizației Națiunilor Unite.
- 22, **București**. Prin Decizia Centralei Evreilor din România se înființează un comitet de inițiativă pentru colectarea de fonduri destinate echipării detașamentelor de muncă și ajutorării evreilor evacuați.

Noiembrie

9. Decretul-lege nr. 2964, pentru trecerea gratuită în patrimoniul comunelor a fostelor cimitire evreiești dezafectate, dobândite de Centrul Național de Românizare.
16. Intervenția lui Ion Antonescu în Consiliul de Miniștri în care arată că și numeroși români (între 50.000-100.000) au colaborat în Basarabia cu Armata Roșie de ocupație.
- 26, **București**. Începe să dea concerte orchestra de copii a C.E.B.; școala primară și complementară de băieți Moria Gaster.
- 28 - **dec. 1, Teheran**. Conferință a șefilor de state ai U.R.S.S, S.U.A și Angliei (Stalin, Roosevelt și Churchill), la care se adoptă o serie de hotărâri privind viitoarele acțiuni ale războiului.
30. Nota lui W. Filderman despre audiența la ministrul general Vasiliu în problema repatrierii evreilor deportați.

Decembrie

23. Comunitatea evreiască din Tecuci distribuie lunar ajutoare oamenilor din detașamente și familiilor lor. La fel procedează numeroase alte comunități locale.
23. O săptămână culturală bucureșteană la Barașeum și în alte așezăminte culturale. „Micul Guliver”, reluarea spectacolului interpretat de copii într-o nouă versiune, muzica N. Schwartzman; Cokteil cabaret, spectacol comico-muzical cu Al. Giovany; Concert Teodor Cozma, cu orchestra instrumentiștilor evrei; „Otto elefantu”, comedie cu Maria Sandu, I. Cobilovici, Al. Marius; „Alți bani, altă distracție”, cu N. Stroe, N. Kanner, muzica de Elly Roman; Concert simfonic, conducerea muzicală H. Schwartzmann; Concert de muzică clasică, populară și evreiască, susținut de orchestra de copii a școlii primare de băieți nr. 1; „Melo”, de Henri Bernstein

cu Beate Fredanov, Al. Finți și V. Ronea; „Potopul” de H. Berger; trei concerte de muzică de cameră, organizate de clasele de aplicație „Moria”, cu conferință explicativă a prof. Ludovic-Feldman; în afară de spectacolele de mai sus, au loc tradiționalele serbări de Hanuca în diferite școli din Capitală.

București. C.E.R. organizează, în conformitate cu dispozițiile mareșalului I. Antonescu, cu instrucțiunile date de R. Lecca și primarul general al municipiului București, un prim detașament de 3.500 evrei pentru a fi pus la dispoziția Primăriei pentru lucrări edilitare. În detașament au intrat: copii de 15-17 ani, posesori de dovezi de scutire – deci cei netrimși în detașamente exterioare. Muncile „edilitare” depuse nu s-au redus la faimoasa „curățire a zăpezii” ci, de regulă, a constatat în cele mai penibile activități.

Iaiși. Este distrus și dezafectat vechiul cimitir Ciurchi utilizat până în anul 1881. Au fost dezgropate și parte din ele transferate circa 24.000 oseminte, dovadă pentru evoluția demografică a evreilor din Capitala Moldovei.

1943-1944. Locașuri de închinăciune cu activități diverse. Sinagoga „Rabin Mayer Leibiș Malbim”, București, devine un centru de cultură iudaică (Sinagoga a fost construită în 1864 și renovată în 1904. În anul 1928 a fost reconstruită și mărită).

1943-1944. Templul „Gaster” – București desfășoară activități cultural-culturale (Printre primele 5 sinagogi autorizate să funcționeze pe bază de hrisov domnesc a fost sinagoga „Azriel și Etel Gaster”, înființată în 1859).

1943-1944. Societăți reactivate: Societatea „Salve” (Ezra Hadadith), București (a fost creată în anul 1880 ca o societate pentru îngrijirea și susținerea membrilor săi în caz de boală și deces. Deviza: „lubește pe aproapele tău ca pe tine însuți”).

1943-1944. Societatea „Dr. Josef Weissberg”, București (S-a înființat în 1930, având ca scop ajutorarea membrilor săi în caz de boală și deces).

1944

Ianuarie

3. Decizia Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale nr. 100990, privind normele și obligațiile pentru evreii care activează la firme sau întreprinderi industriale.

10. Decizia Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale nr. 102064, privind dublarea personalului evreiesc din întreprinderi cu elemente de origine etnică română.

Februarie

2. Decretul-lege nr. 231, privitor la modul de repartizare a încasărilor Centrului Național de Românizare.

2. Scrisoarea arhitectului H. Clejan către Ion Antonescu în problema repatrierii generale a evreilor deportați în Transnistria
4. Răspunsul Mareșalului Ion Antonescu la scrisoarea lui. H. Clejan. Refuză aprobarea pentru repatrierea generală.
5. Nota dr. W. Filderman despre audiența avută la generalul C.Z. Vasiliu în problema repatrierii copiilor orfani din Transnistria.
7. Nota dr. Filderman despre o audiență la generalul C.Z. Vasiliu privind repatrierea generală a evreilor din Transnistria.
15. Nota dr. W. Filderman despre audiența avută la generalul Vasiliu. S-a aprobat repatrierea a 2.000 de orfani din Transnistria

Martie

- Parașutiștii evrei: Hanna Szenes, Joel Palgi (Nussbacher), Josua Rosen (Rosenfeld) și Peres Goldstein – ultimii trei clujeni – sunt capturați.

Aprilie

2. Declarația guvernului U.R.S.S. în legătură cu intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României.
2. Episcopul greco-catolic Iuliu Hossu emite o pastorală cu titlul „Către preoți și mireni”, chemare pentru ajutorarea evreilor.
4. Bombardament masiv al aviației anglo-americane asupra Bucureștilor, soldat cu mii de morți și de răniți.
4. Începe acțiunea de ghețoizare a evreilor din Ungaria. În Transilvania de Nord această acțiune a început la 3 mai 1944 și a durat 2-3 săptămâni. 131.633 evrei, înghesuiți în 13 ghetouri centrale, au fost între 16 mai și 27 iunie imbarcați în 45 de trenuri ele morții și duși în lagărele de exterminare. 6/7 dintre aceștia au pierit, pe lângă alți 40.000 aflați în detașamentele de muncă sau executați la Kamenetz-Podolsk sau Novisad.
12. Guvernul sovietic propune guvernului român condițiile de armistițiu.

Mai

18. Episcopul maghiar din Transilvania, Marton Aron, și-a ridicat glasul în biserica Sfântul Mihail din Cluj întru ajutorarea evreimii locale adunată în ghetou și expusă deportării.
19. Decretul-lege nr. 1029, pentru reorganizarea Centrului Național de Românilizare.
26. Se realizează o înțelegere de colaborare politică în lupta antihitleristă între P.C.R și gruparea liberală condusă de Gheorghe Tătărescu.
26. Decretul-lege nr. 1069, pentru modificarea art. 1 din Legea nr. 509, din 3 august 1943, privind pedepsirea pe timpul stării de război a unor infracțiuni. Referiri la evrei.

Iunie

6. Trupele aliate debarcă pe coasta Normandiei, deschizând cel de-al doilea front în Europa.

- 13/14, București.** Are loc o consfătuire conspirativă. Se adoptă planul privind răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, concomitent cu întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor. Se constituie un Comitet Militar, care avea sarcina să pregătească acțiunile militare necesare înfăptuirii insurecției.
- 20.** Se creează, pe baza unei platforme antifasciste, general-democratice, Blocul Național-Democrat (B.N.D), alcătuit din partidele comunist, social-democrat, național-țărănesc și național-liberal, în baza ofertei făcute de aliați privind armistițiul cu Națiunile Unite, ieșirea României din războiul hitlerist, eliberarea țării de sub ocupația germană, alăturarea ei Națiunilor Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale, înlăturarea regimului de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional, democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice tuturor cetățenilor țării.

Iulie

- 22, 28, 31.** Puternice bombardamente ale aviației americane asupra Bucureștilor.
- Departamentul de Stat al S.U.A. comunică Legației române din Berna că trebuie atenționate guvernele Bulgariei, Ungariei și României pentru toate măsurile antievreiești la care vor consimți.

August

- 20.** Începe ofensiva Fronturilor 2 și 3 ucrainene pe direcția Iași-Chișinău, ceea ce contribuie la crearea unor condiții favorabile realizării actului de la 23 august.
- 23.** Difuzarea prin radio a proclamației regelui Mihai I privind doborârea dictaturii militaro-fasciste, ieșirea României din războiul hitlerist și alăturarea ei la coaliția Națiunilor Unite.
- 24.** Forțele germane dezlănțuie un atac general asupra Capitalei în scopul înăbușirii insurecției. Aviația hitleristă bombardează sălbatic Bucureștii, distrugând, printre altele, clădirea Teatrului Național, construită cu un secol în urmă.
- 24.** Confirmarea stării de beligeranță cu Germania printr-o declarație oficială de război a guvernului român, difuzată prin radio și publicată în presă la 25 august.
- 24.** Apare primul număr legal al ziarului democratic, antifascist „România Liberă”, printre gazetari și câțiva evrei.
- 24.** Apare primul număr legal al ziarului „Libertatea”, organ central de presă al P.S.D.
- 25.** Ziarul „New York Times” scrie că istoria va consemna actul de la 23 august ca „unul dintre cele mai hotărâtoare evenimente ale întregului război”, iar ziarul „Le Figaro”, că acesta „este un eveniment de mare importanță, care a dat una dintre cele mai sensibile lovituri celui de-al III-lea Reich”.
- 25.** În urma încetării ostilităților româno-sovietice, Armata Roșie avansează rapid, dezarmând uneori subunități românești și luând prizonieri.
- 26.** Reapare oficiosul P.N.Ț., „Dreptatea” (director I. Liveanu).

26. Apelul lui H. Comaniciu către legionari, publicat în presă: „Garda de Fier, organizația noastră politică, se desființează”. Foștii legionari sunt îndemnați să-și găsească locul „în oricare din partidele B.N.D., sub îndemnul conștiinței”. Într-o scrisoare adresată lui Comaniciu, I. Maniu aprobă această decizie, manifestându-și speranța că partidele angajate în B.N.D. „sunt deschise pentru toți cei ce nu sunt acuzați de crime sau acte dezonorante”(„Dreptatea”, 31 august 1944). La mitingul de la Târgoviște (22 iulie 1945), Ana Pauker, în prezența lui Teohari Georgescu (ministru de Interne), va declara: „Am mai spus-o și repetăm: nu trebuie excluși din obștea poporului foștii legionari care, înțelegând azi că au fost duși și au mers pe un drum greșit, adânc păgubitor țării, își pun sincer și modest puterile în slujba democrației”. Un număr important de foști legionari vor intra în P.C.R., P.N.Ț. și în alte partide.
27. Au loc în București și în alte orașe din țară primele adunări muncitorești în libertate; se aleg comitete de întreprinderi și se trece la constituirea de sindicate muncitorești unice revoluționare. Printre organizatori figurează evrei.
27. Generalul Aurel Aldea din Ministerul de Interne dă ordin de eliberare din închisori a deținuților legionari. Mai toți legionarii au fost eliberați din închisori în timpul guvernării Sănătescu.
29. Delegația română, formată din L. Pătrășcanu, gen. D. Dămăceanu, Ghiță Popp și T. Christu (cărora li se alătură, venind de la Cairo, Barbu Știrbei și C. Vișoianu) pleacă la Moscova pentru semnarea armistițiului cu Națiunile Unite.
30. În declarații făcute presei, Iuliu Maniu afirmă că Ion Antonescu refuzase încheierea imediată a armistițiului, deși frontul fusese străpuns de trupele sovietice, iar Dinu Brătianu, criticându-l pe mareșal, care antrenase armata română peste Nistru, își manifestă, totodată, dorința ca refacerea României să fie susținută de marile puteri occidentale.
30. Intrarea oficială a trupelor sovietice în București. Cu acest prilej are loc în Piața Universității, un miting organizat de P.C.R., P.S.D. și Uniunea Patriotică. Iau cuvântul: G. Vlădescu-Răcoasa (Uniunea Patrioților), C. Agiu și A. Pătrașcu (P.C.R.), Tudor Ionescu (P.S.D.). Din partea U.T.C. vorbește Nicolae Ceaușescu.
31. Abrogarea, printr-un decret regal, a legislației din septembrie 1940, referitoare la investirea președintelui Consiliului de Miniștri cu depline puteri și fixarea prerogativelor regale. Reintră în vigoare prevederile Constituției din 1923 cu privire la drepturile cetățenilor și exercitarea puterilor în stat.
31. Decretul regal nr. 1626, privind drepturile românilor care sunt cele recunoscute de Constituția din 1866, cu modificările ulterior aduse de Constituția din 1923.

Septembrie

1. Decretul-lege nr. 1630, pentru desființarea lagărelor de internare.

1. Decretul-lege nr. 1634, pentru desființarea Subsecretariatului de Stat al Românilor, Colonizării și Inventarului și pentru înființarea Oficiului lichidării patrimoniului Centrului Național de Românizare și al rezolvării problemelor minoritare și de migrație.
1. Foștii înalți demnitari: mareșalul Ion Antonescu, Mihai Antonescu, gen. Corp de armată Constantin (Piki) Vasiliu, gen. Corp armată Constantin Pantazi și col. Mircea Elefterescu, ținuti sub arest într-o casă din cartierul Vatra Luminoasă de la data de 23 august de un grup de comuniști înarmați, condus de Emil Bodnăraș, sunt predați sovieticilor (Frontul II Ucrainean, comandant mareșalul R.I. Malinovski).
5. Se încheie un „front unic”, pe baza „principiului luptei revoluționare și socialiste”, între tineretul comunist și cel socialist. Participă Nicolae Ceaușescu, Alexandru Drăghici și Ivanca Sarisky (din partea U.T.C.), Mișa Levin și D. Boiangiu (din partea organizației socialiste de tineret).
6. Între reprezentanții P.C.R. (C. Agiu și P. Constantinescu Iași), P.S.D. (Șt. Voitec și Th. Iordăchescu), Uniunii Patrioților (G. Vlădescu-Răcoasa și dr. D. Bagdasar), Partidul Socialist Țărănesc (M. Ralea și Stanciu Stoian) și Frontul Plugarilor (G. Micle) se încheie un protocol de constituire a Grupului Patriotic Antihitlerist, cerându-se totodată lărgirea B.N.D. „într-un front patriotic național unic”, cu cooptarea de noi formațiuni politice, dirijate, în fapt, de P.C.R.
10. La sediul Apărării Patriotice are loc o întâlnire a foștilor deținuți politici comuniști. Prezidează Chivu Stoica. Iau cuvântul: I. Sraier, V. Vaida, Alexandru Nicolski, J. Mendelovici, E. Angheliu, C. Agiu, Constanța Crăciun, A. Negru, N. Ceaușescu (U.T.C.), I. Dumitru (P.S.D.), C. Vlădescu-Răcoasa (Uniunea Patrioților). În numele C.C al P.C.R., I. Rangheț.
- 12, *Moscova*. Se semnează Convenția de armistițiu dintre guvernul român și guvernele Națiunilor Unite.
14. Se constituie Consiliul General Evreiesc. Măcinat de conflicte interne între comuniști și reprezentanții altor partide, C.G.E încetează practic să existe după numai două luni.
16. Memoriul Consiliului General Evreiesc adresat Guvernului Român în chestiunea restituirii bunurilor evreiești expropriate.
- 16-17. Armata ungară, în retragere pe teritoriul Transilvaniei, ucide la Sărmaș (60 de km. de Cluj) 126 de evrei. Groapa comună în care au fost aruncați (în pădurea Socuț) a fost descoperită în noiembrie
- 18, *București*. U.E.R - Secția Capitalei s-a întrunit și reconstituit. Au participat din partea U.E.R dr. L. Mayersohn și av. Manolescu, vicepreședinți.
19. Memoriul înaintat de Consiliul General Evreiesc către Ministerul Justiției în problema abrogării Decretului-lege nr. 169 din ianuarie 1938, privind revizuirea cetățeniei.

19. Se dă publicității Decretul-lege cu privire la purificarea aparatului de stat. Vor fi revizuiți toți funcționarii numiți începând din 10 februarie 1938, când a fost desființat în România regimul multipartid, fiind instaurată dictatura.
21. Apare „Scânțtea”, organ al C.C. al P.C.R. din România. Printre redactori ș.a. vor figura, un timp, nu puțini publiciști evrei.
22. Memoriul Consiliului General Evreiesc în chestiunea învățământului.
26. Un comitet de inițiativă din cadrul Sindicatului artiștilor dramatici și lirici cere înlăturarea vechii conduceri, învinuită de colaborare cu vechiul regim. Semnează: Al. Critico, P. Ștefănescu-Goangă, C. Antoniu, Dina Cocea, Beate Fredanov, Al. Finți, Oleg Danovski ș.a.
26. Este dat publicității Proiectul de platformă a Frontului Național Democrat din România (F.N.D.), elaborat de C.C. al P.C.R. și propus tuturor forțelor democratice.
27. Consiliul de Miniștri își dă acordul asupra Decretului cu privire la interdicția activității în presă a celor ce au propagat idei fasciste.
29. Se dispune reintegrarea în învățământ a personalului didactic de origine etnică evreiască.
30. Presa publică și comentează decretele apărute în Monitorul Oficial cu privire la epurarea justiției, aparatului de stat central și administrației locale de elemente considerate fasciste sau profasciste.

Octombrie

3. Printr-o scrisoare semnată de Mișa Levin se certifică aderarea Tineretului Socialist la Platforma U.T.C.
6. Memoriul Consiliului General Evreiesc cu privire la situația evreilor din armată. Școala ebraică Tarbut, înființată cu 15 ani în urmă de un grup de susținători ai graiului ebraic, utilizat ca limbă vie, își reia activitatea și în Capitală.
12. Se constituie Consiliul Frontului Național Democrat, din care fac parte: Lucrețiu Pătrășcanu, Gh. Gheorghiu-Dej, Vasile Luca (P.C.R.), C. Titel Petrescu, Lothar Rădăceanu, Tudor Ionescu (P.S.D.), Victor Brătfăleanu, Al. Sencovici, Chivu Stoica (Sindicatelor Unite), S. Stoilov, G. Vlădescu-Răcoasa și dr. D. Bagdasar (Uniunea Patrioților), G. Micle (Frontul Plugarilor). Nici un evreu.
15. Au loc la București, Craiova, Brașov, Petroșani, Timișoara, Arad, Sibiu, Constanța, Bacău etc., puternice manifestații populare pentru instaurarea unui guvern al F.N.D. Sunt semnalați și „agitatori” evrei.
15. Două memorii ale dr. W. Filderman în care se spune că în zeci de orașe proprietatea urbană și comercială a evreilor a trecut, prin mijloace violente, în mâna unor oameni care nu au plătit drept preț nici 10 la sută din valoare și adesea nici o centimă.
15. Memoriul Consiliului General Evreiesc în chestiunea restituirii bunurilor evreiești expropriate. S-a cerut ca toate categoriile de evrei proprietari, arendași, chiriași, să fie puse în dreptul de folosință imediată, până la 26

octombrie 1944, a bunurilor, indicând totodată soluții pentru rezolvarea echitabilă a problemelor legate de acest act de justiție.

15. Printr-un comunicat dat publicității, și în urma intervenției autorităților sovietice care-i clasifică pe țărâniști drept „fasciști”, guvernul interzice manifestațiile publice țărâniști programate pentru această zi.
17. În „România liberă”, N. Moraru socotește tendențios manifestațiile din ultima vreme ale tineretului din P.N.Ț. și P.N.L. „demonstrații deschise legionare”.
19. **București.** Sub lozincă „Jos guvernul!” are loc un mare miting organizat de F.N.D. Conform unor reportaje publicate în zilele următoare de „Scânteia” și „România liberă”, la respectiva adunare au participat muncitori de la C.F.R. și diverse alte întreprinderi.
19. Memoriul C.G.E. înaintat primului ministru, gen. C. Sănătescu, cu privire la încorporarea, concentrarea sau mobilizarea evreilor.
22. Memoriul Consiliului General Evreiesc înaintat Ministerului Muncii, privind reintegrarea tuturor funcționarilor particulari, patronilor, lucrătorilor, măștrilor și ucenicilor de origine evreiască.
28. **București.** În Piața Universității are loc un miting organizat de grupurile politice din F.N.D. Iau cuvântul: Chivu Stoica, Nicolae Ceaușescu, Mihai Magheru, V. Brățfăleanu, Elena Livezeanu. Se scandează „Vrem guverna F.N.D.”.
28. Între P.N.Ț., P.N.L., P.S.D. și P.C.R. se ajunge la un acord privind constituirea unui guvern politic, prezidat de gen. C. Șănătescu.
29. Generalul C. Sănătescu, însărcinat de rege să formeze un nou guvern, se întâlnește cu reprezentanții partidelor politice (Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, C. Titel Petrescu și Lucrețiu Pătrășcanu). Se cade de acord asupra repartizării portofoliilor și componenței noului cabinet.

Noiembrie

1. Vicepreședintele Comisiei Aliate de Control, gen. V. Vinogradov, prezintă primului ministru, gen. C. Sănătescu, o notă în care se atrage atenția guvernului român că nu sunt respectate clauzele Convenției de Armistițiu. Se cere guvernului ca „fără întârziere să fie luate măsurile care să asigure îndeplinirea acestora”.
2. La Rougetel, reprezentantul diplomatic al Marii Britanii la București, comunică la Foreign Office că amestecul sovietic în afacerile interne ale României a crescut.
3. Ion Christu este numit, prin decret regal, președinte al Comisiei române pentru aplicarea Convenției de Armistițiu. Din comisie mai fac parte, în calitate de membrii: Savel Rădulescu, Radu Cretzianu, Septimiu Pretorian și Cezar Popescu. Nici unul evreu.
4. **București.** Se formează un nou guvern, sub președinția generalului C. Sănătescu, alcătuit din reprezentanți ai P.N.L., P.N.Ț. și F.N.D., acesta din urmă obținând o treime din portofolii și postul de viceprim ministru (Petre Groza).

5. Se constituie Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat (U.C.E) în care P.N.L., P.N.Ț., U.E.R, P.E și reprezentanții variatelor organizații sioniste dețineau în forul de conducere majoritatea (18 membrii), iar Frontul Unic 10.
8. Sosește la București A.I. Vâșinski.
9. Cu prilejul unei vizite la Curtea de Casație, Lucrețiu Pătrășcanu declară că trebuie pedepsiți nu numai „autorii materiali ai războiului și ai politicii de subjugare a Romniei față de Germania hitleristă”, ci și cei „care prin cuvântul lor și prin sfatul lor au constituit un suport material al regimurilor dictatoriale trecute”.
10. Grupul idișist din România și Asociația Prietenii idișului au lansat un manifest, care cuprinde și programul „grupului” – semnează I. Dubovits, Lx. A. Rozenberg, L. Șaraga, I. Schnapp (grupul) și de: Ury Benador, I. Călugăru, M. Davidovici, Em. Dorian, I. Esselsohn, Al. Ființi, Beate Fredanov, I. Gropper, A. Goldenberg, dr. S. Hernis, D. Herivan, D. Herman, Barbu Lăzăreanu, I. Ludo, M.H. Maxy, Maria Sandu, A. Toma și av. N. Zaider.
10. „Scănteia” anunță că societatea Scriitorilor Români a scos „un prim lot de trădători din sânul ei”: Al. Brătescu-Voinești, Sextil Pușcariu, Dem. Teodorescu, N.I. Herescu, Radu Gyr, Al. Hodoș, Romulus Seișeanu. Au fost invitați să facă parte din S.S.R. și condeie evreiești ca: Maria Banuș, Ion Călugăru și Ury Benador, alături de Geo Bogza, Miron Radu Paraschivescu, G. Călinescu, Ion Pas, Al. Mironescu, Al. Rosetti, T. Teodorescu-Braniște.
- 11, **București.** la ființă „Asociația română pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică” (A.R.L.U.S.), în aparatul căreia vor lucra, în timp, și unii evrei.
11. În județele din partea de nord a Transilvaniei se instituie administrația militară sovietică; puținii evrei reîntorși din lagăre au un statut neclar.
12. Se alege un comitet central A.R.L.U.S. din care fac parte: C.I. Parhon (președinte), M. Sadoveanu, S. Stoilov, G. Nicolau, S. Oeriu, Alex. Rosetti, N. Profiri, E. Massini ș.a.
12. S-a ținut la fostul Colegiu pentru studenții evrei o consfătuire a profesorilor care au funcționat aici. Inițiativa aparține prof. S. Sanielevici, M. Halevy, M. Onescu, J. Aberman, dr. docent Grubea. S-a hotărât constituirea unui „Institut Superior de Științe și Cercetări”, în care foștii profesori ai Colegiului își vor putea continua lucrările și cercetările științifice.
19. Se stabilește Comisia interimară a Uniunii Comunităților din Vechiul Regat: dr. Al. Șafran - membru de drept, dr. W. Filderman, dr. L. Mayersohn, av. E. Manolescu, M. Sărățeanu, Paul Iscovici, M.H. Maxy, B. Lebli, S. Schnapp, I. Gârdea, S. Gregor, L. Neuman, dr. A. Pollack, Iosef Feller, av. Leopold Filderman, A. Muhlmán, A. Feller, dr. O. Meller.
21. În ciuda deciziei guvernului din ziua precedentă, privind numirea unor noi prefecți, are loc „asaltul Prefecturilor” la Deva, Constanța ș.a. Apoi, Brașov (23 nov.), Pitești și Târgoviște (28 nov.), Arad și Timișoara (29 nov.) ș.a.m.d.

23. În portul Constanța, vasul turcesc „Toros”, care navighează sub auspiciile Crucii Roșii Internaționale, pleacă spre Palestina cu 750 emigranți evrei la bord.
25. La Uzinele de Gaz și Electricitate vorbește Ana Pauker, susținând că prin participarea României la războiul antihitlerist „ștergem pata rușinoasă pe care a pus-o clica lui Antonescu pe fruntea poporului român”. Referindu-se, în discursul ei la legionari, declară: „Muncitorul, funcționarul, țăranul, care caută binele a mers pe o cale greșită, lăsându-se înșelat, acela este fratele nostru al tuturor” și cu el „împreună distrugem pe acei înșelători și răufăcători fasciști”.
26. **București.** A avut loc instalarea noii conduceri a Comunității Evreiești din Capitală. Dr. W. Filderman a subliniat rolul important pe care-l are Comunitatea din București care reprezintă mai bine de o treime din populația evreiască a țării.
26. S-a hotărât să se procedeze la o anchetă, după care se va trece la judecarea celor care, în cadrul fostei C.E.R., au fost colaboratori etc.
26. Notabili români exprimă poziții împotriva antisemitismului. Mihail Sadoveanu, despre pogromul de la Iași.
- Comitetul lui Joint Distribution din România a distribuit suma de 635.710.365 lei pentru îmbrăcăminte, pentru echiparea și întreținerea a 300 orfani, repatriați din Transnistria, pentru echiparea și întreținerea a 500 refugiați din Ungaria și Polonia, pentru refugiați și eliberați din lagăre și închisori din motive politice etc.

Decembrie

1. A fost numit secretar general al Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat av. Lascăr Șaraga. Vicepreședinții Uniunii sunt: Abraham Feller, Wilhelm Fischer, I. Gârdea și Lebli.
2. Ministrul Educației Naționale publică numele autorilor ale căror manuale sunt interzise de a fi folosite în școli și facultăți sau comercializate în librării: C. Giurescu, I. Lupaș, C. Rădulescu-Motru, Simion Mehedinți, P.P. Panaitescu, Ion Petrovici, Const. Kirițescu, C. Gerota, D. Caracostea, Traian Brăileanu, Gh. Alexianu, P. Papadopol, Eug. Chirnoagă ș.a.
2. Demisia celui de-al doilea guvern Sănătescu.
3. Organizația politică evreiască U.E.R se adresează cu un memoriu Marelui Stat Major, prin care cere amânarea concentrării sau mobilizării evreilor pentru front.
8. Comisia de ajutorare a copiilor orfani din Transnistria a alcătuit un raport în care prezintă în cifre și date un tablou al activității sale din ultimii ani.
8. Comitetul grupării „R” a delegat pe dr. Jean Aberman să organizeze un cerc de studii iudaice. Din comisia specială mai fac parte av. Littman și S. Sanin.
- 10, **București.** A avut loc solemnitatea reîntrării liceului comercial și gimnaziului teoretic „Cultura – Max Aziel” în vechiul său local din str. Sborului nr. 15.

12. Ziarele anunță constituirea Comisiei pentru epurarea barourilor de avocați. Din comisie fac parte: I. Pascu, Gr. Geamănu, M. Teodorescu.
- 16, **București**. Au început lucrările Comisiei pentru „epurarea” vieții politice evreiești.
16. Are loc ședința de constituire a Comisiei de epurare din cadrul Ministerului de Interne (Administrația centrală, Siguranța Statului și Prefectura Poliției Capitalei). Comisia este condusă de cei trei subsecretari de stat de la Ministerul de Interne: Teohari Gherogescu, gen. Virgil Stănescu și D. Nistor.
17. A.C.F.E a organizat o reuniune de Hanuca.
18. Unități ale armatei a 4-a române pătrund pe teritoriul Cehoslovaciei, participând la operațiuni până la 12 mai 1945.
19. Se promulgă Decretul-lege pentru abrogarea legislației rasiale.
19. Expunerea de motive și legea pentru abrogarea măsurilor legislative antievreiești.
30. A apărut *Orașul măcelului*, de F. Brunea-Fox. Cartea înfățișează aspectele Capitalei în sângeroasele zile ale Pogromului din 21-23 ianuarie 1941, zile de tristă amintire.
- 30, **București**. Dr. Grubea, președintele C.E.B. și-a prezentat demisia din acest post; a demisionat și din funcția de vicepreședinte al U.C.E.

În cursul anului apar: Wertenstein, D., *Evocări, I. Moses Schwartzfeld (1857-1945)*, schiță bibliografică cu o prefață de A. Alex. Luca, București; Benvenisti, M., *Sionismul în vremea prigoanei*, București, Imprimeriile „Independența”; Grofsoreanu, Cornel, *Situația politică și culturală a minorităților din România*, Timișoara; Campus, Eugen, *Istoria Evreilor*, vol. 1-2; vol. 1, *În epoca apuseană*, București; Semo, I. Bejarano. Cu o prefață de Șef Rabin dr. Al. Șafran, București; Rubin, M.I. *Haiowel*. Editat de Comitetul Sinagogii „Mișmar Hadas” ca Omagiu adus Prim Rabinului M.I. Rubin, cu prilejul împlinirii a 25 ani de activitate rabinică. Texte în limba română și idiș, București; Centrala Evreilor din România, *Activitatea Centralei Evreilor din România*. Cuvânt introductiv de dr. N. Gingold, președintele Centralei Evreilor din România, București. N.B. Lucrarea a fost scrisă în 1943 și a apărut în 1944, aprilie; Bernhard, Froim, *Un răspuns în legătură cu activitatea Comunității Evreilor din Târgul Neamț în perioada 27 august - 31 decembrie 1944*, București; Browne, Lewis. *Istoria vieții evreilor*. Adaptată în românește de dr. L. Flavius. Prefață de dr. Al. Șafran, București; Societatea „Sacra” de înmormântare și binefacere a evreilor din București. Adunarea Generală Ordinară (București, 1944). Darea de seamă a Comitetului către Adunarea generală ordinară din 5 decembrie 1944 (1 ianuarie 1940 - 30 septembrie 1944), București.

Cap. IV

Indexul unor evenimente culturale pe anii 1857-1945

1857

- Apare „Israelitul român”, gazetă bilingvă, fondată de dr. I. Barasch. Programul ziarului susține că israeliții se identifică cu soarta țării (aprilie).
- A. Așer și I.L. Weinberg publică în „Israelitul român” un apel adresat coreligionarilor din Moldova, intitulat *Să luptăm pentru unire*.
- În București funcționează șase școli particulare evreiești (cu 126 de elevi) și una publică (cu 310 elevi). Cei 436 de elevi evrei urmau în mod regulat cursurile (iulie).
- Școala de chirurgie devine, prin decret domnesc, Școala Națională de Medicină și Farmacie; din corpul didactic fac parte dr. I. Barasch și dr. M. Wertheimer (iulie).

1858

- Apare „Calendarul românului” pentru 1858. Printre colaboratori și I. Barasch.

1859

- Marcu Feldman scoate la Iași „Gazeta română-evreiască”, bilingvă, în română și idiș. Este prima gazetă evreiască din Moldova.

1860

- Ziarele scriu că la Iași evreii, mai ales meseriașii, sunt alături de unioniști întru stăvilirea rebeliunii antiunioniste. Cad victime evreii: L. M. Herșcu, ciubotar, Z. Schein, croitor, S. Lifschitz și L. David; alți 17 au fost răniți.
- Se publică decretul princiar din noiembrie, prin care se încuviințează funcționarea de școli confesionale sub egida comunității israelite (decembrie).

1862

- În tiparnița lui Iosif Samitca și a lui I. Moise este imprimată pe mătase o „Închinăciune” dedicată de Comunitatea israeliților din București și de cea din Craiova domnului Alex. Ioan Cuza, „ce conduce [...] poporul său fără excepție de [...] confesiune”.

1863

- În mesajul domnesc, rostit cu ocazia deschiderii Corpurilor legiuitoare, Al. I. Cuza promite din nou graduala emancipare a israeliților (decembrie).

1864

- În Cameră, V. Boerescu, G. Costa-Foru, Manolache Costache cer să se acorde israeliților dreptul de a participa la alegerile comunale.

1865

- Apare primul număr din „L'Écho Danubien”, cu ample știri despre evrei. În cuvântul introductiv se arată că publicația va acorda prioritate problemelor comerciale și industriale (octombrie).

1866

- Este promulgată Constituția României. Prevederile pentru „necreștini”, cuprinse în art. 7, sunt defavorabile evreilor.
- Reapare „Israelitul român”, cu articole informative și de orientare (iulie).
- Gazetarii francezi de origine evreiască, cu vechi activități gazetărești și politice în România, inițiază o anchetă socială (sociologică) privind situația evreilor din Moldova (iunie).
- Începe activitatea consulului S.U.A. în România, cărturarul F. B. Peixotto, evreu de origine, interesat în primul rând de situația evreilor din România (martie).

1872

- Apare la Iași „Vocea apărătorului”, organ de informații obiective cu privire la starea materială și spirituală a evreilor din România (septembrie).
- Gazeta „Rumänische Post” inserează, în noua sa parte scrisă în română, diverse știri locale și străine referitoare în exclusivitate la evrei (decembrie).

1873

- Societatea „Înfrățirea Zion”, care va juca un rol deosebit în organizarea contribuției evreilor la Războiul de Independență, începe să se afirme, să-și stabilească statutele ș.a. (ianuarie).

1874

- Apare la Iași „Revista israelită”, care va dura doar un an, dar se va dovedi semnificativă încă de la primul ei număr cu privire la rolul ce urma să-l joace în stimularea emancipării evreilor din Moldova (mai).

1876

- Gazeta evreiască „Prezentul”, din Bacău, se dovedește a fi, încă de la primul ei număr, o publicație de informații.

1877

- „Prezentul” publică numeroase știri despre Războiul de Independență, despre contribuția evreilor la război.

1878

- Apare la București *Anuarul pentru Israeliți* (primul volum, intitulat *Calendarul pentru israeliți*, a apărut la Bacău în 1877), care, în lunga sa serie de 19 volume, anuare, va constitui izvorul principal de informație

socială și culturală pentru evrei. O rubrică specială, denumită „Notițe diverse”, va urmări cu atenție personalități și contribuții în domeniul științei, culturii și învățământului evreiesc.

- Apare, la 29 iunie, publicația „Fraternitatea”.

1879

- Apare, în *Anuarul pentru israeliți*, lucrarea lui E. Schwarzfeld, *Chestia școlilor și a progresului israelit*.
- Dr. M. Wertheimer, *Lumina și adevărul: prezervativul în contra maladiilor venerice în paralel cu vaccinarea, prezervativul contra variolei*.
- Dr. M. Beck, *Învățătura religiei mozaice, pentru uzul tinerimii israelite*.

1880

- L. Kalmar, *Geografia căilor ferate române*.
- M. Schwarzfeld începe să publice un serial intitulat *Bibliografia israelito-română*, în care menționează scrieri de orice natură, originale sau traduse de israeliți români.
- Lazăr Schein, *M. Mendelssohn - viața și activitatea sa*.

1881

- Apare un nou hebdomadăr evreiesc, „Apărătorul”.

1882

- Mauriciu Cohen, compozitor, este numit profesor de muzică în locul lui G. Stephănescu.
- M. Gaster și H. Tiktin sunt elogiați la Academia Română de criticul Titu Maiorescu.

1883

- L. Stern, compozitor, este ridicat la rangul de cavaler de Principesa Maria de Lucignon, pentru meritele sale.
- La Iași, Nathan Silberger, ceasornicar, construiește o pendulă-motor perpetuă care nu necesită a fi întoarsă cu cheia.
- Librarul S. Samitca se afirmă și ca editor.
- Anticarul H. Steinberg editează pentru prima oară cărți populare. Alți editori de cărți populare sunt: Filip Lazăr, din Craiova, Haimann, Alcalay și Steinberg.
- Iași. Frații Șrager se fac cunoscuți prin râvna depusă în căutarea și adunarea de documente și monede românești.

1884

- În *Anuarul pentru israeliți* apare o retrospectivă asupra principalelor cărți publicate de autori evrei până în acel an. Lista cuprinde în primul rând: dr. Iuliu Barasch - *Minunile naturii* (3 vol., 1852), *Mineralogie* (1854); *Botanica* (1856); *Higiena populară* (1857); *Zoologia* (1857); *Deborah*, melodramă, trad. (1858); *Cărticica altoiului* (1859); *Manual de silvicultură* (1861); I. Bauman - *Dicționar român portativ* (Craiova, 1874); *Robinsohn în*

insula sa, trad. (1875); dr. M. Beck - *Învățătura* (Buc., 1879); L. Colmar - *Geografia căilor ferate* (1879); Iosef Cohl - *Contele de Monte Cristo*, trad. (Focșani, 1876); *Crucificat-au evreii pe Isus?*, trad. (Buc., 1868); Ig. Ipcar - *Banditul și legea morții*, dramă (Buc., 1869); Al. Löbel - *Elisa și Achiva* (Bacău, 1875); H. Rheinsteins - *Încercări*, versuri (Buc., 1879); Ronetti-Roman - *Radu*, poem (Buc., 1878); N. C. Popper - *Observații asupra școalelor publice și confesionale în România* (Buc., 1874); dr. M. Rosenthal - *Tuberculoza* (Buc., 1872); M. Schwartz - *Cuvente curate* (Iași, 1862); *Elemente de aritmetică* (Iași, 1864), E. Schwarzfild - *Nuvele* (Buc., 1876); *Chestia școlilor israelite și a progresului israelit în România* (Buc., 1878).

- Dr. M. Gaster, *Literatura populară română*.
- Dr. David Emmanuel, devenit profesor definitiv la Facultatea de Științe, preia catedra „Teoria funcțiunilor” și este suplinitor la catedra de algebră superioară.
- Wolf Ehrenkrantz, cunoscut sub numele de Sbarjer, este elogiat într-un necrolog ce scoate în evidență activitatea sa de poet, de propagator al ideilor luministe.
- Filoromânul Marco-Antonio Canini publică *La Verità sulla questione degl'Israeliti in Romania*, bazată pe argumente și idei referitoare la vechimea evreilor pe aceste meleaguri.
- I. Bettelheim este fondatorul și redactorul publicației „Bukarester Salon”, apreciată de toată presa română.
- Se afirmă în teatrul românesc un șir de artiști evreice: M. Adlerowa (plecată ulterior în Germania), E. Odessianu, din corpul artistic al Teatrului Național, E. Littman ș.a..
- S. Fridman este directorul artistic al Operei Italiene din București.

1887

- L. Negrescu lucrează de câțiva ani ca arhitect-șef la Ministerul de Instrucție. Fiind împământenit, este confirmat în acest post; este autorul planurilor tipizate de școli rurale.
- L. Șăineanu își publică opera monumentală *Basmele române în comparație cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*.
- H. Tiktin, cunoscutul filolog, a fost însărcinat de minister cu alcătuirea unui dicționar român-german.
- A. Candrea (Hecht), tânăr absolvent, se remarcă printr-un studiu premiat de Societatea Geografică Română.

1888

- L. Șăineanu, *Semasiologia limbii române*.
- Dr. M. Schachmann prezintă lumii savante lucrări de specialitate și este numit șef al lucrărilor de anatomo-patologie la Spitalul Brâncovenesc.

- A.L. Brociner, absolvent al Școlii de Înalte Studii din Paris, se face remarcat printr-o teză de chimie și este numit în laboratorul de specialitate al Facultății de Medicină din București.
- Iuliu Popper, exploratorul Țării de Foc, continuă a da nume românești noilor locuri descoperite. Astfel, o colină poartă numele Filaret, o fântână numele de Ferăstrău ș.a.m.d. Max Popper, fratele său, de curând plecat din țară, este numit comisar special în provincia în care I. Popper este guvernator.
- Iona Goldenberg, originar din Iași, devine mare dregător și membru al anturajului regelui Birmaniei.

1889

- Dr. Max baron de Waldberg, din familia bancherilor cu același nume, este numit profesor extraordinar de limbă și literatură germană la Universitatea din Cernăuți.
- L. Negrescu, arhitect, este numit șef al secției de arhitectură pentru docuri și atașat pe lângă Direcția Generală a C.F.R.
- Se afirmă în țară și străinătate artistul dramatic L. Kromberg, tenorul componist Carol Frühling, tenorul Ph. Krauss ș.a..
- La moartea lui Emanuil Rosenthal și a lui Leon Manoah, apar în presă articole de evocare, prin care se reamintește vasta lor operă de bancheri și filantropi, de ctitori ai unor asociații de binefacere și societăți culturale.

1890

- La încetățenirea dr.-ului M. Wertheimer, în Senat se citește un raport elogios.
- Z. Buruienescu, talentat actor evreu, se află în fruntea unei trupe compuse din membrii familiei sale.
- B. Segall este numit preparator la laboratorul de histologie al Facultății de Medicină din București.
- Elias Margulies este unul dintre primii terapeuți cărora li s-au recunoscut puteri bioenergetice de vindecare a unor boli grave, precum și unele daruri într-ale telepatiei. În manifestările sale publice, uimește prin darul prezicerii și al vindecărilor instantanee.
- B. I. Rosen, inventator evreu din România, prezent la Expoziția din Paris, este numit membru al Academiei pariziene de inventatori și primește marea Medalie de Aur.
- L. Weinberg lasă prin legat o considerabilă sumă de bani din care să se acorde stipendii unor studenți, indiferent de naționalitatea lor.
- Gh. Panu denunță lipsa de activitate a comisiilor de indigenat de pe lângă Corpurile legiuitoare.
- Alegerea unor evrei în Camera de Comerț nou înființată.
- Se înființează Asociația Generală a Evreilor Pământeni.
- Este combătut jurământul *more judaico*.

- Circa 20 000 de copii evrei n-au fost școlarizați din lipsă de locuri în școlile de stat.

1892

- Se crează Asociația librarilor din România. Alcalay membru, Râmnișteanu secretar și Haiman casier.

1893

- Se aplică Legea instrucțiunii publice, restrictivă pentru evrei.

1894

- Industriași evrei în viața economică; apar liste nominale.

1895

- „Lumea nouă” (publicație social-democrată) combate, într-o suită de articole, antisemitismul.
- „Universul” apreciază că numărul evreilor din țară ar fi de circa 400.000.

1896

- L. Șăineanu publică un material detaliat asupra activității depuse în România, în favoarea evreilor, de Benjamin Franklin Peixotto, primul consul american în țară, în timpul șederii sale, de peste cinci ani, în București, intitulat *Peixotto caută să îmbunătățească starea morală a coreligionarilor săi evrei*.

1898

- Dezbateri privind statutul Societății presei române: se recomandă a nu fi acceptați în societate decât cei de naționalitate română; vor fi afectați și dintre cei mai prestigioși ziariști de la „L'Indépendance Roumaine”, „Universul”, „Adevărul”, „Bukarester Tageblatt” (exclusiv evreiesc), „Rumänischer Lloyd”, „Drapelul”, „Constituționalul”, „Epoca”, „Timpul”, „Liberalul” ș.a.

1900

- Spectacolele teatrului „Jignița” din București. Începe stagiunea cu spectacolul în limba română *Lumea evree* și *Hava, sau răsplata trădării* (ianuarie).
- Löbel Effendi, originar din Iași, cenzor al vămii din Constantinopol, este autorul mai multor scrieri, printre care și *Elemente turcești în limba română* (februarie).
- Doctori în medicină: Rosa König la București, Rosa Lupu la Ploiești, iar Albertina Segall la Tg. Ocna (iulie).
- Se anunță inaugurarea unei serii de conferințe la Cercul cultural „B'nei B'rith”, cu o conferință ținută de Rabinul I. Niemirower (ianuarie).

1901

- P. Sucher este numit profesor universitar de calcul integral și diferențial la Facultatea de Științe a Universității din București, în locul generalului Jacques Lahovary, care a ieșit la pensie (mai).

- Dr. M. Beck, predicatorul Templului Coral, este decorat cu ordinul „Steaua României” în grad de cavaler (iulie).
- M. Cohen-Lânaru, laureat al Conservatorului din Paris, compozitor și critic muzical, este numit profesor la Academia de Muzică și Artă Dramatică, catedra de armonie și cânt superior (august).
- Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor face cunoscut Primăriei din Craiova că s-a acceptat donația de carte a lui Isaac I. Benvenisti pentru Biblioteca Publică (septembrie).

1902

- Dr. Leo Rabener, medicul Spitalului israelit din Roman, este distins de împăratul Austriei cu Ordinul „Franz Josef” în gradul de cavaler (ianuarie).
- Poetul AL. Macedonski, director al ziarului „Forța morală”, publică în gazeta sa următoarele despre Cilibi Moise: „[...] poate să stea alături cu cei mai mari cugetători antici și moderni. Dacă ar fi trăit în Franția, ar fi fost onorat ca Montaigne, ca la Bruyère ș.a” (ianuarie).
- Scurtă notă relevă că la București o fată de 6 ani, Moscuna [viitoarea Clara Haskil - n.n.], dă dovezi „de un geniu precoce muzical” (ianuarie).
- La 25 ianuarie moare Iacob Psantir, pe care „Egalitatea” îl consideră „întâiul cronicar al evreilor din România” (februarie).
- Leon Gaster, fratele dr.-lui Moses Gaster și autor al unor invenții importante în domeniul fabricării gazului de iluminat, este primit în audiență de regele Carol și reținut la dejun.
- Marco Brociner, originar din România, a scris piesa *Nunta din Văleni*, jucată la Viena, evenimentul având ecou în România (septembrie).
- București. Inaugurarea școlii profesionale evreiești de fete „Filip și Rachel Focșăneanu” (octombrie).

1903

- În „Lumea israelită” apare, în serial, o amplă retrospectivă privind situația culturală a evreilor din România. Se relatează despre:

Învățământ

- Primele școli de băieți datează în Iași de la 1852, iar în București de la 1853. Școlile israelite se înmulțesc repede. De la 1893, începe era școlilor israelite, care, în scurt timp, cu eforturi mari, se înzecesc. În Capitală, unde, înainte de 1893, se aflau doar trei, numărul lor crește la zece.

Cultură

- Sunt menționate: cercul de lectură „Ohle Șem”, din Iași (prin anii 1880, 1890), fondat de dr. K. Lippe, N. Fränkel, M. Mattes, B. Schwarzfild etc.; clubul de lectură sionist condus de dr. Lippe și dr. Niemirower, în București; în 1862, are loc constituirea unei societăți literare israelite de către dr. I. Barasch.

- În 1882, un cerc mai restrâns, în frunte cu dr. M. Gaster, organizează un ciclu de conferințe în domeniul israelit, la care participă și Lazăr Șăineanu, M. Stăureanu, dr. E. Schwarzfild etc.
- Atât la București, cât și la Iași și chiar în alte orașe, tineri evrei au înființat societăți literare, în care, cu timpul, s-au organizat cursuri de limbă ebraică sau de istoria evreilor.
- De la data nașterii limbii ebraice, se pot semna producții literare, în sens modern, în ebraică, scrise de evrei români sau stabiliți în România (V. Ehrenkranz, dr. Barasch, D. Wechsler din Botoșani, M. Braunstein-Mebașan, din Iași, dr. Nacht).
- Au apărut reviste ebraice („Zimrath Haaretz”, redactor M. S. Rabener, „Hasilnoch”, redactor M. Ornstein etc.), ziarul „Hajoetz”, care a apărut timp de trei decenii.
- *Anuarul pentru israeliți* (1877-1899), conținând cercetări originale din domeniul istoriei și literaturii evreiești.
- Ebraiștii sunt mai frecvenți în Moldova. La București s-a format o secție sionistă, „Sehrite Zion”, compusă din institutori de ebraică. Există și un număr de evrei români care vorbesc și scriu curent ebraică.
- La rubrica „Știri și fapte” apare o întâmpinare a lui M. Poni, cu privire la articolul lui M. Schwarzfild privind *Situația culturală a evreilor din România*, publicat în nr. 8 al „Lumii israelite”; este semnalată omiterea unor evrei care au contribuit la răspândirea culturii în rândul coreligionarilor lor și s-au distins:

Pe tărâmul publicisticii:

- Rabinul Malbim, unul din cei mai erudiți talmudiști;
- M. Strelisker, care a publicat încercări poetice și traduceri din La Fontaine și alți clasici;
- Salomon Poni, colaborator la mai multe reviste literare și ziare ebraice;
- Akiba Hasmal, ebraist din București, un luptător aprig pentru drepturile evreilor;
- Hamelin, redactorul ziarului „L'Écho Danubien”;
- Saniel Marcus, care a scris multe broșuri și articole apărând cauza evreilor din România;
- Rosenfeld, unul dintre primii ziariști evrei români, expulzat în urma articolelor sale combative.
- poetul A. Axelrad, Oswald Neuschotz (de Iași), A. Nora și M. Canianu.

În arte:

- Mauriciu Cohen-Lănuș, critic muzical și compozitor;
- Stan Golestan - compozitor,
- D. Weinberger - violonist eminent;

- A. Levy-Iuda - compozitor;
- N. Vermont - pictor;
- Ernest Stern - colaborator la numeroase reviste artistice străine;
- Max Klang.

Producții literare în limba ebraică:

- Bertha Rabbinoicz-Kraidman din Iași - scriitoare, a colaborat la „Ha Șacher” al lui P. Smolenski.
- A. Taubes, rabin - a scris în limbile română și ebraică articole de istorie, filosofie și religie, poezii și a tradus *Cântul gintei latine* al lui Alecsandri;
- I. Ch. Kron - fost director al școlii „Iacob și Carolina Löbel” din București, a publicat poezii și articole științifice;
- B. Suffrin a scris la mai multe reviste literare ebraice;
- Leon Sanielevici, N. C. Popper, N. H. Imber, B. Samtsoni, Catz (Piatra), dr. B. Rabinovici, Max Juster (Bârlad), L. Cassian, I. Kunovici au colaborat la „Ha-ibri” etc.;
- A. S. Gold - autorul unui volum de poezii, colaborator la ziare și reviste ebraice.

Au scris în presa română:

- dr. Leopold Stern – redactor-șef la „Rumänische Post”, ziar fondat în 1871 de consulul american Peixotto,
- I. B. Brociner – colaborator la „Cronica israelită”;
- dr. Ștefan Stâncă – articole în publicațiile „Lumina”, „Drepturile omului”, „Lumea nouă” etc.; are o broșură asupra chestiunii evreiești din România;
- Literatura didactică israelită își are începutul în anii 1850 și ia avânt de la 1883, având ca reprezentanți pe: M. Schwartz (originar din Germania), N. C. Popper, dr. M. Beck, I. D. Bally, A. S. Gold.
- *Evrei în literatura, știința și cultura română*: dr. Iuliu Barasch (științe naturale); Cilibi Moise (filosofie populară); dr. M. Gaster, dr. H. Tiktin, L. Șăineanu, Candrea-Hecht (filologie și folclor); L. Edeleanu (chimie experimentală); D. Emmanuel, S. Suchar (matematică); Richard Torceanu, A. Steuerman, Ștefan Cruceanu, A. Vexler (Verea), B. Giordano (Goldner), S. Toma Moscovici (poezie); Ronetti-Roman Rubin, Lupu Dichter, Jonsohn, B. Brănișteanu, E. Fagure etc. (proză).

Manifestări evreiești în presa română (citându-i pe dr. Ștefan Stâncă, S. Pauker, D. Wortman, scriitor de talent din Iași, dr. A. Stern etc.); publicații române pe terenul iudaic (capitol în care sunt citați dr. M. Roth, cu o lucrare de igienă publică, dr. Sigmund, cu lucrarea *Medicii evrei în evul mediu*; dr. Taubes-Bârlad, care a publicat studii de psiho-fiziologie); Rebeca Stern, licențiată în litere și filosofie, care a tradus mai multe opere

literare, I. Kaufman (Piatra-Neamț), I. Bolocan, I. Axelrad, Rosenzweig (fratele dr.-ului Sottek), Rabinul A. Taubes (care a scris *Cuvinte de Pace și de adevăr, Despre jurământul la evrei și Jurământul „more judaico”*) etc., care au publicat lucrări istorico-culturale, referitoare la evreii din România, nuvele cu subiecte din viața poporului evreu etc.

Alte mențiuni:

- Dr. A. Blumenfeld a tradus *Uriel Acosta*, de Gutzkow;
- Isaac Agent, I. H. Elman, Josef Susman au publicat în germană și română;
- I. M. Viertel - colaborator la „Apărătorul”;
- Alfons L. Brociner - colaborator la „Fraternitatea” și „Apărătorul”;
- Dr. Moritz Wertheimer,
- H. Sanielevici, *Încercărilor critice*;
- Marcu Farchi;
- Leon Schönfeld a tradus *Moara cu noroc* a lui Slavici în germană;
- S. Pauker, Simon Labin (Botoșani); H. Streitman, I. Hussar, Sache Petreanu, S. Sanielevici, S. Grosman, redactori la gazete politice, financiare și literare;
- David Wortmann, scriitor, fost redactor la ziarul „Ștafeta” din Iași,
- E.S. Cerbu, fost redactor la „Emanciparea” și la „Vocea Dreptății”;
- dr. Adolf Stern, Iosef Stereanu, Moscu Așer – studii în „Revista israelită” a doctorului Beck;
- Aurel Turcu - colaborator la ziare și reviste;
- H. Rosenbaum - directorul publicației „Răsăritul”, din Iași;
- S. Labin Ben-Iehuda, publicist, redactor al ziarului „Cronica israelită” din Capitală și al „Almanahului israelit ilustrat”;
- Horia Carp – scriitor, redactor al ziarului „Mevasereth Zion”, traducătorul *Istoriei evreilor*, după dr. H Graetz;
- S Grosman – redactor la „Lumea israelită”;
- A. S. Gold – a înființat ziarul „Fraternitatea” (1879) și ziarul „Apărătorul”;
- A. S. Gold și A. D. Rosen – redactori ai ziarului „Vocea Sionului” (fondat la 1898), recunoscut ca organ oficial al sioniștilor din România.

*

- Inaugurarea „Sinagogii Mari” din București, reclădită (august).
- L. Filderman publică *Higiena la evrei* (ianuarie).
- David Emmanuel, profesor universitar, este ales președinte al Societății de științe, al cărei secretar este dr. C. Istrati (aprilie).
- Expoziția Asociației științifice din București îl are pe D. Emmanuel ca președinte al secției fizico-chimice, iar pe L. Edeleanu ca membru al secției (septembrie).
- Ziarele evreiești, în frunte cu „Evenimentul” din Iași, oferă un repertoriu al principalelor asociații din acest oraș: Loja „B’nei B’rith”, Clubul de lectură

sionist, Clubul „Concordia” (al bancherilor și comercianților), Societatea „I. Neuschotz”, Societatea meseriașilor, Societatea croitorilor, Societatea cizmarilor, Societatea „Talmud Tora”; societățile „Caritas” și „Fraterna”, precum și un număr de alte 10 societăți mai mici („Idealul”, „Lumina” ș.a.).

- S. Sabetay, originar din Craiova și stabilit la Paris, traduce în limba franceză poeziile lui Eminescu. Dr. Friedman, originar din Iași, profesor la Facultatea de Litere din Milano, publică în limba italiană un volum de traduceri din cei mai buni poeți români (septembrie).
- L. Edeleanu, director al laboratorului de chimie al Ministerului de Domenii, publică, în colaborare cu inginerul I. Sănătescu, o importantă lucrare de petrochimie (octombrie).

1904

- Mauriciu Hechter parcurge pe jos partea de uscat a distanței București-St. Louis (S.U.A.), unde are loc Expoziția Universală. Ziarul american „St. Louis Republic” elogiază această performanță (septembrie).
- La Iași, un cerc de eminente ebraice îi cuprinde pe: Benjamin Schwarzfeld, M.E. Finkelstein, H. Gutman, I. Calischer, H. Korn, N. Fränkel, dr. Lippe, M.S. Rabener, Armand Levy, M. Braunstein-Mebașan (octombrie).

1905

- Apare *Istoricul teatrului evreiesc*, în traducerea lui I. Feier (ianuarie).
- Astronomul B. V. Vermont, șeful secției meteorologice din București, a calculat o efemeridă pentru anul 1906, publicând rezultatele cercetării sale în revistele de specialitate (iulie).

1906

- L. Medler, institutor de ebraică la școala „Moria” din București, a tradus și publicat în ebraică Imnul Regal, respectând metrica originalului (februarie).
- Expoziția picturii Arthur Mendel la Ateneul Român (februarie).
- Șalom Alehem la Iași: vizita sa prilejuiește ample manifestări culturale (aprilie).
- Fany Șaraga, proprietara librăriei „Autorii români”, din Iași, a donat Expoziției Naționale din București călimara de cerneală de tipar a primei prese rapide, adusă în Moldova de G. Asachi la 1851 și la care s-au tipărit toate proclamațiile privitoare la Unire (august).
- Acordarea unui Brevet excepțional de invenție elevului evreu din Iași Aurel Vaidaff (decembrie).

1907

- Apare broșura *Românii și evreii din România*, la New York (aprilie).
- Amplă agitație a misionarilor catolici pentru a-i atrage pe școlarii evrei în școlile catolice (august).
- La moartea Rabinului Taubes, descendent al unei vechi familii de rabini din Moldova, se fac ample referiri la această genealogie (decembrie).

- Revederea dintre I.L. Caragiale și Ronetti-Roman la Iași; ziarul „Opinia” se referă pe larg la prietenia și conlucrarea (la „Timpul” și „Convorbiri”) dintre acești doi creatori, subliniind comunitatea de vederi și „filosofia identică asupra oamenilor și lucrurilor” (iunie).
- Prime reprezentări cinematografice în București, datorate tehnicianului evreu Kuperman (septembrie).

1908

- Prof. dr. Solomon Schechter, fiul unui haham din Focșani, talmudist erudit și autor al unei lucrări în limba română despre hasidism, este director la Jewish Theological Seminary din New York și ulterior șeful aripei conservatoare a mozaismului american (ianuarie).
- Inaugurarea solemnă a Bibliotecii „Saniel Marcus” devenită una dintre cele mai prestigioase din București (ianuarie).
- După o statistică a școlilor israelite din București, reiese că acestea sunt frecventate de 557 de elevi, din care: la „Gimnaziul evreiesc”, 139; la școala profesională de fete „Focșăneanu”, 120; la școlile „Cultura” 308 (ianuarie).
- Dr. I Löbell, subdirectorul Institutului Antirabic din Iași, încheie o importantă lucrare științifică despre tabagism (februarie).
- Apare *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, de L. Șăineanu (aprilie).
- D. Rothmann relatează despre importanta sa lucrare *Baritina din Binnenthal* (mai).
- Cunoscutul sociolog Șt. Antim (Wechsler) publică *Chestiunea socială în România*.

1909

- Dr. Charas, originar din Botoșani, este primit în audiență la Papa, căruia îi expune urgența soluționării unor probleme medicale umanitare (ianuarie).
- La Craiova ia ființă Societatea muzical-literară evreiască „Lira”, pentru răspândirea marilor valori artistice printre coreligionari și concetățeni (februarie).
- Înființarea unei societăți muzical-literare la Bacău (mai).
- I. Krainic și E. Lempart reprezintă România la un congres internațional de medicină dentară, unde se bucură de o recunoaștere deosebită (iunie).
- Ing. Saniel Marcu, directorul societății române „Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft”, primește Ordinul „Coroana României” în grad de ofițer. Cu puțin înainte, această distincție o primiseră P. Solomon, J. Elias, A. Blank (noiembrie).
- Ing. Jean Roman, fiul lui Ronetti-Roman, absolvent al Școlii Politehnice din Berlin, încadrat la administrația căilor ferate, introduce o seamă de inovații și modernizări în acest domeniu (decembrie).

1910

- Se pun bazele unui cerc de editură care își propune să popularizeze în limba română literatura evreiască. Primul volum de sub tipar, traducerea lucrării *Ştempeniu*, de Şalom Alehem, cu o prefaţă de dr. I. Niemirower (martie).

1911

- Haim Bedjarano, rabin şi şeful Comunităţii Spaniole din Bucureşti, este primit în Academia Spaniolă pentru lucrările sale asupra proverbelor cu nume arabe, studiate comparativ cu cele din literaturile ebraică şi română (ianuarie).

1912

- Iaşi. Are loc, la loja „Neo-Samoil”, o şedinţă festivă în onoarea dr.-ului A. Stern, dr.-ului Beck şi dr.-ului Blumenfeld, care au împlinit cu toţii 25 de ani de activitate în fruntea Marii Loji. Cu această ocazie, dr. Burstein face istoricul Ordinului „B'nei B'rith” (ianuarie).
- S-a deschis la Ateneul Român expoziţia pictoriţei Cecilia Gerson (ianuarie).
- Sub patronajul reginei, violonistul M. Horovitz Hornstein, absolvent al Conservatoarelor din Viena şi Bucureşti, a dat un concert la Ateneul Român (februarie).
- Nuvela *O făclie de Paşti*, de I. L. Caragiale, este tradusă în limba franceză de literatul evreu Clarnet, expulzat din România (martie).
- Maestrul George Enescu îl acompaniază pe copilul evreu de şase ani Widas, care interpretează lucrări de Ceaikovski, Paganini şi Bach, în sala de muzică a Palatului (martie).
- Succesul compozitorului Raoul Ghinzburg, născut în România, ulterior stabilit în Franţa, unde a devenit directorul Operei din Paris (iulie).
- Moare David Grünberg, pionier al industriei petroliere, care, împreună cu I. Theiler, a modernizat şi dezvoltat industria minieră şi de petrol în ţară (august).
- E. Gaster, tatăl rabinului Moses Gaster, primeşte o medalie de aur pentru anii de muncă neîntreruptă la şcoala evreiască ce-i poartă numele (octombrie).
- Se revocă, după cinci ani de exil, decretul de expulzare a scriitorului B. Lăzăreanu, recunoscându-i-se meritele pentru ţară (decembrie).
- Deputatul român din Reichstagul austriac, Chiţanovic, remarcă relaţiile de bună convieţuire dintre românii şi evreii din Bucovina, arătând că „oricât ai lupta împotriva evreilor, e în zadar, deoarece ei sunt un element de valoare pentru Bucovina” (decembrie).
- Redacţiile ziarelor „Adevărul” şi „Dimineaţa”, în frunte cu directorul C. Mille, sărbătoresc pe I. Rosenthal-Vestnik, singurul ziarist din România care a fost corespondent în războiul balcanic (decembrie).

1913

- Revista „Arhiva” din Iași publică un studiu al lui T.T. Burada, în care se arată că printre primele piese jucate de teatrul ieșean a fost *Debora* sau *Amorul între un evreu și o creștină* (decembrie).

1914

- Dr. L. Strominger este numit docent la Facultatea de Medicină din București (februarie).
- București. A 34-a aniversare a fondării „Junimii studioase medicale”, asociație evreiască printre ai cărei fondatori se numără dr. Erdreich, dr. Westfried, dr. Schnirer, dr. Max Marbe Cohn, dr. Nissim (aprilie).
- Teatrul „Gymnase” din Paris pune în scenă piesa lui F. Aderca intitulată *Evreul Nathan* (mai).

1919

- La București începe să funcționeze, sub conducerea lui Cohen-Lânaru, o orchestră simfonică evreiască (martie).
- Concurs pentru bursa „Hillel”, cu tema *Unirea Țărilor Române sub Mihai Viteazul* (iunie).
- N. D. Fagure, prim-redactor al ziarului „Adevărul”, se întoarce în patrie după o ședere de trei ani în Franța, unde a apărut cauza poporului român în calitate de director al ziarului „La Roumanie” din Paris (iulie).
- Expoziția de pictură și desen Rubin, deschisă de Cercul „Libertatea” din București, se bucură de mare succes (iulie).
- Oscar Spirescu, fost dirijor la Opereta din București, este angajat de Orchestra simfonică din München (octombrie).
- În Ardeal se organizează manifestări culturale la care participă deopotrivă evrei români și maghiari (noiembrie).

1920

- Socialiștii evrei au decis, în majoritate, să-și recunoască apartenența culturală la comunitatea evreiască (ianuarie).
- Peste 30 de reviste, societăți și cercuri culturale evreiești funcționează în Capitală (ianuarie).
- Cernăuți. Are loc inaugurarea solemnă a „Mensa Acadernica Judaica” (martie).
- Loja „Noua Fraternitate” hotărăște să înființeze „Casa Poporului”, instituție culturală menită să sustragă masele muncitorești de sub influența bolșevică (martie).
- După societatea de editură „Mântuirea”, s-a înființat o nouă societate de editură, numită „Fraternitatea” (martie).
- Sal. Segall se consacră, în anii ‘20, traducerii în idiș a unor poezii de Alecsandri, Eminescu, Vlahuță, Cerna, Minulescu etc. (aprilie).

- La împlinirea a 40 de ani de la înființarea societății evreiești „Junimea studioasă medicală”, prof. dr. Mina Minovici elogiază prietenia dintre evrei și români (mai).
- În Basarabia există 574 de școli de adulți la sate menite a reuni români, evrei și alte naționalități. În școlile de adulți de la orașe predomină evreii (septembrie).
- Printre evreii din România ajunși universitari în America sunt citați: dr. Wexler, dr. Garnet, dr. Schonberg (la Facultatea de Medicină) și L. Feraru și P. Wexler la Facultatea de Filologie din New York, precum și dr. Schrager, din Chicago (noiembrie).

1921

- Av. dr. Pistiner propune Ministerului Instrucțiunii Publice un plan de organizare a școlilor evreiești în limba idiș (ianuarie).
- Se anunță apariția la librăria Natanson din București a numeroase cărți aparținând unor autori ca M. Hess, M. Buber, I. L. Peretz, M. Nordau, Th. Herzl, T. Rainach ș.a. (martie).
- Se amintește că L. Brociner a fost primul evreu care a publicat versuri în „Convorbiri literare” (1868-1870) (martie).
- New York. A. Blank înființează un Birou român de educație pentru cei originari din România (aprilie).
- Dr. Lupu, fost ministru de interne în guvernul Vaida, declară: „Sunt mândru că în perioada cât am fost ministru am numit un evreu, pe doctorul Katz, în funcția de primar al Capitalei” (iunie).
- A. Blank facilitează cunoașterea României în S.U.A., printr-un film de lung metraj prezentând peisajele țării (iunie).
- Leon Wolff se dovedește un competent culegător de basme și ghicitori populare și inspirat traducător de povești orientale (iulie).
- Societatea revistei „Literatorul” cuprinde printre membrii ei vârfuri ale intelectualității evreiești din întreaga țară (iulie).
- Salomon Segall a tradus până acum în idiș peste 200 de poezii scrise de autori români (iulie).
- N. Abramovici (n. 1853), originar din Iași, este primul evreu din România cu diplomă de inginer (august).
- Cernăuți. Teatrul evreiesc dă spectacole zilnic (august).
- Oswald Neuschatz, din Iași, traduce în germană din opera lui Eminescu (septembrie).
- Se inaugurează monumentul institutorului bucureștean Martuel Dulberger (octombrie).
- Dr. B. Landberg, excelent economist, editează la Bruxelles o revistă economică destinată României (noiembrie).
- Înființarea unui teatru evreiesc în Transilvania (noiembrie).

- „Egalitatea” reamintește că Ion Creangă a predat limba română la o școală evreiască din Iași (noiembrie).
- Turistul F. Leibovici, originar din București, face pe jos ocolul Pământului (decembrie).
- E Berkovitz este ales membru al Consiliului General al P.N.L. (decembrie).

1922

- La Paris, actorii evrei de origine română De Max, D. Șăineanu și Yonnel Schachman se bucură de un succes deosebit (ianuarie).
- Sunt remarcate lucrările expuse de W. Arnold în sala „Mozart” din București (martie).

1923

- A. Blank este prezentat de O. Goga ca un mare patriot român (octombrie).

1924

- A IV-a conferință a „Kultur-Lige” din Basarabia (ianuarie).
- La Societatea Compozitorilor Români, audiția sonatelor compozitorului Mauriciu Cohen-Lănuș (martie).
- Rabinul Țirelson este nuntit Șef Rabin al Basarabiei (mai).
- La Paris are loc premiera baletului *Le postillon de Rosy*, de Marcel Mihalovici (octombrie).
- Alfred Glastauer deține conducerea muzicală la Opera Română din București (octombrie).
- Compozitorul Filip Lazăr obține premiul I „George Enescu” pentru lucrarea sa *Divertisment pentru orchestră* (noiembrie).

1925

- Campionatul român de înot pe 1925 este câștigat de sportivul evreu Perlman (ianuarie).
- Victor Eftimiu propune stabilirea trupei evreiești din Vilna în România (februarie).
- Apariția cursului de teoria funcțiilor, de David Emmanuel (februarie).
- În lucrarea lui V. Slăvescu, privind istoricul Băncii Naționale a României între anii 1880-1924, vorbindu-se despre principalii bancheri din țară în prima jumătate a secolului trecut, sunt citați: M. Daniel din Iași, Halfon, frații Elias și Hillel Manoach în Muntenia (februarie).
- Alberto della Pergola conduce noul comitet al Uniunii Cantorilor din București (martie).
- Anton Gross face o importantă donație pentru cultura țării și pentru slujitorii ei (martie).
- Fruntași ai evreilor din România fac parte din asociația „Friends of Romania”, menită să popularizeze România în Statele Unite (martie).

- Stan Golestan propagă în Franța muzica populară și cultură românească (martie).
- În „Rampa” este elogiat B. Pohl, în vârstă de 95 de ani, unul dintre primii anticari ai țării, cunoscut de amatorii de hrisoave și bucoavne vechi (aprilie).
- Sărbătorirea de către obștea evreiască din România, precum și de unii intelectuali români, a deschiderii Universității din Ierusalim (aprilie).
- Ing. Samuel Soru este amintit pentru lucrările sale teoretice și practice despre clădiri din beton armat (mai).
- În Parlament, deputații Vaida-Voevod, Iorga, Lupu, Mihalache și alții iau apărarea deputatului Pistiner (mai).
- Medici evrei premiați de Ministerul Sănătății (mai).
- Apar *Amintirile* lui E. I. Kritzman, în care sunt evocate momente din trecutul Bucureștilor (iunie).
- Este sărbătorit la Cernăuți prof. dr. N. Wender, chimist de seamă, autor al mai multor lucrări de specialitate (iunie).
- La Paris, dr. A. Polingher, din Iași, ține conferințe intitulate *Încercări etnografice asupra României* (iulie).
- În „Monitorul Oficial” apare schimbarea de nume a lui Samuel Rosenstock în acela de Tristan Tzara (august).
- Aron Schuler face o importantă donație pentru construirea unei biserici românești (noiembrie).
- Apare primul volum din cele cinci ale lui *Grosse Jüdische National Biographie*, redactată de S. Wininger la Cernăuți (noiembrie).
- Guvernul român numește doi consuli evrei în orașele Haifa și Iaffa, în persoana reputaților ebraiști Iosef Rokeach și, respectiv, Isak Rokeach (decembrie).
- Iași. Se sărbătoresc 30 de ani de la înființarea primei școli israelito-române din țară (decembrie).

1926

- Pictorul Henry Visconti expune la Atheneul Român 60 de pânze apreciate pentru originalitatea lor (ianuarie).
- R. Sigmand, fondatorul și conducătorul revistei „Sănătatea”, este elogiat cu prilejul jubileului unui sfert de veac de apariție (februarie).
- Colomba Spirt, licențiată în chimie la Universitatea din București, este elogiată la Paris de prof. Bertrand (martie).
- Zeci de evrei sunt decorați cu „Steaua României” în grad de ofițer, printre ei și G. S. Marcovici, directorul revistei „La Roumanie Économique et Financière” (aprilie).
- Poetul Leon Feraru ține un curs special de limba și literatura română la Universitatea „Columbia” din S.U.A. (aprilie).

- La jubileul Teatrului Iliș, din sala „Jignița”, pe lângă poetul evreu Barbu Lăzăreanu, aduc elogii și Nottara, Maximilian, Tănase (mai).
- Întemeierea Societății de Studii Iudaice din România (iunie).
- A. Fischer-Galați este numit președintele Societății Esperantiste Române (septembrie).
- Profesorul doctor Marcu Samovici, specialist în fiziologie, este numit consul al României la Buenos Aires (noiembrie).
- Em. D. Fagure, președinte al Societății Criticilor Dramatici și Muzicali, este sărbătorit pentru 35 de ani de activitate pe acest tărâm. Au adus omagii intelectuali români de frunte (noiembrie).
- În Baroul Ilfov excelează juriștii S. Rosenthal, Marco Barasch, Iosif G. Kohen ș.a. (în *E.*, 5 decembrie).
- Numărul 9 al revistei „Integral” are aproape în întregime colaboratori evrei (decembrie).

1927

- Panait Istrati, împreună cu autorul evreu Josua Iehuda, publică la Paris romanul *La Famille Perlmutter* (februarie).
- David Roman este elogiat pentru activitatea sa de geolog (februarie).
- Iași. Școala evreiască din Podu Roșu „Junimea” își serbează 50 de ani de existență (mai).
- București. S-a constituit un comitet pentru *Enciclopedia Iudaică*, al cărei prim volum a apărut în Germania (iunie).
- Asociația „Iehuda Halevy” înființează atenee populare pentru propagarea și popularizarea artei și culturii (august).
- Din inițiativa lui I. Valjan, se organizează un teatru de cartier în sala „Barașeum” (noiembrie).

1928

- Trefneac publică în Editura „Ancora” cartea *Umorul evreiesc* (ianuarie).
- La Timișoara, școlile medii evreiești obțin statutul de „școli cu drept de publicitate” (februarie).
- O nouă Universitate Populară Evreiască în București, inițiată de Loja „Fraternitatea” (februarie).
- Asociația culturală a femeilor evreice din Craiova înființează un ateneu popular (februarie).
- Lucrările *Juden und Wirtschaftsleben*, de W. Sombart și *Neoliberalismul*, de Șt. Zeletin abordează și, contribuția evreilor la dezvoltarea economică a țărilor în care trăiesc (februarie).
- Studenții evrei în filosofie și litere crează societatea „Junimea literară” (martie).
- La salonul oficial al muzeului „Simu” expune și portretistul Lazăr Zinn-Singer (mai).

- A. Toma primește de la Academia Română premiul „Eliade Rădulescu” pentru volumul *Poezii* (iunie).
- Începuturile bibliotecilor israelite moderne din România datează din anii '70 ai secolului trecut; la Iași, din 1868; la București, din 1870 (iunie).
- La teatrul evreiesc „Jignița”, premiera piesei *Manasse*, de Ronetti-Roman, cu tragegianul Paul Baratoft (iulie).
- Apare revista „Umanitarismul”, scoasă de E. Relgis (iulie).
- Cartea lui A.I. Zissu, *La Confession d'un Candelabre*, datorează varianta franceză lui B. Fundoianu (iulie).
- La București, ia ființă societatea culturală „Henri Bergson”, avându-l ca președinte activ pe André Brociner și președinte de onoare pe C. G. Costa-Foru (iulie).
- Opera *Oedip* a lui G. Enescu datorează libretul poetului Edmond Fleg, francez de origine evreiască, autor al poemului *Ascultă, Israel* (august).
- Apare compendiul *Istoria evreilor*, de J. Pineles (septembrie).
- S. Katz, din Arad, traduce lucrarea lui B. Spinoza, *Îndreptarea intelectului* (septembrie).
- Istoricul I. Nistor publică lucrarea *Handel und Wandel in der Moldau*, în care menționează anul 1330 ca începutul de așezare a evreilor în acest ținut (septembrie).
- Apare cartea lui Sal. Segall, *Credințe, datini, superstiții*, cu privire la evrei și români (octombrie).
- În *Antologia poezilor de azi*, Ion Pillat și Perpessicius îi includ și pe: F. Aderca, C. Baltazar, A. Călugăru, M. Burceanu, A. Dominic, L. Feraru, B. Fundoianu, B. Nemțeanu, E. Relgis, A. Toma, T. Vianu. Ilustrațiile aparțin lui Marcel Iancu (decembrie).

1929

- B. Erco deschide o expoziție de pictură la Iași. Sunt remarcate tablourile *Bătrâni evrei în rugăciune* și *Cimitirul evreiesc* (ianuarie).
- Literatul G. Silviu este numit director al programelor la postul român de radio (ianuarie).
- Pictorul N. Vermont, cu o activitate artistică de peste 30 de ani, deschide o nouă expoziție (ianuarie).
- Expoziția Mütznier este mult elogiată în „Îndreptarea” (ianuarie).
- La Universitatea Populară (fondată în 1918) de pe lângă Căminul cultural al U.E.R., conferențiază și somități ale culturii românești, ca G. Galaction, I.M. Sadoveanu, C. Rădulescu-Motru ș.a. (ianuarie).
- La Senat, Șef Rabinul dr. I. Niemirower este ales în comisiile pentru culte și învățământ (ianuarie).
- La moartea sociologului Paul Weissengrün, ieșean de origine, un grup de intelectuali îi evocă opera, prin care a propagat ideea evoluției constructive, opusă revoluționarismului distructiv (ianuarie).

- Filosofului E. Spaier, originar din România, i se conferă „Legiunea de Onoare” în grad de cavaler (ianuarie).
- E.D. Fagure, A. Honigman și G. Horia sunt aleși în Comitetul Sindicatului Ziariștilor (februarie).
- Moritz Wachtel, fondatorul Băncii „Moldova”, este evocat la moartea sa pentru întreaga-i activitate prodigioasă în plan economic, politic și cultural (februarie).
- Dr. Kaufman Cosla predă un curs liber la Facultatea de Medicină din București (februarie).
- Marele librar-editor evreu S. Ciornei scoate o ediție de lux a poeziilor lui Eminescu (februarie).
- Achile Șaraga este numit ajutor de primar al Bucureștiului (februarie).
- B. Brănișteanu, M. Konitz și O. Millian sunt desemnați în comitetul Asociației generale a presei române (februarie).
- Numeroși evrei sunt numiți în comisii interimare ale Camerei de Comerț în București și în diverse alte orașe ale țării (martie).
- D.R. Francisc Schwartz este numit șef de lucrări la Institutul de Chimie Anorganică din Cernăuți (aprilie).
- Evrei numiți în Comisia pentru ridicarea monumentului lui Simion Bărnuțiu la Iași (mai).
- Ministerul Instrucțiunii Publice aprobă funcționarea Societății institutorilor de limbă ebraică din Vechiul Regat (mai).
- Academia Română îl premiază pe dr. ing. I. Blum pentru lucrarea *Studiul ligniților în România* (iunie).
- Presa arată că Szana Sigismund a fondat în 1917 prima fabrică de chibrituri la Timișoara și a fost mulți ani președintele Regionalei Banat a Uniunii Generale a Industriașilor din România (iunie).
- Iuliu Maniu, președintele Consiliului de Miniștri, declară Agenției telegrafice ITA din New York: „Eu am o deosebită admirație pentru contribuția prețioasă pe care o dau evreii în dezvoltarea României... Aportul lor economic în viața României are o deosebită importanță” (iunie).
- Aceleași agenții, Vintilă Brătianu îi declară: „Am toată stima pentru capacitatea economică, energia și vioiciunea evreilor” (iunie).
- G. Duca declară aceleași agenții: „...Partidul Liberal, ca și cel Național Țărănist sunt în contra antisemitismului” (iunie).
- Dr. M. Cajal este abilitat docent pentru terapeutică infantilă pe lângă Facultatea de Medicină din București (iunie).
- Dr. M. Gaster este ales membru de onoare al Academiei Române (august).
- Inginerul electrician Victor Delescu (Wasserberg) conduce serviciul tehnic la Ministerul de Război (septembrie).

- Dr. docent M. Popper este ales secretar general al Asociației Docenților Facultății de Medicină din București (octombrie).
- Pictorii H. Daniel și Mina Bick-Wepper expun la Salonul Oficial. Ministerul Artelor îi premiază (noiembrie).
- Edgar Auschnitt, mare industriaș, este numit membru în Comisia industrială (noiembrie).
- La moartea lui Mauriciu Blank, întemeietorul Băncii „Marmorosch-Blank et comp.”, este subliniată importanța activității sale pentru dezvoltarea economiei românești (noiembrie).
- Pictorul Iser deschide la Ateneul Român o expoziție mult apreciată (decembrie).
- La expoziția de la Barcelona, sunt distinși pictorii S. Mützner, N. Vermont, C. Barasch și I. Marcovici (decembrie).

1930

- „Cercul medical” al medicilor evrei din Capitală își serbează a 30-a aniversare (februarie).
- Premiera studioului „Bukarester Idischer Teater” cu *Noaptea în Târgul Vechi*, de I.L. Peretz (februarie).
- Dr. H. Seligman a inventat un nou specul nazal pentru cauterizări (februarie).
- Patru maeștri de șah evrei iau premiul I și al II-lea la un concurs internațional (februarie).
- Filosoful Nae Ionescu conferențiază la Asociația Culturală a Femeilor Evreice (martie).
- Imnul național evreiesc *Hatikva* este compus de Naftali Herz Imber, din București (aprilie).
- Expoziție de pictură Marcel Iancu în București (aprilie).
- U.E.R. a hotărât înființarea unei arhive documentare necesară alcătuirii unei istorii a evreilor din România (iunie).
- Burse acordate Universității din București din fondul fraților Hillel și fondul S. I. Halfon (iulie).
- Unii dintre primii filателиști din țară au fost, la Iași, Elias Șaraga, iar la București, Jacques Wortmann (octombrie).
- Afilierea organizațiilor sportive evreiești din Ardeal la organizația „Macabi” din România (octombrie).
- Marius și I. Katz sunt interpreți principali în două filme românești - *Ecaterina Teodorescu* și *Leiba Zibal* (octombrie).
- Lucrări românești (de N. Iorga, N. Cartoian ș.a.) sunt prezentate într-o revistă americană de prof. univ. L. Feraru (noiembrie).

1931

- Pictorița Lucie Rechemberg deschide o expoziție în București (ianuarie).

- Revista medicală „Sănătatea”, condusă de dr. Sigmand, a împlinit 30 de ani de apariție (februarie).
- La Universitatea Populară „Noua Fraternitate” conferențiază intelectuali români, ca Isabela Sadoveanu, E. Herovanu, D. I. Suchianu ș.a. (februarie).
- În București există o casă de filme sonore în idiș (aprilie).
- Se înființează un „Institut Iudaic” pentru studierea iudaismului local (mai).
- Filosoful I. Brucăr este premiat de Academia Română pentru lucrarea *Filosofia lui Spinoza* (mai).
- În Comitetul Asociației Editorilor Români, jumătate din numărul membrilor sunt evrei (mai).
- Apare volumul *Fapte și idei*, de M. Schweig, cu o seamă de amintiri prețioase despre trecutul evreilor bucureșteni (noiembrie).

1932

- La Radio București se transmite superrevista lui Ion Pribeagu *Radio-revelion-cabaret*, cu N. Stroe; muzica de H. Schwartzmann (ianuarie).
- În Basarabia se află numeroase ferme agricole evreiești (ianuarie).
- Editura „Cartea Românească” publică *Dicționarul Enciclopedic Ilustrat*, de A.I. Candrea (ianuarie).
- Personalități românești conferențiază în cercuri și atenee evreiești: I. G. Duca, la Cercul „Libertatea”, dr. C.I. Parhon, la Ateneul popular „Cultura”, Gh. Tătărescu, Mihai Ralea, C. Argetoianu, Mihail Manoilescu ș.a., la cluburile U.E.R. și ale lojilor (ianuarie).
- Conferința lui Virgil Madgearu la Cercul evreiesc „Libertatea” (în C.I., 7 februarie).
- În seara de Purim, Radiodifuziunea transmite piese de folclor evreiesc (martie).
- Inaugurarea unei școli iudeo-spaniole la București (iulie).
- la ființă Cercul „Dr. W. Filderman”, cu menirea de a strânge relațiile de bună și frățească înțelegere între evrei și români (iunie).
- La Congresul Internațional de Medicină, M. A. Halevy ține o comunicare despre *Medicina rabinilor taumaturgi din România în veacul al XVIII-lea* (septembrie).
- Înființarea unui cenaclu literar și pacifist la Iași (octombrie).
- C. Stere scrie despre *Elenism și iudaism în civilizația umană* (noiembrie).
- O nouă expoziție Iser (decembrie).

1933

- Vernisaj al pictoriței Lilly Vereea (februarie).
- Actorul Mischa Fischson sărbătorit la „Barașeum” cu prilejul împlinirii a 30 de ani de activitate artistică (ianuarie).
- Pincus Șapira a adus o contribuție esențială la dezvoltarea bursei de mărfuri din București (aprilie).

- Oamenii politici, ca I. G. Duca, mareșalul Averescu, dr. N. Lupu, Gh. Brătianu, C. Stere, își exprimă părerea cu privire la crearea Partidului Evreiesc (aprilie).
- Boxerul Moți Spakov, campion național la toate categoriile (mai).

1935

- Seară a scriitorilor evrei organizată la „Barașeum”; își dau concursul peste 20 de scriitori, printre care F. Aderca, E. Dorian, E. Relgis ș.a. (ianuarie).
- S-a realizat filmul *Bing-bang*, cu N. Stroe și V. Vasilache (ianuarie).
- În Consiliul de administrație al „Comediei Franceze”, dintre cei șase reprezentanți ai actorilor trei sunt evrei originari din România: Jean Yonnel, Marioara Vermont Ventura și Bertha Borg (ianuarie).
- Prezența lui Alfred Mendelsohn, ca dirijor la Teatrul „Mărioara Cinsky” (februarie).
- Dr. E. Strominger publică *La Colibacillose* (februarie).
- Zece ani de la înființarea „Junimii studioase farmaceutice”, organizație a studenților evrei (februarie).
- Dr. Fisch, originar din România, este inventatorul unui medicament căruia i s-a dat numele său (martie).
- Pictorul Victor Brauner își deschide la București o expoziție, prima în România din seria celor cu lucrări suprarealiste (aprilie).
- Leopold Goldenzweig, Aristide Ergas și Emil Iosef sunt premiați de Academia de Arhitectură (mai).
- Conf dr. A. Radovici și dr. O. Meller sunt premiați de Academia Română (în *Dim.*, 1 iulie).
- Hary Brauner realizează o mare colecție de melodii populare din Maramureș și Cadrilater; o colecție de dimensiuni asemănătoare mai întocmise evreul Ehrlich, pe la 1850 (iulie).
- În colaborare cu Scarlat Callimachi, S. Cris-Cristian publică culegerea *Călători și scriitori străini despre evreii din Principatele Românești* (iulie).
- I. Petrovici prezintă Academiei Române lucrarea profesorului G. Marinescu, în colaborare cu dr. A. Kreindler, intitulată *Reflexele condiționate* (octombrie).
- Se ridică spitalul care va purta pe frontispiciu inscripția „Fundatia Menahem Elias” (noiembrie).

1936

- N. Iorga elogiază la Academia Română memoria lui H. Tikin (martie).
- Cel dintâi explorator la scară industrială al petrolului a fost Iosef Theiler, primul care a introdus sondaje americane la schelele din Moinești (martie).
- Dr. Leon Vaian a elaborat un dicționar medical, o istorie a medicinei și o lucrare de folclor medical, se menționează în necrologul său (aprilie).

- Dr. A. Avramovici, directorul revistei „București Medical”, împreună cu dr. Ovidiu Alfandari și dr. H. Lazarovici sunt aleși în noul comitet al Asociației Generale a Medicilor din România (mai).
- Se creează la Academia Română fondul „Manuscrisele dr. M. Gaster” (iunie).
- La moartea lui H. Steinberg, se relevă că el a răspândit pe întinsul țării numeroase icoane creștine și cărți bisericești (iulie).
- Caricaturistul Fredi deschide o expoziție (septembrie).
- Este evocat anticarul Iancu Eskenazy (septembrie).

1937

- La Societatea Regală Română de Istorie a Medicinii, dr. Lazăr Meiersson evocă viața și opera medicului Leopold Kugel (ianuarie).
- S-a înființat Institutul de Cultură al Templului Coral (ianuarie).
- A apărut *Iudaismul privit de creștini celebri*, de rabin Nathan Strulovici (ianuarie).
- Cantorul Rafael Ruwinski concertează în Sala Dalles (ianuarie).
- La Cercul de Studii al Asociației titraților evrei „Unirea” din București, se deschide un ciclu de conferințe intitulat: *Contribuția evreilor la cultura română* (mai).
- La Congresul Societății Române de Neurologie, au prezentat comunicări dr. O. Sager, dr. A. Kreindler, dr. E. Orenstein, conf. dr. M. Radovici, dr. M. Sechter-Nancy, dr. Kopelman, dr. M. Kahane (noiembrie).
- Pictorii G. Iuster și Zloczower expun în sala „Mozart” din București (noiembrie).
- Maestrul George Enescu prilejuiește o manifestare consacrată vieții și operei sale la Cercul titraților „Unirea” (decembrie).

1938

- Deschiderea stagiunii la Teatrul Evreiesc „Pomul Verde” din Iași (iunie).

1939

- Apare lucrarea *Evreii ieșeni în documente și fapte*, de H. Gherner și Beno Wachtel (februarie).
- Apare lucrarea *Adevărul despre Talmud și Iudaism*, de botoșăneanul Șama Salzberger (martie).
- Turneul în țară al trupei Teatrului Israelit din Cernăuți (iunie).
- Bătrânul editor ieșean Elias Șaraga este decorat cu „Meritul Cultural”, la propunerea Academiei Române (iulie).
- Printre cărțile apărute recent: *Israel în lume*, de Th. Löwenstein și N. Kitzler, *Ghetoul*, de I. Ludo, almanahurile „Tribuna Evreiască” și „Adam” ș.a. (iulie).
- La Congresul de Endocrinologie, desfășurat în București, prezintă comunicări medicii: Gherșcovici, Kreindler, Gottlieb, Dortheimer,

Kopelman, Radovici, Kaufman Cosla, T. și M. G. Kahane, S. Lieblich (iulie).

- Academia Română premiază lucrări cu premiul „Neuschotz” (august).
- I. Bettelheim traduce în germană poezii de Eminescu. Un alt traducător în germană din opera lui Eminescu a fost și O. de Neuschotz (octombrie).
- Ana Roth-Cobilovici se afirmă ca artistă în cusături, broderii și țesături bisericești, unele comandate de Palatul Regal și de Patriarhie (octombrie).
- Ing. M. Marcus publică de aproape o jumătate de veac lucrări de specialitate în „Buletinul Societății Politehnice” și în „Gazeta Matematică”. Ultima sa lucrare, *Grinzi continue cu zăbrele și tălpi paralele* (noiembrie).
- Filosoful Jean Aberman, în noul său volum, *Curentul antiintelectualist francez*, dezvăluie rădăcinile istorice ale acestei orientări (noiembrie-decembrie).

1940

- Revista „Adam”, aflată la al 12-lea an de apariție, însumează 150 de numere și câteva sute de colaboratori evrei. Au publicat în revistă și personalități de seamă ale culturii românești (ianuarie).
- I. Massoff publică lucrarea *Matei Millo și timpul său* (ianuarie).
- În aula școlii israelito-române „Luca Moise”, din Ploiești, are loc o manifestare literară dedicată medicilor scriitori, în cadrul căreia susțin intervenții dr. Brezis, dr. Ghelerter, B. Lăzăreanu, ultimul referindu-se la medicii literați E. Proca (O. Carp), A. Steuerman, A. Binder (Sașa Pană), Fridman-Bârlad și mulți alții (ianuarie).
- Romanul *Glasul în surdină*, de E. Relgis, este tradus în mai multe limbi europene, asigurându-se astfel pătrunderea lui în literatura universală (ianuarie).
- București. La Institutul de Cultură, au loc cursuri superioare de istorie, artă, filosofie și știință; expun dr. M. A. Halevy, arhitectul și pictorul Marcel Iancu, filosoful I. Brucăr ș.a. (ianuarie).
- M. Lax propune crearea unei societăți demografice evreiești în România (în *Înfr.*, 15 februarie).
- Se face un istoric al editorilor evrei care au publicat primele cărți de școală (februarie).
- Întreaga presă românească, fără deosebire de culoare politică, închină rânduri elogioase expoziției pictorului Arnold de la Sala Dalles (februarie).
- La Teatrul „Barașeum”, o serie de șezători culturale popularizează deopotrivă valori spirituale românești și evreiești (martie).
- Câțiva tineri iau inițiativa de a crea o asociație a tinerilor scriitori, publiciști și artiști evrei (martie).
- La cinci ani de la moartea cronicarului evreu Iosef Kaufman, din Piatra-Neamț, este evocată contribuția de bază a acestuia, publicația „Arhiva istorică a evreilor din România” (martie).

- Se redeschid porțile universităților populare pentru evreii din București (aprilie).
- S. Kastner publică un studiu despre frământata istorie a evreilor bucovineni (aprilie).
- Cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la moartea lui Solomon Solomonovici Katz, alias C. Dobrogeanu-Gherea, o serie de alocuțiuni reliefează fenomenul integrării totale, oneste și creatoare a unor evrei de seamă în cultura română (mai).
- Cercul cultural sefard din București sprijină publicarea monografiei dedicate lui Davicion Bally (mai).
- Gimnaziul industrial „Ciocanul” și-a încheiat anul școlar 1939-1940. Numărul absolvenților cu pregătiri practice este în creștere (august).
- Marin Nicolau a publicat o monografie despre pictorul evreu pașoptist Barbu Iscovescu (august).
- După publicarea decretului prin care actorii evrei sunt excluși din teatrul românesc, se trece la alcătuirea a două ansambluri teatrale: Teatrul Evreiesc, condus de Felix Aderca, cu o echipă de actori în frunte cu Beate Fredanov, Maria Sandu, Al. Marius și Al. Finți, și o formație de teatru evreiesc în frunte cu Leni Caler (octombrie).
- După excluderea evreilor din învățământul muzical de stat, Conservatorul evreiesc a reușit să grupeze un număr de distinși profesori, ca: B. Bernfeld, E. Cobilovici, AL. Mendelsohn, H. Schwartz, A. della Pergolla, E. Lindenberg, S. Pincu, I. Rosensteck ș.a. (decembrie).

Anexe

A. Publicații evreiești

1. Publicații evreiești apărute în volum

Korot Haitim (octombrie 1855), în idiș, Iași. Primul ziar idiș din lume; și-a asumat misiunea răspândirii printre evreii moldoveni a unor idei moderne despre emancipare, învățământ laic, cultură pentru cei mulți.

Edut Haitim (1856), în ebraică, Iași. Din relatări indirecte, rezultă orientarea spre „popularizarea” culturii iudaice.

Israelitul Român (22 martie 1857), bilingv româno-francez, București. Inaugurează perioada „romantică” a aculturației evreo-române. Pregătește spiritele pentru o deschidere și înfrățire evreo-română bazată pe o diferențiere ce unește și nu învrăjbește, dar propagă și idei iudaice.

Gazeta Româno-Evreiască (martie 1859), bilingv român-idiș, Iași. Publicație deschisă spre modernizare. Militează pentru curmarea „afacerilor” din sânul comunității; solicită emanciparea tuturor instituțiilor evreiești.

Et Ledaber (1859), în idiș și ivrit, București. Orientare ortodoxistă, antireformistă, dar nu în toate cazurile cu accente fanatice.

Timpul (Die Tait) (mai 1859), bilingv româno-idiș, București. Îndemnuri pentru integrarea cât mai deplină în cultura țării. Împotriva fanatismului ortodoxist.

L'Écho Danubien (septembrie 1865, Galați; august 1867, București), bilingv, francez-român. Spații rezervate dezbaterei aspectelor politice și economice ale problemei evreiești. Militează pentru liberalism, asigurându-și cititorii că doar „concurența [inclusiv cea interetnică – n.n.] asigură opulența”.

Viitorul (noiembrie 1866), bilingv româno-francez, București. Se axează pe informații generale și pe chestiuni de educație laică.

L'Espérance (decembrie 1866), bilingv francez-român, București. Tinde să amelioreze imago-ul intern și extern despre evreii români, susținând dreptul lor la prevederi constituționale moderne și civilizate.

Israelitul român (august 1868, seria a doua), bilingv francez-român. Reapare la 12 ani după prima serie, menținând același crez integraționist exprimat în formula „...a bate la poarta cetății române până ni se va deschide”.

Rumänische Post (16 aprilie 1871), bilingv german-român, București. Din 1872 apare și sub denumirea de *Poșta română*. În prima variantă, doar germană, referirile la evrei sunt puține; în varianta bilingvă, publică studii și anchete asupra condiției evreilor moldoveni și munteni. Merită subliniată în mod special ancheta Peixotto-Stern privind starea evreilor din Moldova.

Timpul (februarie 1872), bilingv româno-ebraic, Iași. Propune un plan de durată pentru popularizarea dreptului evreilor „de a lua parte la lucrările țării”, inclusiv la cultura ei.

Vocea apărătorului (24 septembrie 1872), în română, Iași. Ziar ce inaugurează seria celor apărute doar în limba română. Exprimă crezul noii generații, decisă să militeze pentru aspirația evreilor spre libertate, fraternitate și patriotism. Nu „atârnă doar de gâtul guvernanților” responsabilitatea unor realități dure pentru evrei. Gazeta evită intrarea în conflict cu Legea presei, care, deși nu interzice discutarea unor acte ministeriale, nu admite „denigrarea” notabilităților țării.

Zimrat Haaref (1872), în ivrit, București. Revistă literară.

Revista Israelită (mai 1874), în română, Iași. Publicație care se delimitează de gazetele evreiești „politice” și își afirmă caracterul eminent cultural, vădit în: popularizarea unor mari figuri ale iudaismului mondial și local publicarea unor documente privind evreii din România, „reportaje” despre școli, așezăminte ș.a. din Iași, București și Bacău.

Hajoetz (iunie 1874), în idiș, București. Ziar de informație. Știri, articole, nuvele și romane (în serial). Satisfacă interesul crescând al cititorului de idiș pentru veștile din țară și străinătate. Din 1895, va purta titlul *Der Wahre Hajoetz*.

Presentul (septembrie 1876), în română, Bacău. Gazeta urmărește îndeaproape evenimentele evreiești asociate Războiului de Independență. Oferă ample știri comunitare locale.

Der Politiker (martie 1877), în idiș, București. Cotidian efemer. Câteva zeci de numere doar. Ziar cu știri provenite din „izvoare străine”.

Dus idische Blat (martie 1877), în idiș, București. Cultivă o limbă idiș curată, lipsită de pedanterii și germanisme. Orientare predilectă spre informații culturale.

Idischer Telegraf (aprilie 1877), în idiș, București. Primul cotidian idiș din România. Descrie cu patetism sentimentele patriotice ale evreilor în lupta pentru neatârnamarea țării. O notiță apărută în numărul 399 poartă semnătura unui redactor cu numele Adolf Hitler (nume aflat și pe o mașivă din cimitirul bucureștean „Filantropia”).

Anuarul pentru israeliți (1877-1878, Bacău, din 1878, București), în română, uneori cu anexe în idiș și ivrit. Tematică variată, privind segmente ale iudaismului tradițional și modern, ale culturii și cercetării evreiești moderne. Izvor de informații culturale iudaice, de cercetări de istorie locală, sursă de comentarii avizate, tribună de apărare a intereselor evreiești.

Haholech (1878), București. Supliment ebraic la foaia *Şabes Oibsi*, publicată de *Hajoetz*.

Fraternitatea, (29 iunie 1879), în română, București. Organ foarte combativ pentru revendicarea dreptului la existență civică și egalitate, alături de români. Studii despre trecutul evreilor de pe aceste meleaguri ce se străduiesc să

demonstreze autohtonitatea și dreptul evreilor la naturalizare în masă. Gazeta preconiza respectul legilor și autorității, recomandând populației evreiești un comportament exemplar în acest sens.

Buletinul Înfrățirea Zion (iulie 1879), în română, București. Cu denumiri diferite pe parcursul apariției. Consemnează activitatea lojilor masonice evreiești din capitală și în țară: circulare, adrese, bilanțuri, rapoarte ș.a. Se autoprezenta ca o revistă eminamente culturală și educațională.

Iesrup (1880), în ebraică, Iași. Redactor, E. Rokeah. Organ de educație laică în ivrit.

Die jehudișe presse (1880), în idiș, București. Adresată cititorilor de idiș pentru a le spulbera unele prejudecăți în legătură cu inutilitatea învățării limbii țării. Gazeta își propunea să dovedească – tocmai în limba idiș și recurgând la materiale „românești” – contrariul.

Apărătorul (ianuarie 1881), în română, București. Pe pozițiile mișcării naționale și culturale „Chowewe Zion”. Militează pentru ridicarea sentimentului național evreiesc până la cotele patriotismului oricărei națiuni cu țară proprie. Unele deosebiri de orientare față de *Fraternitatea* au dus la polemici aprinse între aceste două publicații de frunte ale evreimii române.

Der Kolonist (mai 1881), în idiș, București. Stimulează și încurajează pe cei care vor să se stabilească și să devină agricultori în Eret Israel.

Armonia (1881), în română, Focșani. Organ chowewe-zionist, cu informații și materiale de importanță locală.

Naie idișe Țaitung (1881), în idiș, Iași. Informații politice generale, popularizarea situației ișuvului din Eret Israel.

Stindardul (18 octombrie 1882), în română, Focșani. Impulsionează emigrarea tineretului. Articole despre condițiile locale vitrege care fac necesară emigrarea oriunde ar fi primiți evreii. Se recomandă Turcia, Palestina ș.a.

Haor (februarie 1882), în ivrit, Botoșani. Își propune să aducă „lumina” în rândul celor sărmani.

Der Emigrant (1882), în idiș, Galați, apoi București. Organ chowewe-zionist; militează pentru ișuv Eret Israel.

Der rumenișer israelit (iulie 1882), în idiș, Iași. Popularizează sprijinul acordat de instituții externe (A.I.U. ș.a.) și comunitar-interne emigrării evreilor români.

Die Hofnung (1882), în idiș, Piatra-Neamț. Publicație politică, literară, comunitară și familială, din grupul celor editate de E. Rokeah, în scopul răspândirii de cunoștințe.

Ihudit (decembrie 1883), în idiș, București. Publicație politică, literară și critică, având informații și texte cu conținut beletristic.

Die Wahrheit (1883), în idiș, Galați. Editată de Dov Beriș Margulis, colaborator la diverse gazete ivrit, ca: *Hamaghit*, *Haivrit*, *Haihudi* ș.a., va prelua o parte din conținutul cultural al acestora, transpunându-l în idiș.

Kol Rina (1883), în idiș, București. Caiet de cântece, cuplete, foiletoane cu conținut literar-distractiv.

Der idișe Wahter (octombrie 1884), în idiș, Botoșani. Informații variate și texte literare.

Ecoul tinerimei (mai 1885), în română, Iași. Orientare asimilistă voalată. Texte marcate de neclarități de concepție și exprimare.

Vocea dreptății (iunie 1885), în română, București. Cvasiasimilist: integrare maximă în cultura țării, dar fără renunțare la propriul specific. Lozinca gazetei: „nici datorii fără drepturi, nici drepturi fără datorii”. Împotriva antisemitismului, dar și a fanatismului ortodoxist. Împotriva „valului” de botezuri, dar și a enclavării exclusive în iudaism.

Die naie jait (1885), în idiș, Botoșani. Informații despre așezămintele evreiești (culturale etc.) cu propensiuni „moderne”.

Die idișe morgenpost (1885), în idiș, București. Emigraționist.

Der Wanderer (august 1885), în idiș, București. Informații despre emigrările și emigranții ce se îndreptau spre America.

Luzero de la Pasensia (noiembrie 1885), în spaniolă, Turnu-Severin. Publicație preponderent culturală, cu circulație și „dincolo de Dunăre” (atât spre sud, cât și spre vest). Revista publică, în serial, istorioare, probabil gustate în epocă și noutăți din lumea israelită. Succinte informații despre sărbători și un text despre evreii și industria română.

Revista israelită (februarie 1886), în română, București. Fără legătură cu periodicul ieșean omonim din 1874. Noua publicație cu acest titlu, dintre cele mai importante în epocă – alături de *Anuarul pentru israeliți* și *Analele Societății Istorice „Iuliu Barasch”* – a fost, mai ales, o revistă de informație și instrucțiune. A demonstrat rolul pozitiv al evreimii integrate în societatea românească, relevând poziția deosebită a întreprinzătorilor și intelectualilor: de unde și dreptul evreilor la emancipare totală și învrednicirea lor de a obține un statut civic și politic pe măsura importanței dobândite în viața economică și culturală a țării.

Național (martie 1886), în idiș, Botoșani. Publicație politică, literară, economică.

Galațer Israelit (august 1886), în idiș, Galați. Reapare în 1888. Combate emigrările spontane, lipsite de organizare și eficiență.

Haghibor (noiembrie 1887), în idiș, București. Orientare emigraționistă. Susține părăsirea țării de către cei nevoiți s-o facă, dar relevă greutățile pe care un evreu „crescut aici” le întâmpină la trecerea într-o altă cultură. Opinează în favoarea emigrării în țări compatibile cu ocupațiile evreilor „de aici”. Palestina, ca țară agricolă, pune evreului din Diaspora dificultăți deosebite de acomodare.

Idișes Folksblat (noiembrie 1886), în idiș, Iași. Tematică privitoare la problemele comunitare interne, inclusiv la abuzurile unor hahami și ale altor funcționari ai comunității. Necesitatea pregătirii evreilor pentru muncile agricole din Eretz Israel.

Der idișe Folksfreind (ianuarie 1887), în idiș, Iași. Axat pe probleme de emigrare și colonizare. Gazetă de informații și literatură. Cuprinde foiletoane și lungi reportaje referitoare la ȧșuvul israelian. Exprimă poziția membrilor organizației „Asociația pentru ȧșuv Ereț Israel” și „Dorșe Ȧion”.

Purim Blat (februarie 1887), în idiș, București. Orientare socialistă; plasează problema evreiască „în contextul luptei de clasă”. Variate rubrici, bine redactate și cu darul vervei polemice.

Lumina (decembrie 1887), în română, București. Orientare socialistă; plasează problema evreiască „în contextul luptei de clasă”. Variate rubrici, bine redactate și cu darul vervei polemice.

Analele Societății Istorice „Iuliu Barasch” (1887), în română, București. Publică ample dări de seamă asupra referatelor și dezbaterilor Societății Istorice „Iuliu Barasch”. Fiecare dintre cele trei volume apărute cuprinde ample studii, comunicări, rapoarte de cercetare, monografiile și documente de o importanță deosebită pentru cunoașterea istoriei evreilor din România. Memoretele reprezintă o categorie de materiale inedite și practicate mai ales de această publicație.

Propășirea (1889), în română, București; cu începere din 1892 la Iași, timp de aproape doi ani. La București se apropie de poziția Asociației generale a israeliților pământeni. De orientare integraționistă, gazeta abordează „problema evreiască” în relație cu „marea chestie socială”; de unde și propagarea ideilor favorabile modernizării societății românești globale.

Egalitatea (15 aprilie 1890), săptămânal în română, București. Cea mai importantă gazetă evreiasă începând cu ultimul deceniu al veacului trecut. De o longevitate unică, cu o durată de aproape o jumătate de veac. Publicație independentă, orientată spre o informare multilaterală și spre dezbaterile a tot ce-i preocupa pe evreii din diversele provincii și din Capitală. Orientare modernă în spiritul unor publicații occidentale.

Înainte (iunie 1890), în română, București. Organ cvasiasimilist și ofensiv față de presa evreiască ostilă asimilării. În același timp, combate antisemitismul.

Asimilarea (iulie 1890), în română, București. Avangard al orientării asimiliste apărute la finele veacului. Militează pentru „dizolvarea” etniei evreiești în masa celei majoritare.

Hafofe (august 1890), în idiș, București. Tematică comunitară, cu atitudini critice față de mentorii colectivității evreiești.

Adio (1890), în română, Botoșani. Publicația emigranților „pionieri”: semnalată în variate sinteze ca fiind printre cele dintâi publicații ale emigranților.

Emanciparea (iunie 1891), în română, București. Își suspendă activitatea prodigioasă după numai un an în favoarea gazetei, de mai mare impact, *Egalitatea*. A militat pentru drepturi cetățenești, tratând și o problemă cu caracter politic-comunitar.

Dus Folksblat (iulie 1891), în idiș, București și apoi Iași. Publicație politică, literară, comercială. Informații de interes curent, știri senzaționale menite să sporească curiozitatea cititorului de rând pentru evenimentele locale și străine.

Dus naie Folksblat (martie 1892), în idiș, București. Continuator al lui *Dus Folksblat*. Militează pentru democratizare și transparență în viața comunitară. Cuprinde o seamă de medalioane de rabini, printre care o interesantă expunere asupra vieții și operei lui Malbim. Este pentru o sinteză între tradiție și modernitate și cere ca ele „să nu se bată cap în cap”.

Die idische Post (februarie 1895), în idiș, Iași. Informații curente referitoare la viața comunitară, la evenimentele de organizație (chowede-sioniste), date de palestinografie și știri evreiești din lumea întreagă.

Der wahre Hajoetz (vezi *Hajoetz*).

Lumina (septembrie 1895), în română, Iași. Organ al cercului de propagandă social-democrată „Lumina” din Iași. Cuprinde analize teoretice despre muncitorii evrei și despre problema evreiască, într-o interpretare marxistă. Include inserturi cu aluzii la literatura biblică.

Der Grager (1895), în idiș, București. Sub acest titlu, în diverse bibliografii se fac trimiteri la publicația bucureșteană cu acest titlu, cât și la altele apărute mai târziu, la Tecuci, Dorohoi etc.

Der Wekker (septembrie 1896), în idiș, Iași. Orientare socialistă asigurată de aceiași redactori care scoteau și publicația ieșeană „Lumina”. Deși exprimă rezerve față de emigraționism și sionism, considerând că problema evreiască trebuie soluționată „acolo unde s-a ivit”, nu se opune, totuși, ideii unui anume naționalism iudeo-muncitoresc.

Der Kompas (1896), în idiș, Brăila, apoi București. Din categoria publicațiilor sioniste editate de prolificul E. Rokeah, venit special în țară pentru a scrie despre ishuv Ereț Israel. În 1897: *Der richtige Kompas*.

Drepturile (12 ianuarie 1897), în română, Focșani. Promotor al apariției unui organ numit „Asociațiunea drepturilor evreilor care au satisfăcut Legea recrutării”. O gazetă locală cu largi deschideri pentru tematica politică a întregii țări, cu referiri la viața parlamentară etc.

Pământeanul (martie 1897), în română, Galați. Continuă activitatea începută de *Drepturile*. De asemenea, organ al „Asociațiunii drepturilor evreilor care au satisfăcut Legea recrutării”. După Congresul sionist de la Basel, din 1897, gazeta publică discursuri rostite cu acest prilej.

Controlul (iulie 1897), în română, Brăila. Ziar al Comunității israelite locale, cu informații despre așezăminte, cercuri și organizații evreiești.

Emanciparea (iulie 1897), în română, București. Organ al „Asociației generale a israeliților pământeni”. Disociind evreii pământeni de cei străini (austrieci, unguri, ruși ș.a. – foști sudiți sau nou veniți), gazeta militează pentru dreptul la viață politică și civilă doar al celor dintâi. Publicația demască excesele antisemite. Ultimul număr apărut la Galați descrie pe larg tulburările produse de studenții antisemiți la Congresul evreilor pământeni.

Ahavath Sion (28 februarie 1898), bilingv idiș-român, Galați. Organ oficial al Comitetului central sionist din România, subintitulat „organ al ideilor sioniste”.

Ample informații despre devenirea mișcării sioniste herzliene în diverse localități ale țării. Se pledează pentru superioritatea noii mișcări în raport cu vechile forme ale mișcării chowewe-sioniste.

Der idische Gaist (mai 1898), în idiș, Iași. Acuratețe în stil și limbă. Conținut de nivel superior, impecabil redactat. Este una dintre cele mai bune publicații din seria celor editate de E. Rokeah. Tematica gazetei: ideile sioniste, plecarea în Ereț Israel, pregătirea pentru restratificarea socio-profesională. Condamna antisemitismul european și cel local (cazul Dreyfus etc.).

Aurora (mai 1898), în română, București. Număr unic festiv, editat de Societatea de gimnastică, scrimă și lecturi „Aurora”. Apărut cu ocazia unor serbări câmpenești organizate în folosul școlilor israelite. Câteva medalioane utile despre personalități ale vieții evreiești locale.

Vocea Sionului (iunie 1898), în română, Ploiești. Organ oficial al sioniștilor din România. Conduce lupta pentru: difuzarea ideilor herzliene; dezvăluie substratul iudaic al acestor idei; descrie coloniile palestinene. Abordează elemente de palestinografie.

Darabana (iulie 1898), în română, Iași. Publicație redactată de adolescenți care, în afara preocupărilor lor sioniste, tindeau să dezvăluie și nedreptățile pricinuite elevilor evrei în școli.

Răsăritul (iunie 1899), în română, Iași. Organ autorizat al sioniștilor din România. Cea mai prestigioasă și mai citită publicație sionistă, redactată de tineri scriitori talentați, dezbate, în afara tematicii sioniste, probleme sociale, politice și culturale. Sunt preponderente, totuși, textele de palestinografie, de descriere a coloniilor agricole ș.a. Informații despre marile evenimente evreiești de la sfârșitul de veac din România: emigrări, confruntări cu antisemitismul etc.

Speranța (iulie 1899), în română, Galați. Organ oficial al societății „Speranța junimei” din localitate. Publicație preocupată de situația elevilor din școlile publice. Semnalează cazuri de izgonire a elevilor evrei din școlile de stat.

Propășirea (august 1899), în română, Iași, apoi București. Cu orientare cvasiindependentă, dar plină de informații comunitare din Iași și București.

Viitorul (octombrie 1899), în română, București. Primul ziar sionist în română din Capitală. Combate valul emigrărilor dezorganizate spre America. Informații variate.

Dorul Sionului (decembrie 1899), în română, București. Cu mari ambiții la apariție, persistă puțină vreme; se remarcă prin combaterea valului de botezuri.

Aurora (1899), în română, Bârlad. Tematică evreiască dominată de subiecte sioniste și emigraționiste.

Die idische zukunft (1899), în idiș, Iași. „Organ pentru sionism, cultură și interese evreiești generale”. Cotidian efemer. Colecția nu depășește câteva zeci de numere. Orientarea sionistă se exprimă atât prin selectarea informației, cât și prin articolele de cultură sionistă publicate cu precădere. Texte din Max Nordau, cuvântări și intervenții ale unor fruntași sioniști locali.

Tribuna israelită (ianuarie 1900), în română, București. Doar câteva numere. Se remarcă, însă, prin tematica culturală abordată, ca și prin stilul și limbajul materialelor.

Dorul Sionului, serie nouă (martie 1900), în română, București. Apar doar două numere cu informații sioniste.

Marpe Lenefș (iunie 1900), București. Număr festiv apărut cu ocazia jubileului de argint al societății cu același nume.

Bistrița (iulie 1900), în română, Piatra-Neamț. Informații locale.

Macabeul (septembrie 1900), în română, București. De orientare sionistă; marchează nivelul mai puțin dezvoltat al publicațiilor sioniste din capitala țării.

Jos trădătorul (1900), în română, Iași. Foaie polemică la adresa dr. M. Beck și a *Revistei Israelite*, prezentată ca dăunătoare evreilor. Argumentele aduse nu se susțin.

Almanahul ziarului „Răsăritul” pe anul 5660, 1899/1900, în română, Iași. De aceeași orientare cu *Răsăritul*, organ autorizat al sioniștilor din România. Almanahul este preponderent literar și cuprinde traduceri din Jehuda Halevy, Max Nordau ș.a. Dr. Gaster semnează un important studiu (*Misiunea culturală a sionismului*), iar dr. Niemirower studiul intitulat *Sionismul și cultura evreie*.

Degel Trietsch (1900). Orientare emigraționistă, indicând Ciprul drept obiectiv de colonizare evreiască. Sunt popularizate ideile lui Trietsch în acest sens: corespondențe, interviuri, declarații ale acestui fruntaș sionist care avea o teorie proprie despre „Marele Israel”, preconizând ca în acesta să fie cuprins și Ciprul.

Der Oiswanderer (mai 1900), în idiș, București. Citat drept cap de serie pentru literatura „pietonilor” din anul 1900.

*

În presa evreiască de limbă română sau în unele bilingve de până la 1900 s-au afirmat publiciști notabili, ca: I. Barasch, N.C. Popper, M. Feldman (Câmpeanu), A. Stern, L. Stern, I. Schein, M. Schwartz, E. Schwarzfild, S.I. Grossmann, I. Brociner, M. Brociner, K. Lippe, B. Labin, A. Gold, A. Taubes, I. Rosenzweig, I.H. Fior, I. Sotec-Leteanu, I. Auerbach, L. Șăineanu, M. Beck, I. Kaufman, A.L. Brociner, N. Frenkel, A. Sternberg, M. Stăureanu, H. Kritzman, D. Kritzman, M. Rosenfeld, S. Petreanu (I. Rubis), C. Agatștein, E. Stan-Cerbu, I.B. Schwartz, St. Stâncă, S. Pauker, I. Hussar, M.I. Ipcar, M. Kaufman, A. Goldner (Giordano), A.C. Honigman, A. Șaraga, L. Dichter, W. Schwarzfild, I. Nacht, S. Ianovici-Tributo, A. Steurman-Rodion, D.H. Paves, A.D. Rosen, I. Cohen, M. Braunștein-Mibașan, A. Birman, B. Brănișteanu, M. Botoșeneanu, M. Wecsler, L. Ghelerter, I. Fermo, P. Schwartz, A. Lubisch, A. Guttman, L. Bernștein, D. Bitel, M. Gaster, S. Pineles, I.A. Elmann, H. Rosenbaum, S.C. Tributo, H. Peckelman (E. Furtună), A. Axelrad, A. Stern, A. Nora-Rosen, A.D. Rosen, E. Cohen, M. Russu (M. Kissineff), A. Cohen, I. Niemirower, M. Schwarzfild – ultimii doi de o longevitate deosebită în presa evreiască.

Dintre numele frecventate în presa idiș, îi menționăm doar pe A. Silberstein, N. C. Popper, E. Rokeah – din Safed, A. Steinberg, A. Netzler, H. Goldner, N. Kedreski, I.M. Azriel (I. Azilescu), D. Sufrin, B. Sufrin, L. Naimianu, dr. Weizenberg, D.B. Sufrin, R. Oșer Brortes, I. Margulies, N. Frenkel, I.L. Solomon, Z.B. Iosif, I. Copel, I.I. Linețki, M. Braunștein, L.A. Roznik, F. Gordon, S. Trauman, I. Sonovici, L. Ghelerter, M. Gheller, M. Wexler, Z. Herman Zaidel, M. Michaeliș, frații Șaraga, G. Cohn, L. Rudich.

În presa ebraică activau: M. Kederski, H. Goldner, A. Silberstein, S. Rabener, L. Toller, D.S. Siberbusch, E. Rokeah, G. Kohn, frații Șaraga, A. Haim, L. Ornștein, M. Lineski ș.a.

Dintre gazetarii care au sprijinit sau inițiat editarea publicațiilor bilingve (în limbi europene de circulație), trebuie scoși în evidență, desigur, Armand Lévy, Antoine Lévy, S. Carmellin, B. F. Peixotto – figuri de gazetari cu totul excepționale prin implantarea în presa din țară a unor „paradigme” de publicistică sincrone cu cele apusene.

2. Publicații evreiești apărute în București

Acțiunea noastră, 1938

Adam, 1929-1940

Adam-International Review, 1941

Ahuza „Sir Herbert Samuel”, 1925-1928

Albumul israelit ilustrat, Supl. 1925-1928

Al Hamișmar, 1935, 1946-1947

Alef Gordonia. Makabi Hazair, 1946

Almanahul „Adam”, 1929-1939

Almanahul Cooperației, 1930

Almanahul Evreiesc ilustrat pe anul ebraic 5704 (1943)

Almanahul Evreiesc ilustrat pentru România, 1931-1932

Almanahul Israelit ilustrat, 1903-1904

Almanahul tineretului evreu, 1938

Amudim, 1928-1929

Anale Bucureștene (rom. și idiș.), 1947

Analele Soc. Ist. „Iuliu Barasch”, 1887-1889

Anuar pentru Israeliti, 1878-1898

Anuarul Liceului Comercial „Cultura”, 1942/43

Anuarul evreilor din România, 1937-1938

Apărarea, 1939

Apărătorul, 1881-1884, 1888

Apel lansat de grupul „Viitorul meseriașului evreu”, 1902

Apelul. Ziar ocazional pentru ajutor de lipsă de lucru, 1902

Asimilarea, 1890

Aurora, 1898

Aurora, 1900

Der Auswanderer (în rom. și idiș.), 1900

Barbu Nemțeanu, 1920-1922

Biblioteca junimii zioniste „Tikvath-Israel”, 1918

- B'nei Brith*, 1914-1920; 1925-1927
Bucarester Israelit, 1895
Binele omenirii, 1904-1905
Buletinul Asociațiunii Evreilor Români, 1921
Buletinul Asociației Sioniștilor Centriști din România, 1935
Buletinul Bibliotecii, Muzeului și Arhivei Istorice de pe lângă Templul Coral, 1935-1939
Buletinul Comisariatului General al Fondului Național Evreiesc din România, 1931
Bul. Cam. de comerț rom.-palest., 1934-38
Buletinul Cons. Comunit. Israelitiților de rit spaniol, 1901-1911; 1920-1939
Bul. Iehova Tanui Reszere, 1935
Buletinul Înfrățirii „Zion”, 1875-1895; 1897-1898; 1901; 1903-1905; 1911-1912; 1920-1924
Bul. Marii loji Sion, 1899, 1890, 1920
Buletinul Keren Hayessodului România, 1926
Buletinul Lojii „Noua Fraternitate” B'nei Brith, 1930, 1933-1937
Buletinul Organizației Sioniste din București, 1932
Bul. Soc. pt. Tămăduirea bolilor, 1914-15
Buletinul primei societăți „Fraternitatea Israelită”, 1910
Buletinul Soc. de studii iudaice din România, 1928
Buletinul Soc. „Dr. Iuliu Barasch”, 1932
Buletinul Soc. Tinerimea Israelită, 1905, 1920
Buletinul Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat, 1928-1934
Buletinul Uniunii Evreilor Români, 1930-1932
Buletinul Uniunii Sioniste „Statul Iudeu”, 1938
Buk. Israelit, evreo-germ., 1879
Caiete literare, 1929
Calendar pentru Israeliți, 1877-1878
Calendarul ziarului „Vocea Dreptății”, 1886
Camera de comerț Româno-Palestiniană, 1937
Colecția Soc. Sioniste „Jobal”, 1900
Columna Evreiască, 1923
Comunitatea, 1933
Israelitul de rit spaniol, 1902-1923
Cooperația liberă, 1931
Copilul evreu, 1922-1937; 1923-1940
Creditul mărunț, 1927-1928
Cronica Israelită, 1901-1916
Cronica Română, 1924
Cronica Sefardă, 1935
Cuget liber, 1927-1928
Cuib...! Spre răsărit, 1918-1920
Cultura, 1911; 1936-1940
Cumpăna, 1881
Curierul Israelit, 1906-1916; 1920-1941; 1944-1945
Curierul Evreiesc, 1923
Curierul Zionului, 1904
Cuvântul Cooperației, 1933
Cuvântul Evreimii, 1933
Cuvântul Evreiesc, 1933-1940
Cuvântul nostru, 1926 (cca 12 ani)
Der Palestiner Monath Blath Palestina Reînviată, 1919
Dorința, 1897
Dorul Zionului, 1899; 1900
Drumuri Nouă, 1927; 1936

- Drumuri Nouă* (organ al Partidului Statul Iudeu din România), 1935; 1938
- L'Écho Danubien*, 1867-1871
- Ecoul Evreiesc*, 1932-1940
- Egalitatea*, 1890-1916; 1919-1940
- El fruto de la paciencia*, 1912
- Emanciparea*, 1891-1892; 1897-1898
- Emigrantul*, 1900
- Emigrații pedestri*, 1900
- L'Espérance*, 1866(?) - 1867
- Eretz Israel*, 1921; 1922-1926
- Et Ledaber* (în rom. și idiș), 1926-1929
- Evreii în Alegeri*, 1932
- Evrei celebri*, 1932
- Evreul ortodox*, 1929
- Evreimea*, 1919
- Evreimea*, 1930; 1932
- Evreimea politică*, 1921
- Femeia evree*, 1928; 1930; 1931-1937
- File culturale. Comit. Democrat Evreiesc*, 1949
- Foaia Israelită*, 1887
- Fraternitatea*, 1879-1885; 1889-1890
- Freiburg*, 1909
- Gazeta evreiască*, 1942-1944
- Gazeta evreului spaniol din România*, 1934-1935
- Gazeta Soc. Dr. Iuliu Barasch*, 1932
- Ghimel-Hehaluț*, 1946
- Gândul tineretului școlii evreiești*, 1942
- Gordonia*, 1932
- Haiarden*, 1935-1940
- Hanoar*, 1925
- Hanoar Haivri*, 1929
- Hanoar Hazoni*, 1944
- Hanuka*, 1904
- Haoved Haționi*, 1946
- Hașomer Hațair*, 1931-1932; 1944
- Hașmonaea*, 1915-1940
- Herzlia*, 1930
- Idealul*, rev. Națională evreiască, 1910
- Ilustrațiunea evreiască*, 1930-1931
- Informatorul*, 1937
- Institutorul evreu*, 1906
- Israelitul*, 1915-1916
- Israelitul ortodox*, 1921
- Israelitul român*, 1857
- Înainte*, 1890-1891
- Înainte*, 1920
- Înfrățirea*, 1886-1888
- Înfrățirea*, 1913-1916
- Înfrățirea*, 1939-1940
- Judenland*, 1905-1906
- Junimea evree*, 1922-1927
- Kadimah*, 1939
- Kadimah*, 1902; 1930
- Leccióni pt. Șabat*, 1922-1937
- Karnenu*, 1935
- Libertatea*, 1923
- Lumea evree*, 1919-1920
- Lumea israelită*, 1902-1903; 1905
- Lumea israelită ilustrată*, 1914
- Lumina*, 1887-1888
- Lumina Israelită*, 1901
- Macabeul*, 1900-1901
- Macabi*, 1939
- Marpe Lenefes*, 1900
- Menorah*, 1920
- Mevasereth Zion*, 1901-1904
- Mișcarea sionistă*, 1931; 1934-1935
- Mântuirea*, 1919-1922-1923; 1944
- Mântuirea Noastră*, 1929; 1933-1937
- Mântuirea Noastră*, 1939-1940
- Muncitorul evreu*, 1932-1933; 1935-1936
- Nădejdea*, 1920-1921
- Neamul evreiesc*, 1908-1916; 1918-1923-1929; 1930; 1933-1934; 1936-1937; 1939-1940; 1944

- Noi, copiii și tinerii evrei, 1934
 Noua maternitate, 1923-1927
 Omagiu Prințesei Sabbath, 1931
 Opinia evreiască, 1934-1935 (?)
 Palestina, 1901; 1904; 1938-1941
 Palestina de azi, 1934-1938
 Pace și dreptate, 1937
 Palestiner – Service P.S., 1935
 Panorama, 1898
 Părinții Cooperației, 1928-1929
 Păzitorii Șabatului, 1922
 Pedestrii bucureșteni, 1900
 Pietonii, 1900
 Poșta Română, 1872
 Presa Israelită, 1907
 Programul nostru, 1929
 Progresul, 1910-1916
 Propaganda, 1916
 Propășirea, 1892
 Publicația festivă a acțiunii
 Ussuschkin, 1933
 Puntea de fildeș, 1925; 1926
 Raportul de activitate a Soc. de
 ajutor dr. Stein, 1935/1936
 Raport al Comit. de ad-ție Congrega-
 ția Templului Coral, 1899
 Raport Soc. Templul Coral I și C.
 Löbel; Fraternitatea Zion,
 1920-1924
 Răspântia, 1944-1945
 Realitatea evreiască, 1936
 Renașterea, 1924; 1925-1940
 Renașterea. Bul. Congr. XIV Sionist,
 1925
 Renașterea Noastră, 1942; 1944
 Revista israelită, 1886-1897
 Revista literară israelită, 1908-1910
 Revista „Programul nostru”, 1929
 Revista pt. studii iudaice, 1926, 1927
 Rumänische Post, 1871; 1873
 Școalele templului coral, 1922
 Săptămâna haluțiană, 1928
 Sinai, 1928-1933
 Speranția, 1867
 Spicul, 1918
 Studentul evreu, 1935
 Școala și căminul, 1931
 Știri pedagogice, 1933
 Știri din lumea evreiască, 1922-1940
 Știri literare, 1925
 Știri pentru copii, 1928
 Theodor Herzl, 1904 (nr. unic)
 Tikvath-Israel, 1918
 Timpul vorbit (bilingv), 1859
 Tineretul Nou – Hanoar Hazioni,
 1944
 Tinerimea israelită, 1915; 1920
 Tribuna. Organ Zeirei Zion, 1933-
 1935
 Tribuna (devine „Tribuna noastră”),
 1923
 Tribuna Partidului Evreiesc din
 România, 1931
 Tribuna Israelită, 1900; 1933
 Tribuna Sionistă, 1905-1906
 Tribuna Studentului sărac
 Ultimele știri din lumea evreiască,
 1922-1931; 1940
 Un an de activitate a Lic. Com.
 „Cultura”, 1942/43
 Unirea, 1937; 1945
 Viața evreiască, 1932-1933; 1944
 Viața israelită, 1907; 1909-1910
 Viața sefardă, 1934-1935
 Viitorul, 1899-1900
 Vocea Canadei, 1900
 Vocea Dreptății, 1885; 1887; 1889-
 1896; 1897 (?) - 1899; 1906;
 1916
 Vocea noastră, 1931-1932
 Zionul, 1906-1916

3. Publicații evreiești apărute în provincie

Absoluția, Iași, 1913/1916.

Acțiunea Noastră. Anul I, nr. I (30 aprilie 1933), Focșani. Organ pentru îndrumarea obștei evreiești pe linie comunitară. Colaboratori: dr. dentist B. Flituran, Leonide Marcus.

Ahawath Zion (Dragostea de Zion) februarie - 28 august 1898, Galați. Organ al ideilor sioniste. Sub conducerea unui colectiv, redactor L. Berenștein; bilunar în română și idiș. Inițial, în patru pagini idiș și patru pagini românești, apoi de la nr. 7 își schimbă formatul: mai mare și cu o singură pagină idiș. Apare cu motto-ul „Dumnezeu a ales Zionul”. A publicat un material bogat despre activitatea sionistă din țară și din străinătate. Număr special dedicat activității sioniste. De la 5(16).IV.1898 - Galați. Descrie pe larg dezbaterile, publică lista comitetului sionist ales. Printre colaboratorii ocazionali: Horațius M. Pineles, I. Flamm, Sam Pineles, Louis Singer. O seamă de pseudonime cu nume biblice. În nr. 12, scrisoarea lui Th. Herzl: *Ihr Blatt ist mir gut bekannt und ich gratuliere Ihnen. Ich wünsche Ihnen weitene Erfolge von ganzen Herzen und mit ziongruss.*

Alef Beith, Ghimmel (A.B.G.). XII 1935. Buzău. Lunar. Revista organizației „Macabi”, secția Buzău. Anul II, 1936. „Revistă tradiționalistă de cultură iudaică”. Director: Iulius L. Segall. Colaboratori: A. Axelrad, Arthur Bergman, Simion Blum, Iosif Costrici, Samson Labiș, Micu Marcus, dr. ing. Rappaport, dr. D. Weissbein.

Almanahul (Anuarul) ziarului Răsăritul pe anul 5660 (1899-1900-1901), Iași, de orientare sionistă (vezi: *Răsăritul*, Organ autorizat al sioniștilor din România, Iași, 1898-1901), redactor dr. Steuerma Rodion; au apărut două numere.

Almanahul Evreesc (Jüdisches Jahrbuch und Kalender). Anul I lipsă, An II 5697 (1936-37), Timișoara. În limbile: română, germană, maghiară. Redactori: dr. Maximilian Drechssler, Salvator A. Lax, dr. Imre Naschitz.

Almanahul Evreesc pentru România Mare. 1922. Cernăuți (Jüdischer Almanach für Presse für Gross-Rumänien), în limba română, germană, idiș și ebraică. Conținut deosebit de variat. Întocmit de dr. Markus Krämer.

Almanahul Paștelor 1925 (5685), Iași. Întreg conținutul este dedicat sărbătorii Pessachului. Redactat de: Rahel Schönberg, dr. E. Pekelman și Aron Weissberg. Special pentru almanah, traduceri din Hagada de Paști; Șalom Alehem, I.L. Peretz și S. Ansky.

Almanahul ziarului „Tribuna Evreească” (1937; 1939), Iași. Numărul pe 1937, redactat de C. Barzilay (Eisenhändler), B. Caușansky și I.I. Burstin. Numărul pe 1939, redactat de C. Barzilay, B. Caușansky și M. Copelman-Cornea. Cuprinde

- și un „Dicționar Cultural al Evreilor din România”, întocmit de S. Podoleanu. Leonciu Rosenblum (editorul ambelor). Orientare vădit sionistă.
- Anuarul gimnaziului „M și B. Wachtel”* (1912/1913; 1914/1915), Iași. Informații curente: baza materială; situații școlare.
- Anuarul gimnaziului și școlii primare confesionale israelite ortodoxe de băieți și fete* din Oradea. Dare de seamă; bilanț; 1925/1926, 1933/1934.
- Anuarul liceului confesional israelit „Dr. Leopold Kecsckemeti”*, Oradea (1931/1932).
- Anuarul liceului confesional israelit din Timișoara*. A Timișoarei zsidó lyceum... eteritoje 1920/1922, Timișoara.
- Anul I* (1899-1900). Preponderent literar, texte de: Iehuda Halevy, Daphnis, Dora Rosen, A. Axelrad, A. Steuerman, A.D. Rosen, dr. Gaster („Misiunea culturală a sionismului”), Max Nordau, J. Rosenbaum, dr. Niemirower („Sionismul și cultura evree”).
- Apelul femeilor evreice din România*, 1914 (pentru a-și aduce prinosul de patriotism). Redactat de Charlotte I. Schiffer.
- Apelul grupului de meseriași ieșeni* (iunie 1902). Iași. Provine de la un grup de 354 capi de familie, în total 1560 suflete, decizi să emigreze.
- Apelul „grupului fix al celor 100 de tineri”* constituit în 1902. Galați.
- Arhiva istorică a evreilor din România*. P. Neamț, 1909.
- Armonia* (1881). Focșani. Organ chowewe-sionist. Dezvoltă tema colonizării Palestinei. Redactor Adolf Netzler.
- Asistența publică a evreilor din Iași*. Anul I, nr. I, 3.XI.1920. Iași. Date referitoare la acțiunile întreprinse. Colaboratori: dr. C. Blumenfeld, dr. D. Frühling, av. H. Gherner, N. Gherner, I.L. Steinberg, M. Wachtel, Emanuel Marcovici.
- Aurora Ționistă*. Săptămânal. Au apărut 16 numere. Bârlad. Director S. Gross (proprietarul tipografiei „Progresul”). Săptămânalul și-a depășit orientarea sionistă, reflectând situația evreilor din țară. Se afla sub influența „Răsăritului” din Iași. Colaboratori: E. Froim Cohen, A. Axelrad (bârlădean, care debutează aci, descriind și cafeneaua bârlădeană în care s-a plănuțit emigrarea pe jos); M. Kisinef (Matei Rusu «Roussou» stabilit apoi la Paris); N. Botoșeanu, fost redactor la *Drepturile și Pământeanul* și care, fiind expulzat, trimite de la Viena convorbiri și impresii despre Th. Herzl, de la Paris despre Max Nordau, inclusiv un studiu „Ționismul în România”.
- B'hirei Zion* - Publicație festivă a organizației sioniste din Buzău. Septembrie 1920 (Țișri 5681). Președinte: Lazăr Mayer; Vicepreședinte: Avram Iulius. Secretar: Nathan Charas.
- Bar-Kochba* (III.1913 – XI.1915). Bârlad, (reapare la 5.VII.1919) lunar. Revistă național-evreiască sub conducerea unui comitet. La 15.XI.1915, subtitlul devine „Organ zionist bilunar”. Din IV-VI.1913 redactor A. Ben Moise; din iulie/august 1913, Achille M. Finkelstein, din IV-VIII.1914, director Leiwiy Segall și Achille M. Finkelstein, din august 1915 A.M. Finkelstein.

- Biblioteca israelită* (30.VI.1900). Număr unic. Piatra Neamț. Organ istorico-literar, redactor Josef Kaufman. Scris în sprijinul emigranților.
- Biblioteca „Știința Evrească”* (1919-1937). Iași. Lunar. Cuprinde note literare, istorice, științifice și biografice întocmite de Șmil Sfemmer, director la Talmud-Thora din Iași. În aprilie 1919, *Bibliotek der idische wissenschaft*
- Bilanțul Soc. Sacra „Hevrei Kedoša”* (1897/1900-1903). Focșani.
- Bilanțul veniturilor și cheltuielilor Spitalului israelit din Iași* (1 894; 1901). Iași. 1894 Bilanțul... pe anul 1894, Iași 1895, 31 pag. Format I, precum și pe anii 1892, 1893 și 1894. Venitul din cupoanele Legatului lăsate Ospitalului. Cotizațiunile plătite de membrii pe anul... numele și categoria financiară. 1901 Proiect de statut al Spitalului israelit din Iași, 14 pag. Format I, cap. I-VIII. Acest statut a fost aprobat la 31.03.1901 cu modificările introduse de C.B. Pennescu, Moritz Gilbu, I.G. Mihăileanu, S. Rapaport.
- Bistrița* (5-20.VIII.1900). P. Neamț. Săptămânal (numerele 1-3 din anul I). De la 13.VIII.1900 apare în format mare.
- Bistrița* (iunie 1900). Piatra Neamț. Număr unic, redactat de studenții evrei în favoarea grupului de emigranți „Montefiore”.
- Buletinul Alegătorului Evreu*. Anul I. 14.VII.1927 Brăila. Organ de îndrumare cetățenească și propagandă politică pentru alegerile de la Comunitatea din Brăila. Grupul de candidați în frunte cu dr. Max Cohl.
- Buletinul Asociației Culturale a Femeilor Evreice*. Secția Brăila, 1928.
- Buletinul Asociației Generale a Corpului Didactic Israelit din România* (ianuarie-august 1912). Botoșani. Director: Scarlat Albrecht, Tip. „Reînvierea”, Segalet Marcu, fost director al școlii de băieți „Hillel Kahane” din Botoșani. Colaboratori: Scarlat Albrecht, M. Jacoby (Bacău), dr. Nestorian (Brăila), 5 numere.
- Buletinul Bibliotecii Ateneului Popular „Anuar”* (1935-1936). Galați.
- Buletinul C.D.E. Timișoara*, 1948.
- Buletinul Cercului Baruch Kahane*, Ploiești.
- Buletinul Cercului Cultural „Menorah”* (1933-1937). Galați.
- Buletinul Colectelor Sioniste*. Iași, 1919. Comisariatul Fondului Național Evreesc din România. Federația Sioniștilor din România.
- Buletinul Comisiunii Centrale Sioniste din România*. Roman. Nr. 1 - 1.II.1920. Săptămânal, apoi bilunar; 25.III.1921 - nr. 1 Anul II. De la 15.III.1922, sub denumirea IERUSALIM. Bilunar. Ediția din 1922 apare sub conducerea unui comitet. Colaborează: B. Bercoff, A.H. Solomon, A. Rindmann, B. Moscu, dr. A. Stern.
- Buletinul Comitetului Federațiunei Zioniştilor din România* (15.IX.1904). Galați.
- Buletinul Comunității Israelite din Brăila* (sept. 1907 - sept. 1915) (24.VI.1916; VII.1919). Lunar. Seria a II-a, august 1929 - decembrie 1939 (anul XXII) - (1941).

- Buletinul Comunității evreilor din Iași.* Mai 1930, apare periodic, Anul I, nr. 1, publicație bilingvă română-idiș. „Evrei, acest buletin apare pentru edificarea Dv. Și este plătit din banii Dv... cetiți-l cu cea mai mare atenție”. (Anul I, n.n. 1).
- Buletinul Comunității Israelite din Piatra Neamț, III-XII.1909.* Lunar. În pag. 40, titlul apare în idiș. Unele numere au text paralel în limbile română și idiș; altele, cu text predominant idiș. Câteva numere cu text în idiș. N-a apărut în lunile apr., aug., oct. 1909. Colaboratori: N.M. Gringhel, L. Haffner. Dr. Leon Juster, Osias Nadler, A. Pascal, M. Rigler, Ușer Rottman.
- Buletinul Fondului Național Evreesc (1935-1936).* Bacău.
- Buletinul Fondului Național Evreesc.* Anul I, nr. 1 (4.X.1929) Iași, Comisar F.N.E. Komrofsky; secretar M. Tversky.
- Buletinul nr... al secției „Macabei – dr. Theodor Herzl (1904-XI 1905).* Brăila. Apariții neregulate; total 7 numere. În noiembrie 1905 suprimă din titlu „Nr... al”.
- Buletinul Organizației Sioniste Ploiești 1936-1937.*
- Buletinul Organizației Zioniste din Vaslui (10.IV-4.IX.1920; 22.I.-27.VIII.1921).*
- Buletinul primei societăți Fraterna - Israelită”. Iași (1.IV 1910-1.IV.1916; 1922).* Apariție neregulată.
- Buletinul Tineretului Sionist din Brăila.* 1931.
- Buletinul Trimestrial al Comisiunii Fondului Național Evreiesc din Iași.* 1919.
- Buletinul Uniunii Comunităților Israelite din România (1901-1902).* Iași. Apărut în 1903. Număr unic. Cuprinde: circulare și decizii ale Congresului din 1901, dare de seamă și gestiunea pe exercițiul 1902, documente istorice. Nr. 1, Iași 1903. Sumarul: 1. Circulară cuprinzând sumarul deciziunilor Congresului din 1901 (25-27-XII 1901 Iași).
- Buletinul Uniunii Evreilor Pământeni.* Iași, 14 și 28 octombrie 1918, Săptămânal cu orientare integraționist-politică.
- Buletinul Uniunii Evreilor Pământeni.* Iași. Gazetă săptămânală (III.1912 - III.1916, 1918). Colaboratori: M. Schwarzfild, H. Gherman, dr. Sigfrid Fridman-Bârlad.
- Calendar Israelit (1912/1913; 1914/1915).* Botoșani. Editor H. Grinspan. Obiceiuri, poezii, snoave, în ebraică și idiș, apare la Iași 1914.
- Calendar Român-Evreesc 1949- 1950.* Iași.
- Calendarul pentru Israeliți (1877/78; 1897/1899).* Bacău. Editor: A.L. Löbel, redactor: M. Schwarzfild. Colaboratori: N. Fränkel, dr. K. Lippe; Elias Schwarzfild.
- Carol H. Agatstein, Antracit, D. Blau, F. Braunstein, David, Dolph Dwy, J. Feier, Henry, Ben Hug, Isac Leon, Leon Leventer, L.L., H. Libanon, Maur, Maurici, Eva N. Marcus, Pedro, Sam. Pineles, B. Rabinovici, S. Rosenfeld, I. Schoenberg, dr. Sotek, M. Strulovici, H. Steinbruch.
- Căminul Evreesc, 7.XII.1929 - 14.III.1930.* Iași. „Organ săptămânal independent”. Colaboratori: I. Belfert, prof I. Botez, I. Bronfman, Beno Cușanski, dr. W. Filderman, I. Loewensohn, K. Ornstein, Oswald Racoviță, dr. H. Solomovici.

- Chanuca* (22 noiembrie 1904) Galați. Număr festiv cu ocazia sărbătorii macabeilor din secțiunile sioniste „Sam Pineles”, „Kadimah” și „Max Nordau”. Publicat în trei limbi: română, germană și idiș.
- Chanuka* (15 decembrie 1913). Tecuci, 29 Kislev 5674. Număr unic, festiv, gratuit. Redactat de Comitetul cercului sionist, dr. Th. Herzl: Tecuci.
- Chanuka* (1912 decembrie 1905). Galați. Număr festiv. Ziar festiv al secțiilor „S. Pineles”, „Kadimah” și „Dr. Nordau”.
- Circulară* (IV-V.1900). Focșani. S. Ilovici din Focșani anunță astfel sosirea în localitate a grupului de emigranți bărlădeni pentru ziua de vineri 5 mai 1900.
- Civilizațiunea*. Botoșani, februarie 1868, Redactor-editor: M. Weissmann, consemnat în *Steluța*, foaie literară, Botoșani 3 martie 1868.
- Complex* (3.IV.1927-IV.1928). Iași. Revistă literară și artistică. Director G. Spina
- Comunitatea Noastră*, 1940. Cluj. Știri comunitare.
- Controlul*. Ziar al Comunității Israelite din Brăila (20 iulie 1897).
- Cooperația Liberă*. Lunar. București. Editura Cooperativei de Credit mărunt.
- Cotidianul* (1.III-26.VII.1925). Brăila. Ziar de informații. Director Al. Anestin și L. Calafeteanu, prim redactor Iosef Kleckner
- Credit Mărunt*, noiembrie 1937. Tg. Frumos. Buletin festiv la 10 ani de la înființare (1927-1937). Președintele consiliului de administrație: M. Klifer; director L. Allerovici.
- Credit Mărunt*. Anul I, nr. 1, 14 octombrie 1928, Huși. Foaie ocazională a Băncii de Credit Mărunt din Huși. Redactor: A. Frücht.
- Creditul Mărunt* (1928). Fălticeni. Ziar ocazional tipărit de Banca Cooperativă de Credit Mărunt din Fălticeni cu prilejul săptămânii cooperației.
- Creditul Mărunt* (1929, 1933, 1934). Bârlad. Buletin de educație al Băncii Cooperative de Credit Mărunt din Bârlad. Numărul din 1929 publicat cu ocazia Zilei cooperației. Redactor, B. Șechter. Se adresa populației evreiești pentru a o convinge de foloasele cooperativei de credit mărunt.
- Creditul Mărunt*, octombrie 1928. Botoșani. Apărut cu ocazia Săptămânii cooperației din 1928 și al celui de al 4-lea an de activitate al cooperației de credit Botoșani.
- Creditul Mărunt*. Galați, 28.X.1928, în română și idiș. Foaie de propagandă cooperatistă a Băncii de Credit Mărunt din Galați.
- Cronica* (28.VIII. 1922). Brăila. Săptămânal. Director: Lazăr Margulies
- Cronica Dorohoiului*. Dorohoi, 15.XI.1910 - 26.III.1911. Ziar economic și de informații; bilunar. Proprietar: David Wechsler. Tip. I.L. Bercovici. Publicație cu numeroase știri referitoare la evrei.
- Cugetul Evreu*, 5 martie 1923. Galați. Revistă bilunară a cercului Hatalmid, Galați. Printre colaboratori: Israel F., dr. D. Pasmanik, Silberman, Bernard Solomon.
- Cuiburi de lumină*. Revistă literară sub conducerea unui comitet, Podul Iloaiei-Iași, 1938.

- Cumpăna* (10.XI.1929-VII/VIII.1930). Buzău. Publicația tineretului evreu din România. Director: Eliahu Meitus.
- Cupa Literară* (noiembrie 1929 - februarie 1930). Iași. Revistă bilunară. Director: Curentul Evreesc, 1929. Iași. Publicație independentă. Săptămânal.
- Curentul Nou* (15.XII.1905 - III.1906). Galați. Revistă lunară, seria a II-a, februarie 1920. Redactor: H. Sanielevici. Colaborator redactor St. Antim. „Egalitatea” anunță: direct or și fondator H. Sanielevici și St. Antim.
- Curierul* (An I nr. I - 16 iulie 1921). Râmnicu-Sărat. Director: Rubin Finkelstein.
- Cuvântul Nostru*. Anul I, nr. 1 aprilie 1936, Bolgrad. Organul cercului studenților sioniști, Bolgrad. Bilunar. Sub conducerea unui comitet. Responsabil: I. Urman.
- Cuvântul Nostru*. Anul I, nr. 1-8 iunie, 1936. Moinești. Publicație bilunară a cercului cultural Dr. B. Zelig, Moinești. Apare sub conducerea unui comitet.
- Cuvinte Literare*, mai 1930 - ianuarie 1932. Iași. Bilunar. Director Maur Săveanu.
- Darabana*, 18 iulie 1898. Iași. Un singur număr. Își propunea: „Să apere cauza evreiască prin toate mijloacele posibile”, să facă „propagandă pentru realizarea ideii zioniste”, de asemenea, să militeze „pentru înlăturarea tuturor nedreptăților ce se petrec pe seama sârmanului popor evreu”. Fiind, probabil, scos de tineri, promitea să se ocupe și de „nedreptățile” ce se vor face elevilor evrei în școală.
- Darea de seamă*, și Bilanțul pe anul 1930 al „Azilului israelit de bătrâni”. Roman. 14 pagini.
- Deșteptarea*, 1 927. Galați. Organ pentru apărarea intereselor evreiești.
- Doliul Nostru*, 5 februarie 1912. Piatra Neamț. Număr unic (48x33). Patru pagini. Publicat pentru cinstirea memoriei lui Leo Tărcănanu. Redactat de prieteni. Tip. Leopold Steinberg. Printre colaboratori: Jean Adelesberg, Luță Engelberg, dr. D. Fruhling - Iași, Leon Goldner, H. Kissler - Bacău, Libitza Sig. Rabinovici, Carol Weinberg, A.L. Zissu etc.
- Dorința*, 7 iunie - 9 august 1897. București, apoi Iași. Șapte numere. Programul avea în vedere revendicarea cetățeniei pentru evreii născuți și crescuți în România, punând în evidență drepturile și datoriile lor. Primele trei numere la București, redacția și administrația, str. Academiei 19; ultimele, la Iași.
- Dorul*, 8 iunie 1900. Botoșani. Număr unic al grupului de emigranți din Botoșani
- Dr Th. Herzl*, iulie 1905. Galați. Publicație a cercului cultural zionist „Francisc Montefiore”.
- Dr. Theodor Herzl*, 1920, iulie. Piatra Neamț. Sub direcția comitetului cercului cu același nume. Colaborator Leon H. Herșcovici.
- Dreptatea Noastră*. Anul I, nr. 1, 24 februarie 1929. Galați. Organ al grupării populare evreiești. Apare sub conducerea unui comitet (Marcu Birnberg, Pincu Eizin Gherș, Solomon Nadler). Redacția și administrația, str. Ganulea 10, tip. „Cultura Poporului”.
- Dreptatea*. Focșani. 1897.
- Drepturile*, 1 martie - 12 iunie 1897. Focșani. Săptămânal. Redactor: M. Botoșeneanu (de la 8 III, prim red. și propr.). De la nr. 9 își schimbă numele în

Pământeanul și apare la Galați. Promotorul apariției: „Asociația rezerviștilor” din Focșani. Orientare combativă, curajoasă vădește în scopul propus: „Deșteptarea masei la luptă pentru revendicarea drepturilor ei, apărarea celor apăsați și nedreptățiți, iată misiunea organului nostru”. Din titlurile articolelor: „La luptă pentru câpătarea drepturilor politice”; „La război”; „Trăiască lupta noastră. Colaboratori: Pincu Schwartz (Iași), I. Rosenzweig (dr. Șotec-Leteanu - Brăila), I. Fermo; gazeta este scrisă, totuși, în cea mai mare parte de M.B.

Drepturile, 30 octombrie 1904, 10 aprilie. Galați. Săptămânal cu orientare U.E.P. Girant responsabil: Tl. Vasiliu.

Drumul Nostru, 1930. Săveni. Organ național evreiesc independent. Apare ocazional, sub conducerea unui comitet.

Ecoul obștei, 30 martie - 25 aprilie 1909. Piatra Neamț. Ziar pentru apărarea intereselor comunității din Piatra Neamț. Trei numere. Printre colaboratori: Pincu Zissu, ceilalți, anonimi.

Ecoul Tinerimii, 2 mai 1885, Iași. Săptămânal. Au apărut trei numere. Orientarea publicației se voia asimilistă, dar era mai curând confuză. Articolele erau semnate cu pseudonime și inițiale.

Ecoul Zionist, februarie 1904, Iași. Redactor: A. Kandel.

Emanciparea, 4 martie 1922. Iași. Publicație scoasă de un grup de intelectuali evrei; a apărut un singur număr, sprijinind alegerea dr. Ghelerter în Constituantă. Colaboratori: Carol Drimer, M. Elias, Iosif Schneibach.

Evenimentul, 3.II.1893. Iași. Cotidian național-liberal. Fondatori: Al. Honigman și Jaques Lewin.

Evreul, 1934-1937. Săptămânal. Iași. Gazetă informativă.

Farul, 3 martie 1919. Brăila. Organ independent, redactor Rodisi Roman.

Făclia, 1.VI.1935. Piatra Neamț. Organ pentru promovarea intereselor muncitorilor, meseriașilor și funcționarilor particulari. Sub conducerea unui comitet. Colaboratori: S. Jahoslovitz, Herman Șapse.

Femeia Bas-Ami, 16 iulie 1900. Bârlad. Nr. unic. Publicat de emigrantele, soții și surori, ale bărbaților din grupurile anterioare. Publică un desen reprezentând grupul emigranților bârlădeni „Bas Ami”; cântecul emigrantului (pe arie populară) de L. Fridman; epigrama „Dumnezeu” de Sigfrid. Colaboratori: dr. Fridman, Herscu Sin, Betty Weinzwieg.

Foaia Cooperăției, 1 august 1929 - 1 februarie 1931. Nouăsprezece numere. Botoșani. De la 25 februarie, Iași. Organul central al Uniunii Băncilor Cooperative de Credit Mărunt, continua apariția buletinului *Credit Mărunt*, București, sub titlul „Purtătorul de cuvânt al nevoilor și speranțelor maselor evreiești, lunar.

Foaia Cooperăției. Botoșani. I.VIII.1929 - VII.1930.

Frontul Păcii, 23 octombrie 1932. Iași. Foaie festivă editată cu prilejul sărbătoririi dlui. Eugen Relgis din inițiativa și sub îngrijirea dlor. Dr. Iacob Bacalu și L. Streissfeld. Colaboratori: Henri Barbusse, Enric Furtună, Ionel Teodoreanu.

- Gazeta Balului*, 11 decembrie 1932. Roman. Organ humoristico-distractiv. Director-proprietar: Iosepa Leventer. Colaborează: Leonaș Katz, Avram Scharovici.
- Gazeta Balului*, 28 noiembrie 1933. Roman. Număr special cu ocazia balului organizat de Comunitatea Evreilor din Roman.
- Gazeta Evreiască*, 1932. Iași. Colaborează: Idov Cohn, P. Lichtenștein, Felix Rosen. *Die Genossenschaft*, 1 ianuarie 1931. Organul Băncilor israelite de Credit Mărunt din Bucovina. Și în limba română.
- Gazeta Renașterea Evreiască*. Redactor: S. Strulovici. Iași 1934.
- Gazeta Română-Evreiască*, literară, comercială și industrială, 12 martie - 12 mai 1855. Iași. Apărea de două ori pe săptămână (lunea și joia). Redactor responsabil: M. Feldman Câmpeanu. Tip. Goldman. Publicație bilingvă în română și idiș. De la 28 aprilie 1859, o dată pe săptămână. Au apărut 11 numere în românește și idiș; textul român cu semi-chirilice, textul idiș cu caractere ebraice. În ciuda subtitlului și acuzațiilor aduse, s-a ocupat și de chestiunile de acută actualitate ale obștii. E. Schwarzfild reproduce referatul din 7.VII.1858 al primului ministrul D.A. Cantacuzino privind întemeierea școlilor româno-israelite.
- Ghidilă mit Grivn*. Revistă cubistă, dadaistă, futuristă, Târgoviște, 1921.
- Glasul Evreiesc*. Anul I, nr. 1, 16.V.1920. Galați. Organul blocului evreiesc din Galați. Colaborează: Dr. M. Weinstock, Kphen Zadik, B. Zasmeh.
- Gragărul*, 24 martie 1923 (5683). Dorohoi. Organ al poporului reunit la balul din 24.03.1923. Ediție specială, Purim 5683. Direcția: Centrul regional al studenților evrei din Dorohoi.
- Habimah*, 1 iunie 1929. Tecuci. Apare sub direcția unui comitet.
- Hadaș*, nr. 1, mai, nr. 2 august 1933. Galați. Buletin pentru educarea masei în spiritul religiei mozaice și în dogmele credinței evreiești. Apare sub conducerea soc. „Tomhe-Hadaș”.
- Haletz*, 26 septembrie, 1909. Dorohoi. Revistă scrisă de Busola pentru apărarea asistenței de... plictiseală la balul soc. zioniste „Karmel”. Deși era o apariție ocazională, purta indicația anul XXI, nr. 1 - 7560. Tipografia nu este indicată, paginile 3-4 în idiș, cu caractere ebraice.
- Haschachar* (Luceafărul), 1 august 1937. Darabani, jud. Dorohoi.
- Hașomer Hațair*, 1935. Cluj.
- Hatchia* (Renașterea), 2 aprilie 1925. Dorohoi. Număr festiv cu ocazia inaugurării Universității Ebraice. Girant responsabil: I. Croitoru. Colaboratori: Dr. Bindea, A. Rappaport, J. Rappaport.
- Hatchia*, 1 octombrie 1932. Râmnicu Sărat. Organ național evreiesc. Comitetul de conducere: Filip Rosenstein, Tully Rosenthal, dr. ing. F. Hirsch.
- Hatikvah* (Speranța), 29 octombrie 1914 - martie 1915; nr. 1-5. Galați. Lunar. Titlul în ebraică, cu litere latine și ebraice. Textul în limba română. Din decembrie 1914 „Organ al cercului Zionist dr. Th. Herzl”. Continuată de

- Hatikvah*, publicație sionistă bilunară. Galați. 31.V.1915 (1 Tamuz 5676 anul I, nr. 1) - 26 iulie 1916 (5676 anul II, nr. 3), 1.III.1919 (29 Adar, anul III, nr. 1) - 22.III.1919 (20 Veadar 5679, anul III, nr. 4). Sub direcția unui comitet. Editura Asociației Tineretului Intelectual Evreiesc din România. De la 12.VIII, tip „Moldova”; de la 8.V.1916, tip. „Versuri și proză”, Iași. Numerele din 19.VI. 1915 și 8.VII. 1916 închinatelor memoriei lui Th. Herzl.
- Hazair*, 1925. Botoșani. Publicație bilunară.
- Hehaluș Lanoar*, 1947. Iacoveni. Un supliment pentru țofim. Editat pentru colonia de vară a tineretului din Hașomer Hațair.
- Hejeled Haibri*. Copilul Evreu, 8 iulie 1916, Tamuz 5676. Galați. Revistă lunară pentru copiii evrei. Anul I, nr. 1. A apărut ca supliment gratuit al publicației *Hatikwah*, nr. 2, anul II.
- Herzl*. Nr. unic. Editat de Comisia Centrală Sionistă din Botoșani cu ocazia comemorării lui Herzl. Patru pag. în românește, cu un singur articol în idiș.
- Idealul*, 10 august 1910 (18 Av 5670) 25 august 1910 (9 Elul 5670). Revistă național-evreiască. Buzău. Apare de două ori pe lună. Orientare sionistă generală. Colaboratori I.H., S.B., Ns. FB.
- Idealul Nostru*, septembrie 1928 - ianuarie 1929. Buzău. Publicație a cercului Tineretului Sionist „Lazăr Maier” din orașul Buzău.
- Ideia Revizionistă*, 29.III.1930. Iași. Organ al sioniștilor revizionişti. Colaborează:
- Ierusalim*. Anul III, 15 martie - 15 mai 1922. Roman. În total patru numere. În locul lui și cu subtitlul *Buletinul Comisiunii Centrale Sioniste din România*. Bilunar. Programul enunțat în primul număr din 1922: să prezinte „faptele strămoșilor în vremurile cele mai grele”; „geografia țării la care râvnim”; „arta, literatura și muzica evreiască atât de puțin cunoscută”. Buletinul continua apariția unui alt buletin cu același nume care apăruse la 1.II.1919, dar avusese o apariție neregulată. Colaboratori: B. Bencoff, B. Moscu, A. Rindmann, A.H. Solomon, dr. Ab. Stern.
- Informatorul*, aprilie 1926. Brăila. Organul organizației sioniste. Apariție neregulată. Gratuit, sub conducerea unui comitet.
- Institutorul Evreu*. Revistă școlară, martie 1906, 20 aprilie 1906, București. Mai 1906 - dec. 1909. Botoșani. Lunar, Comitetul de redacție: Heinrich Rosenbaum, dr. M. Beck, dr. L. Ghelerter (martie), dr. A. Steuerman, dr. Isac Leon, dr. M. Cusiner și Scarlat Albrecht. Însărcinat cu redacția: S. Albrecht. Din ianuarie 1907, sub conducerea Comitetului Presei al Uniunii Culturale a Evreilor din România compus din: H. Rosenbaum, dr. M. Beck, dr. I. Niemirower, M. Braunstein-Mebașan, S. Albrecht, dr. M. Cusiner, Em. Iacob. Din ianuarie 1908, sub conducerea Comitetului Presei... Lista membrilor indică: fondator H. Rosenbaum, director S. Albrecht. Programul, așa cum rezultă din „Cuvântul înainte” semnat Comitetul (Nr. 1), arată că publicația se va ocupa de institutorul evreu din toate punctele de vedere: moral, material, al organizării, pentru a-i îmbunătăți situația morală și materială; pedagogic, problemele „cari trebuie să

intereseze în special pe institutorul evreu ca evreu și educator de viitori evrei”... cărora „le este încredințată școala tinerilor generații evreiești din această țară”. În nr. 1, anul III, S. Albrecht anunță că publicația încetează a mai fi a „Uniunii Culturale a Evreilor din România”, încât *Institutorul Evreu* devine o revistă de specialitate a întregului corp didactic evreiesc, propunându-și să lupte „în prima linie pentru consolidarea asociației institutorilor evrei”, acționând ca „tribună de lumină și cultivare reciprocă prin studiile speciale de pedagogie și metodică spre a ridica nivelul cultural în școala evreiască”. Colaboratori: Rab. S. Abeles, Leon Abramovici, Scarlat Albrecht, I.D. Bally, I.B. Baronen, A. Braunstein, M. Braunstein-Mebașan, Ebraim Cohen, Sabina Chiva, Mina Cusiner, Fainsilber-Rusu, L. Gaigher, dr. M. Gaster, Rev. J.K. Goldbloom, S. Goldenbaum, S. Grünberg, Mayer Herșcovici, Emil Iacoby, I.E.R. institutor, Janette Kahane, dr. I. Katznelsohn, S. Labin, I.D. Leizerovici, Isac Leon, Leon Leventer, A. Levy-Ivela, dr. K. Lippe, H. Nacht, dr. I. Nacht, dr. I. Niemirower, dr. Olivenbaum, dr. Theol. L. Rabinovici, A.D. Rosen, B. Samsony, M. Schachter, Gustave Scheid, Schonn, I. Schwefelberg, Moritz W. Selten, R. Stern, Iosef Sufrin, S. SurfIn, Ana Wechsler, Augustin Wechsler.

Iosef Braverman, Lupu Maiman.

Israel, octombrie-decembrie 1908. Brăila. Foaie populară sionistă a Cercului Cultural Sionist de Propagandă „Israel”. Lunar. Din „Un cuvânt înainte” (semnat „Israel”): „ne-am propus o luptă contra celor mai aprinși dușmani ai neamului nostru de aci: «Resemnarea» și «Desinteresarea». Să-l facem să-și îndrepte privirile asupra gloriosului trecut și după ce-l va cunoaște, va putea cu mai multă siguranță să privească viitorul”. Colaboratori: dr. Filderman - Paris, dr. Frühling - Iași, prof. R. Gotheil, lider al sioniștilor americani, S. Grossman, dr. Lippe, Iași, M.S. Neptun, N. Sokolov.

Izbînda, 10 decembrie 1927. Iași. Organ independent pentru apărarea intereselor tuturor funcționarilor. Girant responsabil: Adolf Horovitz. Colaboratori: L. Brockler, L. Herșcovici, J. Nadler,

Înainte, joi 12 noiembrie 1925. Iași. Ziar (sionist-revizionist) național evreesc independent-ziar de avangardă al noului curent.

Încercări (Dror Habonim), 1945. Arad.

Înfrățirea. Anul I, nr. 1, 1931-1935. Iași. Săptămânal. Ziarul Uniunii Evreilor Români. Red. responsabil: Isac Popper.

Înfrățirea, 1927-1933. Galați. Organ pentru apărarea intereselor evreiești. Apare sub conducerea unui comitet. Director: Phoebus Lazăr. În septembrie 1929 își schimbă titlul în *Înfrățirea noastră*. Prim-redactor (în 1927) D. Alperin.

Jidovul Rătăcitor, nr. 1, 18 mai 1900. Bârlad. Patru pagini, periodic. Redacția și administrația la tipografia „Progresul”. Publicat de emigranții evrei. În prima pagină este reprodus un clișeu reprezentând 72 de emigranți pedestri. De fapt, în urma protestelor provocate de titlu, publicația a fost difuzată numai în câteva

sute de exemplare cu acest titlu, restul până la 3000, intitulat „Emigranții”, a apărut cu același conținut la 20.V.1900.

Jubileul, aprilie 1921. Piatra Neamț. Număr unic, festiv, dedicat de un grup de administratori și prieteni.

Jubileul, iulie 1910. Piatra Neamț. Număr unic. Publicație apărută cu prilejul inaugurării școlii izraelito-române din Tg. Neamț și a serbării nunții de argint a doamnei și domnului Arnold Weinnauch. Redactat de Leon Goldner. Fără semnătura colaboratorilor.

Junimea Zionistă, 1 ianuarie 1910. Bârlad. Un singur număr. Organ de propagandă zionistă. Colaboratori: Milu Abramovici, Nathan Grünberg, Iehuda ben Iacob, Sol. Mendelovici, Lupu I. Singher, Bernhard Steinberg, L. Issac Zissu.

Keren Hayesod, 5 februarie 1922. Iași. Foaie periodică a comitetului pentru Keren Hayesod din Iași.

L'Echo Polyglotte, 1909. Iași. Journal festive en honneur du mariage de monsieur Berthold Margulies avec mademoiselle Sophia Wohlfeld. Număr unic în limbile franceză, română și germană.

L'Echo Danubien, 1 septembrie 1865 - august 1867, Galați, bilingv.

Lacrimi de despărțire, 28 mai și 6 iunie 1900. Brăila, Două numere. Publicație a emigranților pedestri evrei.

Lumea Israelită, octombrie 1902- septembrie 1903. București-Craiova, ian. 1904. București. Revistă pentru cultura poporului evreu. Redacția la București. Lunar.

Lumina, 1922. Iacobenii (Câmpulung - Bucovina). Organ independent al cantorilor iacobeni.

Lumina, 28 iulie - 11 august 1912. Focșani. Apare regulat în fiecare sâmbătă. Publicație pentru apărarea intereselor israelite. Sub direcțiunea unui comitet, director responsabil: I. Abramoff. Ziar de apărare a intereselor evreiești, dar și parte în lupta dinăuntrul comunității locale. Printre colaboratori: A. Abramoff, pictor, Iosef Fischman, H. Lupu Simion.

Lumina, iulie 1895 - 15 octombrie 1897. Iași. Au apărut 27 numere. Organ al cercului de propagandă social-democrat „Lumina”. Lunar. De la primul număr, redacția declară: „respingem de la noi cu cea mai energică indignare orice bănuială măcar a unei preținse solidarități a noastre cu vreunul din ziarele ultra-democrate sau socialiste fără de partid. N-avem de gând să cochetăm cu nimeni: „Lumina” e o social democrație și se adresează exclusiv muncitorilor”. Totuși, la împlinirea unui an de existență, prezentându-și din nou programul - acest organ, de fapt, al socialiștilor evrei - declara: „În ce privește lupta pentru drepturile politice, am afirmat că înțelegem pentru toți evreii din țară. Având interese și țel comun cu burghezia evreiască, care însă nu și-a îndeplinit menirea istorică ce o are în țara românească, proletariatul evreu se va găsi deci prea ades alături de ea”. Inițiatorii cercului „Lumina” și ai ziarului, și principalii colaboratori: Max Wecslor (I. Gentilicus, Germanicus), L. Gheleter (Mihai Văleanu, Păcurariu) și Leon Gheller (L. Gh.). Dintre ceilalți: B. Braunștein-

- Brănișteanu, M. Botoșăneanu, K. Lippe, S. Stâncă. (În 1895, a fost redactat aproape în întregime de primii trei). *cu,*
- Luptătorul*, 14 martie - 12 aprilie 1915. Focșani. Săptămânal. Organ al Evreilor Pământeni din Putna. Apare sub îngrijirea unui comitet. Printre colaboratori: F. Bernard; pseudonime Iris, Pelican, Cronicar.
- Luz de la Pasiensia*. El Zuzero de la Paciencia, revistă a Rab. Elia M. Crespín. A apărut începând din 1886.
- Macabi* (1917-1937) (1921-1930). Chișinău. Număr festiv-jubiliar, în 32 pagini. Membrii comitetului Macabi: președinte, Simion Weisman, vicepreședinți A. Max Sohn, I. Feidel.
- Maccabi*, 1928. Huși. Două numere ocazionale: 5.III.1928; 1.IV.1928. Redactor responsabil: B. Schapira. Tip. „B” Huși. Colaboratori: M. Railea, A. Frishoff.
- Maccabi*, 1932-1937. Roman.
- Maccaby*, 1920, Iași. Număr festiv al societății de gimnastică, sport și muzică Macaby. A apărut cu ocazia primei aniversări.
- Maghen David*, iulie 1928. Galați. Organ pentru apărarea intereselor evreiești. Foaie ocazională scoasă de candidații listei cu același nume, pentru alegerile la Comunitate.
- Makabi*, 1928. Iași.
- Makkabi*. Cernăuți.
- Mângâierea Mare*, 19 mai - 16 iunie, 1 septembrie 1913. Galați. (Apariție neregulată). Publicația Societății de ajutor reciproc și mariaj.
- Masacrarea Evreilor*, martie 1905. Galați. Publicație festivă a Cercului Cultural Zionist „Francisc Montefiore”.
- Maur Săveanu.
- Menora*, 26 ianuarie 1903. Iași. Periodic. Director: Max Cauffman. Tip. „Dacia”, P. Iliescu și dr. Grossu. Publicația se înscria în lupta pentru încetățenire. Printre colaboratori: Max Cauffman, dr. I. Niemirower.
- Menorah*, 15.VIII. 1922. Piatra Neamț. Periodic. A apărut sub auspiciile lojei B'nei Brith „Menorah”. Numărul din 15.VIII. 1922, dedicat ratificării mandatului palestinian de către Liga Națiunilor. Printre colaboratori: dr. A.M. Beck, A.S. Gold, Iosef Kaufman, dr. A. Stern, av. L. Weintraub.
- Menorah*, 1920. Botoșani. Organ al Blocului Regional Evreiesc.
- Menorah*, 26 iulie - 4 august 1928. Galați. Trei numere. Organ sionist de luptă pentru alegerile la Comunitate. Sub conducere a unui comitet. Numere de 4 și 6 pag. Redacția: „Organizația Sionistă Galați”. Fiecare număr avea și câte un articol în idiș. Colaboratori: M.L. Klein, av. M. Sehchter, M.A. Schein.
- Menorah*, nr. 1 ianuarie 1922. Buzău. Sub îngrijirea unui comitet. Printre colaboratori: Iancu Braffman, Jean Charas, Nathan Charas, Enric Furtună, Monica Glasman, S. Rosenberg, Leon Rosenberg, M. Rosenstein, L. Schneller.
- Menorah*. Roman. 1920.
- Mischpoche*, 21 iulie 1909. Galați.

- Moineștii de mâine*, decembrie 1 926. Gazetă anuală cu ocazia carnavalului de la 1.I.1927 a lojii Concordia. Redactor: Duțu Wexler. Tip. Jean Gutenberg - Moinești.
- Moledat Schwath*, 5691 Tișri 5692 (1930). Bacău. Publicație a organizației „Hanoar Hazioni” (C.T.S.) din România. Lunar.
- Noutatea*, 1932. Podul Iloaiei. Publicație consacrată chestiunilor evreiești.
- Opinia Evreiască*, 11 septembrie 1933. P. Neamț. Organ independent sub conducerea unui comitet. Colaboratori: B. Causansky, M. Horowitz, I.R. Rosen, M.F. Șaraga.
- Opinia Noastră*. Galați. 1927. Organ sionist săptămânal.
- Opinia Romanului*, 30 octombrie 1932. Roman. Tribună cetățenească liberă. Apărut și cu ocazia alegerilor de la Comunitatea din Roman (30.X.1937). Girant responsabil: av. M. Solomon.
- Opinia Sionistă*, 9 septembrie (1927-1928; 1935). Galați. Săptămânal. Sub direcțiunea „unui comitet care urmărește să unească toți sioniștii de toate nuanțele” într-o singură grupare. Printre colaboratori: Rudolf Abramovici, Carol Drimer A. Lovis, Sam. Pineles, Nathan Schwartz, Max Wind.
- Or Zion*, 15 iulie 1908 - 15 iunie 1909. Iași. Organ sionist lunar. De la 15 aug. 1908, sub titlul: „Organ lunar al cercului sionist Or Zion dr. Max Nordau”. Sub direcția unui comitet: dr. Frühling, W. Goldstein, M. Grunberg, S. Lazăr, I. Rosenthal, Noel Schwartz, H.L. Zelțer. Alți colaboratori: B. Askenazy, A. Axelrad, Rab. Hubscher, Maxim Iossop, Leon Saventca-Moinești, Masch Klugman, dr. I. Niemirower, N. Schucher, M. Schweig - Buc., Hanima Șmil.
- Pacea*. Revistă cu caracter umanitarist și literar. Sub conducerea lui. L. Segall. Vaslui.
- Palestina*, 27 septembrie 1935. Brăila. Organ independent de informațiuni pentru strângerea relațiilor comerciale și financiare dintre România și Palestina. Director: Jaques Wilderman. Redacția și administrația: Haifa-Palestina P.O.B. 751. Secretariatul pentru România: Brăila, str. Călărași 11. Tip. „Tiparul”.
- Pământeanul*, 8 martie - 10 septembrie 1897. Galați. Organ al Asociațiunei Drepturilor Evreilor care au satisfăcut legea recrutării. Continuă activitatea începută de *Drepturile*, care a apărut la Focșani la 31.V.1897 și devine „Organ oficial al Asociațiunei Drepturile a Evreilor care au satisfăcut legea recrutării”. După congresul sionist de la Basel (1897), Botoșeneanu se apropie - din motive tactice - de sionism și publică discursurile rostite de Th. Herzl, în traducerea dr. Șotec. Încetarea apariției ziarului este legată de expulzarea lui Botoșeneanu în dec. 1897.
- Pessach*, (10 aprilie 1913) 16 Nisan 5673. Tecuci. Foaie de propagandă sionistă; vezi *Spre răsărit*, organ al Centrului cultural sionist „Dr. Rh. Herzl Tecuci” al cărui supliment este.
- Pessach*, aprilie 1904. Brăila. Număr festiv, sub direcțiunea unui comitet.

Pessach, aprilie 1905. Galați. Ziar festiv al Cercului cultural zionist „Francisc Montefiore”.

Petreceți și dați bani, 3 martie 1923 (15 Adar 5688) Brăila Număr unic. Buletin al Purim - Balului Comunității Israelite Brăila Red. Iosif E. Kleskner.

Presa Israelită, 4 iulie - 21 august 1911; 23 aprilie - 11 octombrie 1913. Brăila. Organ bilunar. Sub direcția unui comitet. Tip. Const. Ștefănescu. Cu orientare sionistă, luptând în același timp pentru drepturile cuvenite evreilor. Împotriva antisemitismului, „prin ridicarea conștiinței drepturilor și îndatoririlor de conștiință națională”. În 1913 suprimă subtitlul și apare neregulat. Printre colaboratori: I. Adar, Samy Bleicher A. Câmpeanu, Em. Duckler Iosef Grumberg, Miriam Katra, Andre H. Mandelbaum, dr. Max, Anastase N. Petrescu, Albert Wechsler.

Presentul, 16 sept. 1876 - 9 febr. 1818. Bacău. Săptămânal. Director: A. Löbel. „Ziar consacrat oarecum intereselor generale, dar în special dedicat chestiei evreiești”... gazeta nu e „a nimănui personal, doar al dreptului și al legalității”, va „primi binele ori și din ce parte”, va combate „răul chiar și de la amicii lui”, astfel încât să respecte „adevărul și imparțialitatea” și „justiția să devină o adevărată putere în stat pentru toți locuitorii țării”. Urmărea unirea „populațiunilor ca în comun să lucreze pentru prosperitatea statului”. Ziarul a avut o mare contribuție la lansarea listelor de subscripție printre evrei în cursul războiului 1877-1878. Redactor - poate unicul - I. Rozenzweig (ulterior dr. I. Șotec-Leteanu). Colaboratori: I.H. Fior, A.S. Gold, B. Labin, Elias și M. Schwarzfild, rabin A. Taubes.

Primul Ambulatoriu, 10 dec. 1905. Brăila. Publicație ocazională. Număr unic.

Pro Palestina, 16 mai 1922. Huși. Organ ocazional al organizației sioniste. Articolul de fond semnat: F. Fererstein.

Propășirea, 12 august 1884, 22 octombrie 1889 - februarie 1891. Iași. Lunar, de la 15 august 1892. București. Bilunar. Redactor: Max Kaufman. Cu orientare spre probleme general-democratice. Accente deosebite, unele preocupări ale comunităților evreilor din Iași. Poziție net ostilă asimilării (direct împotriva grupului de la „Asimilarea” București). Colaboratori: Ștefan Cruceanu, I. Filotti, B. Giordano (Goldne), H. Gutman, Albert Honigman, dr. Löbell, Ilie Ighel, A. Șaraga, W. Schwarzfild (pseud. Lupu).

Purim, 14 Adar 5764 (27 februarie 1914). Tecuci, 1914. Foaie festivă. Redactată de comitetul cercului sionist „Dr. Th. Herzl”. Tip. „Munca”, Avram Zilberman.

Purim, martie-iulie 1905. Galați. Apare neregulat (patru numere ale Cercului cultural „F.M”). Publicație festivă a Cercului cultural sionist „Francisc Montefiore” din Galați. În aprilie „Pessach”, cu același subtitlu; nr. 23 „Masacrarea evreilor”, în iulie „Th. Herzl”. Cuprindea și articole în idiș cu caractere latine.

Racheta, 24 martie 1923. Brăila. Publicație umoristică cu subtitlul „Cotidian săptămânal, apare bilunar o dată pe an”. Un singur număr. Redacția: S. Schafferman. Motto: „Dacă-i bal, bal să fie”.

Raport al comitetului de administrație ai afacerilor Templului Israelit din Focșani, 1907/1908.

Raport lunar al Comunității evreilor de rit occidental, 1938. Cluj.

Răcnetul Nostru, 9 ianuarie 1926. Anul I, nr. 1. Focșani. „Organul răgușiților”, editat de „Cercul regional al studenților evrei putneni”. Director: Burăh Copta, red. șef: Idel Heisarig. „*Răcnetul Nostru* este răcnetul stomacului studentesc și răcnetul supei de fasole fără pic de grăsime”. Din 1926 (Anul I, nr. 7) și unul din 1927.

Rămas Bun, 30 aprilie 1900. Bârlad. „Foaie volantă scoasă de un grup de 30 drumeți bârlădeni”.

Rămas Bun, 9 iunie 1900. Buzău. „Manifest al grupului de 50 emigranți pedestri buzoieni, apărut în ziua plecării din oraș”.

Răsăritul, 1 august 1922. Iași. „Publicație lunară a Organizației sioniste din Iași”. 12 pag. Printre colaboratori: D. Grünberg-Sarkoni, D. Herșcovici, Alfred Hefter, Abraham Kahane, L. Kuperman, J. Pineles, av. Schächter, Rachel Schoenberg, dr. H. Solomovici, dr. M. Weinstock.

Răsăritul, 1926, Huși. Publicație a asociației tineretului sionist.

Rătăcitorul Evreu, 1907. Botoșani. Revistă populară lunară.

Realitatea, 1 februarie 1935. Bolgrad. Număr dedicat lui A.D. Gordon. Colaboratori: Moise Blatt, av. Gh. Iagolnitzer, dr. I. Niemirower, Iosif Unman, Leopold Werner.

Realitatea Evreiască, 1933. Dorohoi. „Ziar săptămânal sub conducerea unui comitet”. Orientare sionistă. Printre colaboratori: A. Cohn, S. Fichman, E. Rabinovici, H. Rappaport.

Reclădirea, 1924- 1925. Galați. Publicație național evreiască.

Redactor: S. Grosman (în 1905: director și proprietar). Editura tip. Ralian și Ignat Samitca (Goian) (până în sept. 1905). „Apare cu năzuința de a contribui la dezvoltarea intelectuală a evreilor din România și în special la trezirea conștiinței lor naționale”. Printre colaboratori: A. Axelrad, S. Cerbu, E.I. Critzman, dr. L. Filderman, A.S. Gold, S. Grosman, J. Kaufman, S. Labin, B. Librescu, dr. K. Lippe, A. Magdes, dr. I. Nacht, dr. I. Niemirower, M. Schwarzfild, dr. I. Șotec, dr. A. Stern, A. Steuerman, dr. L. Stroninger, dr. I. Taubes, Adrian Vereă. Din ian. 1904, tip. Eminescu; din iulie 1904, tip. A. Beci, iar în 1905, tip. „Speranță”.

Redeșteptarea, 2 dec. 1923. Iași. Săptămânal. Organ evreiesc cu motto-ul „Reclădirea Palestinei va soluționa chestiunea antisemită”.

regulată a gazetei *Spre Răsărit* foile ocazionale: *Pessach* (10.IV.1913), *Chanuka* (15.XII.1913), *Purim* (27.II.1914), *Schewoth* (18.V.1914). Colaboratori: A. Axelrad, C. Drimer, L. Calmanovici, H. Edelstein, Sieg. E. D'Elpierim, H. Heldy, H. Israel Ben-Iosef, Ben-Pinhas, dr. Steuerman.

Renașterea din 16.XI.1929. Anunțând apariția primului număr, afirmă: „condițiuni tehnice satisfăcătoare, literatură îngrijit aleasă, studii serioase despre problema

tineretului evreu, revista promite să concentreze în jurul său cei mai de seamă publiciști și ziariști din țară”.

Renașterea, 1 ianuarie 1915, Tevet 5675, Panciu. Organ al secțiunii sioniste „Bnei Zion”.

Renașterea, 8 august 1921. Piatra Neamț. Ziar național evreiesc. Girant: A. Renert. Printre colaboratori: D. Ieșeanu-Buc., Ion Pribeagu, Singer-Buc., dr. Stein.

Revista Israelită, 31 mai 1874 - 1 ianuarie 1875. Iași. Săptămânal, ulterior de două ori pe lună. Redactor: Elias Schwarzfeld. Din editorialul „Către cititori”: „Jurnalele ce până mai în timpul din urmă au apărut în interesul israeliților, au fost toate de caracter politic; pe când nimeni nu se gândea deloc la binele ce am putea produce evreilor cu o foaie destinată pentru cultură”: în acest scop se popularizează marile figuri ale iudaismului și viața populației evreiești din întreaga lume; documente privind trecutul evreilor din țările românești. În nr. 15, articolul „Cronica” afirmă: „Politica nu e scopul nostru; cultura, iacă aceea ce voim”... În acest sens, revista discută situația comunităților și, mai ales, a școlilor și culturii populației evreiești din București, Iași, Bacău etc. Dintre colaboratori: N. Frenkel, A. Grünberg, Max Grünberg, Emil Wasserman, M. Schwarzfeld.

Revista Masonică, (iunie 1887). Botoșani. Lunar. Organ al intereselor masoneriei în România.

Revizionismul, 31.X.1929. Brăila. Publicație sionistă-revizionistă.

Săptămâna, (19.V.1920-1922). P. Neamț. Săptămânal, „politic și economic, organ democrat independent”. Director: Peter Weissman. Din program: „o tribună de luptă, întotdeauna gata de luptă când interesele cetățenilor acestui oraș, indiferent de naționalitate sau religia lor, erau lezate”. Printre colaboratori: Luță Engelberg-Luțescu, Iosef Kaufman.

Schevono, 18 mai 1914 (6 Sivan 5674). Tecuci. Foaie sionistă festivă. Redactată de comitetul cercului „dr. Th. Herzl”, Tecuci.

Scopus-Harafošim, 1925. Iași. Editată de studenții evrei cu prilejul inaugurării universității din Ierusalim.

Sfătuitorul cooperației, editat de domnul M Weinstock. Galați, 1933.

Sinai. Iași, 1926-1927.

Sionistui, 23 aprilie 1906 - iulie 1907, Galați; din 28.V.1906, Brăila. Organul oficial al Federațiunii Sioniștilor din România. Bilunar (neregulat). Primul număr la Galați, de la nr. 2 la Brăila. 13 numere în 1906, 8 în 1907, în total 21. Colaboratori: Blima Barad, I. Blumer, M. Braunstein-Mebașan, doctorand D. Frühling, A. Hornstein, Leon Leventer, I. Morgenstern, dr. I. Nacht, dr. I. Niemirower, Carol Reinhorn.

Solidaritatea, 22 mai 1920. Roman. Organ independent pentru apărarea intereselor evreiești. Apare sub conducerea unui comitet.

Somech Noflim, 3 decembrie 1933. Galați, Număr unic, festiv, închinat dlui. M. Wedmedeu, la jubileul de zece ani de președinție neîntreruptă. Colaboratori: A. Bercovici, S. Brill, M. Wortman.

- Speranța*, 25 iulie 1 899. Galați. Lunar. Organ oficial al Soc. „Speranța junimeii” din orașul Galați. Sub direcțiunea unui comitet.
- Sport*. Organ de propagandă al primei societăți israelite de gimnastică „Macabi”. Apare bilunar. Redactor: S. Mutiteanu-Rusu. Brăila, 1933.
- Sportul Nostru*, 17 ianuarie 1925. Brăila. Număr festiv. Organ săptămânal al primei societăți israelite de gimnastică. Apăruse și înainte de 17 ianuarie, dar dactilografiat.
- Sportul Nostru*, 26 aprilie 1931. Brăila. Număr festiv. Organ de propagandă al primei Societăți Israelite de Gimnastică din Brăila. Comitetul societății: W. Leibowitz președinte, S. Militeanu-Rusu și I. Weissbrod secretari, I. Israilovici director sală.
- Spre Răsărit*, martie 1915, martie-aprilie 1916. Tecuci. Lunar. Organul Cercului cultural sionist „Dr. Th. Herzl” Tecuci. Acesta a mai publicat înainte de apariția *Steaua Sionului*, 15 septembrie 1905 - 10 iunie 1906. Galați. Bilunar. Foaia Cercului cultural sionist „Francisc Montefiore”, Galați. Ziar sionist care... „vrea să pătrundă în masele poporului evreiesc”. Printre colaboratori (evident multe pseudonime):
- Steaua*, 10 octombrie 1925. Galați. Organul candidaților listei „Steaua”. Colaboratori: M. Insler, Carol Rohrllich, Sam. Pineles.
- Stindardul Evreu*, 29 septembrie 1907. Galați. Revistă săptămânală sionistă. Deși se proclamă „având ca țintă a muncii lor Palestina”, programul reflectă puternic îngrijorarea ca pogromurile din Rusia să nu fie sursă de „influențe nefaste asupra popoarelor învecinate”. Colaboratorii, toți cu pseudonime.
- Stindardul*, 18 octombrie 1882- 15 octombrie 1883. Focșani. Săptămânal. „Organ pentru încurajarea emigrării israelite din România”. Comitetul de redacție: Adolf Steinberg (redactorul ziarului), Adolf Nertzler. „Stindardul nostru este stindardul umanității, stindardul binelui și al adevărului. Este stindardul dezmoșteniților și al prigoניților care, însuflețiți în fine de o idee liberatoare și mântuitoare, doresc a o vedea cât mai curând realizată; idee care, tradusă în fapt, va oferi lumii cel mai frumos spectacol ce i-a fost vreodată dat a contempla: spectacolul reabilitării uneia din naționalitățile cele mai glorioase de pe fața pământului”... „Națiunea israelită, sfârșită și risipită în țandări de un răstimp de două mii de ani, e sătulă de amarul acelu chip groaznic care se numește exilul... nu mai vrea această existență de paria”... „Chestiunea emigrării, însă, nu e nicidecum o chestiune religioasă, ci curat și simplu scrisă și economică”. Printre colaboratori: K. Lippe, I. Rosenzweig (dr. Sotek-Leteanu) traduce *Autoemanciparea* de Leon Pinsker – publicată în ziar.
- Straja Vasluiului*, 6 septembrie 1924. Organ de apărare a intereselor evreiești. Apare sub îngrijirea unui comitet. Printre colaboratori: Aron Fischman, Isaac Herscovici.

- Sulamith*, 26 iulie 1916 (Av 5676). Galați. Revistă lunară pentru femeia evreică. Un singur număr. Supliment gratuit la revista *Hatikva* (anul II, nr. 3). Printre colaboratori: I. Botoșansky, Rab. Max.
- Șulem*, 2 august 1928. Galați. Ziar pentru apărarea intereselor evreiești. Scos de grupul de candidați la alegerile Comunității.
- Tânărul Evreu*, aprilie 1906. Brăila. Revistă literară lunară.
- Thikwas Israel*, iunie 1903. Iași. Un număr, sub conducerea unui comitet. Foaie bilingvă, română-idiș.
- Timpul*, 4 februarie 1872. Iași. Câteva numere, bilingve în română și ebraică. Redactor (director) M. Hurwitz (profesor de ebraică, decedat în 1910 la New York). Din articolul de fond al primului număr: „Vom începe revista noastră din numărul întâi prin a ne împlini o datorie de recunoștință către guvernul actual, de la venirea căruia coreligionarii noștri au încetat a fi victima persecuțiilor și a brutalităților de tot felul... cu toate acestea soarta bieților israeliți din România este departe de a fi satisfăcătoare. Nu ne îndoim, însă, că în curând un guvern și niște Camere care n-au suferit a se feri de obligațiuni vor ști a face ca nici coreligionarii noștri să nu mai fie lipsiți de un drept natural, de dreptul de a lua parte la lucrările țării în care trăiesc și plătesc contribuțiuni ca și oricare locuitor... se vorbește mult că, chiar în sesiunea actuală, guvernul va supune Camerelor un proiect pentru darea de drepturi civile și politice israeliților născuți în România. Era și timpul ca guvernul să se gândească la aceasta; spiritul secolului în care trăim nu mai permite ca oamenii să se deosebească între ei prin religie, ci prin avere, merite și capacitate”.
- Tinerimea Evreiască*, februarie-iulie 1908 (5668). Brăila. Revistă literară lunară. Din iunie 1908, sub titlul: *Revistă sionistă lunară*, februarie-iulie 1908, continuă *Școlarul evreu*.
- Torța*, 17 februarie 1923. Focșani. Organ periodic pentru luminarea opiniei evreiești. Sub conducerea unui comitet.
- Tribuna Evreiască*, 1926. Galați. Săptămânal de informații și critică.
- Tribuna Evreiască*, 1932, 15 decembrie 1940, suprimat. Iași. Săptămânal. Organ sionist independent. Comitetul de redacție: dr. Isac Avram (director), Victoria Atidi (ing. Scheinberg), ing. Belfert, Beno Caușanski, D. Komarowsky, av. Beno Marcus. Începând cu nr. 187 (an. VI) redactor (director) C. Barzilay (Eisenhändler). Din editorial: „Fără a fi organul oficial al partidului evreiesc, această gazetă va fi o tribună a ideii de cinstită și sinceră expunere a nevoilor și doleanțelor populațiunii evreiești din țară în conformitate cu tradițiile și marile idealuri ale iudaismului”. Numeroase corespondențe din țară, articole politice, informații din viața evreiască (mondială, în special Israel), reportaje cultural-artistice. Din 1937, două pagini în idiș; de la nr. 230 (an. VII) format mare. Printre colaboratori: S. Benari, G. Berghiner, I.I. Burstein, Solomon Cristian, Carol Drimer, Moses I. Duff, dr. Mayer Ebner, Iacob Gropper, Grünberg, dr. M. Helman, D. Jarryony, Naum Kitzler, dr. Th. Loewenstein, Moldovan, av.

B.M. Negru, dr. Emeric Peckelman-Furtună, J. Pineles, Felix Rosen, dr. J. Rosman, av. M. Rubin, dr. Iosef Șafran, dr. H. Solomovici, D. Wertenstein Doxin.

Tribuna Evreimii, 5 mai 1934. Iași. Organ național evreiesc. Sub conducerea unui comitet.

Unirea, 29 februarie 1924. Focșani. Publicație de propagandă pentru alegerile comunității din Focșani. Redactat de un comitet. Atelierele grafice „Învățătorul Român”, Focșani.

Veghetorul, (1920-1925). Galați. Organ independent. Săptămânal al intereselor evreiești. Director-proprietar: Henri Grünberg.

Viața (Das Leben), 1971. Craiova.

Viața Evreiască, 1.IX.1932-1934. Piatra Neamț. Lunar. Director: Em. Horn.

Viața Evreiască, 1928. Iași.

Viața Evreiască, 31 ianuarie. Iași. Ziar informativ evreiesc. Colaborează: Z. Desmond, Carol Drimer, A. Iosif, dr. E. Wartenberg.

Viața Nouă, 19 ianuarie. Tighina. Gazetă pentru apărarea libertăților cetățenești. Săptămânal. Director: G. Cahane.

Viața Pașcanilor, 12 aprilie 1931. Pașcani. Ziar independent, sub conducerea unui comitet. Colaboratori: B. Handelman, B. Kaușansky, farmacist D. Marcus, av. Leon Wanilower.

Viitorul Evreu, 15 octombrie, 1932. „Organ poale zionist”.

Viitorul Nostru, 1914. Pașcani.

Vocea Apărătorului, 24 septembrie 1872 - 20 septembrie 1873. Iași. De la nr. 3, *Vocea Apărătorului*, ziar literar, politic și comercial sub deviza „libertate, fraternitate, patriotism”. De la 28.X.1872 lipsește subtitlul; de la 3.IX.1873 apare cu subtitlul *Foaie*. Prim redactor: Marcu Feldman-Câmpeanu; de la nr. 6, Marcu Rosenfeld, directorul școlilor israelite din Iași. De la nr. 5 (22.X. 1872) M. Feldman - proprietar (de fapt un singur număr, căci de la nr. 6 se retrage). Colaboratori: I. Brociner (student la Berlin), M. Brociner (student la Leipzig), S. Goldenthal (student la Bruxelles), S.I. Grosman (viitorul lexicograf), Jean Ianolescu (Huși), B. Labin (Botoșani), dr. K. Lippe, Elias Schwarzfeld (licean-Iași). De la 5.I.1873, de două ori pe săptămână, de la 3.IX.1873, o dată pe săptămână.

Vocea Poporului, 11 octombrie 1925. Galați. Foaie de propagandă a candidaturii Mugen David. Sub conducerea unui comitet. Colaborează: dr. Morgenstein, Jacques Zaharia.

Voința, 1919. Iași. „Organ popular evreiesc”. Colaboratori: Isac Weissbuch ș.a.

Zeirei Zion, martie 1910/13 Adar 1840 după exil. Piatra Neamț. Organ al secțiunei „Zeirei Zion” Piatra Neamț (Tinerii Sionului). Bilingv. Titlul în lb. ebraică, cu caractere latine, subtitlu și text în limba română; subtitlu și articole în ebraică (caractere ebraice). Redactori D. Samsony și A.L. Zissu. Articolul de fond semnat de A.L. Zissu.

Zion, 16 noiembrie 1897-1899. Brăila. Total 12 numere. Foaie săptămânală pentru propagarea ideilor sioniste. Sub direcțiunea unui comitet. Proprietari și fondatori: H. Lubisch și A. Guttmann. Tip. „Universală” Const. P. Nicolau. Program: Problemele sionismului politic, mergând până la ignorarea realităților din țară în favoarea problematicii sioniste generale: „reclădirea statului evreiesc”; „Zion” propunea tuturor evreilor: „Să ne punem pe lucru, să propagăm această idee sfântă, singura noastră mântuire, printre straturile neamului nostru, vecinic prigonit și pretutindeni hărțuit, fie prin bogați sau săraci, tineri sau bătrâni, bărbați sau femei”. Printre colaboratori: dr. Lippe, dr. I. Sottek.

B. Câteva considerații metodologice finale

Construirea cronologiei de față – atât în partea sa de până la 1919, cât și în cea referitoare la deceniile 3-5 ale secolului al XX-lea – presupune găsirea unui răspuns pertinent la câteva întrebări cu caracter metodologico-teoretic.

Se constituie oare istoria evreilor din România ca o parte a istoriei României sau/și ca o parte a istoriei universale a evreilor? Este ea o „realitate ontologică” de sine stătătoare, „paralelă” acestora și cu mecanisme relativ „diferențiate” de producere și reproducere, sau se află cu ele într-o intercondiționare anume?

În viziunea istoricului evreo-american S. W. Baron, istoria evreilor din Diaspora este o istorie comună, unitară cu a țărilor în care s-au aflat, dar și o istorie paralelă și particulară, a tradițiilor proprii (vezi *History and Jewish Historian*, Philadelphia, 1964). Sub raportul metodei se impune, pe cale de consecință, evidențierea: mediului în care evreii au trăit și s-au dezvoltat; relațiile inter-etnice locale; impactul reciproc, cât și dezvoltarea relativ autonomă a tradițiilor.

Diferențele și diferențierea, paralelismele care au persistat, presupun deci din partea cercetătorului o egală îndreptățire pentru toate aceste „câmpuri de investigație”. Și, totodată, pentru izvoarele documentare care să le „acopere” (descopere); unele, în calitatea lor de izvoare generale ale istoriei României, altele, însă, izvoare specifice – axate în principal pe relevarea „deosebirilor și tradițiilor proprii”, în speță a filonului iudaic neîntrerupt.

Un istoric evreu-român ca M.A. Halevy pretindea, chiar exagerând întrucâtva, că nu sursele românești ci acelea proprii (mai ales consultațiile rabinice, actele comunitare și confesionale ș.a.) trebuie să predomină în cunoașterea realităților iudaice privind evreii locali; cel puțin pentru secolele XVII-XIX, când iudaismul religios și comunitar jucau un rol de seamă.

În fapt, însă, majoritatea istoricilor evrei și neevrei care s-au ocupat aici de istoria evreilor din România – de la colaboratorii SIEIB*, Schwarzfelzii, Kaufman, Brociner, Bercovici ș.a. și până la cei de azi – au explorat cu precădere arhivele românești și s-au adăpat la o istoriografie românească care începe cu Drăghicescu și Fotino și se termină cu Urechia și Iorga, ca să nu-i mai amintesc pe cei mai recenți. Este adevărat că, în documentele performante în toate aceste cazuri, chiar și atunci când ele se referă la elementele „particularului evreiesc”, nu substanța

* Societatea de istorie a evreilor „Iuliu Barasch”.

iudaico-comunitară internă este avută în primul rând în vedere. Relațiile și instituțiile intra-evreiești sub specia „mărcilor” lor iudaice constituie, de regulă, tematica predilectă a unor documente de felul celor comunitare, a consultațiilor rabinice, a pinkasimilor ș.a.

Pentru cine își va lua osteneala de a răsfoi cronologia evreo-română de față va putea lesne observa că *faptele social-istorice datate* și inventariate pentru uzul istoriei evreilor din România nu sunt de felul celor obișnuite în scrierile de istorie. Ele nu sunt, în principal, dintre acelea referitoare la regi, oameni de stat, comandanți de oști și bătălii; și nici de domeniul politicii externe sau interne emanată de la guverne și aplicată de diplomați, politicieni ș.a.m.d. Ele sunt, cu precădere, evenimente din sfera neguvernamentalului și extra-politicului, sau a civico-politicului formalizat. Ele sunt, cum am zice azi, fapte din sfera unui anumit segment de „societate civilă” cu formalizări de tipul ONG-urilor „minoritare”, concrescute nu pe ceea ce îndeobște se numește magistrala unei istorii naționale, ci pe firul unei istorii a vieții cotidiene și din care se poate țese eventual o istorie de grup, o istorie de grup etnic în cazul de față. Așadar, cu toate, fapte oarecum „minore” dar caracteristice pentru o minoritate care, multă vreme fără drepturi civico-politice fiind s-a afirmat cu precădere în sfera... „societății civile”.

Este vorba, așadar, de o întinsă arie tematică, absentă de regulă din scrierile de istorie generală a țării: absentă, atât din considerente de ierarhizare a evenimentelor istorice (majoritare și minoritare, importante și neimportante, de pozitivitate și negativitate „istorică” etc.), cât și de apreciere a acestora din afara unghiului de privire identitar-iudaic. Sunt avute aici în vedere cu precădere caracteristicile etnice evreiești referitoare la:

1. Instituții, organizații și societăți de asistență socială, culturală și medicală etc.; asociații filantropice, organizate pe baze profesionale; societăți economice și de împrumut reciproc; societăți pentru construirea și întreținerea de spitale; societăți pentru sprijinirea tineretului studios; societăți pentru înființarea și întreținerea de aziluri pentru bătrâni și orfeline; societăți și uniuni organizate de femei pentru ocrotirea unor categorii sociale defavorizate sau/și a femeilor; societăți și asociații cu caracter cultural; asociații sportive ș.a.);

2. Sistemul de educație-instrucție, confesional și laic și care trimite la o puzderie de date fie și numai pentru situarea în timp (înființare, durată, manifestări etc.) a școlilor și instituțiilor adiacente;

3. Marile asociații culturale, sportive, literare și instituțiile de spectacole;

4. Comunitățile – cu instituțiile aferente – ca și obștile din localități mai mici;

5. Formele participării (implicării) evreilor în viața economică, politico-juridică și cetățenească, lupta pentru drepturile civile ș.a.;

6. Personalitățile evreiești din diverse domenii ale culturii și civilizației proprii sau generale: de la rabini și oameni de cult până la creatori de știință, arte,

mass-media, fruntași ai vieții comunitare sau oameni politici, manageri, întreprinzători comerciali, industriași, bancheri, meseriași ș.a.

Problema care se pune în legătură cu varietatea și multitudinea datelor privind oamenii, locurile, faptele și întâmplările repertoriale cu privire la evreii din România este: câtă pregnanță, relevanță, concluzivitate și decisivitate are fiecare din faptele menționate pentru determinarea unui demers istoric propriu-zis care să favorizeze stabilirea unor etape, perioade și dimensiuni specifice. Altfel spus, de căutat *de ce* și *prin ce* datele respective (se) exprimă drept canavaua unei istorii a evreilor *din și în* România.

Pentru a se dovedi omogenă – tocmai pentru că relevă o varietate concretă – empirică deconcertantă – o atare „istorie” nu poate fi clădită decât printr-o anumită înțelegere a identității iudaice.

Susținerea noastră relevă ideea multi-stadialității și pluri-formității identității evreo-române. Deși aplicăm sintagma „evreii din România” la mulțimea originarilor evrei (deci, cumva, un criteriu local-„genealogic”), considerăm că au identitate evreo-română doar cei care se înscriu într-una din etapele și formele pe care le disociem ca fiind specifice unor trasee socio-culturale relevante și decisive pentru categorii semnificative care se autopercep și trăiesc în orizontul iudaic-dinamic local. Reamintim că disociem, înăuntrul acestui „orizont”, un parametru confesional, altul comunitar și un al treilea global-național – atât cu deschideri sioniste, cât și... localist-aculturaționiste (dublate de o cultivare proprie a naționalității).

Vizând deci conturarea unui criteriu diferențial care să le legitimeze ca o istorie „paralelă”, am prelevat identitatea iudaică sub formele ei cele mai „tari” respectiv: forma religioasă, care a constituit esența identității pe parcursul unei lungi medievalități; forma națională a acestei identități, care la cele două capete ale firului istoric evreiesc local este cultural-sionistă, iar între acestea se dezvoltă, în ipostaza de după emancipare, ca un integraționism și aculturaționism colorat de un iudaism pe care l-am putea numi „laic”.

După emancipare, evreii au tins, în principal, să-și afirme opțiunea integraționistă; pe alocuri, chiar și asimilistă. Abia ulterior, după un șir de reculuri ale naționalismului extremist afirmat ca antisemitism, evreii asimilați s-au aflat în fața conștientizării proprii naționalități. Reluând și detaliind acum formele „tari” ale identității evreo-române este de arătat că: identitatea „confesională” a evreilor din România se exprimă, desigur, mai întâi prin figurile marilor rabini care au păstorit pe aceste meleaguri; de la marii rabini intrați oarecum în legendă, Iacob Solomon Aravi și Petahia Lida, din prima perioadă a așezării evreilor pe aceste meleaguri, trecând apoi prin „dinastia hacohenilor”, prin perioada hahambășiei, culminate la finele secolului al XVIII-lea, până la rabinii moderni Antoine Lévy, Meir Beck de la finele secolului trecut și până la Iacob Niemirower, Alexandru Șafran și Moses Rosen în secolul nostru. O mențiune specială pentru M. L. Malbim – care, la mijlocul veacului trecut, a marcat o culme a ortodoxismului mozaic

nehasidic – umbrit din păcate de rezistența sa la unele aspecte ale încercărilor de apropiere a cultului și enoriașilor de vremurile moderne. Firește, această rezistență nu trebuie comparată cu aceea a unor țadikimi ultraconservatori, din Moldova și Maramureș, care, până în timpuri relativ recente stăruiau asupra menținerii evreimii în rama unei spiritualități necontaminate de luminism (deși erau de acord ca modernizarea vieții economice să-i atragă și pe evrei în vârtoarea unui capitalism în care întrevădeau că etnia lor avea de jucat chiar un rol de seamă).

La antipod, orizontul de spiritualitate desfășurat de rabinii moderni amintiți – care erau și ei frunțași ai comunității secularizate, și înainte de toate oameni de vastă cultură filosofică și teologică – lumina drumurile spirituale ale enoriașilor care nu se abandonau vreunei reformări păgubitoare continuării și păstrării tradiției: rigorile Halahei (codului ritual), erau, în principiu, respectate.

Pentru susținerea tezei de bază cu privire la conținutul confesional ca substrat al primei etape a identității iudaice, în speță evreo-române, esențială rămâne recunoașterea evoluției înăuntrul însuși „parametrului” respectiv: a evoluției spre confesional-comunitar și, uneori, spre național. Ceea ce nu exclude ca Sinagoga, în calitatea ei de Beth Hatfila, dar mai curând de Beth Hamidraș, să rămână pentru mulți epicentrul nu atât al stării lor de religiozitate, cât al stării de comunitate și apoi de naționalitate. Însăși viața comunitară și Comunitatea ca instituție – în condițiile Diasporei, inclusiv românești, dintotdeauna și actuale – au considerat Sinagoga drept factor esențial de Identitate.

Factorul confesional-comunitar, informal sau instituționalizat – sub forma Comunității și a unui întreg sistem de așezăminte (culturale, culturale, de asistență, jurisdicționale chiar, ș.a.m.d.) – a condiționat în timp identitatea, nu doar prin relațiile intra-etnice sau cele de sociabilitate prilejuite, ci a mediat, uneori total, relațiile evreilor cu statul, constituind în lungi perioade „statul major al evreilor”. Atât viața comunional-comunitară a „societății civile” evreiești, cât și cea societală, mediată de comunități, pot fi de aceea sesizate ca un al doilea stadiu și „parametru” al identității iudaice – pe palierul grupului etnic.

În trecut, când hahambășia cumula funcții religioase și comunitare, sau ulterior când „breasla jidovilor” era călăuzită și reprezentată, solidar, sub raport comunitar-etnic, identitatea iudaică nu era de conceput în afara acestora.

Comunitatea era aceea care reprezenta etnia în fața statului, iar statul, interesat în strângerea cât mai lesnicioasă a dărilor, se implica în toate „daraverile” comunitare. De aceea istoria instituției comunitare relevă atât elemente comune cu istoria țării cât și elemente „paralele”.

După 1848, ca și după Unirea Principatelor și exprimarea voinței politice de modernizare a țării, vremurile se schimbă într-un ritm alert, ceea ce implica și atragerea nemijlocită a evreimii în „societatea globală”, în învățământul de stat, în noul regim al fiscalității ș.a.m.d. Un atare trend nu mai făcea, pentru stăpânire, necesară Comunitatea. De aceea nu ne pare surprinzător faptul că în 1862, un „Monitor Oficial” (nr. 148) și, apoi, un Jurnal („Monitor” 218) din 1866

prefigurează desființarea Comunității. Pe baza acestora și cu zelul depus de înșiși unii evrei sudiți, dar și pământeni mai scandalagii, a început acel proces întristător de destrămare a comunităților în toate orașele țării și, în primul rând, în Capitală, proces culminat cu descentralizarea, cu desființarea gabelei, în 1874, cu închiderea unor școli, instituții de binefacere ș.a.

Se știe că instituția Comunității s-a refăcut, deși dramatice tentative s-au făcut încă în jurul anilor 1900, abia după primul război mondial, iar federalizarea comunităților a avut loc mult mai târziu, în mod deplin și în toată România Mare abia în preajma ultimului război.

Ceea ce am relevat în lucrarea de față este că pe întinsa perioadă a absenței instituției, anumite funcțiuni comunitare au fost îndeplinite, unele cu brio chiar, de Înfrățirea Zion și B'nei B'rith, iar în plus, în Capitală de pildă, de Comunitatea Templului Coral între 1877-1891, de Congregațiunea Templului Coral de rit occidental între 1895-1903, de Comunitatea israelită a Templului Coral, între 1904-1921 și chiar după aceea, cu toate având în comitetele lor doar venerabili filantropi, uneori și intelectuali.

Masa evreilor și-a încredințat, în sfârșit, destinele ei etnice, culturale, cultuale, de asistență ș.a.m.d. în mâinile unor fruntași dispuși – cum se arată într-un document – nu numai „să profite de comunitate, nu numai să ia ci, în primul rând, să și dea”. Și, astfel, să mențină viața evreiască în rama unei tradiții iudaice, element esențial pentru o istorie proprie.

Vrem să concludem, în spiritul tezei de bază formulate, că alura identității evreo-române locale nu poate fi înțeleasă în afara vieții comunitare și comunionale locale, în afara instituției și instituțiilor comunitare, de o varietate și uneori originalitate, impresionante. Se spune: cum este țara de adopțiune, așa și evreii ei; un adevăr profund asupra căruia nu se poate zăbovi îndeajuns. Dar, mutatis mutandis, se poate parafraza: cum e comunitatea așa și... evreii ei! Așa și istoria ei „paralelă”.

Factorul național al identității evreo-române de până la finele secolului XIX s-a desfășurat între confesiune, cu toate palierele ei – rabinat, hasidism, credințele și ideile religioase ale mirenilor – și națiune, sub această din urmă vocabulă subînțelegând nu doar o psihologie, o mentalitate, o conștiință etc., ci și o sociologie („mărcile” etnice ale unei demografii, economii, stări civico-politice, aculturații ș.a.m.d.) sau o etnologie (particularități antropologice-fizice și culturale). Iar factorul național-evreiesc îl concep ca o istorie, nu numai în finalitatea ei sionistă, ci și ca o voință de a nu lăsa trecutul în uitare, iar prezentul în dispersare schizoidă.

Dacă prin identitate națională înțelegem faptul că „tribul evreo-român” ar fi identic cu sine însuși, respectiv o similitudine perfectă între toți membrii ei, atunci putem spune că procesul diferențierii a acționat dintotdeauna și pretutindeni. În momente și locuri diferite evreii din România erau de o diversitate națională uluitoare: sefarzi și așkenazi, evrei purtând în Vechiul Regat, de până la 1918,

„marca” ținuturilor – moldoveni, munteni, dobrogeni; a zonelor sau chiar localităților unde și-au desfășurat existența timp de generații sau alții doar de decenii. Pentru că: evreii sudiți, imigrați recent, se deosebeau de cei pământeni, cei împământeniți, puțini la număr, de cei lipsiți de drepturi civico-politice.

Era o diferențiere care acționa în „palierele de adâncime” ale unei populații care prezenta o structură socio-profesională și existențială diversificată: cu o pătură de bogătași la vârf și o sărăcime, în creștere, la bază; cu o stare demografică caracterizată prin valori înalte la nivelul unor indicatori de „natalitate, morbiditate, nupțialitate endogenă, mortalitate, divorțuri ș.a. – la polul sărăcimii și valori opuse, de felul mixajelor, celibatului, botezurilor creștine sau ratei foarte scăzute a letalității, la polul celor avuți. Diferențierea ocupațională nu rămânea fără impact asupra disocierilor între marea, mica și „intelectuala” burghezie (chiar și cea mijlocie) de o parte, proletariatul meșteșugăresc și luftmenșenii care trăiau din expediente, de altă parte. Apoi, urmau deosebiri, cu nuanțe diferite, între: cei din Capitală (evreii bucureșteni) și cei din provincie, între orășeni și cei din târguri (ștetl), între toți aceștia și orândarii de la țară, din satele mai ales cele moldovenești. Toate acestea alcătuiau o piramidă existențială sui generis și exprimau o carură a „tribului” evreo-română, nu lipsită de specific. La fel și după Marea Unire când provinciile alipite aduceau o evreime profund diferențiată sub raport social și etno-cultural.

La întrebarea dacă instrucțiunea, cultura, curente spirituale ș.a. au acționat în sensul omogenizării sau al diferențierii acestei „nații”, studierea realităților va îndemna mai curând spre un răspuns de felul „și-și”. Desigur, intelectualitatea evreiască din România s-a recrutat și din păturile nevoiașе ale evreimii – fiecare mamă evreică, oricât de umilă, își dorea măcar unul din copii trecut prin școli secundare dacă nu chiar superioare – dar în majoritate provenea fie din marea, fie din mijlocia burghezie, adeseori cu antecedente intelectuale. Dintre liber profesioniștii evrei, avocații, medicii, dar mai ales institutorii erau cei mai apropiați de masa evreiască și de „simțământul ei popular-național” – un fel de narodnicism iudaic. Dar alții se aflau la polul asimilist. Sioniștii, nici ei, nu aveau prea mulți aderenți în clasa avută.

În acest fel, ajung la ultimul factor al intra-diferențierii asupra căruia vreau să atrag atenția pentru înțelegerea tezei despre identitatea istorică evreo-română în ipostaza de criteriu pentru o istorie „paralelă”, recte specifică, a evreimii din România. Căci, răspunsul concret la întrebările informaționale – cine, în ce fel, dacă și cât din grupurile și indivizii de origine evreiască, și cu devenire „românească” de câteva secole se înscrie în „Șevet Romania” și în istoria sa identitară – nu poate fi construit în absența relevării unui ultim, dar nu nu cel din urmă, factor.

Factorul pe care-l scot acum, la urmă, în evidență, dar poate prim ca importanță, este cel al identității dinamice exprimate în curente spirituale care au

străbătut evreimea locală, recte diferențierea și unificarea identității produse în această colectivitate sub acțiunea „ideilor”.

Detaliile chestiunii fiind tratate în ultima mea lucrare *Opt studii despre istoria evreilor din România* (Editura „Hasefer”, 1997, București) nu voi atrage luarea aminte aici, în încheiere, decât asupra semnificației, sub specia Identității, a faptului că orientări, curente, denumite de noi ortodoxism, emancipaționism, integraționism, naționalism, sionism, în toate variantele lor au diferențiat, în grade și nuanțe diferite, straturile evreo-române, au dus la o concepere pluralistă a acestei identități. *Istoria evreilor din România în date și repere cronologice* reprezintă așadar o suită de informații despre o etnie așezată pe aceste meleaguri cu câteva secole în urmă și care s-a dezvoltat în timp numeric și calitativ, în așa măsură încât la finele veacului al XIX-lea a devenit a doua naționalitate a țării, implicată atât în dinamica general-economică, cât și în cea culturală, juridică etc. În acest răstimp s-a produs și o devenire, sui generis, a propriei lor identități iudaice ca „trib evreo-român”, legat atât de Tradiția milenară a poporului evreu cât și de aceea a coreligionarilor din Europa etc.

Dat fiind că în zestrea fizionomiei lor iudaice specifice, se oglindește și istoria universală a evreilor, dinamica ei poate fi întregitoare pentru înțelegerea mai complexă a însăși dinamicii evreimii locale. Cât privește Istoria României, din răstimpul cuprins în lucrarea de față, aceasta nu doar că reprezintă canavaua desfășurării istoriei evreimii locale dar încorporează chiar, *tale quale*, „produsul” integraționismului și al aculturației evreo-române.

C. Bibliografie

1. Lucrări cu caracter general

- Barnavi, E. *Histoire universelle des Juifs*, Paris, 1992
- Baron Salo, *A social and Religious History of the Jews*, Philadelphia, 1976-1983
- Baron Salo, *The Jews in Roumania*, Washington D.C., 1930
- Bercovici, Israil, *O sută de ani de teatru evreiesc în România (1876-1976)*, București, 1982
- Berkowitz, Joseph, *La question des Israelites en Roumanie*, Paris, 1923
- Bibliografia istorică a României*, București, 1970-1985
- Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, București, 1984-1986
- Campus, Eugen, *Istoria evreilor*, vol. 1-2: vol. 1, *În epoca răsăriteană*; vol. II, *În epoca apuseană*; București, 1944
- Carp, Horia, *Sbucium. Clipe din viața evreilor*, București, Editura Tipografiei „Munca”, 1903
- xxx, *Călători străini despre Țările Române*, vol. 2, București, Editura Științifică, 1970, XXXVIII + 688 p., ilustr. (E 170)
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941
- Comai, J., *Who's Who in Jewish History*, read., London-New York, 1995
- Congresul Mondial Evreiesc, secțiunea din România, *Populația Evreiască în cifre. Memento statistic*, I, București, 1945
- Congresul Mondial Evreiesc. Secțiunea din România, *Așezările evreilor din România. Memento statistic*, București, 1945-1947, 2 vol.
- Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, București, 1997
- Dimont, Max I., *Evreii, Dumnezeu și Istoria*, București, 1997
- Dinur, Ben Zion, *Israel and the Diaspora*, London, 1969
- Documenta Romaniae Historica*, București, 1966-1987
- Dubnov, S., *History of the Jews in Russia and Poland*, (N. York, edited L. Shapiro), 1975
- Dubnov, S., *History of the Jews*, London, 1972
- Dubnov, S.M., *Die neueste Geschichte des Jüdischen Volkes*, 3 vol., Berlin, 1920-1923
- Dubnov, Simon, *Histoire moderne du peuple juif*, Paris, 1940
- Dubnov, Simon, *Istoria universală a poporului evreu*. Ediție prescurtată și prelucrată în limba germană împreună cu autorul de dr. A. Steinberg. Cu un eseu introductiv de Jean Cohen. Versiune românească de dr. S. Bainglass. Vol. I-II-VII, București, 1946-1947, 6 vol.
- Elbogen, I., *History of the Jews*, New York, 1944 (in memoriam H. Graetz)
- Elbogen, J., *Geschichte der Juden*, Lipsca-Berlin, 1919
- Encyclopaedia Britanica*, Londra, 1910, ed. A XI-a, cap. Despre antisemitism (L. Wolf)
- Encyclopaedia Judaica*, Jerusalem, Keter, 1972, 17 vol.
- Encyclopedia Judaica Castellana*, Mexico, 1952

- Fischer-Galați, Stephen, *Roumania – A Bibliographic Guide*, Washington, 1963
- Flavius, J., *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor*, București, 1998
- Flavius, Josephus, *Antichități iudaice*, 2 vol., București, 2000
- Giurescu, Constantin C., *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*. București, Editura pentru literatură, 1966, 466 p., ilustr., bibliograf. (E¹: 150, 168, 170, 183, 227, 167-8, 271-2, 293, 304, 307, 358)
- Giurescu, Constantin C., *Istoria orașului Brăila. Din cele mai vechi timpuri până astăzi*, București, Editura științifică, 1968, 373 p., ilustr., fotogr. (Planuri din istoria patriei). (E: 6, 52, 81-82, 107, 190, 216, 226, 231, 236, 245, 253, 283, 285-287)
- Giurescu, Dinu C., *România în al doilea război mondial (1939-1945)*, București, 1999
- Graetz, H., *Geschichte der Juden*, 11 vol., Berlin, 1876
- Gutman, I. (ed.) ș.a., *Encyclopedia of the Holocaust*, Yad Vashem, Jerusalem, 1990
- Hâciu, Anastase V., *Evreii în Țările Românești*, București, 1943
- Halevy, M.A., *Contribuțiuni la istoria evreilor în România*, București, f.e., 1933 (Institutul de Istorie evreo-română. Cercetări și documente cu privire la istoria și cultura iudaismului în România Mare)
- Hilberg, Raoul, *Exterminarea evreilor din Europa*, vol. 1-2, Buc., 1997
- Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*, 35 vol., București, 1876-1942
- Iancu, Carol, *Emanciparea evreilor din România (1913-1919)*, București, 1998
- Iancu, Carol, *Evreii din România de la excludere la emancipare (1866-1919)*, București, 1998
- Iorga, Nicolae, *Istoria comerțului românesc*, vol. I-II: vol. I, *Epoca veche*, Ed. II, vol. II, *Epoca mai nouă*, București, 1937, 2 vol. (E: 138-40, 63, 81, 104-107, 126, 128, 133-134, 144, 170)
- Iorga, Nicolae, *Istoria românilor prin călători. Lecții făcute la Școala de Războiu*, București, Tipografia „Cultura neamului românesc”, 1920-1922, 4 vol. (E: 196)
- Iorga, Nicolae, *Iudaica*, București, 1937
- Iorga, Nicolae, *România contemporană de la 1904 la 1930. Supt trei regi. Istorie a unei lupte pentru un ideal moral și național*, București, 1932, 463 p. (E: 22-23, 25, 28-29, 37, 45, 77, 245, 267, 280, 317, 320-322, 327-328). Vezi și ediția din 1999.
- Istoria României*, red. M. Bărbulescu ș.a., București, 1998
- Johnson, P., *History of the Jews*, London, 1987
- Jonson, P., *Istoria evreilor*, București, 1999
- Jost, I., *History of the Israelites*, London, 1820
- Jüdisches Lexicon*, Berlin, 1927
- Juster, J., *Les Juifs dans l'empire romain*, 2 vol., Paris, 1914
- Kasher, H. (ed.), *Encyclopedia of Biblical Interpretation*, London, 1953
- xxx, *Lista monumentelor de cultură de pe teritoriul R.P.R.*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956, 194 p. (Academia Republicii Populare Române. Comisia științifică a muzeelor, monumentelor istorice și artistice) (E: 9, 18, 20, 40, 170, 172, 176)
- Lovinescu, Eugen, *Memorii*, I, 1900-1916; II, 1916-1930; III, *Portrete și scene din viața literară*; IV, *Aquaforte*, București, Craiova, Edit. Cugetarea, Edit. Adevărul S.A.,

¹ Sigla „E” indică paginile referitoare la evrei.

Edit. Contemporană, Edit. Samitca, 1930-1941, 4 vol. (E: II: 138-204; III: 37-43, 96, 252-256; IV: 335-340)

Mahler, R., *History of Modern Jewery, 1780-1815*, London, 1971

Massof, I., *Strădania a cinci generații. Monografia familiei Șaraga. Contribuție la Istoria evreilor din România*, București, 1941

Mayersohn, L., *Evreii în medicină*, București, 1905

Neuman, Victor, *Tentația lui homo europaeus*, București, 1997

Niemirower, dr. I.J., *Scriseri complete*, București, 1919, 3 vol.

O istorie a românilor. Studii critice, coord. S. Fischer-Galați ș.a., Cluj-Napoca, 1998

Ofir, Efraim, *The Zionist Movement in Rumania during the Second World War (1938-1944)*, Jerusalem, 1984.

Patai, R., (ed.), *Encyclopedia of Zionism and Israel*, New York, 1971

Podoleanu, S., *Istoria presei evreiești din România*, vol. I, 1857-1900, București, 1938

Poliakov, Léon, *Istoria antisemitismului*, vol. 1-2, București, 1999

Predescu, Lucian, *Enciclopedia României*, București, 1999

Rosen, Șef Rabin dr. Moses, *Învățăături Biblice*, București, F.C.E. din R.S. România, 1978

Ruppin, dr. A., *Die Juden der Gegenwart*, Berlin, 1920

Schwarzfeld, Moses, *Evreii în literatura populară română. Studiu de psihologie populară. Anexe: Evreii în literatura populară universală. Tablou comparativ. Extras din Anuarul pentru Israeliți*, XIV, p. 97-172, București, 1892

Scurtu, I., Buzatu Gh., *Istoria Românilor în sec. XX (1918-1948)*, București, 1999

Sevastos, Mihail, *Monografia orașului Ploiești*. Prefață semnată de autor, 1937, IV + 907 p., ilustr. (E: 253, 256, 258)

Sfemer, Smil H., *Complecta cronologie a istoriei evreilor*, partea I-a de la 1240 până la 1923, în limba idiș, Iași, 1923

Singer, I. (editor), *Jewish Encyclopedia*, New York, 1901, 12 vol.

Sombart, W., *Das Judentum und das Wirtschaftsleben*, München, 1920

Sombart, W., *The Jews and the Modern Capitalism*, London, 1911

Tatomir, Eugen, *Contribuțiuni la studiul evreilor ca element producător în economia națională. Fenomenul distribuției topografice a populațiunii evreiești din România (teză...)*, București, 1937

Trigano, S. (ed.), *La Société juive à travers les âges*, Paris, 1992-1993, 4 vol.

Wellhausen, J., *Israelitische und jüdische Geschichte*, Berlin, 1921

Zunz, L., *History of the Jewish Sermon*, London, 1832

2. Documente și mărturii privind originea și începuturile așezării evreilor în România (până în secolul XVII inclusiv)

Bălcescu, Nicolae, *Istoria Românilor sub Michaiu Vodă Viteazul...*, București, 1878, XX + 678 p. (E: 231)

Bianu, Ioan, Hodoș, Nerva și Simonescu, Dan, *Bibliografia românească veche (1508-1830)*, vol. 1-4, București, 1903-1944, 4 vol. (E: vol. 3, p. 346, 370-371)

- Bogdan, I., *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*. I, 1413-1508, București, 1905.
- Bogdan, I., *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, București, 1913.
- Callimachi, Scarlat și Cristian, S., *Călători și scriitori străini despre evreii din Principatele Românești*, Iași, Inst. De Arte Grafice „Brawo”, 1935, V + 138 p. (Vezi 61-62, 39-40, 55-56)
- Carte românească de învățătură, 1646*, Ediție critică, București, 1961,
- Catalogul documentelor moldovenești din Colecția Arhivelor Centrale*, IV, București, 1970.
- xxx, *Călători străini despre Țările Române*, vol. I-VI, București, Edit. Științifică, 1968-1976, 6 vol. (E: I 461-462; II 170; V: 567, 570)
- Charrière, E., *Négociations de la France dans le Levant*, t. II, Paris. MDCCCL.
- Constantinescu, R., *Lupta pentru unitate națională a Țărilor Române 1590- 1630. Documente externe*, București, 1981.
- Corfus, I., *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea*, București, 1979 și *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVII-lea*, București, 1983.
- Crăciun, I., *Cronicarul Szamosközy și însemnările lui privitoare la români. 1566-1608*, Cluj, 1928.
- Curtea de Argeș, „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, X-XVI (1917- 1923), București, 1923.
- Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, XI (1593-1600 Domnia lui Mihai Viteazul) și XXI (1626-1727), București, 1975; 1965.
- Documenta Romaniae Historica*, C. Transilvania, XI, București, 1981.
- Documente privind istoria României*, B. Țara Românească, veac XVI, III (1551- 1570) IV (1571-1580), V (1581-1590); veac XVII, II (1611-1615), III (1616- 1620), IV (1621- 1625), București, 1952- 1954.
- Documente privitoare la istoria României*, C. Transilvania, veac XI, XII, XIII, I (1075- 1250); II (1251-1300), București, 1951-1952.
- Döry, F., G. Bónis, V. Bácskai, *Decreta regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungaria 1301-1457*, Budapesta, 1976.
- Fontes hebraici ad res oeconomicas socialesque terrarum balcanicarum saeculo XVI pertinentes*, ed. Așer Hananeș et Eli Askenazi, I, Sofia, 1958.
- Furnica, Dumitru Z., *Din istoria comerțului la români, mai ales la băcănie. Publicațiune de documente inedite, 1593-1855*, București, XXXIX + 558 p.
- Furnica, Dumitru Z., *Documente privitoare la comerțul românesc (1473-1868)*. Cu o scrisoare a dlui profesor Nicolae Iorga, București, 1931, LXII + 557 p. + 82 f. pl. (E: 417-418, 427-431)
- Galanté, Abr., *Don Joseph Nassi, Duc de Naxos d'après de nouveaux documents*, Constantinopol, 1913.
- Ghibănescu Gh., *Documente*, „Ioan Neculce, Buletinul muzeului municipal din Iași”, 1924.
- Ghibănescu, Gh., *Șendricenii (Dorohoi), Studiu și documente*, Huși, 1925, LXXVI + 123 p. (*Surete și Isoade*. Documentele Șendricenilor XIV). (E: 5-6, 23, 27)
- Giurescu, Constantin C., *Istoria românilor*, vol. III, p. I-II, *De la moartea lui Mihai Viteazu până la sfârșitul Epocii Fanariote (1601-1821)*, București, 1942-1946, 2 vol. (E: 140, 230-231, 307, 309, 321, 397, 414, 527-529, 565, 575-576, 578, 582-585, 597, 607, 628-629, 1011)

- Giurescu, Constantin C., *Istoricul podgoriei Odobeștilor. Din cele mai vechi timpuri până la 1918* (Cu 124 documente inedite, 1024-1864...), București, 1969, 550 p. (E: 128, 136, 150, 185, 188, 190, 197-198, 199-200, 247)
- Giurescu, Constantin C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene. Din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, București, 1967, 379 p. (E: 55, 95-96, 247, 283)
- Giurescu, D.C., *Anatefterul, Condica de porunci a vistieriei lui Constantin Brâncoveanu*, „Studii și materiale de istorie medie”, V, București, 1962.
- Guboglu, M., *Catalogul documentelor turcești*, vol. I, București, 1960.
- Gudea, N., *O interesantă descoperire arheologică în județul Caraș Severin*, „Revista cultului mozaic”, XVII, 1972, nr. 271.
- Halevy, M.A., *Comunitățile evreiești din Iași și București, până la Zaveră (1821)*, „Sinai, Anuar de studii judeice”, III, București, 1931.
- Halevy, M.A., *Les guerres d'Etienne le Grand et de Uzum Hassan contre Mahomed II, d'après la „Chronique de la Turquie” du candiot Elie Capsali (1523)*, „Studia et acta orientalia”, I, București, 1958.
- Halevy, M.A., *Relațiile lui Ștefan cel Mare cu evreii*, în vol. *Omagiu d-lui dr. Ad. Stern cu ocazia celei de-a 80-a aniversări a nașterii sale* (Sinai. Anuar de studii judeice”, II, București, 1929).
- (Hasdeu, Bogdan Petriceicu) Hajdeu, B.P., *Arhiva istorică a României. Colecțiune critică de documente asupra trecutului român, începându de la timpii cei mai depărtați și până la annulu 1800*. Tomu I (1-2), II-II, (IV), București, 1865-1867, 5 vol. (E: IP I: 1, 33, 57, 172; II 25)
- Hauterive, Alexandre Maurice le, comte d', *Mémoire sur l'état ancien et actuel de la Moldavie présenté à S.A.S. le Prince Alexandre Ypsilanti Hospodar régnant en 1787. Memoriu asupra vechii și actualei stări a Moldovei la 1787 de Comitele D'Hauterive + Apendix de Șt. Orășanu și I. Bianu* (în limba română și franceză), București (E: 123, 131, 354, 366)
- Hiltebrandt, Conrad Iacob, *Întreita solie suedeză în Transilvania, Ucraina și la Constantinopol (Călătoria prin Transilvania, Moldova și Țara Românească). Călătoria prin Moldova și Ucraina. În Călători străini despre Țările Române*, vol. 1-6, București, 1968-1976, (E: 596, 600-601)
- Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. 3 (1576-1599), București, 1880, XXX + 600 p. (E: 465)
- Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. 5 Part. 2 (1650-1699), București, 1886, XXVI + 404 p.) (E: 269)
- Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. 8 (1376-1650), București, 1894, XLVIII + 540 p. (E: 36-37, 40)
- Inscripțiile Daciei Romane*: I. Introducere istorică și epigrafică. Diplomele militare. Tablițele cerate; III: Dacia Superior, 1, București, 1975; 1977.
- Ionescu-Gion, G.I., *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, 818 p. (E: 13, 218, 274-175, 361-381, 452, 454, 491, 616, 653, 743)
- Iorga, N., „*Doamna lui Ieremia Vodă*”, București, 1910.
- Iorga, N., *Medici și medicina în trecutul românesc. Conferință ținută la Societatea Studenților în Medicină*, București, 1919, 43 p. (E: 14-15)
- Iorga, N., *Veneția în Marea Neagră, III, Originea legăturilor cu Ștefan cel Mare și mediul politic al dezvoltării lor*, București, 1914.

- Iorga, Nicolae, *Problema evreiască la Cameră. O interpelare, cu o introducere de A.C. Cuza și note despre vechimea evreilor în țară*, Vălenii de Munte, 1910, 48 p.
- Iorga, N., *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, I, București, 1895-1897.
- Iorga, N., *Documente noue în mare parte românești relative la Petru Șchiopul și Michai Viteazul*, București, 1898.
- Iorga, N., *Relațiile comerciale ale țărilor noastre cu Lembergul. Regeste și documente din Arhivele orașului Lemberg, publicate de N. Iorga*. Partea I, București, 1900, 113 p. (E: 40, 46-47, 50, 59, 88, 86)
- Iorga, N., *Socotelile Brașovului și scrisori românești către sfat în secolul al XVII-lea*, București, 1899.
- Iorga, N., *Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe*, București, 1899, 419 p. + 5 f. pl. (E: 202, 256-257, 264)
- Iorga, N., *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. I-VII, *Cărți domnești, zapise și răvașe. Tipărite în întregime sau regeste întovărașite de note explicative*, București, 1901-1904. CCXLII + 390 p. (E: I 68, 40, 45, 129, 146, 235)
- Îndreptarea legii 1652, București, 1962.
- Kara, I., *Consultații rabinice referitoare la istoria evreilor din România*, mss.
- Kara, Schwartz I., *Inscripții ebraice din Piatra Neamț*, „Memoria antiquitatis”, I, Piatra Neamț, 1969.
- Kraus, Georg, *Cronica Transilvaniei 1608- 1665*, ed. G. Duzinchievici și E. Reus-Mârza, București, 1965.
- Limona, D., *Catalogul documentelor referitoare la viața economică a Țărilor Române în sec. XVII-XIX, Documente din arhivele statului Sibiu*, I, București, 1966.
- Maghyar-Zsido Oklevéltár. Monumenta Hungariae Judaica, I-XVIII, Budapesta, 1903-1980.
- Mályusz, E., *Zsigmondkori oklevéltár*, I, Budapesta, 1951.
- Manolescu, A., *Pentru adevăr și dreptate. Vechimea evreilor în România. Ce-au făcut pentru țară – căți sunt*, București, 1936, 16 p.
- Marcus, Saniel, *Chazarii* (Conferință ținută la Barașeum), București, 1879, 10 p.
- Marghitan, Liviu, *Banatul în lumina arheologiei (epocile daco-romane și româno-bizantină)*, Timișoara, 1980, 218 p. (E: 94, 99-100, 119-120, 132-133, 140-141, 163, 165)
- Mehmed, M.M., *Documente turcești privind istoria României, I, 1455-1774*, București, 1976.
- Melchisedec, episcopul, *Chronica Romanului si a episcopiei de Roman duple documente naționali române și streine edite și inedite*, partea II-a, București, 1875.
- Melchisedec, episcopul, *Vieața și scrierile lui Grigorie Tamblac*, București, 1884.
- Mihai Viteazul în conștiința europeană, I, *Documente externe*, București, 1982.
- Monumenta Comititalia Regni Transylvanyae*, III, VIII, XI, Budapesta, 1877, 1882, 1886.
- Moses Almosnino, *Extremos y Grandezas de Constantinopla compuesto par Rabi Moysen Almosnino Hebreo*, Madrid, 1638.
- Nicolaescu, S., *Documente slavo-române cu privire la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV și XVI*, București, 1905.
- Odobescu, Alexandru, *Bibliographia Daciei. Indice de scrieri atingătoare, directu sau indirectu, de vechii locuitori ai Daciei*, București, 1872, IX + 58 p. (E: 6-7, 18, 21-22, 25)
- Papiu-Ilarian, A., *Tesaur de monumente istorice pentru România*, III, București, 1864.

- Pataki, I., *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea. Studiu și documente*, București, 1973.
- Pravila bisericească (numită cea mică) tipărită în monastirea de la Govora la anul 1640*, ed. I. M. Bujoreanu, București, 1884.
- Psantir, Iaakov, *Sefer divrei haiamin learțot Rumenie* (Carte de istorie pentru Țările Române). Meet Iaacob bar Așer Zelig. Psantir, Iași, Bidfus H. Goldner, 1871, 225, în limbile ebraică și idiș
- Rosenbaum, Lazar L., *Documente și note privitoare la istoria evreilor din Țările Române*, vol. I (1476-1750), București, 1947
- S. Goldenberg, S. Belu, *Două registre privind postăvăritul și comerțul cu postav la Brașov în sec. XVI. „Acta Musei Napocensis”, IV, Cluj, 1967.*
- Sacerdoțeanu, Virginia, *Ceva cu privire la pretendendul Gheorghe Despot*, „Revista istorică”, XX, 1934.
- Sanie, S., *Culte orientale în Dacia romană. I. Cultele siriene și palmiriene*, București, 1981.
- Scholem, G., *Sabbatai Sevi. The Mystical Messiah, 1626-1676*, Londra, 1973.
- Schwarzfeld, E., *Din istoria evreilor. Împopularea, reîmpopularea și întemeierea târgurilor și a târgușoarelor în Moldova*, București, Editura Uniunii Evreilor Pământeni, 1914, 126 p.
- Schwarzfeld, M., *Ochire asupra evreilor din România de la început până la mijlocul acestui veac*, București, 1887
- Schwarzfeld, M., *Excursiuni critice asupra istoriei evreilor în România de la început până la mijlocul acestui veac*, București, 1888, 111 p. (Extras din Analele Societății istorice Iuliu Barasch, anul al II-lea, broșura I, pf. 17-122)
- Starr, J., *The Jews in the Byzantine Empire 641-1204*, Atena, 1939.
- Ștefanelli, T.V., *Documente din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc*, București, 1915.
- Tappe, E.D., *Documents concerning Rumanian History, 1427-1601, Collected from British Archives*, Londra, Haga, Paris, 1964.
- Teodorescu, D.M., *Monumente inedite din Tomis*, „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, VII, 1914.
- Un act de la 1650*, „Revista israelită”, I, 1886, nr. 15.
- Vasilu, V., *Miscellanea di piccole notizie*, „Diplomatarium italicum”, I, Roma, 1925.
- Veress, A., *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești, Acte și scrisori*, VI, VII, 1933-1934.
- Voyage du Patriarche Macarie d'Antiochie*, texte arabe et traduction française par Basile Radu, în *Patrologia orientalis*, t. XXII/1, Paris, 1930.
- Zahacinski, Nicolae, *Mihăilenii de altădată*, București, 1982, 140 p.

3. Evreii din România secolului al XVIII-lea

- Angelescu, Nicolae I., *Acte și documente din trecutul farmaciei în Țările Românești*. Adnotate și comentate de dr. Nicolae I. Angelescu. Cu o prefață de N. Iorga, București, 1904, VII + 189 p., facs. (E: II 4, 17-19, 21, 83-84, 120, 147)

- Caproșu, I., *Camăta și cămătari în Moldova în epoca fanariotă*, în *Anuarul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”*, Iași, vol. VIII, 1971, p. 27-59, București (E: 39-40, 52, 53, 54)
- Călători străini despre Țările Române*, vol. VIII (1689-1716). Volum îngrijit de Maria Holban, București, Editura științifică și enciclopedică, 1983, 670 p. (E: 213, 254, 259, 262, 266, 268, 272, 276, 320, 329, 345, 349, 386, 449, 502, 521)
- Costăchescu, Mihai, *Satul și târgul Telinești din județul Orhei*. Schiță istorică, Iași, 1930, II + 80 p. (E: 2-3, 42, 45-46, 53-56, 65, 77-80)
- Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și târguri, 1776-1861. Moldova*. Seria A, vol. 2, București, Direcția generală a Arhivelor Statului, 1960, 558 p. (E: 52, 63-64, 89, 130-131, 240, 285, 390-391, 400, 452, 501-503)
- Fotino, Mateiu M., *Condițiunea juridică a străinilor în Principate*. Teză pentru licență. București, 1903, 51 p. (Facultatea de Drept din București) (E: 19, 22, 25, 33-35, 39-45)
- Găinaru, Elena Costache, *Monografia comunei Burdujeni, plasa Bosanca, județul Suceava*, București, 1936, 128 p. (E: 10, 11-12, 28-29, 32, 81, 105, 113, 117)
- Ghibănescu, Gh., *Catastihul Iașilor din 1755*. Extras din „Ion Neculce”, Buletinul Muzeului Municipal Iași, Iași, 1921, II + 36 p. (E: 11, 12, 15, 25, 30-32, 35)
- Ghibănescu, Gh., *Dorohoiul. Studiu și documente*, Iași, 1924, XXXVI + 1130 p. + 3 f. pl. (Surete și Izvoade, vol. XII) (E: 81, 87, 103-109, 113)
- Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor, culese de...*, vol. 1, supl. 1 (1518-1780) 1886, LXXI + 1003 p. (E: 455); vol. 6, 1700-1750, București, XXIII + 697 p. (E: 278-279); vol. 19, Corespondență diplomatică și rapoarte consulare austriece (1782-1797, București, 1922, 916 p. (E: 783-784)
- Inscripții medievale ale României. Orașul București*, vol. I, 1395-1800. Alexandru Elian, Constantin Bălan, Haralambie Chirică, Olimpia Diaconescu, București, 1965, 935 p. (E: 444-446, 448-465)
- Iorga, Nicolae, *Brașovul și românii. Scrisori și lămuriri*, în *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. 9-10, București, 1905 (E: X 388-391)
- Iorga, Nicolae, *Documente amestecate*, în *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. 11-12, București, 1906 (E: XI 84; XII 44-45, 97)
- Iorga, Nicolae, *Documente diverse*. I-XII. *Documente botoșănene mai ales din colecția dlui Goilow*, în *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. 7, *Cărți domnești, zapise și răvașe. Tipărite în întregime sau regeste întovărășite de note explicative*, part. 3-a, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, București, 1904, CCXLII + 380 p. (E: 121-123, 125, 127-129, 131-132, 135-136)
- Iorga, Nicolae, *Documente relative mai ales la Botoșani și împrejurimi din colecția dlui Al. Callimachi*. VI. În *Studii și documente cu privire la Istoria românilor*, vol. 5, *Cărți domnești, zapise și răvașe. Tipărite în întregime sau regeste întovărășite de note explicative*, București, 1903. VII + 720 p. (E: 234-236, 243, 258, 265-267)
- Iorga, Nicolae, *Studii și documente cu privire la Istoria românilor*, vol. 5, *Cărți domnești, zapise și răvașe. Tipărite în întregime sau regeste întovărășite de note explicative*, București, 1903. VII + 720 p. (E: I 30, 101, 234-236, 258, 265-267, 338-339, 347, 353); vol. 6, București, 1904, 523 p. (E: 384-387, 408, 426, 433, 436-437, 445-447)
- Istoria orașului Iași*. Autori: C. Cihodaru, V. Cristian, Gh. Platon; redactori responsabili: Constantin Cihodaru (și) Gheorghe Platon. Vol. 1, Iași, 1980, 676 p. + 30 f. pl. + 2 f.h (I) (E: 90, 96, 186, 371, 373, 380, 382, 385, 394, 504)

- Kara, I. (Șvarț, Ițic), *Mărturii din veacuri. Din istoria evreilor în România*. Avec une résumé en français, Bacău, 1947, 40 p. (Frajnt fun idišn visnșaftlechn institut)
- Kara, I. (Șvarț, Ițik), *Inscripții funerare ebraice din județul Botoșani* (extras din *Memoria antiquității*, Piatra Neamț, vol. II, 1973, p. 523-531)
- Lăzărescu, Dan A., *Imaginea României prin călători*, vol. I, 1716-1789, București, 1985, 334 p. (E: 137, 154, 175)
- Leitner, Zoltan și Freund Fülöp, *Kétőzáz év az emlerszeretet szolgálatában. Az Oradeai izraelita Szentegylet Chevra Kadiša 200 éves története 5491/1731 – 5691/1931* (Două sute de ani de activitate a sfintei Asociații Israelite din Oradea Chevra Kadiša 5491/1731 – 5691/1931), Oradea, Chevra Kadiša (1931), 239 p.
- Manciulea, Ștefan, *Elemente etnice streine așezate în Banat între anii 1000-1870* (extras din „Revista Institutului Social Banat-Crișana. Bul. Istoric”, anul XI (1943), nr. XI-XII), Timișoara, G. Matheiu, 1943, 61 p.
- Pippidi, Andrei, *Hommes et idées du Sud-Est européen à l'aube de l'âge moderne* (Oameni și idei din sud-estul european în zorile epocii moderne), București, Paris, Editura Academiei R.S.R., Editions du C.N.R.S., 1980, 372 p., ilustr. (E: 11, 27, 29, 41-42, 79-80, 94, 128, 135, 158-159-174, 193-194, 221, 223, 225, 239, 243, 263, 269, 272, 276, 287-289, 295, 297, 316, 320-321, 329, 335, 337-339, 344)
- Platon, Gheorghe, *Populația orașului Iași de la jumătatea secolului al XVIII-lea până la 1850*, în *Populație și societate. Studii de demografie istorică*, vol. 1. Sub redacția prof. Ștefan Pascu, Cluj, 1972, p. 259-343 (E: 266, 269, 279-280, 285-286, 292, 328)
- Popescu, Ion I., „*Târgul Podu-Turcului*”. *Monografie întocmită după amintiri, hrisoave și date statistice*, Tecuci, 1935, 88 p. (E: 11, 20-23, 34-37, 40-41, 45, 51, 53-55, 59, 69-70, 72)
- Rășcanu, Gheorghe, *Istoricul învățământului particular în România din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre*, București, 1906, 257 p. (E: 53-54, 83, 88, 110-112, 117-118, 133-135, 150, 191-198, 221-239)
- Reifer, Manfred, *Ausgewählte historische Schriften. Dokumenten-Sammlung* (Scrieri istorice. Culegere de documente), Cernăuți, Societatea Istórico-Evreiască, 1938, 160 p. (E: 7-20, 37, 60, 67, 75, 76-81, 88-147)
- Rosenbaum, Lazăr L., *Documente și note privitoare la istoria evreilor din Țările Române*, fasc. 1-3, vol. I, 1476-1750, București, 1947, 97 p.
- Rosenbaum, Lazăr L., *Evreii în scrierile lui Constantin Daponte*. (Extras din *Balcania*, vol. I, 1942, p. 421-427), București, 1942, 7 p.
- Urechia, V.A., *Istoria românilor*. Seria de volume pentru 1774-1786. Tomul I. Tomul II, seria 1786-1800. Tomul II-V. București, 1891-1893, 4 vol. (E: I (1774-1786) 58, 210-211, 310, 448-451, 509; II (1774-1786) 199-200, 347-349; III (1786-1800) 294-295; V (1786-1800) 322)

4. Secolul XIX, prima jumătate

- „Adevărul Literar și Artistic” (București), Seria I 11, an IV, nr. 119, 4 martie 1923.
- „Albina Românească” (Iași), 1829-1849.
- „Allgemeine Zeitung des Judenthums”, Leipzig, Berlin, 1837-1922.

- „Almanahul Evreiesc pe anul ebraic 5704 (1943-1944)”, București, 1943.
- „Analele Brăilei”, 1925-1936; 1938-1940.
- „Analele Parlamentare ale României”, I-XVII, București, 1890-1914.
- „Analele Societății Istorice «Iuliu Barasch»” (București), 1887-1889.
- „Anuar pentru israeliți, cu un supliment calendaristic” (Bacău, București), 1877-1899.
- „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»” (Iași). Din 1990 „Anuarul Institutului de Istorie «A. D. Xenopol»”, Iași.
- „Archiva Istorică a evreilor din România”, Revistă periodică; apare de două ori pe lună, anul I, nr. 1 iunie 1909 (Piatra Neamț).
- A Bibliography of the Jews in Romania*, Tel Aviv, 1991.
- Adunare de ofisuri și deslegări în ramul giudecătoresc slobozite de la întronarea preînălțătorului domn Mihai Grigore Sturza Voievod până în anul 1844, iulie 9, cercetate din porunca înălțimei sale de o comisie specială și publicate de Banul Dimitriu Hasnas - directorul divanului domnesc, Iași, 1884.*
- Anul 1848 în Principatele Române*, I-VI, București, 1902-1910.
- Balagi Ernő, *1848 és a zsidó emancipáció*, Budapesta, 1943.
- Barasch, Iuliu, *Itinerar în Cracovia, Galiția, Bucovina, Moldova și Muntenia în 1841-1842*, orig. în l. germană, trad. rom de E. Schwarzfeld, București, 1894.
- Barna Jonás, Csukási Fülöp, *A magyar-zsidó felekezet elemi és polgári iskoláinak monográfiája*, I-II, Budapesta, 1896.
- Bár-On, Miháel, Benjamin Herskovits (ed.) *Szamosujvár, Ikod és környéke mártirjainak emlékére*, Tel Aviv, 1971.
- Barta, Ștefan, *Die Judenfrage in Ungarn*, Budapesta, 1940.
- Ben-Sasson, H. H., *A History of the Jewish People*, Cambridge-Massachusetts, 1976.
- Bergl József, *A magyarországi zsidók története*, Kaposvár, 1879.
- Berkowitz, Joseph, *La question des Israelites en Roumanie. Etude de son histoire et des divers problèmes de droit qu'elle soulève*. Préface de Mr. A. de Lapradelle, Paris, 1923, III, 198 p.
- Bernstein Béla, *A negyvennyolcas magyar szabadságharc és a zsidók*, ed. I, Budapesta, 1898; ed. II, Budapesta, 1939.
- Beszédek Tára Sibiu, 1837-1838.
- „Biserica ortodoxă română, Jurnal periodic eclesiastic” (București), 1874-1916; 1921-1988; 1991-1993.
- Boga, L.T., *Populația Basarabiei (Etnografie și statistică)*. Extras din Monografia Basarabiei, Chișinău, 1926.
- Bogdan, N.A., *Uliți din Iași în 1833*, în Ioan Neculce, I, 1921.
- Borovszky Samu, *Bihar vármegye és Nagyvárad*, Budapesta, 1901.
- Boșca-Mălin, E., *Evreii în Țara Năsăudului*, Brașov, 1943.
- Brătescu, Gh., *Un prieten devotat al revoluționarilor români din 1848, Doctorul L. Mandl*, în „Revista Medicală Română”, 1973 (XIX).
- Brociner, Joseph B., *Chestiunea israeliților români*, Partea I-a până în anul 1848, București, 1910.
- Brociner, Joseph B., *Memorii și documente istorice despre comunitățile israelite în România*, Galați, 1896.
- /Brociner, Joseph B., *Veniturile comunităților Israelite pentru întreținerea cultului și așezămintelor de caritate, din tăierea vitelor și a păsărilor după ritual mosaic numite taxe sau gabela*, Galați, 1897.

- Buletin Jubiliar publicat cu ocaziunea serbării de Hanucca dată la împlinirea unui secol de rodnică existență și activitate, 5571-5671 (1811-1911) (București).*
- „Buletin. Gazeta oficială” (București), 1832-1850.
- „Buletinul Bibliotecii Muzeului și al Arhivei istorice al «Templului Coral»” (București), 1936-1939; 1946.
- „Buletinul Centrului, Muzeului și Arhivei Istorice a Evreilor din România”, nr. I-III, București, 1997-1999.
- „Cantor de Avis și Comers”. Redactor Zaharia Carchalechi (București), 1838.
- Caproșu, Ioan, Ungureanu, Mihai-Răzvan (ed), *Documente statistice privitoare la Orașul Iași*, I-II, Iași, Edit. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997.
- Carmilly-Weinberger, Moshe (ed.), *Memorial Volume for the Jews of Cluj-Kolozsvár*, ed. I, New York, 1970; ed. II, New York, 1988.
- Carmilly-Weinberger, Moshe, *Istoria evreilor din Transilvania (1623-1944)*, București. Edit. Enciclopedică, 1994.
- Carmilly-Weinberger, Moshe, *Spanish (Sephardi.) Communities in Transylvania and Banat in the XVIIth-XIXth centuries*, in „Studia Judaica” (Cluj-Napoca), 1991, p. 39-52.
- Carmilly-Weinberger, Moshe, *The Jewish Reform Movement in Transylvania and Banat. Rabbi Aaron Chorin*, în „Studia Judaica”, 1996, V, p. 13-60.
- Ceaușu, Mihai Ștefan, *O consemnare privitoare la comunitatea evreiască din orașul Suceava*, în „Studia et Acta Historiae Judaeorum Romaniae”, III (Iași, București), Edit. „Hasefer”, 1998, p. 147-160.
- Cernovodeanu, Paul, Irina Gavrilă, Panait I. Panait, *Catagrafia orașului București din anul 1810-1811*, în „Revista istorică, serie nouă”, 7-8, iulie-august 1990 (București), p. 705-725.
- Ciobanu, Virgil, *Omorul ritual din punct de vedere istoric și medical*, Edit. Autorului, București, 1924.
- Ciubotaru, Ștefan, *Monografia orașului Botoșani*, Edit. Axa, Botoșani, 1997.
- Codrescu, Theodor (ed.), *Uricariul sau Colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria Românilor*, vol. I-26, Iași, 1859-1895.
- Codul Callimachi*, Ediție critică, București, Edit. Academiei, 1958.
- Cojocaru, I., *Documente privitoare la economia Țării Românești 1800-1850*, I-II, București, Edit. Științifică, 1958.
- Condurachi, Jean D., *Câteva cuvinte asupra condiției juridice a străinilor în Moldova și Țara Românească până la Regulamentul Organic*, București, 1918.
- Constantinescu Iași (P), *Trei pictori români în revoluția de la 1848. Negulici, Rosenthal, Iscovescu* (București), 1948.
- Corivan, N., *Organizarea financiară a Moldovei de la 1832 la 1849*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A.D. Xenopol», Iași”, III, 1966, p. 182-185
- /Cornea, Paul/, *I. Heliade Rădulescu*, Studiu, antologie, tabel cronologic și bibliografie de Paul Cornea, București, 1980.
- Corpus Decretorum Juris Hungarici*, I-III, Buda, 1844.
- „Curierul israelit”, organ săptămânal pentru apărarea intereselor evreiești (București). 1906-1916, 1918-1940, 1944-1945.
- Deaconu, Dr. Luchian, Otilia Gherghe, *Romaneștii, personalități ale Revoluției de la 1848*, Aius, Craiova, 1998.

- Diculescu, Vladimir, *Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească (1830-1848)*, București, Edit. Academiei, 1973.
- Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, București, DGAS, 1962.
- Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române*, Seria C. Transilvania, I-V, București, Edit. Academiei, 1977-1992.
- Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și târguri 1776-1868*, Moldova, Seria A, vol. II, București, DGAS, 1960.
- Dohm, Wilhelm Christian, *Über die bürgerliche Verbesserung der Juden*, Berlin, 1783.
- Dongorozi, M., *Așezările evreiești în Oltenia după război, 1920-1929*, în „Arhivele Olteniei” (Craiova), IX, mai-august 1930, p. 158-159.
- Enciclopedia Judaica*, vol. 5, Ierusalim, 1972.
- Feldman, Elijah, *Jewish Artisans in Moldavia*, Ierusalim, 1982.
- Feneșan, Costin și Stan, Valeriu, *Un episod dramatic din activitatea emigrației române după revoluția de la 1848. Moartea pictorului C.D. Rosenthal*, în „Studii și materiale de istorie modernă”, vol. VIII, Edit. Academiei Române, București, 1994.
- Filipescu-Dubău, Nicu. *Dicționar geografic al județului Dorohoi*. Întocmit și prelucrat în formă lexiconică de C. Chiriță, Iași, 1891.
- Filitti, Ioan C., *Documente din vremea Regulamentului Organic*, București, 1935.
- Filitti, Ioan C., *Principatele Române de la 1828-1834. Ocupația rusească și Regulamentul Organic*, București, 1934.
- „Foaie Sătească a Principatului Moldovei”. Eșii, 1839-1851.
- Fotino, Dionisie, *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țerei Muntenesci și a Moldovei*. Traducere de George Sion. Tomul I-III, București, Iosef Romanov, 1859.
- Fotino, George, *Din vremea renașterii naționale*, vol. II, București, 1939.
- „Fraternitatea” (București), 1879-1885; 1889-1890.
- Furnică, Dumitru Z. (ed.), *Documente privitoare la comerțul românesc, 1473-1863*, București, 1931.
- Georgescu, Florian, *Evoluția demografică din Bucureștii anilor 1831-1845*, în „Materiale de istorie și geografie”, vol. II, București, M.I.B., 1965, p. 53-88.
- Georgescu, Vlad, *Mémoires et projets de réforme dans les Principautés Roumaines 1831-1848*, Répertoire et textes. Avec un supplément pour les années 1769-1830, București, 1972.
- Gherner, H. și Wachtel, Beno, *Evrei ieșeni în documente și fapte*, Iași, 1939.
- Ghibănescu, Gheorghe, *Iași în 1820*, în „Ioan Neculce”, III, 1923.
- Giurescu, Constantin C., *Populația Județului Putna la 1820*. Constatări demografice, administrative, economice și culturale pe temeiul unui recensământ fiscal inedit. Extras din: „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, Anul LIX, 1940, București, 1941.
- Glück, Eugen, *The Educational and Economic Conditions of the Jews in Western Transylvania in the 19th century*, in „Studia Judaica”, 1997, VI, p. 137-146.
- Glück, Eugen, *The Jewish Population of Sătmar around 1848*, în „Studia Judaica”, 1996, V.
- Goldstein, Țicu (ed.). *De la Cilibi Moise la Paul Celan. Antologie din operele scriitorilor evrei de limbă română*. Ediție de Țicu Goldstein, București, Edit. Hasefer, 1996.
- Gomoiu, Victor, *Repertor de medici, farmaciști, veterinari (personal sanitar) din ținuturile românești*. Vol. I, înainte de anii 1870, Brăila, 1938.
- Gorovei, Artur, *Folticeni. Cercetări istorice asupra orașului*, Fălticeni, 1938.

- Grégoire, Henri, *Essai sur la régénération physique, morale et politique des juifs*, Paris, 1787.
- Gyémánt, Ladislau, *Conscriptia fiscală a evreilor din Bihor pentru anul militar 1828-1829*, în „Crisia” (Oradea), 1995, XXV, p. 305-322.
- Gyémánt, Ladislau, *Imaginea evreilor în presa săsească din Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj-Napoca”, 1996, XXXI, p. 119-131.
- Gyémánt, Ladislau, *Mișcarea națională a românilor din Transilvania 1790-1848*, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1986.
- Gyémánt, Ladislau, *Projects for the Modernisation of the Jewish Schooling System in Transylvania in the XIXth Century*, in „Studia Judaica”, 1997, VI, p. 97-106.
- Gyémánt, Ladislau, *The Transylvanian Jewish Society in the Age of Emancipation (1790-1867)*, în „Studia Judaica”, 1996, V, p. 124-167.
- Hâciu, Anastase N., *Evreii în Țările Române*, București, 1943.
- Halevy, Dr. M. A., *Din istoria tiparului evreiesc*, în „Buletinul Bibliotecii Muzeului și al Arhivei istorice al «Templului Coral»”, anul II, nr. 1, mai-iunie 1936, p. 16-21.
- Halevy, Dr. M. A., *Templul Unirea Sfântă din București (1836-1936)*. Monografie istorică publicată cu prilejul sărbătorii centenarului enoriei, București, 1937.
- Halevy, Dr. M. A., *Comunitățile evreilor din Iași și București până la 1821*. Cu un appendice cuprinzând: inscripțiile mai importante din vechile cimitire, precum și numeroase ilustrațiuni inedite în afară de text, București, Institutul de Istorie Evreo-Română, 1931.
- Halevy, Dr. M. A., *Sinagoga Mare din București. Schiță istorică*. Alcătuită cu prilejul târnosirii de iznoavă a sfântului lăcaș la cea de-a 85-a aniversare a întemeierii sale, București, 1931.
- Hârsu, Dr. M. M., *Tăierea rituală la evrei și medicina veterinară*. Studiu, București, Redacția ziarului „Egalitatea”, 1894.
- Hasdeu, B. P., *Istoria toleranței religioase în România*, București, 1868.
- Hîncu, Dumitru (ed.), *Mărturii: „Chestiunea evreiască”* Antologie și introducere de Dumitru Hîncu. Prefață de Cristian Popișteanu, București, Edit. Hasefer, 1996.
- Horel, Catherine, *The Jews in the Hungarian War of Independence 1848-1849*, în „SHVUTH”, Tel Aviv, 1996, 4(20), p. 99-128.
- /Eudoxiu de Hurmuzaki/, *Documente privitoare la istoria Românilor, culese de I...I*, Vol. I-XXII + Supl. vol. I-III, București, 1876-1946.
- Iorga, Nicolae, *Breasla blânarilor din Botoșani. Catastihul și actele ei*, București, 1911.
- Iorga, Nicolae, *Documente și cercetări asupra istoriei financiare și economice a Principatelor Române*, București, 1900.
- Iorga, Nicolae, *Istoria comerțului românesc. Epoca mai nouă*. București, 1925.
- Iorga, Nicolae, *Istoria evreilor în țerile noastre*, București, 1913.
- Iorga, Nicolae, *Istoria poporului românesc*, București, 1985.
- Iorga, Nicolae, *Studii și documente cu privire la istoria românilor (...). Adunate și tipărite...* de N. Iorga, vol. I-XXXI, București, 1901-1903.
- Istoria evreimii arădene*, Tel Aviv, 1996.
- Istoricul comunității cultului israelit din Ploiești de la 1690-1906 destinat Expozițiunii Generale Române din București*, 1906, Ploiești, 1906.

- Ivănescu, Dumitru, *Populația evreiască a orașului Iași în perioada 1755-1860*, în „*Studia et Acta Historiae Judaeorum Romaniae*”, I, Edit. Hasefer, 1996, p. 28-51.
- Izvoare de demografie istorică*, II, București, 1987.
- Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, I-III/ 1-2, București, Edit. Hasefer, 1986-1999.
- „Înfrățirea”, organ al Uniunii Evreilor Pământeni București, 1913-1916, (București).
- Jüdisches Lexikon. Ein enzyklopädisches Handbuch des jüdischen Wissens*, în vier Bänden, Jüdischer Verlag, Berlin, 1932.
- Kara, I., *Câteva manuscrise rare în biblioteci moldovenești*, București, 1974.
- Kara, I., *Inscripții funerare ebraice din județul Botoșani*, Piatra Neamț, 1970.
- Kara, I., *Rabini și învățați din Iași de altădată*, în „*Revista Cultului Mozaic*” din România, 1971, nr. 244, p. 7.
- Kara, I., Stela Cheptea, *Inscripții ebraice*, Iași, 1994.
- Kara, Ițic, *Contribuții la istoria obștii evreilor din Iași*. Cuvânt înainte de prof. Mihail M. Cernea, Edit. Hasefer, București, 1997.
- Kara, Ițic, *Obștea evreiască din Bacău*, Edit. Hasefer, București, 1995.
- Kara, Ițic, *Podu Iloaiei. File din istoria unui „Ștel” moldovenesc*, Edit. Hasefer, București, 1990.
- Kara, Ițic, *Tipăriturile ebraice în România până în anul 1900*. Listă bibliografică, în „*Kiryat Sepher*”, Ierusalim, 1970, 45, nr. 2, p. 287-298.
- Kassner, Solomon, *Originea evreilor bucovineni*, în „*Sinai*”, Anuar de studii iudaice, 1928, vol. I, p. 31-37.
- Kaufman, Joseph, *Cronica comunităților israelite din județul Neamț. Cuprinzând hrisoave, documente, inscripții, fotografii etc.*, I-II, Piatra Neamț, 1928-1929.
- Kaufman, Joseph, *Evreii luptători în revoluțiunea românilor din anul 1848 sau o pagină din istoria evreilor români. Schițe istorice, biografice*, Piatra, 1900.
- Kaufman, Joseph, *Gabela și celelalte taxe ale Comunităților israelite din Vechiul Regat*, în „*Sinai*”, Revistă pentru studii iudaice, Anul II, nr. 1, 1927, p. 19-21.
- Kuller, H., *Opi studii despre istoria evreilor din România*, București, Edit. Hasefer, 1997.
- L. T. Boga, *Populația Basarabiei (Etnografie și statistică)*. Extras din Monografia Basarabiei, Chișinău, 1926.
- László Ernő, *Hungarian Jewry: Settlement and Demography from 1735-38 to 1910*, în „*Hurigariaii Jewish Studies*”, New York, 1966, p. 61-136.
- Löw, Leopold, *Zur neueren Geschichte der Juden in Ungarn*, Budapesta, 1874.
- Löwy, Mór, *Skizzen zur Geschichte der Juden in Temeswar*, Seghedin, 1890.
- Madgearu, Virgil, *Agrarianism, capitalism, imperialism. Contribuțiuni la studiul evoluției sociale românești*. Institutul de arte grafice „Bucovina” I. C. Torouțiu, București, 1936.
- Manașcu Cotter, Manes Leib, *6 secole de conviețuire. Pagini din trecutul comunităților evreiești din România*, București, 1997.
- Manualul administrativ al Principatului Moldovei cuprinzătoriu legilor și dispozițiilor introduse în țară de la anul 1832 până la 1855 și orânduite de o comisie din înaltul ordin al Înălțimii Sale Principelui Domnitoriu al Moldovei*, Grigore A. Ghica VV, I-II, Iași, 1855-1856.
- Masoff, Ioan, *Davicion Bally, revoluționarul de la 48*, Cultura poporului, /București/, /1938/.

- Mátyás Eisler, *Das Gemeindebuch von Alba Iulia*, în „Sinai”, Anuar de studii iudaice (București), 1928, L p. 9-16; 1929, II, p. 72-82.
- Mărieș, Stela, *Importanța catagrafiei din anii 1824-1825*, în „Studia et Acta Historiae Judaeorum Romaniae”, I, 1996, p. 51-130.
- Mărieș, Stela, *Supușii străini din Moldova în perioada 1781-1862*, Iași, Universitatea Al. I. Cuza, 1985.
- Meșteșugari și neguțători din ținutul Craiovei. Documente 1666-1865*, București, DGAS, 1957.
- Millea, Gr., *Contribuții la demografia municipiului București 1831-1930*, /București/, 1933.
- Monografia Comunității israelite din Galați din cele mai vechi timpuri până în prezent*. Lucrare prezentată la expoziția jubiliară. Anul jubiliar 1906, Galați, Tipo-Litografia „Moldova”.
- Mózes Teréz, *Evreii din Oradea*, București, Edit. Hasefer, 1997.
- Neamțu, Gelu, *Jews and jewish Question in the Revolution of 1848 in Transylvania*, în „Studia Judaica”, 1990, V, p. 168-174.
- Negruți, Ecaterina, *Rolul evreilor în formarea târgurilor din Moldova*, în „S.A.”, I, 1996, p. 139-153.
- Negruți, Ecaterina, *Satul moldovenesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea*. Contribuții demografice, Iași, 1984 (Universitatea Al. I. Cuza, Iași).
- Negruți-Munteanu, Ecaterina, *Date noi privind structura demografică a târgurilor și orașelor moldovenești la 1832*, în *Populație și Societate*. Studii de demografie istorică, Edit. Dacia, Cluj, 1972, p. 239-259.
- Neigebauer, Dr Joh. Frecl., *Beschreibung der Moldau und Walachei*, Leipzig, 1848.
- Neigebauer, J. F., *Die Donau Fürstentümer /.../*, Breslau, 1854-1856.
- Neofit, Cuviosul. *Înfruntarea Jidovilor Asupra Legii și a obiceiurilor lor, cu dovediri din sfânta și dumnezeiasca scriptură, atât din cea veche, cât și din cea noao /.../. Acum întâiu, întru aceștiași chip tipărită... În Iași, de Ieromonahul Chir Macarie... Și de Gherasim Ierodiacon Tipograff, 1803, 209 p.*
- Neumann, Ernest, *The Chief Rabbinate in Alba Iulia between 1754 and 1879. Organization and Development*, în „Studia Judaica”, 1996, V, p. 102-115.
- Neumann, Victor, *Istoria evreilor din România*, Timișoara, 1996.
- Niemirower, Jacob I., *Ochire asupra istoriei comunității israelite din Iași*, Conferință... București, Tipografia „Speranței”, 1907, 40 p.
- Platon, Gheorghe, *Populația evreiască din târgurile și orașele Moldovei la mijlocul secolului al XIX-lea. Raport numeric, pondere economică*, în „S.A.”, III, 1998, p. 160-177.
- Platon, Gheorghe, *Populația orașului Iași de la jumătatea secolului al XVIII-lea până la 1859*, în *Populație și societate*, vol. I. p. 259-345.
- Podoleanu, S., *Istoria presei evreiești din România*, I, 1857-1900, Edit. Bibliografia, București, 1938.
- Popa, Traian, *Monografia orașului Târgu Mureș*, Târgu Mureș, 1932.
- Potra, George, *Documente privitoare la istoria orașului București. 1821-1848*, București, Edit. Academiei, 1975.
- Potra, George, *Istoricul hanurilor bucureștene*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1985.

- Prodan, David, *Supplex libellus Valachorum*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1984.
- Racoviță (Ortensia), *Dicționar geografic al Județului Bacău*, București, 1895.
- Răduțiu, Aurel, Gyémánt, Ladislau, *Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania tipărite în limba română 1701-1847*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Răduțiu, Aurel, Gyémánt, Ladislau, *Repertoriul izvoarelor statistice privind Transilvania 1690-1847*, București, Edit. Univers Enciclopedic, /1995/.
- Recensământul din 1850, Transilvania*, Cluj-Napoca, 1996.
- Recordon, François, *Lettres sur la Valachie, observations sur cette province et ses habitants, écrites de 1815 à 1821, avec la relation des derniers événements qui y ont eu lieu*, Paris, 1821.
- Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, I, București. 1944.
- Reifer, M., *Ausgewählte historische Schriften*. Dokumenten-Sammlung, Cernăuți, 1938.
- „Revista Cultului Mozaic” (București). 1956; din 1995 „Realitatea Evreiască”.
- „Revista Israelită” (București), 1886- 1892; 1908-1910.
- „Revista istorică”, Serie nouă, București, 1990.
- „Revista Medicală Română”. Societatea națională de medicină generală. Uniunea Societăților de Științe Medicale din România, București. Între 1954-1991 apare sub titlul „Viața medicală” (București).
- Romașcanu, Mihail-Gr., *Zărăfia Michel Daniel*, București, Tipografia I.N. Copuzeanu, 1933.
- Rosetti, Radu, *Despre cenzura în Moldova. Cenzura sub Grigore Ghika și desființarea ei*, București, 1907.
- Rosetti, Radu, *Un proces de sacrilegiu la 1836 în Moldova*, București, 1909.
- Roth, Cecil, *Histoire du peuple juif*, I, Oxford, 1980.
- Schaser, Angelika, *Die Juden Siebenbürgens von 16. bis zum 18. Jahrhundert*, în „Südost-Forschungen” (München), 1990, p. 57-94.
- Schein, Lazăr, *Calumnia luării sângelui. Istoria ei în România*, în „Anuar pentru Israeliți”, 5 (1882-1883), p. 53-84.
- Schwarzfeld, Elias, *Așezămintele evreilor din Moldova în veacul al XVII-lea și jumătatea veacului al XIX-lea*. Studiu istoric, în „AI”, 8 (1885-1 886), 2-40.
- Schwarzfeld, Elias, *Din istoria evreilor în România*, în „Anuar pentru Israeliți”, 19 (1897-1898), p. 43-83.
- Schwarzfeld, Elias, *Din istoria evreilor. Împopularea, reîmpopularea și întemeierea târgurilor și târgușoarelor în Moldova*, București, 1941.
- Schwarzfeld, Elias, *Evreii din Moldova sub Condica Calimache*, Studii istorico-juridice, în „AI”, III (1888-1889), p. 71-98.
- Schwarzfeld, Elias, *Evreii din Moldova sub Regulamentul Organic*. Studiu istoric, în „Anuar pentru Israeliți”, 13 (1890-1891), p. 145-169; 14 (1891-1892), p. 191-223.
- Schwarzfeld, Elias, *Evreii sub zaveră*, în „Anuar pentru Israeliți”, (1884-1885), p. 13-34.
- Schwarzfeld, Moses, *Davicion Bally (1809-1884), Biografie*, în „Anuar pentru Israeliți”, 9 (1886-1887), p. 1-30.
- Schwarzfeld, Moses, *Dr. Iuliu Barasch (iunie 1815 - 30 aprilie 1863). Omul. Opera. Bucăți alese din operele sale*, București, 1918.
- Schwarzfeld, Moses, *Excursiuni critice asupra istoriei evreilor din România de la început până la mijlocul acestui veac*, București, 1888.

- Schwarzfeld, Moses, *Ochire asupra istoriei evreilor în România din cele mai vechi timpuri până la jumătatea veacului al XIX-lea*, în „Anuar pentru Israeliți”, 10 (1887-1888), p. 19-72.
- Schwarzfeld, Moses, *Vechimea. Originea evreilor români - imigrațiunile - chemarea evreilor în țară. Date statistice*, în „A.S.I.”, 11, 1888, p. 17-117.
- Schwarzfeld, Wilhelm, *Cercetări epigrafice*, în „Anuar pentru Israeliți”, 17 (1895-1896), p. 50-62.
- Schwarzfeld, Wilhelm, *Convertiri la creștinism în Moldova*, în „A.S.I.”, III, 1889, p. 154-156.
- Schwarzfeld, Wilhelm, *Instrucția la evreii din Iași*, în „Anuar pentru Israeliți”, 12 (1889-1890), p. 21-41.
- Schwarzfeld, Wilhelm, *Iosef David Cohen din Zvolevi*, în „Anuar pentru Israeliți”, 11 (1888), p. 204-205.
- Schwarzfeld, Wilhelm, *Învățați și scriitori evrei în Iași din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre. Schiță istorică culturală*, în „Anuar pentru Israeliți”, 13 (1890/1893), p. 21-41.
- „Sinai” - Anuar de studii iudaice (București), 1928-1933.
- „Sinai” - Revista pentru studii iudaice, Iași, 1926, București, 1927.
- Siniol, Raoul, *Cahal Grande. O mărturie dispărută din trecutul evreilor spanioli din București*, Ierusalim, 1979.
- Siniol, Raoul, *Momente sefarde. Cu prilejul jubileului de 250 de ani al comunității sefarde din București*. Prezentare M.H. Bady, Ierusalim, 1980.
- Siniol, Raul, *Portrete și schițe sefarde*, Ierusalim, 1981.
- Sombart, Werner, *Die Juden und das Wirtschaftsleben*, Berlin, 1912.
- „Spiculatorul Moldo-Român” Jurnal științific, literar și industrial, Iași, 1841, 1-2.
- „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae” (București), I-III, 1996-1998.
- „Studia Judaica”, Cluj-Napoca, I-VII (1991-1998).
- Sturdza, D.A. și C. Colescu Vartic (ed.), *Documente privitoare la istoria românilor din anii 1822-1838*, adunate și coordonate de D. A. Sturdza și Colescu Vartic, București, 1894.
- Sapira, Israel, *Istoricul comunității din Ploiești*, în „Analele societății Istorice «Iuliu Barasch»”, București, 3 (1889), p. 5-66.
- Suțu, Nicolae, *Notițe statistice asupra Moldovei*. Traducere și adăogiri de Teodor Codrescu, Iași, 1852.
- Tațomir, Eugen, *Contribuțiuni la studiul evreilor ca element producător în economia națională. Fenomenul distribuției topografice a populațiunei evreiești din România*, București, 1937.
- Tufescu, Victor, *Târgușoarele din Moldova*, București, 1941.
- Urechia, V.A., *Istoria Românilor*, vol. I-XIV, București, 1891-1902.
- Urechia, V.A., *O statistică a Țerei Românești din 1820*, București, Tipografia Academiei Române, 1887.
- Urechia, V.A., *Sama Vistieriei Moldovei din 1818*, București, Tipografia Academiei Române, 1887.
- /Vârtosu, Emil (ed.)/ *I. Eliade-Rădulescu. Acte și scrisori adunate și publicate de Emil Vârtosu*, București, Edit. Cartea Românească, 1928.

- Verax, *La Roumanie et les Juifs, Avec 65 tableaux statistiques dans le texte, une carte et trois planches hors-texte*, București, IV, Socec, 1903.
- „Vestitorul Românesc” (București), 1843-1850.
- Voledi, Vardi, *Orașul de pe Bistrița*, II, Tel Aviv, 1989.
- Wexler, Sami, *Contribuție la monografia Comunității evreiești din România*, Editată de cercul tineretului sionist pentru studii ebraice în folosul susținerii acestui cerc, f.a.
- Xenopol, A. D., *La question israélite en Roumanie*, 1902.
- Xenopol, A.D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*, IX, Iași, 1910.
- Zane, Gheorghe, *Economia de schimb în Principatele Române*, București, 1930.
- Zuckermann, L., *Amintiri din trecut, Situația comunității din București în anii 1831-1875*, București, 1898.

5. Secolul XIX – a doua jumătate – prima jumătate a secolului XX

- Agatstein, Carol H. *Evreii și instituțiile lor din România. Dicționar biografic și monografic*. Nr. 1-2, București, 1913
- Almoni, P., *Epoca „Licht”. Istoria unei epoci de lumină în trecutul evreilor din România*, București, 1935
- Anastasiu, Radu, *Istoria francmasoneriei române*, București, 1936 (E: 33-35)
- Antim, Ștefan (Wechsler, H), *Chestia evreiască. Studiu social*, București
- Arbore, Zamfir, *Dicționarele geografice ale Provinciilor Române în afară de Regat. I. Dicționarul geografic al Basarabiei*. Cuvânt introductiv, George I. Lahovari (E: 224, 233, 237)
- Bacalbașa, C., *Bucureștii de altădată*, vol. 1-4, ed. 2, București (E: I: 42; II: 203, 269; III: 161, 233)
- Barasch, Iuliu, *Itinerar în Cracovia, Galiția, Bucovina, Moldova și Muntenia în 1841-1842*. Traducere și prefață de dr. E. Schwarzfild, București, redacția ziarului „Egalitatea”, 1894 (extras din „Anuarul pentru Israeliți”, anul al XVI-lea, p. 45-181)
- Bercovici, Israil, *Hundert ior idiș Teater in Rumenie* (O sută de ani de teatru evreiesc în România), în limba idiș, București, Editura Kriterion, 1976
- Bibliografia chronologică română sau catalogu generalu de cărțile române imprimate de la adoptarea imprimeriei, diumetate secolu XVI și până astăzi. 1550-1873. Edițiunea a doua...*, Bucuresci, 1872 (E: 18, 20, 36, 38-39, 50, 61, 75, 81, 89, 97, 99, 111, 115, 126, 129, 134-135, 137, 144, 146)
- Blaramberg, Nicolae, *Chestiunea israelită înaintea Camerelor de revizuire*, București, 1879
- Bogdan, N.A., *Din trecutul comerțului moldovenesc și mai ales al celui ieșean...* Documente, memorii și note culese și comentate de autor. Iași, 1925 (E: 14-15, 23-24, 32-34, 36-37, 39, 49, 62, 76-77, 84, 87-88, 91, 100-104, 106-108, 123, 125, 179-181)
- Breviarul statistic al populației evreiești din România*, Centrala Evreilor din România, București, 1943
- Brociner, J.B., *Chestiunea evreiască așa cum este ea rezolvată*, București, 1911

- Brociner, J.B., *Chestiunea israeliților români*, partea I-a, până la anul 1848, București, 1910
- Brociner, J.B., *Drepturile evreilor dobrogeni*.
- Brunea-Fox, F., *Orașul măcelului. Jurnalul rebeliunii și crimelor legionare. Fapte. Mărturii. Documente fotografice*. Cu o prefață de A.L. Zissu, București, 1944
- Canianu, Mihail și Candrea, Aureliu, *Dicționar geografic al județului Putna*, București, 1897 (E: 2, 4, 25, 29, 33, 53, 56, 68, 72, 78, 81, 83, 91, 93, 97, 99, 101, 107, 112-113, 145, 158, 171, 174, 185, 187, 191, 194, 196, 198, 200, 208, 210, 213, 215, 218, 222, 225, 228, 230, 234, 236, 242, 251, 276-278, 283, 292, 296, 305, 311, 319, 324, 336, 339, 344, 354, 360, 370, 374, 384, 401)
- Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, București, 1973 (E: 217-226)
- Colescu, Leonida, *Recensământul general al populației României. Rezultate definitive*. Introducțiune cu explicațiuni și date comparative, București, 1905 (E: XLIV, XLV, 368-456)
- Congresul Mondial Evreiesc. Conferință excepțională, New York, 1944. Revendicările poporului evreu. Rezoluțiunile votate la Conferința excepțională de la New York în zilele de 26-30 noiembrie 1944, București, 1945
- Documente din istoria mișcării muncitorești din România (1900-1909)*, București, 1975 (E: 133, 158, 222, 437-438, 448, 525-530, 533, 549, 556-557, 559, 565, 572, 584-585, 591, 597-598, 603, 605, 618-619, 677, 684-685, 706, 729, 768, 885-886)
- Ellman, A., *O voce din Dobrogea*, București, 1911
- Fränkel (Zeev), Eliezer, *Problema evreiască văzută și soluționată de: dnii Felix Aderca, Tudor Arghezi, N.D. Cocea, dr. I. Flavius, Gala Galaction, Luceștiu Pătrășcanu, Mihail Sadoveanu și A.L. Zissu*, Iași, 1945
- Gherner, H. și Wachtel, Beno, *Evreii ieșeni în documente și fapte*. Prefață de Șef Rabin dr. I. Niemirower, cuvânt introductiv de dr. Joseph Șafran, Iași, 1939
- Giurescu, Constantin C., *Contribuțiuni la studiul originilor și dezvoltării burgheziei române până la 1848*, București, 1972 (E: 16, 44-45, 55, 59, 60-61, 86, 92, 97-98, 105, 120, 133, 140, 143, 152-153, 154, 163, 175, 185, 187, 203-204, 207-208)
- Hasdeu, B.P., *Istoria toleranței religioase în România*. Ed. A 2-a revăzută și adăusă, București, 1868 (E: 8-11, 75-93)
- Istrate, N., *Statistica naționalităților. La statistique des nationalités*. Introducere de dr. I. Teodorescu. (Extras din „Buletinul Societății Regale de Geografie, vol. XLIX, 1930), București, 1930 (Probleme statistice II) (E: 1-57)
- Kaufman, Joseph, *Evrei luptători în revoluțiunea românilor din anul 1848 sau o pagină din istoria evreilor români. Schițe istorico-biografice de...* (Daniel Rosenthal, Lăzărică Zaruful, Davicion Bally, Iehuda Barbu Iscovescu, Saie Sanders), Piatra Neamț, 1900
- Kogălniceanu, M. Vasile, *Chestiunea israelită română*. Discurs rostit de deputatul Vasile M. Kogălniceanu la întrunirea publică a rezerviștilor israeliți, Sala „Orfeu”, 9/21 februarie 1897, București
- Labin, S., *chestiunea evreilor*, Botoșani, 1885
- Locker, B., *Organizația mișcării sioniste în perioada de realizare*, București, 1935
- Manuilă, Sabin, *Recensământul general al populației României din 29.XII.1930*, vol. I, București, 1930 (E: 1-784)

- Marghiloman, Alexandru, *Note politice*. Vol. IV. 1897-1924, București, 1927 (E: 7, 20, 50, 65, 77, 134, 137, 147, 151, 165-166, 168, 182, 195, 231, 241, 245, 261, 378-379, 382, 406, 409)
- Monografia meseriașilor din județele Botoșani-Dorohoi-Suceava*, Botoșani, 1906 (E: 8, 10, 12, 14-15, 18-20, 22-25, 27-41, 43, 45-49, 51-60, 63-66, 68-75, 89-90, 92-95)
- Nerson, A.V., *Evreii români în secolul al XX-lea. Reflexiuni asupra chestiei evreilor din România dedicate poporului român*, Roman, 1910
- Niemirower, I.L., *Incursiuni în istoria evreilor*, București, 1916
- Noua legislație cu privire la evrei*, București, 1940
- Podoleanu, S., *60 de scriitori de origine evreiască*. Antologie. Vol. I-II, București, 1935-1936
- Popp, N., *Considerațiuni etno-demografice asupra populației României*, București, „Țară și Neam”, 1937 (Extras din „Rânduiala”, 2, Caetul 3. Țară și Neam) (E: 1-37)
- Presa muncitorească și socialistă din România*. Vol. I (1865-1900), partea I (1865-1889), București, 1964 (E: 526-525)
- Rădulescu, Ilie, *Pentru un imperialism românesc*, București, 1942 (E: 3-4, 9, 10)
- Rădulescu, Ilie, *Tabele statistice pe naționalități în comerț și industrie*, București, 1937
- Rosetti, Radu (Verax), *La Roumanie et les juifs* (România și evreii), Bucarest, 1903
- Savu, Alexandru G., *Dictatura regală (1938-1940)*, București, 1970 (E: 34, 115, 321, 326)
- Schäffer, Gabriel, *Istoricul problemei evreiești din România*. Compendiu după: *La question des Israélites en Roumanie*” (Chestiunea israeliților în România), de dr. Joseph Berkowitz, prefață de A-de Lapradelle, București, 1939
- Schwarzfeld, Elias, *Din istoria evreilor. Împopularea, reîmpopularea și întemeierea târgurilor și târgușoarelor în Moldova*, București, 1914
- Schwarzfeld, Moses, *Excursiuni critice asupra istoriei evreilor în România de la început până la mijlocul acestui veac*, București, 1888
- Schwefelberg, A., *Puncte de vedere în problema evreiască*, București, 1946
- Simion, Aurică, *Regimul politic din România în perioada sept. 1940 – ian. 1941*, Cluj-Napoca, 1976 (E: 183, 213, 249-251, 253)
- Xenopol, A.D., *Bibliografie* (red. Al. Zub), București, 1973 (E: 26, 157, 276-178)
- Zane, G., *Un veac de luptă pentru cucerirea pieței românești. Cu o diagramă reprezentând cursul în lei al galbenului austriac de la 1775-1785 și patru documente inedite*, Iași, 1926 (E: 33-34, 63-64, 69)

6. Anii Holocaustului

- Ancel, Jean, *Transnistria*, București, Editura „Atlas” și Editura „Du Style”, 1998, vol. I, 395 p., vol. II, 397 p., vol. III, 399 p.
- [Antonescu, Ion], *Trei ani de guvernare. 6 septembrie 1940 - 6 septembrie 1943*. București, M.O. și Imprimeria Națională”, 1943, 483 p.
- Antonescu, Ion, Mareașalul. *Secretele guvernării. Rezoluții ale conducătorului statului (septembrie 1940 - august 1941)*. Cuvânt înainte, selecții, note și indice de Vasile Arimia și Ion Ardeleanu, București, Editura „Românul”, 1982, 288 p.

- Antonescu, Ion. *Citiți, judecați, cutremurați-vă*. Ediție îngrijită de Ion Ardeleanu și Vasile Arimia. București, „Tinerama”, 1991, 110 p.
- Antonescu, Ion. *Istoria mă va judeca*. Academia de Înalte Studii Militare, 1993, 208 p.
- Antonescu-Hitler. *Correspondență și întâlniri inedite (1940-1944)*. Vol. I și II. Coordonator științific dr. Florin Constantiniu. București, „Cozia” Ed. Cs., 1991, 216 p. (Vol. I); 215 p. (Vol. II).
- Arendt, H., *Originile totalitarismului*. București, Editura „Humanitas”, 1994, 675 p.
- Așezările evreilor din România. *Memento statistic*, vol. II. Congresul Mondial Evreiesc. Secțiunea din România. București, 1947, 273 p.
- Barbul, Gheorghe, *Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei*. Ediție pregătită pentru tipar de F.V. Dobrinescu.
- Bădescu, Faust, *Studii legionare postbelice*. Timișoara, Editura „Gordian”, 1994, 140 p.
- Braham, Randolph, L., *The Tragedy of Romanian Jewry*, N.Y., Columbia University Press, 1994, 388 p.
- Breviarul statistic al populației evreiești din România*, f.e., 1943, 148 p.
- Brunea-Fox, F., *Orașul măcelului. Jurnalul rebeliunii și crimelor legionare*. București, Editura „Luceafărul”, 1944, 112 p. Ediția a 2-a. București, Editura A.P.P., 1990, 73 p.
- Campus, Eliza, *Viața evreilor din București în etapa septembrie 1940 - ianuarie 1941*. În „Revista istorică”. Serie nouă, București, tom III, nr. 3-4, martie-aprilie 1992, p. 357-363.
- Carandino, N., *De la o zi la alta. Memorii*. București, Editura „Cartea Românească”, 1979.
- Carmilly-Weinberger, Moshe, *Istoria evreilor din Transilvania (1623-1944)*. București, Editura Enciclopedică, 1994, 192 p. (Institutul de iudaistică și istorie evreiască „Dr. Moshe Carmilly — Cluj-Napoca, Biblioteca judaică, I).
- Carp, Matatias, *Cartea Neagră. Suferințele evreilor din România, 1940-1944*, vol. I-III. București, Atelierele Grafice Socec CO și Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „Dacia Traiană”, 1946-1948. Ediția a 2-a, îngrijită de Lya Benjamin, vol. I-III, București, Editura Diogene, 1996, 213 p. (Vol. I); 198 p. (Vol. II); 526 p. (Vol. III).
- Carp, Matatias, *Sărmaș, una din cele mai oribile crime fasciste*. Cu o prefață de B. Brănișteanu, București, Atelierele Grafice SOCEC&CO. SAR, 1945, 48 p.
- Ciubăncan, Vasile, T.; Ganea, Maria I.; Ranca, Ion V., *Drumul Holocaustului. Calvarul evreilor din nord-vestul Transilvaniei sub ocupația Ungariei. 5.LX. 1940-25.X 1944*. Cluj-Napoca, Editura „Ciubăncan”, 1995, 237 p.
- Crăcea, Dinu, *Dezvăluiri legionare*, Vol. II. București, Editura Fundației „Buna Vestire”, 1995, 274 p.
- Cristian, S.C., *Patru ani de urgie. Notele unui evreu din România*. București, „Timpul”, f.a., 158 p.
- Dobrinescu, Florin, Valeriu, Constantin Ion, *Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial (1939-1947)*. Iași, Institutul European, 1995, 374 p.
- Documents Concerning the Fate of Romanian Jewry During the Holocaust*. Selected and Edited by Dr. Jean Ancel; vol. I-XII. New York-Jerusalem, 1985-1986 (The Beate Klarsfeld Foundation).
- Dorian, Emil, *Jurnal din vremuri de prigoană*, ediție de Marguerite Dorian. București, Editura „Hasefer”, 1996, 367 p.

- Dumitriu-Snagov, Ion, *România în diplomația Vaticanului. 1939-1944*. București, Editura „Garamond”, 1991, 238 p.
- Emigrarea populației evreiești din România în anii 1940-1944*. Culegere de documente sub îngrijirea dr. Ioan Calafeteanu (responsabil), Nicolae Dinu și Tudor Gheorghe. București, Editura „Silex”, 1993, 255 p.
- Evreii din România în anii 1940-1944*. Part. I, 468 p., part. II, 479 p., *Perioada unei mari restriști*. Vol. III, coordonator științific prof. dr. Ion Șerbănescu, Editura „Hasefer”, 1997.
- Evreii din România între anii 1940-1944*. Vol. I. *Legislația antievreiască*. Volum alcătuit de Lya Benjamin. Coordonator științific Sergiu Stanciu. București, Editura „Hasefer”, 1993, 485 p. (F.C.E.R., Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România).
- Evreii din România între anii 1940-1944*. Vol. II. *Problema evreiască în stenogramele Consiliului de Miniștri*. Volum alcătuit de Lya Benjamin. București, Editura Hasefer, 1996, XL+623 p. (F.C.E.R., Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, Izvoare și Mărturii).
- Finkelstein, Albert, *Être on-ne pas naitre*. Paris, Etoile de la Pensée, La Pensée Universelle, 1997, 290 p.
- Finkelstein, Albert, *Tragedia Mefkure. (Studii asupra identității asasinilor)*. Traducere din limba engleză de Lucian Zeev Herșcovici (Paris, Louis-Jean, 1993), 192 p.
- Generații de iudaism și sionism. Dorohoi, Săveni, Mihăileni, Darabani, Herța, Rădăuți, Prut (România)*. Vol. I. Alcătuire și redactare: Shlomo David. Tel Aviv, Israel, 1992, 256 p.
- Gheorghe, Ion, general. *Un dictator nefericit, Mareșalul Antonescu*. București, Editura „Machiavelli”, 1996, 365 p.
- Gutman, Israel (Editor in Chief). *Enciclopedia of the Holocaust*. Vol. I-IV, New York, „Macmillan”, 1990.
- Hilberg, Raul, *The Destruction of the European Jews*. London, W. H. Allen, 1961, 788 p. Ediția în limba franceză: *La destruction des juifs d'Europe*. Traduit de l'anglais. Fayard, 1988, 1052 p.
- Hilgruber, Andreas, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-romane (1938-1944)*. București, „Humanitas”, 1994, 421 p.
- Hîncu, Dumitru, *Un licăr în beznă*. București, Editura „Hasefer”, 1997, 354 p. (Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România).
- Hudiță, Ioan, *Jurnal politic. 1 ianuarie - 24 august 1944*. Publicat cu un studiu introductiv și note de academician Dan Berindei. București, Editura „Roza Vânturilor”, 1997, 573 p.
- Ioan, Dan, *Procesul Mareșalului Ion Antonescu*. București, Editura „Tempus”, 1993, 303 p.
- Ioanid, Radu, *Evreii sub regimul Antonescu*. București, Editura „Hasefer”, 1997, 448 p.
- Ioanid, Radu, *Sabia Arhanghelului Mihail. Ideologia fascistă în România*. București, Editura „Diogene”, 1994, 211 p.
- Jägendorf, Siegfried, *Jägendorf's Foundry. Memoir of the Romanian Holocaust 1941-1944*. New York, Harper Collins Publishers, 1991, 209 p.
- Jägendorf, Siegfried, *Minunea de la Moghilev. Memorii 1941-1944*. Traducere și comentarii Aron Hirt-Manheimer. București, Editura „Hasefer”, 1997, 248 p. cu portr. și ilustr. Ediție îngrijită de prof. I. Șerbănescu și Cella Vasiliu.

- Karețki, Aurel, Covaci, Maria, *Zile însângerate la Iași (28-30 iunie 1941)*. București, Editura „Politică”, 1978, 126 p.
- Kirițescu, Constantin C., *România în al doilea război mondial*. Vol. I și II. Sub îngrijirea lui Gh. Buzatu. București, „Univers Enciclopedic”, 1995, 360 p. (Vol. I); 408 p. (Vol. II).
- Körber-Bercovici, Miriam, *Jurnal de ghetou. Djurin, Transnistria, 1941-1943*. București, Editura „Kriterion”, 1995, 128 p.
- Lecca, Radu, *Eu i-am salvat, pe evreii din România*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Alexandru V Diță, cu o prefață de dr. Dan Zamfirescu. București, Editura „Roza Vânturilor”, 1994, 351 p.
- Litani, Dora, *Transnistria*. Prefața: Ițhak Arți. Tel Aviv, 1981, 188 p.
- Magherescu, George, *Adevărul despre Mareșalul Antonescu*. Vol. I și II. București, Editura „Păunescu”, 1991, 472 p. (Vol. I); 363 p. (Vol. II).
- Maniu, Iuliu - Antonescu, Ion. *Opinii și confruntări politice. 1940-1944*, ediție îngrijită de Ion Calafeteanu. Cluj-Napoca, Editura „Dacia”, 1994, 218 p.
- Manuilă, Sabin, Filderman, Wilhelm, *Populația evreiască din România în timpul celui de-al doilea război mondial*. Introducere de Larry Watts. Editor: Kurt W. Treptow. Iași, Fundația Culturală Română, 1994, 64 p.
- Mareșalul Antonescu. După 50 de ani, puncte de vedere*. În revista „Lumea Magazin”. București, martie 1996.
- Martiriul evreilor din România, 1940-1944. Documente și mărturii*. Redactor responsabil: Sergiu Stanciu. București, Editura „Hasefer”, 1991, 317 p.
- Mircu, Marius, *Ce s-a întâmplat cu evreii în și din România*. Vol. II, *Prigoana cea mare. Bat Yam - Holon*. Editurile „Glob-Papyrus”, 1996, 400 p.
- Mircu, Marius, *Oameni de omenie în vremuri de neomenie*. București, Editura „Hasefer”, 1996, 237 p.
- Mircu, Marius, *Pogromul de la Iași (29 iunie 1941)*. București, Editura „Globus”, 1941, 100 p.
- Mircu, Marius, *Pogromurile din Bucovina și Dorohoi*. București, Editura „Globus”, 1945, 147 p.
- Mircu, Marius, *Tot șapte momente din istoria evreilor din România*. Haifa, 1983, 192 p.
- Mozes, Tereza, *Decalog însângerat*. Traducere din limba maghiară de Maria Dinescu. București, Editura „Ara”, 1995, 224 p.
- Nagy-Talavera, Nicolas, M. *O istorie a fascismului în Ungaria și România*. Traducători: Mariuca Stanciu și Ecaterina Geber. București, Editura „Hasefer”, 1996, 530 p.
- Neuman, Victor, *Istoria evreilor din România*. Studii documentare și teoretice. Timișoara, Editura „Amarcord”, 1996, 291 p.
- Nistor, Ioan Silviu, *Istoria românilor din Transnistria*. București, Editura „Eminescu”, 1995, 159 p.
- Ornea, Z., *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*. București, Editura Fundației Culturale Române, 1995, 475 p.
- Pantelimonescu, V., *Statutul evreilor din România. Legislația de la 1918-1941. Expuneri de motive. Deciziuni ministeriale*. București, Editura Ziarului „Univers”, 1941, 192 p.
- Pe marginea prăpastiei, 21-23 ianuarie 1941*. Vol. I și II. București, Editura „Scripta”, 1992, 208 p. (Vol. I); 256 p. (Vol. II).
- Pelin, Mihai, *Legendă și adevăr*. București, Edart, 1994, 125 p.

- Pelin, Mihai, *Mareșalul Ion Antonescu, Epistolarul infernului*. București, Editura „Viitorul Românesc”, 1993, 432 p.
- Petrescu, Cristian, *Economia națională și problema evreiască*. Caietele ALACI, nr. 6. București, 1942, 27 p.
- Populația evreiască în cifre. Memento statistic al evreilor din România: 1940-1944*. Congresul Mondial Evreiesc, Secțiunea din România. București, Tipografia Curții Regale, 1945, 125 p.
- Procesul Mareșalului Antonescu. Documente*. Vol. I și II. Ediție prezentată și îngrijită de Marcel Dumitru Ciucă. București, Editura „Saeculum I.Q.” - Editura „Nova”, 1995, 414 p. (Vol. I); 478 p. (Vol. II); 613 p. (vol. III)
- Remember. 40 de ani de la masacrarea evreilor din Ardealul de Nord*. București, Secția de documentare a Federației Comunităților Evreiești din R.S.R., 1985, 72 p.
- Revista *HaZionut*, Tel Aviv
- Riza, Adrian, *Rețelele omeniei*. Prefață de Raoul Șorban. București, Editura R.A.I., Imprimeriile Coresi, 1995, 270 p.
- Schachan Avigdor, *Burning Ice. The Ghettos of Transnistria*. Tradus de dr. Shmuel Himelstein. New York, East European Monographs, Boulder, 1996, XIII + 510 p.
- Schäferman, S., *Dr. W. Filderman, 50 de ani din istoria iudaismului român*. Tel Aviv, 1986, 300 p.
- Schönherr, Klaus, *Wehrmachtul în marș demonstrativ pe străzile Bucureștiului*. În „Magazin istoric”, anul XXX, nr. 1 (346), ianuarie 1996, p. 9-15.
- Scurtu, Ioan, Hlihor Constantin, *Complot împotriva României, 1939-1947. Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herța în vâltoarea celui de-al doilea război mondial*. București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1994, 226 p.
- Scurtu, Ioan, Hlihor, Constantin, *Anul 1940, drama românilor dintre Prut și Nistru*. București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1992, 141 p.
- Sebastian, Mihail, *Jurnal. 1935-1944*. Text îngrijit de Gabriela Omăt, prefață și note de Leon Volovici. București, Editura „Humanitas”, 1996, 592 p.
- Sima, Horia, *Doctrina legionară*. București, Editura „Majadahonda”, 1995, 204 p.
- Sima, Horia, *Doctrina legionară*. București, Editura Majadahonda, 1995, 204 p.
- Sima, Horia, *Istoria mișcării legionare*. Timișoara, Editura „Gordian”, 1994, 135 p.
- Stoenescu, Alex. Mihai, *Armata, mareșalul și evreii*. Ed. RAO Internațional Publishing Company, 1997, 507 p.
- Stoian, Mihai, *Ultima cursă, de la Struma la Mefkure*. București, Editura „Hasefer”, 1996, 332 p.
- Șafran, Alexandru, *Un tăciune smuls flăcărilor. Comunitatea Evreiască din România 1939-1947. Memorii*. București, Editura Hasefer, 1996, 391 p.
- Șapira, Solomon, *Să nu uităm!* Ierusalim, 1990, 314 p.
- The Tragedy of Romanian Jewry*. Edited by Randolph L. Braham, Columbia University Press, New York, 1994, 384 p.
- Tomaziu, George, *Jurnalul unui figurant, 1939-1964*. București, Editura Univers, 1995, 267 p.
- Troncotă, Cristian, *Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete românești. Memorii 1916-1944*. București, Editura Roza Vânturilor, 1994, 473 p.
- Veiga, Francesco, *Istoria Gărzii de Fier, 1919-1941, Mistica ultranaționalismului*. București, Editura „Humanitas”, 1993, 384 p.

Völkischer Beobachter, Berlin, nr. 152/1.06. 1943.

Volovici, Leon, *Ideologia naționalistă și „Problema evreiască”. Eseu despre formele antisemitismului intelectual în România anilor ‘30*. București, Editura „Humanitas”, 1995, 255 p. Seria Istorie.

Yad Vashem Studies, Jerusalem, nr. XIX, XXIII.

Tiparul executat la
S.C. ROMCARTEXIM S.A.
Tel.: 211.30.16; Fax: 211.27.52
București

ISBN 973-8056-30-6

ISBN 973-8056-32-2

<https://biblioteca-digitala.ro>